

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYSK ALMANAK

2003

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

GRÆNSEFORENINGEN

For 100 kr. om året kan du blive medlem af Grænseforeningen. Så modtager du seks gange om året bladet GRÆNSEN samt Grænseforeningens

smukke Årbog. Ring eller skriv efter Grænseforeningens brochure:

Postboks 1530,
Grænseforeningen,

Peder Skrams Gade 5,
1020 Kbh. K.
Telefon: 33 11 30 63.

Du er også velkommen til at kontakte din lokale formand:

Tønder Amt

Svend Kristiansen
Østerbyvej 32
6280 Højer
tlf. 74 78 32 15

Haderslev Vesteramt

Sigrid Andersen
Rangstrupvej 20
6534 Agerskov
tlf. 74 83 31 56

Haderslev Østeramt

Lisbet Skau
Hasselvej 4
Hammelev
6500 Vojens
tlf. 74 50 79 22

Sønderborg Amt

Marie Hess
Frydenlundvej 5
6430 Nordborg
tlf. 74 45 62 65

Aabenraa Amt

Ove Nissen
Dalsmark 3
6300 Gråsten
tlf. 74 65 07 45

SØNDERJYSK ALMANAK 2003

10. ÅRGANG

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening

Sønderjysk Almanak

10. årgang

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening^o

Redaktion: Inger Rahbek Andersen, Uffe Bjerre, Hanne Clausen,
Hans Schmidt, Andreas Andresen, Johann Mikkelsen,
Lisbet Skau, Kern Haurum Pedersen, Hans-Ole Mørk og
Lis Mikkelsen (ansvarshavende)

Ekspedition: Hans-Ole Mørk, Farverhus 21, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 80 62, fax 74 62 80 49

Pris i boghandelen: 75,- kr.

Abonnement: 65,- kr. + porto.

Abonnement kan tegnes ved henvendelse til

Hanne Clausen, Møllevej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder, tlf. 74 73 81 87

Forside: Højskolen Østersøen (privat foto)

Sats og tryk: Aabenraa Bogtrykkeri

Bogbinder Møller, Haderslev

ISBN-nr. 87-988609-1-7

Indholdsfortegnelse

Forord		
Forord	5	
Almanak		
Kalenderen	8	
Solens opgang og nedgang	32	
Højvandet ved Vestkysten	33	
Stjernesked	34	
Formørkelser i året 2003	35	
Artikler og digte		
Inger Rahbeck Andersen: Prolog 2003	38	
Arne G. Larsen: For 50 år siden	40	
Ivar Hansen: Mit møde med sønderjyderne	55	
Helge Ovesen: Elev på Tønder Stats-Seminarium i 30'erne	59	
Knud-Erik Therkelsen: Højskolen Østersøen - 10 år mellem tradition og fornyelse	65	
Aksel Juul Petersen: En mursten fra Cathrinesminde til Dansk Vestindien	72	
Jon Hardon Hansen: Hvad er det at være dansk mindretal i Sydslesvig i dag?	77	
Peter og Carl Holst: Her har hjertet hjemme	84	
Hans Schmidt: Slægt efter slægt segner hen på nornens bud	88	
Nis Branderup: Dres ryghe it	95	
Thomas Rodenberg: Landeværnet	101	
Gunnar Hounsgaard: Luftkrigen over Als under 2. Verdenskrig	108	
Ingvert Møller Terkelsen: De sønderjyske domænegårde som et led i jordkampen 1896-1920	115	
Martin Jessen: Ung i Sønderjylland 2003	119	
Anders munk Futtrup: Oplevelser	123	
Johann Mikkelsen: Sprogforeningen	128	
Lisbet Skau: Sønderjydsk Skoleforenings årsberetning 2002	131	
Mindeord		
Erik Hunderup, Brøns	136	
Johannes Chr. Hamann, Skærbæk	137	
Mogens Schack Barfod, Højer	138	
H.C. Clausen,	140	
Marie Carøe, Haderslev	141	
Peter Christian Jessen, Aabenraa	142	
Anton Madsen Paulsen, Enderupskov	143	
Magnus Wind, Lundbæk	144	
Marius Sahl Høier, Møgel-tønder	145	
Else Jensen, Løgumkloster	146	
Erik Jessen, Aabenraa	147	
Hans Ronald Jørgensen, Flensborg	149	
Rolf Lehfeldt, Flensborg	150	
Nora Albrektsen, Aabenraa	151	
Erik Finnemann Bruun, København	152	
Katrine Rodenberg, Løgumkloster	153	
Jærgen Kristensen, Tønder	154	
Ina Dahl, Harreslev	155	
Eskild Andreas Bram, Haderslev	156	
Håndbog og vejviser		
Det danske kongehus	158	
Regeringen Anders Fogh Rasmussen	159	
Valg i Sydslesvig	160	
5-mandsudvalget	161	
Sønderjyllands Statsamt	162	
Sønderjyllands Amt	163	
Udvalgenes sammensætning	164	
Regionalrådet for Sønderjylland/Schleswig	165	
Amtsmusikudvalget	166	
Det regionale faglige kulturmiljøråd	167	
Kommuner i Sønderjyllands Amt	167	
Foreninger, organisationer, institutioner m.v.	170	
Kirkelige foreninger og organisationer	173	
Fonde	174	
Danske og frisiske institutioner i Sydslesvig	174	
Musik, teater og kunst	181	
Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger	183	
Biblioteker	190	
Frie skoler	193	
Kirkemusikskoler	195	
Erhvervsskoler	196	
Gymnasier og voksenuddannelsescentre	196	
Videregående uddannelser	197	
Turistforeninger	198	
Vandrerhjem	199	
Museer m.v.	199	
Museer m.v. i Sydslesvig	203	
Forbrugerorganisationer	207	
Husholdningsforeninger	207	
Landboforeninger	208	
Familielandbrug	209	
Land- og skovbrug	209	
Haveselskaber	210	
Husdyrbrugsorganisationer	211	
Slagterier	211	
Handel	211	
Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger	212	
Finansiering	215	
Jagt- og vildtforvaltning m.v.	216	
Vildtforvaltningsområder og vildtkonsulenter i Sønderjylland	217	
Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning	217	
Jagttider og fredningsbestemmelser	218	
Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve	221	
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.	221	
Flagregler	222	
Officielle civile flagdage 2003	223	
Notater	224	

Forord

Sønderjysk Almanak har jubilæum i år og udkommer for 10. gang som landsdelens almanak og opslagsbog med nyttige oplysninger til foreninger, organisationer og andre, som ønsker information om sønderjyske forhold.

Forsidemotivet er denne gang Højskolen Østersøen, der ligesom Almanakken fylder 10 år i 2003.

Som hidtil indeholder Almanakken en række artikler og indlæg med relation til Sønderjylland og sønderjyske forhold. Fra indholdet kan nævnes: For 50 år siden, Elev på Tønder Statsseminarium i 30'erne, Slægt efter slægt segner hen på nornens bud, Det første møde med sønderjyderne, En mursten fra Cathrinesminde til Dansk Vestindien, Ung i dag, Sønderjyske domænegårde, To generationer spiller ud, Den danske præst i Vesterland, Landeværnet samt digte og historier.

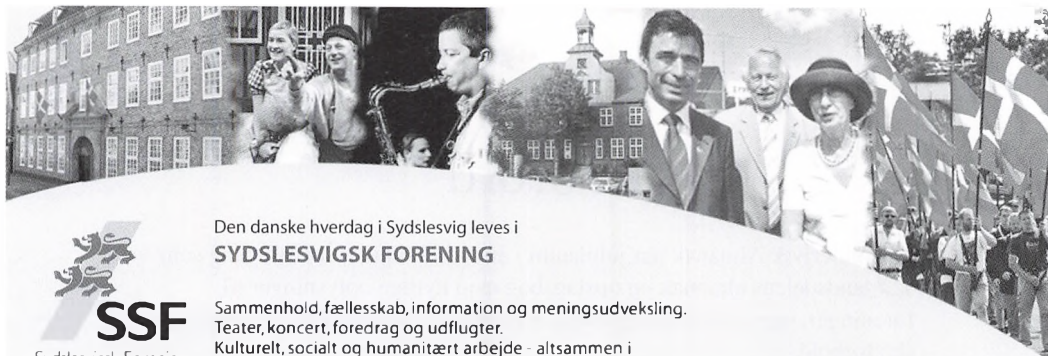
Almanakken udgives en gang om året og kan derfor ikke fungere som et egentligt debatforum. Men redaktionen ser det som en væsentlig opgave, at der bringes indlæg, der er egnede til at skabe eller bidrage til debat rundt omkring i landsdelen. Dette års almanak indeholder flere artikler, der uden tvivl vil medvirke hertil.

Almanakken har fyldige kalenderoplysninger med sol- og højvandskalender m.m. „Vejviseren“ med adresser og telefonnumre på bl. a. foreninger, organisationer og skoler i Sønderjylland og Sydslesvig forbedres og udbygges løbende. Forslag hertil modtages gerne af redaktionen.

Almanakken rummer som hidtil mindeord over kendte, afdøde personer fra landsdelen eller med tilknytning til landsdelen.

Sønderjysk Skoleforening vil også gerne her rette en varm tak til de mange, som støtter Almanakken. Det gælder annoncører, det gælder de mange, der beredvilligt har bidraget med indlæg og ideer, og det gælder foreningens tillidsmænd og medlemmer, der med praktisk indsats og opbakning har støttet arbejdet.

Sønderjysk Skoleforening og redaktionen ønsker med Almanakken en god jul og et godt nytår 2003.

Den danske hverdag i Sydslesvig leves i
SYDSLESVIGSK FORENING

Sammenhold, fællesskab, information og meningsudveksling.
Teater, koncert, foredrag og udflugter.
Kulturelt, socialt og humanitært arbejde - altsammen i
SYDSLESVIGSK FORENING

Som dansk sydslesviger hører du bare hjemme i
SYDSLESVIGSK FORENING

14.000 medlemmer, syv amtsorganisationer med egne sekretariater, 113 distrikter overalt i Sydslesvig, ældreboliger rundt omkring i landsdelen, Museet ved Danevirke, Lejrskolehjemmet Skipperhuset, 25 tilsluttede foreninger med hver deres speciale, medlemsbladet KONTAKT hver torsdag i Flensborg Avis og dagsaktuel information via foreningens hjemmeside www.sydslesvigsk-forening.de:
SYDSLESVIGSK FORENING

Og så koster det kun € 18,- om året at være medlem, men det bliver du ikke automatisk. Du skal melde dig ind. Optagelsesblanket på Sydslesvigsk Presse tjenes hjemmeside www.sydslesvigsk-forening.de - eller ring til 0461-144080. Fås også på vore sekretariater i Flensborg, Slesvig, Egernførde, Tønning, Husum og Nibøl.
SYDSLESVIGSK FORENING

JYDSKE VESTKYSTEN
Periode:
Hele året rundt!

JYDSKE VESTKYSTEN
ALMAG
Så er det
tid til
Første
Første

ALMANAK

JANUAR 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 4 min. og tiltager i månedens løb 1 time 32 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
On. 1	Nytårsdag	Solens radius 16' 16'' Tusmørket varer 49 min.	UGE 1	08.41	15.45	07.31	14.06
	<i>Jesu navn. Luk. 2,21</i>						
To. 2	Abel	Vega kulm. midn. m. nord ● N.M. 21.23		08.41	15.46	08.48	14.55
Fr. 3	Enoch			08.41	15.47	09.45	16.01
Lø. 4	Methusalem	Sirius kulm. midn. Jorden nærmest solen		08.40	15.49	10.24	17.20
Sø. 5	Hellig 3 konger s.	Simeon		08.40	15.50	10.49	18.43
	<i>De vise mænd. Matt. 2,1-12 el. Johs. 8,12-20</i>						
Ma. 6	Hellig 3 konger		UGE 2	08.39	15.52	11.07	20.05
Ti. 7	Knud, hertug			08.39	15.53	11.19	21.23
On. 8	Erhardt	Tusmørket varer 48 min.		08.38	15.55	11.29	22.38
To. 9	Julianus			08.38	15.56	11.38	23.51
Fr. 10	Paul Eremit	● F. kv. 14.15		08.37	15.58	11.47	–
Lø. 11	Hyginus	(fjernest jorden Venus st. vestl. elong.		08.36	15.59	11.56	01.04
Sø. 12	1.s.e.h. 3 k.	Reinhold		08.35	16.01	12.07	02.17
	<i>Den tolvårige Jesus i templet. Luk. 2,41-52 el. Mark. 10,13-16</i>						
Ma. 13	Hilarius.		UGE 3	08.34	16.03	12.20	03.32
Ti. 14	Felix			08.33	16.05	12.39	04.49
On. 15	Maurus	Tusmørket varer 46 min.		08.32	16.06	13.06	06.05
To. 16	Marcellus			08.31	16.08	13.45	07.16
Fr. 17	Antonius	Castor kulm. midn.		08.30	16.10	14.41	08.16
Lø. 18	Prisca	Procyon kulm. midn. ○ F.M. 11.48		08.28	16.12	15.53	09.02
Sø. 19	2.s.e.h. 3 k.	Pontianus Pollux, kulm. midn.		08.27	16.14	17.17	09.34
	<i>Brylluppet i Kana. Joh. 2,1-11</i>						
Ma. 20	Fabian og Sebastian		UGE 4	08.26	16.16	18.46	09.57
Ti. 21	Agnes			08.24	16.18	20.16	10.14
On. 22	Vincentius	tusmørket varer 45 min.		08.23	16.20	21.45	10.27
To. 23	Emerentius	(nærmest jorden		08.21	16.22	23.14	10.38
Fr. 24	Timotheus			08.20	16.24	–	10.49
Lø. 25	Pauli omv.	● S. kv. 09.33		08.18	16.26	00.43	11.01
Sø. 26	3.s.e.h. 3 k.	Polycarpus		08.17	16.28	02.13	11.16
	<i>Officeren i Kapernaum. Matt. 8,1-13</i>						
Ma. 27	Chrysostomus		UGE 5	08.15	16.30	03.44	11.35
Ti. 28	Fred. 6.s. føds.	Carolus Magnus		08.13	16.32	05.13	12.03
On. 29	Chr. 7.s. føds.	Tusmørket varer 43 min. Valerius		08.12	16.35	06.32	12.44
To. 30	Adelgunde			08.10	16.37	07.36	13.43
Fr. 31	Vigilius			08.08	16.39	08.21	14.57

JANUAR 2003

			Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
On.	1	Nytårsdag	01.14	13.41
To.	2		02.10	14.38
Fr.	3		03.00	15.31
Lø.	4		03.45	16.16
Sø.	5		04.26	16.55
Ma.	6	Hellig 3 konger 2	05.02	17.33
Ti.	7		05.40	18.09
On.	8		06.19	18.47
To.	9		07.00	19.30
Fr.	10		07.46	20.17
Lø.	11		08.36	21.09
Sø.	12		09.33	22.07
Ma.	13	3	10.33	23.07
Ti.	14		11.35	–
On.	15		00.06	12.34
To.	16		01.02	13.31
Fr.	17		01.54	14.25
Lø.	18		02.44	15.17
Sø.	19		03.33	16.06
Ma.	20	4	04.20	16.49
Ti.	21		05.01	17.28
On.	22		05.36	18.02
To.	23		06.13	18.35
Fr.	24		06.50	19.14
Lø.	25		07.36	20.03
Sø.	26		08.32	21.05
Ma.	27	5	09.42	22.22
Ti.	28		11.04	23.43
On.	29		–	12.24
To.	30		00.55	13.34
Fr.	31		01.57	14.34

FEBRUAR 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 timer 35 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 3 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Lø.	1	Brigida	Solens radius 16' 14'' ● N.M. 11.48	08.06	16.41	08.51	16.18
Sø.	2	4.s.e.h. 3 k.	Kyndelmisse. Jupiter i opp. til solen <i>Stormen på søen. Matt. 8,23-27</i>	08.04	16.43	09.11	17.41
Ma.	3	Blasius	Deneb. kulm. mod nord UGE 6	08.02	16.45	09.25	19.02
Ti.	4	Veronica	Merkur st. vestl. elong.	08.00	16.47	09.36	20.19
On.	5	Agathe	Tusmørket varer 42 min.	07.58	16.50	09.45	21.33
To.	6	Dorothea		07.56	16.52	09.54	22.47
Fr.	7	Richard	(fjernest jorden	07.54	16.54	10.03	24.00
Lø.	8	Corintha		07.52	16.56	10.12	–
Sø.	9	Sidste s.e.h. 3 k.	Apollonia ● F. kv. 12.11 <i>Forklarelsen på bjerget. Matt. 17,1-9</i>	07.50	16.58	10.24	01.14
Ma.	10	Scholastica	UGE 7	07.48	17.01	10.40	02.29
Ti.	11	Euphrosyne		07.46	17.03	11.02	03.45
On.	12	Eulalia	Tusmørket varer 41 min.	07.44	17.05	11.35	04.58
To.	13	Benignus		07.42	17.07	12.23	06.03
Fr.	14	Valentinus		07.39	17.09	13.28	06.55
Lø.	15	Faustinus		07.37	17.11	14.48	07.33
Sø.	16	Septuagesima	Juliane <i>Arbejderne i vingården. Matt. 20,1-16</i>	07.35	17.14	16.18	07.59
Ma.	17	Findanus	○ F.M. 00.51 UGE 8	07.33	17.16	17.50	08.18
Ti.	18	Concordia		07.30	17.18	19.23	08.33
On.	19	Ammon	Tusmørket varer 40 min. (nærmest jorden	07.28	17.20	20.55	08.45
To.	20	Eucharis		07.26	17.22	22.27	08.56
Fr.	21	Samuel		07.23	17.24	23.59	09.08
Lø.	22	Peters stol		07.21	17.27	–	09.21
Sø.	23	Seksagesima	Papias. ● S. kv. 17.46 <i>Sædemanden. Mark. 4,1-20</i>	07.18	17.29	01.31	09.39
Ma.	24	Matthias	UGE 9	07.16	17.31	03.02	10.04
Ti.	25	Victorinus	Regulus kulm. midn.	07.14	17.33	04.24	10.40
On.	26	Inger	Tusmørket varer 39 min.	07.11	17.35	05.32	11.33
To.	27	Leander		07.09	17.37	06.22	12.41
Fr.	28	Øllegaard		07.06	17.39	06.55	14.00

FEBRUAR 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø.	1	02.50	15.26
Sø.	2	03.35	16.08
Ma.	3	6 04.14	16.44
Ti.	4	04.47	17.14
On.	5	05.21	17.43
To.	6	05.53	18.15
Fr.	7	06.29	18.48
Lø.	8	07.07	19.26
Sø.	9	07.48	20.08
Ma.	10	7 08.36	20.58
Ti.	11	09.33	21.59
On.	12	10.40	23.09
To.	13	11.53	–
Fr.	14	00.19	13.02
Lø.	15	01.23	14.03
Sø.	16	02.22	14.58
Ma.	17	8 03.15	15.49
Ti.	18	04.04	16.34
On.	19	04.46	17.13
To.	20	05.24	17.46
Fr.	21	06.00	18.18
Lø.	22	06.35	18.53
Sø.	23	07.18	19.38
Ma.	24	9 08.11	20.36
Ti.	25	09.20	21.51
On.	26	10.48	23.21
To.	27	–	12.17
Fr.	28	00.40	13.29

MARTS 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 timer 38 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 23 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Lø.	1	Albinus	Solens radius 16' 9"	07.04	17.41	07.17	15.22
Sø.	2	Fastelavn	Quinquagesima Esto mihi. Simplicius	07.01	17.44	07.32	16.43
<i>Jesu dåb. Matt. 3,13-17</i>							
Ma.	3	Kunigunde	● N.M. 03.35	06.59	17.46	07.44	18.01
Ti.	4	Hvide tirsdag	Adrianus	06.56	17.48	07.53	19.17
On.	5	Aske onsdag	Tusmørket varer 39 min. Theophilus	06.54	17.50	08.02	20.31
To.	6	Gotfred		06.51	17.52	08.10	21.44
Fr.	7	Perpetua	(fjernest jorden	06.49	17.54	08.19	22.58
Lø.	8	Beata		06.46	17.56	08.30	–
Sø.	9	1.s. i fasten	Quadragesima. Invocavit. 40 riddere	06.44	17.58	08.43	00.13
<i>Jesus fristes i ørkenen. Matt. 4,1-11</i>							
Ma.	10	Ædel		06.41	18.00	09.02	01.29
Ti.	11	Fred. 9.s. føds.	Thala. ● F. kv. 08.15	06.38	18.02	09.29	02.43
On.	12	Tamperdag	Tusmørket varer 39 min. Gregorius	06.36	18.04	10.08	03.51
To.	13	Macedonius		06.33	18.06	11.05	04.47
Fr.	14	Eutychius		06.31	18.08	12.17	05.30
Lø.	15	Zacharias		06.28	18.10	13.43	06.00
Sø.	16	2.s. i fasten	Reminiscere. Gudmund	06.26	18.12	15.14	06.22
<i>Den kanaanæiske kvinde. Matt. 15,21-28</i>							
Ma.	17	Gertrud		06.23	18.14	16.48	06.38
Ti.	18	Fred. 3.s. føds.	Alexander. ○ F.M. 11.34	06.20	18.17	18.23	06.50
On.	19	Joseph	Tusmørket varer 39 min. (nærmest jorden	06.18	18.19	19.57	07.02
To.	20	Gordius		06.15	18.21	21.33	07.13
Fr.	21	Benedictus	Jævendøgn 02.00	06.12	18.23	23.10	07.26
Lø.	22	Paulus		06.10	18.25	–	07.42
Sø.	23	3.s. i fasten	Oculi. Fidelis	06.07	18.27	00.45	08.04
<i>Jesus uddriver en uren ånd. Luk. 11,14-28</i>							
Ma.	24	Ulrica		06.05	18.29	02.14	08.37
Ti.	25	Mariæ bebud.	● S. kv. 02.24	06.02	18.31	03.29	09.25
On.	26	Gabriel	Tusmørket varer 39 min.	05.59	18.33	04.24	10.30
To.	27	Kastor		05.57	18.35	05.01	11.47
Fr.	28	Ingrid	Eustachius	05.54	18.37	05.25	13.08
Lø.	29	Jonas		05.52	18.39	05.41	14.29
Sø.	30	Midfaste	Lætare. Quirinus Sommertid begynder	06.49	19.41	06.53	16.47
<i>Jesus bespiser 5000. Joh. 6,1-15</i>							
Ma.	31	Fred. 5.s. føds.	Balbina	06.46	19.43	07.03	18.03

MARTS 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø.	1	01.44	14.27
Sø.	2 Fastelavn	02.36	15.14
Ma.	3 10	03.19	15.52
Ti.	4	03.53	16.23
On.	5	04.26	16.48
To.	6	04.55	17.15
Fr.	7	05.26	17.41
Lø.	8	05.57	18.10
Sø.	9	06.29	18.39
Ma.	10 11	07.05	19.15
Ti.	11	07.45	20.00
On.	12	08.38	20.58
To.	13	09.48	22.13
Fr.	14	11.13	23.36
Lø.	15	–	12.32
Sø.	16	00.52	13.38
Ma.	17 12	01.55	14.35
Ti.	18	02.50	15.26
On.	19	03.39	16.11
To.	20	04.24	16.48
Fr.	21	05.04	17.23
Lø.	22	05.40	17.55
Sø.	23	06.17	18.31
Ma.	24 13	06.59	19.14
Ti.	25	07.52	20.11
On.	26	09.02	21.27
To.	27	10.37	22.59
Fr.	28	–	12.07
Lø.	29	00.20	13.15
Sø.	30 Sommertid begynder	01.22	15.07
Ma.	31 14	03.11	15.50

APRIL 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 1 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 14 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Ti.	1	Hugo	Solens radius 16' 0'' ● N.M. 21.19	06.44	19.45	07.11	19.18	
On.	2	Theodosius	Tusmørket varer 40 min.	06.41	19.47	07.19	20.31	
To.	3	Nicætas		06.39	19.49	07.27	21.45	
Fr.	4	Ambrosius	(ljerneſt jorden	06.36	19.51	07.37	23.00	
Lø.	5	Irene		06.34	19.53	07.49	–	
Sø.	6	Mariæ bedud.. dag	Judica. Sixtus <i>Englen Gabriel bebuder Jesu fødsel. Luk. 1,26-38</i>	06.31	19.55	08.05	00.16	
Ma.	7	Egesippus	UGE 15	06.28	19.57	08.28	01.30	
Ti.	8	Chr. 9.s. føds.	Janus	06.26	19.59	09.01	02.41	
On.	9	Procopius	Tusmørket varer 41 min.	06.23	20.01	09.50	03.41	
To.	10	Ezechiel	● F. kv. 01.40	06.21	20.03	10.54	04.28	
Fr.	11	Leo		06.18	20.05	12.13	05.02	
Lø.	12	Chr. 4.s. føds.	Julius	06.16	20.07	13.40	05.26	
Sø.	13	Palmesøndag	Justinus <i>Jesu indtog i Jerusalem. Matt. 21,1-9</i>	06.13	20.09	15.11	05.43	
Ma.	14	Tiburtius	UGE 16	06.11	20.11	16.44	05.57	
Ti.	15	Chr. 5.s. føds.	Olympia	06.08	20.13	18.18	06.08	
On.	16	Margrethe 2.s. fødsel	Tusmørket varer 42 min. Mariane Spica kulm. midn. ○ F.M. 21.36	06.06	20.15	19.55	06.19	
To.	17	Skærtorsdag	Anicetus (nærmest jorden	06.03	20.17	21.34	06.30	
Fr.	18	Langfredag	Eleutherius	06.01	20.19	23.14	06.45	
Lø.	19	Daniel		05.58	20.21	–	07.04	
Sø.	20	Påskedag	Sulpicius <i>Jesu Kristi opstandelse. Mark. 16,1-8</i>	05.56	20.23	00.51	07.32	
Ma.	21	2. påskedag	Florentius	UGE 17	05.53	20.25	02.16	08.15
Ti.	22	Cajus		05.51	20.27	03.21	09.16	
On.	23	Georgius	Tusmørket varer 44 min. ● S. kv. 14.18	05.49	20.29	04.05	10.31	
To.	24	Albertus		05.46	20.31	04.32	11.54	
Fr.	25	Mark. evang.		05.44	20.33	04.51	13.16	
Lø.	26	Cletus		05.42	20.35	05.03	14.35	
Sø.	27	1.s.e. påske	Quasimodo. Charl. Amalie Ananias <i>Den tvivlende Thomas. Joh. 20,19-31</i>	05.39	20.37	05.13	15.52	
Ma.	28	Vitalis	Arcturus kulm. midn.	UGE 18	05.37	20.39	05.22	17.06
Ti.	29	Peter martyr		05.35	20.41	05.29	18.20	
On.	30	Severus	Tusmørket varer 46 min.	05.32	20.43	05.37	19.33	

APRIL 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1	03.51	16.25
On.	2	04.28	16.52
To.	3	04.58	17.20
Fr.	4	05.29	17.44
Lø.	5	05.59	18.11
Sø.	6	06.27	18.35
Ma.	7	15	06.57 19.04
Ti.	8	07.27	19.33
On.	9	08.05	20.15
To.	10	08.55	21.12
Fr.	11	10.05	22.28
Lø.	12	11.35	23.59
Sø.	13 Palmesøndag	–	13.03
Ma.	14	16	01.19 14.10
Ti.	15	02.25	15.07
On.	16 Dronning Margrethe	03.22	15.56
To.	17 Skærtorsdag	04.13	16.41
Fr.	18 Langfredag	04.58	17.22
Lø.	19	05.40	17.58
Sø.	20 Påskedag	06.20	18.32
Ma.	21 2. påskedag	17	06.58 19.10
Ti.	22	07.43	19.54
On.	23	08.37	20.51
To.	24	09.48	22.03
Fr.	25	11.17	23.30
Lø.	26	–	12.40
Sø.	27	00.46	13.44
Ma.	28	18	01.47 14.34
Ti.	29	02.36	15.15
On.	30	03.18	15.48

MAJ 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 15 min. og tiltager i månedens løb 1 time 47 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
To.	1	Voldermisse	Philip og Jacob Solens radius 15' 53" ☾ fjernest jorden ● N.M. 14.15	05.30	20.45	05.46	20.48
Fr.	2	Athanasius		05.28	20.47	05.57	22.04
Lø.	3	Korsmisse		05.26	20.49	06.11	23.19
Sø.	4	2.s.e. påske <i>Den gode hyrde. Joh. 10,11-16</i>	Misericordia Domini. Florian	05.24	20.51	06.31	–
Ma.	5	Danmarks befrielse	Gothard UGE 19 De lyse nætter beg.	05.21	20.53	07.01	00.32
Ti.	6	Johannes ante portam		05.19	20.55	07.43	01.36
On.	7	Flavia	Tusmørket varer 48 min.	05.17	20.57	08.41	02.28
To.	8	Stanislaus		05.15	20.58	09.54	03.05
Fr.	9	Caspar	☉ F. kv. 13.53	05.13	21.00	11.16	03.31
Lø.	10	Gordianus		05.11	21.02	12.43	03.50
Sø.	11	3.s.e. påske <i>Jesus forbereder disciplene på sin bortgang til Faderen. Joh. 16,16-22</i>	Jubilate. Mamertus	05.09	21.04	14.12	04.04
Ma.	12	Pancratius	UGE 20	05.07	21.06	15.43	04.15
Ti.	13	Ingenuus		05.05	21.08	17.16	04.25
On.	14	Kristian	Tusmørket varer 51 min.	05.03	21.10	18.53	04.36
To.	15	Sophie	☾ nærmest jorden	05.02	21.12	20.32	04.48
Fr.	16	Bededag	Sara. Måneformørkelse ○ F.M. 05.36	05.00	21.13	22.13	05.04
Lø.	17	Bruno		04.58	21.15	23.49	05.27
Sø.	18	4.s.e. påske <i>Sandhedens ånd. Joh. 16,5-15</i>	Cantate. Erik	04.56	21.17	–	06.03
Ma.	19	Potentiana	UGE 21	04.55	21.19	01.07	06.57
Ti.	20	Angelica		04.53	21.20	02.02	08.10
On.	21	Helene	Tusmørket varer 54 min.	04.51	21.22	02.36	09.33
To.	22	Castus		04.50	21.24	02.58	10.58
Fr.	23	Desiderius	☉ S. kv. 02.31	04.48	21.25	03.12	12.21
Lø.	24	Esther		04.47	21.27	03.23	13.39
Sø.	25	5.s.e. påske <i>Bøn i Jesu navn. Joh. 16,23b-28</i>	Rogate. Urbanus	04.45	21.29	03.32	14.55
Ma.	26	Kpr. Frederik	Beda. ☾ fjernest jorden UGE 22	04.44	21.30	03.40	16.08
Ti.	27	Lucian		04.43	21.32	03.47	17.21
On.	28	Vilhelm	Tusmørket varer 57 min.	04.41	21.33	03.56	18.36
To.	29	Kr. himmelfart	Maximinus	04.40	21.35	04.06	19.51
Fr.	30	Vigand		04.39	21.36	04.19	21.07
Lø.	31	Petronella	Solførørkelse. ● N.M. 06.20	04.38	21.38	04.37	22.22

MAJ 2003

			Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
To.	1		03.54	16.20
Fr.	2		04.30	16.48
Lø.	3		05.02	17.18
Sø.	4		05.34	17.44
Ma.	5	Danmarks Befrielse 19	06.06	18.12
Ti.	6		06.32	18.36
On.	7		07.04	19.08
To.	8		07.38	19.49
Fr.	9		08.27	20.45
Lø.	10		09.35	21.58
Sø.	11		11.00	23.22
Ma.	12	20	–	12.25
Ti.	13		00.43	13.35
On.	14		01.52	14.34
To.	15		02.51	15.26
Fr.	16	Bededag	03.44	16.14
Lø.	17		04.33	16.56
Sø.	18		05.20	17.36
Ma.	19	21	06.02	18.14
Ti.	20		06.44	18.54
On.	21		07.30	19.39
To.	22		08.23	20.34
Fr.	23		09.27	21.37
Lø.	24		10.41	22.50
Sø.	25		11.55	–
Ma.	26	Kronprins Frederik 22	00.01	12.57
Ti.	27		01.02	13.48
On.	28		01.54	14.31
To.	29	Kr. Himmelfartsdag	02.39	15.09
Fr.	30		03.21	15.44
Lø.	31		04.00	16.20

JUNI 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 2 min. og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17 timer 28 min. Herefter og til månedens ende aftager dagen 6 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Sø.	1 6.s.e. påske	Exaudi. Nikomedes Solens radius 15' 46'' Antares kulm. midn. <i>Åndens vidnesbyrd. Joh. 15,26-16,4</i>	04.37	21.39	05.03	23.30
Ma.	2	Marcellinus	UGE 23			
Ti.	3	Fred. 8.s. føds.	04.36	21.40	05.41	–
On.	4	Optatus	04.35	21.42	06.34	00.26
To.	5	Grundlovsdag	04.34	21.43	07.43	01.08
Fr.	6	Norbertus	04.33	21.44	09.02	01.37
Lø.	7	Jeremias	04.32	21.45	10.27	01.57
Sø.	8 Pinsedag	☉ F. kv. 22.28 Medardus <i>Helligåndens komme. Joh. 14,22-31</i>	04.31	21.46	11.53	02.12
			04.31	21.47	13.20	02.23
Ma.	9 2. pinsedag	Primus Pluto i opp. til solen	UGE 24			
Ti.	10	Onuphrius	04.30	21.48	14.49	02.34
On.	11	Prins Henrik	04.30	21.49	16.20	02.43
		Tusmørket varer 62 min. Tamperdag. Barnabas apostel	04.29	21.50	17.55	02.54
To.	12	Basilius	04.29	21.51	19.34	03.08
Fr.	13	Cyrillus	04.28	21.51	21.12	03.26
Lø.	14	Rufinus	04.28	21.52	22.41	03.54
Sø.	15 Trinitatis	○ F.M. 13.16 Valdemarsdag. Vitus <i>Jesus og Nikodemus. Joh. 3,1-15</i>	04.28	21.53	23.49	04.38
Ma.	16	Tycho	UGE 25			
Ti.	17	Botolphus	04.28	21.53	–	05.43
On.	18	Leontius	04.27	21.54	00.33	07.05
To.	19	Gervasius	04.27	21.54	01.01	08.33
Fr.	20	Sylvester	04.27	21.54	01.19	09.59
Lø.	21	Albanus	04.27	21.55	01.31	11.21
		Solhverv 21.10 Længste dag ☉ S. kv. 16.45	04.28	21.55	01.41	12.39
Sø.	22 1.s.e. trin.	10000 martyrer <i>Den rige mand og Lazarus. Luk. 16,19-31</i>	04.28	21.55	01.49	13.54
Ma.	23	Paulinus	UGE 26			
Ti.	24	St. Hansdag	04.28	21.55	01.56	15.08
On.	25	Prosper	04.28	21.55	02.04	16.22
		Tusmørket varer 64 min. (fjernest jorden	04.29	21.55	02.14	17.37
To.	26	Pelagius	04.29	21.55	02.26	18.53
Fr.	27	Syvsoverdag	04.30	21.55	02.42	20.09
Lø.	28	Carol. Amalie	04.30	21.55	03.05	21.20
Sø.	29 2.s.e. trin	Eleonora Petrus Paulus. ● N.M. 20.39 <i>Den store festmåltid. Luk. 14,16-24</i>	04.31	21.55	03.39	22.21
Ma.	30	Lucina	UGE 27			
			04.32	21.54	04.28	23.07

JUNI 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Sø.	1	04.38	16.53
Ma.	2	23	05.16 17.27
Ti.	3	05.50	17.59
On.	4	06.23	18.27
To.	5	Grundlovsdag	06.54 19.01
Fr.	6		07.27 19.39
Lø.	7	Prins Joachim	08.13 20.30
Sø.	8	Pinsedag	09.13 21.35
Ma.	9	2. pinsedag	24 10.25 22.50
Ti.	10		11.45 -
On.	11	Prins Henrik	00.08 12.59
To.	12		01.20 14.03
Fr.	13		02.24 14.59
Lø.	14		03.22 15.49
Sø.	15	Valdemarsdag	04.16 16.37
Ma.	16	25	05.05 17.21
Ti.	17		05.51 18.01
On.	18		06.34 18.41
To.	19		07.17 19.25
Fr.	20		08.01 20.12
Lø.	21		08.53 21.04
Sø.	22		09.50 22.03
Ma.	23	26	10.53 23.06
Ti.	24	Skt. Hansdag	11.55 -
On.	25		00.09 12.51
To.	26		01.06 13.42
Fr.	27		01.58 14.28
Lø.	28		02.46 15.11
Sø.	29		03.33 15.53
Ma.	30.	Prinsesse Alexandra	27 04.19 16.35

JULI 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 22 min. og aftager i månedens løb 1 time 24 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ti.	1	Chr. 2.s. føds.	Fred. 2.s. føds. Theobaldus. Solens radius 15' 44''	04.32	21.54	05.33	23.40
On.	2	Mariæ besøg.	Tusmørket varer 62 min.	04.33	21.54	06.50	–
To.	3	Cornelius		04.34	21.53	08.14	00.03
Fr.	4	Ulricus	Vega kulm. midn. Jorden fjernest solen	04.35	21.52	09.40	00.19
Lø.	5	Anshelmus		04.36	21.52	11.06	00.32
Sø.	6	3.s.e. trin.	Dion <i>Det tabte får: Luk. 15,1-10</i>	04.37	21.51	12.33	00.42
Ma.	7	Villebaldus	☉ F. kv.04.32	04.38	21.50	14.00	00.52
Ti.	8	Kjeld	UGE 28	04.39	21.50	15.31	01.02
On.	9	Sostrata	Tusmørket varer 60 min.	04.40	21.49	17.05	01.13
To.	10	Knud, konge	(nærmest jorden	04.42	21.48	18.42	01.29
Fr.	11	Josva		04.43	21.47	20.13	01.52
Lø.	12	Henrik		04.44	21.46	21.31	02.27
Sø.	13	4.s.e. trin.	Margarethe. ○ F.M. 21.21 <i>Vær barmhjertige. Luk. 6,36-42</i>	04.45	21.44	22.25	03.21
Ma.	14	Bonaventura	UGE 29	04.47	21.43	23.00	04.36
Ti.	15	Apostl. deling		04.48	21.42	23.22	06.03
On.	16	Susanne	Tusmørket varer 57 min.	04.50	21.41	23.37	07.32
To.	17	Alexius		04.51	21.40	23.48	08.58
Fr.	18	Arnolphus		04.53	21.38	23.56	10.19
Lø.	19	Justa		04.54	21.37	–	11.37
Sø.	20	5.s.e. trin.	Elias <i>Peters fiskefangst. Luk. 5,1-11</i>	04.56	21.35	00.04	12.52
Ma.	21	Evenus	☉ S. kv. 09.01	04.57	21.34	00.12	14.06
Ti.	22	Maria Magd.	Altair kulm. midn. (fjernest jorden	04.59	21.32	00.21	15.21
On.	23	Apollinaris	Tusmørket varer 54 min. Hundedagene beg.	05.01	21.31	00.32	16.37
To.	24	Christina		05.02	21.29	00.46	17.53
Fr.	25	Jacobus		05.04	21.27	01.06	19.06
Lø.	26	Anna		05.06	21.26	01.36	20.12
Sø.	27	6.s.e. trin	Martha <i>Kristi nye lov. Matt. 5,20-26</i>	05.07	21.24	02.19	21.04
Ma.	28	Aurelius	UGE 31	05.09	21.22	03.19	21.42
Ti.	29	Oluf	● N.M. 08.53	05.11	21.20	04.34	22.08
On.	30	Abdon	Tusmørket varer 51 min.	05.13	21.18	05.58	22.26
To.	31	Germanus		05.14	21.16	07.25	22.39

JULI 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1	05.02	17.15
On.	2	05.42	17.51
To.	3	06.20	18.25
Fr.	4	06.52	19.00
Lø.	5	07.24	19.34
Sø.	6	08.03	20.19
Ma.	7	28	08.51 21.14
Ti.	8	09.51	22.19
On.	9	11.04	23.35
To.	10	–	12.22
Fr.	11	00.53	13.34
Lø.	12	02.06	14.38
Sø.	13	03.10	15.35
Ma.	14	29	04.08 16.26
Ti.	15	04.59	17.11
On.	16	05.44	17.50
To.	17	06.23	18.28
Fr.	18	06.57	19.05
Lø.	19	07.35	19.44
Sø.	20	08.15	20.28
Ma.	21	30	08.58 21.17
Ti.	22	09.49	22.10
On.	23	10.45	23.10
To.	24	11.46	–
Fr.	25	00.14	12.46
Lø.	26	01.16	13.43
Sø.	27	02.14	14.37
Ma.	28	31	03.09 15.28
Ti.	29	04.00	16.17
On.	30	04.48	17.02
To.	31	05.32	17.42

AUGUST 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 58 min. og aftager i månedens løb 2 timer 10 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Peters fængsel	Solens radius 15' 45"	05.16	21.14	08.53	22.50
Lø.	2	Hannibal		05.18	21.13	10.20	23.00
Sø.	3	7.s.e. trin.	Nikodemus	05.20	21.11	11.48	23.10
<i>Zakæus. Luk. 19,1-10</i>							
Ma.	4	Dominicus	Deneb kulm. midn. UGE 32	05.22	21.08	13.17	23.20
			Neptune i opp. til solen				
Ti.	5	Osvaldus	☉ F. kv. 09.28	05.24	21.06	14.49	23.34
On.	6	Kristi forkl.	Tusmørket varer 48 min.	05.26	21.04	16.23	23.53
			☾ nærmest jorden				
To.	7	Donatus		05.27	21.02	17.55	-
Fr.	8	Ruth	De lyse nætter ender	05.29	21.00	19.16	00.22
Lø.	9	Romanus		05.31	20.58	20.18	01.08
Sø.	10	8.s.e. trin.	Laurentius	05.33	20.56	20.59	02.14
<i>De falske profeter. Matt. 7,15-21</i>							
Ma.	11	Herman	UGE 33	05.35	20.54	21.25	03.36
Ti.	12	Chr. 3.s. føds.	Clara. ☉ F.M. 06.48	05.37	20.51	21.42	05.04
On.	13	Hippolytus	Tusmørket varer 45 min.	05.39	20.49	21.54	06.32
To.	14	Eusebius	Merkur st. østl. elong.	05.41	20.47	22.04	07.56
Fr.	15	Mariæ himmelf.		05.43	20.45	22.12	09.16
Lø.	16	Rochus		05.45	20.42	22.19	10.33
Sø.	17	9.s.e. trin.	Anastatius	05.46	20.40	22.28	11.49
<i>Den uærlige godsforvalter. Luk. 16,1-9</i>							
Ma.	18	Agapetus	UGE 34	05.48	20.38	22.37	13.04
Ti.	19	Sebaldus	☾ fjernest jorden	05.50	20.35	22.50	14.20
On.	20	Bernhard	Tusmørket varer 43 min.	05.52	20.33	23.07	15.36
			☉ S. kv. 02.48				
To.	21	Salomon		05.54	20.30	23.32	16.51
Fr.	22	Symphorian		05.56	20.28	-	18.00
Lø.	23	Zakæus	Hundredagene ender	05.58	20.25	00.09	18.57
Sø.	24	10.s.e. trin.	Bartholomæus	06.00	20.23	01.02	19.40
			Uranus i opp. til solen				
<i>Jesus græder over Jerusalem. Luk. 19,41-48</i>							
Ma.	25	Ludvig	UGE 35	06.02	20.21	02.11	20.10
Ti.	26	Irenæus		06.04	20.18	03.33	20.31
On.	27	Gebhardus	Tusmørket varer 42 min.	06.06	20.16	05.01	20.46
			☉ N.M. 19.26				
To.	28	Lovise	Augustinus. Mars i opp. til solen	06.08	20.13	06.31	20.58
Fr.	29	Joh. halsh.		06.10	20.11	08.01	21.08
Lø.	30	Benjamin		06.11	20.08	09.31	21.17
Sø.	31	11.s.e. trin.	Bertha. ☾ nærmest jorden	06.13	20.06	11.02	21.28
<i>Farisæeren og tolderen. Luk. 18,9-14</i>							

AUGUST 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr.	1	06.12	18.20
Lø.	2	06.43	18.52
Sø.	3	07.14	19.26
Ma.	4	32	07.46 20.05
Ti.	5	08.27	20.52
On.	6	09.20	21.52
To.	7	10.28	23.09
Fr.	8	11.51	–
Lø.	9	00.37	13.16
Sø.	10	01.59	14.27
Ma.	11	33	03.07 15.26
Ti.	12	04.04	16.17
On.	13	04.53	16.58
To.	14	05.32	17.35
Fr.	15	06.02	18.07
Lø.	16	06.32	18.40
Sø.	17	07.01	19.15
Ma.	18	34	07.34 19.50
Ti.	19	08.11	20.31
On.	20	08.51	21.17
To.	21	09.39	22.12
Fr.	22	10.38	23.18
Lø.	23	11.47	–
Sø.	24	00.31	12.59
Ma.	25	35	01.41 14.05
Ti.	26	02.43	15.02
On.	27	03.38	15.54
To.	28	04.28	16.42
Fr.	29	05.14	17.26
Lø.	30	05.52	18.05
Sø.	31	06.26	18.37

SEPTEMBER 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 48 min. og aftager i månedens løb 2 timer 16 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ma.	1	Ægidius	Solens radius 15' 51''	06.15	20.03	12.35	21.40
Ti.	2	Elisa		06.17	20.00	14.09	21.57
On.	3	Seraphia	Tusmørket varer 41 min. ☉ F. kv. 14.34	06.19	19.58	15.42	22.22
To.	4	Juliane Marie	Theodosia	06.21	19.55	17.07	23.02
Fr.	5	Regina		06.23	19.53	18.14	–
Lø.	6	Magnus		06.25	19.50	19.00	00.00
Sø.	7	12.s.e. trin.	Louise. Robert <i>Jesus helbreder en døvstum. Mark. 7,31-37</i>	06.27	19.48	19.30	01.17
Ma.	8	Marizæ føds.	Formalhaut kulm. midn. UGE 37	06.29	19.45	19.49	02.43
Ti.	9	Gorgonius		06.31	19.42	20.02	04.10
On.	10	Burchhardt	Tusmørket varer 39 min. ☉ F.M. 18.36	06.33	19.40	20.12	05.35
To.	11	Hillebert		06.35	19.37	20.20	06.56
Fr.	12	Guido		06.36	19.35	20.27	08.14
Lø.	13	Cyprianus		06.38	19.32	20.35	09.31
Sø.	14	13.s.e. trin.	† ophøjelse <i>Den barmhjertige samaritaner. Luk. 10,23-37</i>	06.40	19.29	20.44	10.47
Ma.	15	Eskild	UGE 38	06.42	19.27	20.55	12.03
Ti.	16	Euphemia	☾ fjernest jorden	06.44	19.24	21.09	13.20
On.	17	Tamperdag	Tusmørket varer 39 min. Lambertus	06.46	19.21	21.30	14.35
To.	18	Titus	Chr. 8.s. føds. ☉ S. kv. 21.03	06.48	19.19	22.10	15.47
Fr.	19	Constantia		06.50	19.16	22.46	16.49
Lø.	20	Tobias		06.52	19.13	23.48	17.37
Sø.	21	14.s.e. trin.	Matthæus <i>De ti spedalske. Luk. 17,11-19</i>	06.54	19.11	–	18.12
Ma.	22	Mauritius	UGE 39	06.56	19.08	01.05	18.35
Ti.	23	Linus	Jævn døgn 12.47	06.58	19.06	02.30	18.52
On.	24	Tecla	Tusmørket varer 39 min.	07.00	19.03	04.00	19.05
To.	25	Cleophas		07.01	19.00	05.31	19.15
Fr.	26	Chr. 10.s. føds.	Adolph. ● N.M. 05.09	07.03	18.58	07.02	19.25
Lø.	27	Cosmus	Merkur st. vestlig elong.	07.05	18.55	08.36	19.35
Sø.	28	15.s.e. trin.	Venceslaus ☾ nærmest jorden <i>Vær ikke bekymrede. Matt. 6,24-34</i>	07.07	18.53	10.11	19.46
Ma.	29	St. Michael	UGE 40	07.09	18.50	11.49	20.01
Ti.	30	Hieronymus		07.11	18.47	13.26	20.23

SEPTEMBER 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ma. 1	36	06.55	19.11
Ti. 2		07.26	19.47
On. 3		08.04	20.33
To. 4		08.53	21.33
Fr. 5		10.00	22.54
Lø. 6		11.30	–
Sø. 7		00.33	13.04
Ma. 8	37	01.57	14.16
Ti. 9		03.02	15.13
On. 10		03.54	15.59
To. 11		04.36	16.39
Fr. 12		05.08	17.12
Lø. 13		05.36	17.42
Sø. 14		06.01	18.12
Ma. 15	38	06.28	18.42
Ti. 16		06.56	19.15
On. 17		07.27	19.49
To. 18		08.03	20.29
Fr. 19		08.43	21.19
Lø. 20		09.38	22.24
Sø. 21		10.50	23.46
Ma. 22	39	–	12.13
Ti. 23		01.08	13.28
On. 24		02.15	14.31
To. 25		03.11	15.26
Fr. 26		04.01	16.17
Lø. 27		04.45	17.02
Sø. 28		05.26	17.41
Ma. 29	40	06.02	18.19
Ti. 30		06.33	18.53

OKTOBER 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11 timer 32 min. og aftager i månedens løb 2 timer 19 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
On.	1	Remigius	Solens radius 15' 58'' Tusmørket varer 38 min.	07.13	18.45	14.57	20.58
To.	2	Ditlev	☉ F. kv. 21.09	07.15	18.42	16.12	21.51
Fr.	3	Mette		07.17	18.40	17.04	23.30
Lø.	4	Franciscus		07.19	18.37	17.37	–
Sø.	5	16.s.e. trin. <i>Enkens søn fra Nain. Luk. 7,11-17</i>	Placidus	07.21	18.34	17.57	00.27
Ma.	6	Fred. 7.s. føds.	Broderus UGE 41	07.23	18.32	18.11	01.54
Ti.	7	Fred. 1.s. føds.	Amalie	07.25	18.29	18.21	03.18
On.	8	Ingeborg	Tusmørket varer 39 min.	07.27	18.27	18.29	04.40
To.	9	Dionysius		07.29	18.24	18.37	05.58
Fr.	10	Gereon	○ F.M. 09.27	07.31	18.22	18.44	07.15
Lø.	11	Fred. 4.s. føds.		07.33	18.19	18.52	08.31
Sø.	12	17.s.e. trin. <i>Jesus som gæst hos farisæeren. Luk. 14,1-11</i>	Maximilian	07.35	18.16	19.02	09.47
Ma.	13	Angelus.	UGE 42	07.37	18.14	19.14	11.04
Ti.	14	Calixtus	(fjernest jorden	07.39	18.11	19.32	12.21
On.	15	Hedevig	Tusmørket varer 39 min.	07.41	18.09	19.58	13.35
To.	16	Gallus		07.43	18.07	20.37	14.41
Fr.	17	Florentinus		07.45	18.04	21.31	15.34
Lø.	18	Lukas evang.	☉ S. kv. 14.31	07.47	18.02	22.41	16.13
Sø.	19	18.s.e. trin. <i>Det store bud. Matt. 22,34-46</i>	Balthasar	07.49	17.59	–	16.40
Ma.	20	Felicianus	UGE 43	07.51	17.57	00.01	16.58
Ti.	21	11000 jomfruer		07.53	17.54	01.27	17.12
On.	22	Cordula	Tusmørket varer 40 min.	07.55	17.52	02.56	17.22
To.	23	Søren		07.58	17.50	04.26	17.32
Fr.	24	FN dag	Proclus	08.00	17.47	05.59	17.41
Lø.	25	Crispinus	● N.M. 14.50	08.02	17.45	07.34	17.52
Sø.	26	19.s.e. trin. <i>Den lamme i Kapernaum. Mark. 2,1-12</i>	Amandus (nærmest jorden Sommertid slutter	07.04	16.43	08.14	17.05
Ma.	27	Sem	UGE 44	07.06	16.40	09.56	17.24
Ti.	28	Marie Sophie	Frederikke Simon og Judas	07.08	16.38	11.35	17.53
On.	29	Narcissus	Tusmørket varer 41 min.	07.10	16.36	13.00	18.40
To.	30	Absalon		07.12	16.34	14.03	19.48
Fr.	31	Reform. beg.	Louise	07.14	16.31	14.42	21.11

OKTOBER 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
On.	1	07.06	19.31
To.	2	07.44	20.18
Fr.	3	08.35	21.21
Lø.	4	09.43	22.48
Sø.	5	11.15	–
Ma.	6	41	00.28 12.46
Ti.	7		01.45 13.55
On.	8		02.43 14.49
To.	9		03.30 15.34
Fr.	10		04.07 16.11
Lø.	11		04.39 16.44
Sø.	12		05.04 17.15
Ma.	13	42	05.31 17.44
Ti.	14		05.57 18.15
On.	15		06.24 18.43
To.	16		06.52 19.16
Fr.	17		07.23 19.51
Lø.	18		08.03 20.37
Sø.	19		08.54 21.40
Ma.	20	43	10.04 23.03
Ti.	21		11.28 –
On.	22	FN-dag	00.28 12.49
To.	23		01.38 13.57
Fr.	24		02.36 14.54
Lø.	25		03.28 15.45
Sø.	26	Sommertid slutter	03.16 15.33
Ma.	27	44	03.58 16.18
Ti.	28		04.36 16.58
On.	29		05.13 17.37
To.	30		05.48 18.20
Fr.	31		06.31 19.09

NOVEMBER 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 timer 13 min. og aftager i månedens løb 1 time 48 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Lø.	1	Alle helgen	Solens radius 16' 7'' ● S. kv. 05.25	07.16	16.29	15.06	22.39	
Sø.	2	Alle helgens s. <i>Saligprisningerne. Matt. 5,1-12</i>	Alle sjæle	07.19	16.27	15.21	–	
Ma.	3	Hubertus	Tusmørket varer 42 min.	07.21	16.25	15.32	00.05	
Ti.	4	Otto		07.23	16.23	15.40	01.27	
On.	5	Malachias		07.25	16.21	15.47	02.46	
To.	6	Leonhardus		07.27	16.19	15.54	04.02	
Fr.	7	Engelbrecht		07.29	16.17	16.02	05.17	
Lø.	8	Claudius		07.31	16.15	16.11	06.33	
Sø.	9	21.s.e. trin. Theodor Måneformørkelse ○ F.M. 02.13 <i>Den kongelige embedsmand. Joh. 4,46-53</i>		07.33	16.13	16.22	07.50	
Ma.	10	Luther		(fjernest jorden	07.35	16.11	16.38	09.07
Ti.	11	Morten bisp		Tusmørket varer 43 min.	07.38	16.09	17.00	10.23
On.	12	Torkild	07.40		16.07	17.34	11.32	
To.	13	Arcadius	07.42		16.05	18.22	12.30	
Fr.	14	Frederik	07.44		16.04	19.26	13.13	
Lø.	15	Leopold	07.46		16.02	20.41	13.44	
Sø.	16	22.s.e. trin. Othenius <i>Den gældbundne tjener. Matt. 18,21-35</i>	07.48		16.00	22.03	14.04	
Ma.	17	Anianus	● S. kv. 05.15		07.50	15.59	23.28	14.19
Ti.	18	Hesychius	Tusmørket varer 45 min.		07.52	15.57	–	14.30
On.	19	Elisabeth		07.54	15.55	00.55	14.40	
To.	20	Volkmarus		07.56	15.54	02.23	14.48	
Fr.	21	Mariæ ofring		07.58	15.52	03.55	14.58	
Lø.	22	Cecilia		08.00	15.51	05.31	15.09	
Sø.	23	Sidste s. i kirkeåret Clemens ● N.M. 23.59 <i>Når Menneskesønnen kommer. Matt. 25,31-46</i>		08.02	15.50	07.12	15.24	
Ma.	24	Chrysogonus		(nærmest jorden	08.04	15.48	08.55	15.47
Ti.	25	Catharina		Tusmørket varer 46 min.	08.05	15.47	10.32	16.26
On.	26	Conradus			08.07	15.46	11.49	17.26
To.	27	Facundus	08.09		15.45	12.40	18.47	
Fr.	28	Sophie Magd.	08.11		15.44	13.10	20.17	
Lø.	29	Saturninus	08.13		15.43	13.29	21.47	
Sø.	30	1.s. i advent Chr. 6.s. føds. Andreas ● F. kv. 18.16 <i>Jesus i Nazarets synagoge. Luk. 4,16-30</i>	08.14		15.42	13.41	23.13	

NOVEMBER 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø.	1	07.24	20.13
Sø.	2	08.31	21.37
Ma.	3	45	09.54 23.06
Ti.	4	11.16	–
On.	5	00.15	12.22
To.	6	01.10	13.16
Fr.	7	01.54	14.00
Lø.	8	02.32	14.39
Sø.	9	03.03	15.15
Ma.	10	46	03.34 15.48
Ti.	11	Morten Bisp	04.03 16.21
On.	12		04.31 16.51
To.	13		05.01 17.22
Fr.	14		05.28 17.53
Lø.	15		06.01 18.26
Sø.	16		06.37 19.10
Ma.	17	47	07.27 20.08
Ti.	18		08.31 21.21
On.	19		09.48 22.43
To.	20		11.08 23.57
Fr.	21		– 12.18
Lø.	22		01.00 13.20
Sø.	23		01.54 14.16
Ma.	24	48	02.44 15.08
Ti.	25		03.31 15.57
On.	26		04.16 16.42
To.	27		04.56 17.27
Fr.	28		05.37 18.12
Lø.	29		06.22 19.00
Sø.	30		07.13 19.58

DECEMBER 2003

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 25 min. og aftager derefter indtil den 22., hvor den er 6 timer 56 min. Herefter og til månedens ende tiltager dagen 7 min.					SOL		MÅNE	
					OP	NED	OP	NED
Ma.	1	Arnold	Solens radius 16' 13"	UGE 49	08.16	15.41	13.50	–
Ti.	2	Bibiana			08.18	15.40	13.58	00.33
On.	3	Svend	Tusmørket varer 47 min. Aldebaran kulm. midn.		08.19	15.39	14.05	01.50
To.	4	Barbara	Charlotte Frederikke		08.21	15.38	14.12	03.06
Fr.	5	Sabina			08.22	15.37	14.20	04.21
Lø.	6	Nikolaus			08.24	15.37	14.30	05.37
Sø.	7	2.s. i advent	Agathon. (fjernest jorden <i>De 10 brudepiger. Matt. 25,1-13</i>		08.25	15.36	14.44	06.54
Ma.	8	Mariæ undf.	☉ F.M. 21.37	UGE 50	08.27	15.36	15.04	08.10
Ti.	9	Rudolph	Merkur st. østl. elong.		08.28	15.35	15.34	09.23
On.	10	Judith	Tusmørket varer 49 min.		08.29	15.35	16.18	10.25
To.	11	Damasus			08.31	15.35	17.17	11.13
Fr.	12	Epimachus	Rigel kulm. midn.		08.32	15.34	18.29	11.47
Lø.	13	Lucia	Capella kulm. midn.		08.33	15.34	19.49	12.10
Sø.	14	3.s. i advent	Chrispus <i>Zakarias' lovsang. Luk. 1,67-80</i>		08.34	15.34	21.12	12.26
Ma.	15	Nikatus		UGE 51	08.35	15.34	22.35	12.38
Ti.	16	Lazarus	☾ S. kv. 18.42		08.36	15.34	24.00	12.48
On.	17	Tamperdag	Tusmørket varer 49 min. Albina		08.37	15.34	–	12.56
To.	18	Lovise			08.37	15.35	01.26	13.05
Fr.	19	Nemesius			08.38	15.35	02.56	13.14
Lø.	20	Abraham			08.39	15.35	04.31	13.27
Sø.	21	4.s. i advent	Thomas <i>Han bør vokse, men jeg forringes. Joh. 3,25-36</i>		08.39	15.36	06.11	13.45
Ma.	22	Japetus	Solhverv 08.03	UGE 52	08.40	15.36	07.52	14.14
Ti.	23	Torlacus	Korteste dag. (nærmest jorden Betelgeuse kulm. midn. ● N.M. 10.43		08.40	15.37	09.21	15.02
On.	24	Juleaften	Tusmørket varer 49 min. Alexandrine. Adam		08.41	15.37	10.27	16.14
To.	25	Juledag			08.41	15.38	11.07	17.44
Fr.	26	2. juledag	St. Stephan.		08.41	15.39	11.32	19.19
Lø.	27	Joh. evang.			08.42	15.40	11.47	20.50
Sø.	28	Julesøndag	Børnedag <i>Flugten til egypten. Matt. 2,13-23</i>		08.42	15.41	11.58	22.15
Ma.	29	Noah		UGE 1	08.42	15.41	12.06	23.55
Ti.	30	David	☾ F. kv. 11.03		08.42	15.42	12.13	–
On.	31	Sylvester	Tusmørket varer 49 min. Saturn i opp. til solen		08.42	15.44	12.21	00.52

DECEMBER 2003

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)		
Ma.	1	49	08.12	21.07
Ti.	2		09.21	22.21
On.	3		10.33	23.28
To.	4		11.38	–
Fr.	5		00.24	12.34
Lø.	6		01.11	13.23
Sø.	7		01.52	14.06
Ma.	8	50	02.30	14.46
Ti.	9		03.05	15.26
On.	10		03.39	16.03
To.	11		04.15	16.38
Fr.	12		04.46	17.13
Lø.	13		05.19	17.43
Sø.	14		05.50	18.16
Ma.	15	51	06.26	18.54
Ti.	16		07.11	19.42
On.	17		08.06	20.44
To.	18		09.12	21.56
Fr.	19		10.26	23.11
Lø.	20		11.40	–
Sø.	21		00.21	12.49
Ma.	22	52	01.23	13.51
Ti.	23		02.20	14.49
On.	24	Juleaften	03.13	15.44
To.	25	Juledag	04.01	16.34
Fr.	26	2. juledag	04.45	17.20
Lø.	27		05.28	18.01
Sø.	28		06.10	18.45
Ma.	29	1	06.54	19.32
Ti.	30		07.45	20.25
On.	31		08.41	21.24

Alle oplysninger i denne kalender er meddelt af Københavns Universitet, bortset fra højvandtiderne (se side 33). De i kalenderen angivne tidspunkter for solens og månens opgang og nedgang er beregnet for disse himmellegemers centre og gælder for København. Alle klokkeslæt i denne kalender er i perioden fra 30. marts til 26. oktober angivet i sommertid, som er en time mere end mellemeuropæisk tid, der er normalt i Danmark.

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i nedenstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Aabenraa og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for

månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 04.38. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Aabenraa 17 minutter, hvorved man får 04.55. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 04.58.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for månens op- og nedgang.

MÅNED	AABENRAA		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
December II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Januar I – December I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Januar II – November II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Februar I – November I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Februar II – Oktober II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Marts I – Oktober I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Marts II – September II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
April I – September I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
April II – August II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I – August I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II – Juli II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I – Juli I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i kalenderen beregnet for Vidåslusen. Udgangspunktet er højvandet ved Havneby som angivet i Farvandsvæsenets tidevandstabel.

Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid med hensynstagen til dansk sommertid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Vidåslusen, må man ved:

Nordslesvig

Havneby, Rømø trække 23 min. fra
Lakolk trække 1 t. og 3 min. fra
Koldby trække 3 min. fra
Ballum sluse trække 18 min fra

Rejsby sluse trække 3 min. fra
Vester Vedsted trække 13 min. fra

Fanø

Nordby lægge 2 min. til
Sønderho trække 43 min. fra

Sydslesvig

Dagebøl
(forb. til Før) trække 28 min. fra
Schlüttsiel (forb.
til Halligerne) trække 48 min. fra
Husum (forb. til
Pellworm m.v.) trække 48 min fra
Frederiksstad lægge 56 min. til
Tønning lægge 2 min. til
Wyk trække 38 min. fra
St. Peter trække 1 t. og 31 min. fra
Westerland trække 1 t. og 45 min. fra

Formørkelser i året 2003

1) 16. maj, total måneformørkelse.

Den indledende partielle fase vil være synlig i Danmark. I København begynder totaliteten 10 min. efter månens nedgang og i de vestlige dele af landet begynder totaliteten lidt før månens nedgang. Formørkelsen begynder kl. 04.03 og slutter kl. 07.17. Totaliteten begynder kl. 05.14 og ender kl. 06.06.

2) 31. maj, ringformet solformørkelse.

Synlig i Danmark som partiel formørkelse. Formørkelsen vil begynde ved solopgang og varer knapt 2 timer. Den vil, når den er maksimal, omfatte ca. 90% af solens diameter eller 84% af solskivens areal. Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet nedenfor. I område B vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område A vil formørkelsen

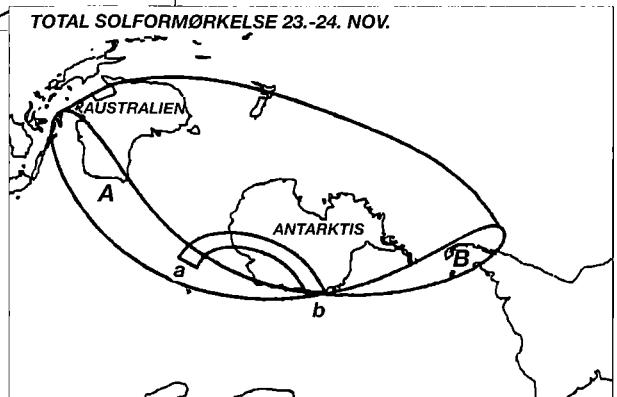
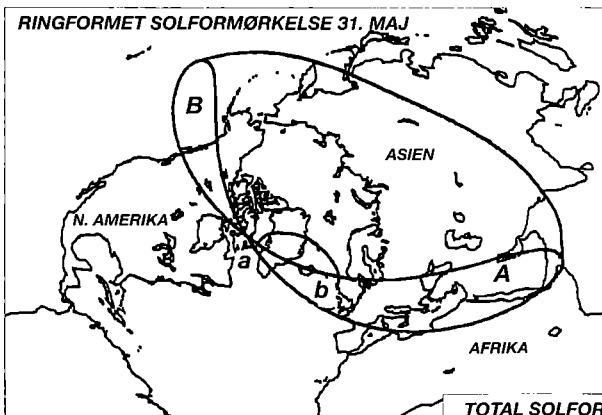
være påbegyndt ved solopgang og i område C vil solen gå ned, før formørkelsen er afsluttet. Længs kurven a-b vil formørkelsen ses som en ringformet formørkelse, i de øvrige områder ses den som partiel formørkelse.

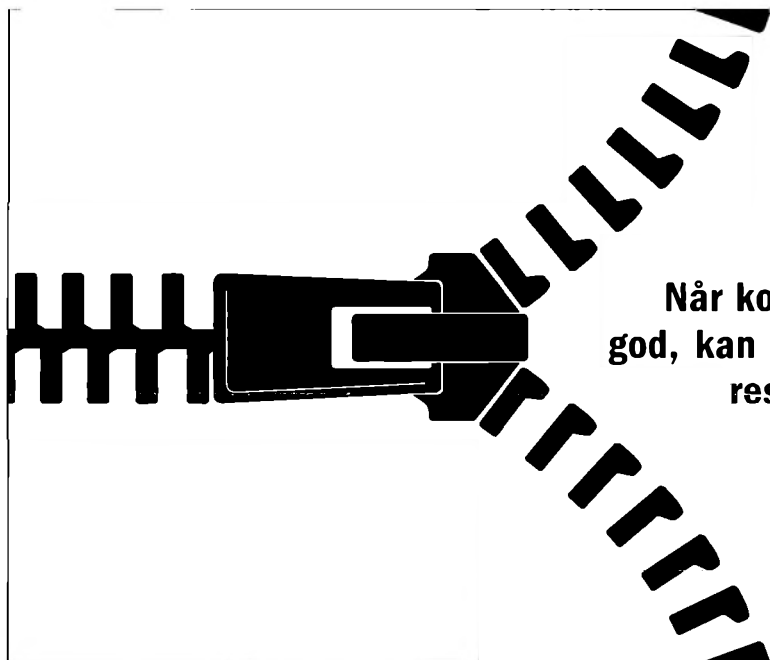
3) 9. november, total måneformørkelse.

Synlig i Danmark i hele sin udstrækning. Formørkelsen begynder kl. 02.06 og ender kl. 04.05. Totaliteten begynder kl. 02.06 og ender kl. 02.31.

4) 23.-24. november, total solformørkelse.

Ikke synlig i Danmark. Formørkelsens synlighedsområde fremgår af kortet nedenfor. I område B vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område A vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang, og i område C vil solen gå ned, før formørkelsen er afsluttet. Længs kurven a-b vil formørkelsen ses som en total formørkelse, i de øvrige områder ses den som partiel formørkelse.

**Når kontakten er
god, kan man se det på
resultatet**

www.ey.dk

ERNST & YOUNG

FROM THOUGHT TO FINISH.™

Spikergade 19, 6270 Tønder. Tlf.: 74 72 55 66. E-mail: ey.toender@ey.dk

Deres bank

*for
forretninger
i Tyskland*

UNION-BANK

Aktieselskab

D-24937 Flensburg
Große Str. 2
Tlf. 04 61 - 84 14-0
Fax 04 61 - 84 14-290
Telex 2 28 55
E-mail: info@unionbank.de

Filialer i
D-24941 Flensburg Tlf. 04 61 / 9 02 10 - 0
Schleswiger Str. 85 Fax 04 61 / 9 02 10 - 10
og
D-24955 Harrislee Tlf. 04 61 / 7 00 32 - 0
Süderstr. 89 Fax 04 61 / 7 00 32 - 32
Internet: www.unionbank.de

ARTIKLER OG DIGTE

Prolog 2003

Måske er syndejysk svæ'e og forstå,
 ællivel så er'et nu væ'e og pas å,
 for rigsdansk er hel it åltins for let.
 Hva er'et nu lich de bety'e hel ret
 ål de u'tryk og vendinge,
 som misforstås af u'lændinge?

En danske han ka gå å æ vand
 og som'tins får han bloi å æ tand
 og sjel om det ly'e fuldstænde skø'e,
 så ligge han bar sit hoi i blø'e.
 Og han har osse øjn i æ nak.
 Ja, det er da nau'e undle snak.
 Og han ka både rych og rejs
 og han beholde æ skind å æ nejs.
 Engang imeld blive han lang i æ hoi,
 men så slå'e han bar kold vand i æ bloi,
 for det ka en danske nemle saut.
 Monstro at han har rotte å æ laut?

Det vis sæ og væ'e en storm i et glas vand
 og derfor så trække han lidt i land.
 En danske ve'e lich, hva han ska gøe,
 han skrive sæ'et simpelthen bach æ øe.
 Hvor ande vil' fåld' mæ et ornle brach,
 gå'e han bestemt it ne'e mæ æ flach.
 Nej han er åltins op å æ tæ'e
 og hvis en dau det blive for svæ'e,
 så stikke han en finge i æ jo'e,
 for så har han let ve og stå ve sit o'e.

Han vil alle mal' fanden å æ væg
 bar' for og få'et som en blom' i et æg.
 Jo han er goi nok ne'e å æ bund,
 men som'ti teje han æ blaj fra æ mund,
 for ham ska'en altså it fornærm',
 ham ska'en it bind' naue å æ ærm',
 for så er'et da både sikke og vis,
 at så gå'e han hel op i en spids.
 Der stå'e han så mæ æ ryg mo'e æ mu'e
 og stikke sinde en føle u'e.
 Han snakke lidt om vind og væ'e,
 imens han stå'e og krumme tæ'e.
 Så stikke han plusle æ hal' mel æ ben
 og springe afstej æue stok og sten.

Engang imeld gå'et æue gevind,
 det er når han spænde æ livrem ind
 og hugge en hæl og klippe en tå,
 for så ka han nemle slet it gå.
 Men nå - så slikke han bar sin' så'e
 og så gå'et ællivel å et hængend hå'e.

Sjel om det hænge ham u'e af æ hals,
 så er der ingen slinge i æ vals.
 Han jukke i æ spinat en gang elle to
 og så gå'e han rundt i listesko,
 imens han puste æ lidt te æ ild
 og dem der stå'e i en tynd' som sild,
 ja de ka ålsammel tyrle hø'e,
 at han igen hælde vand u'e af æ ø'e.

Te sidst så slå'e han vand å en gås
 og sætte ål de ande i bås
 og så sæ'r han der å æ flæsk og ve'e,
 at nu er han trådt i karakte'e!
 Har æ dansker' da mon knald i æ loch?
 Nej, sån er'et bar - æ dansker's sproch.

Inger Rahbek Andersen

For 50 år siden...

Af Arne G. Larsen

Året 1953 vil især blive husket for vedtagelsen af den nye grundlov den 5. juni 1953. Forud var gået de fornødne valg og den afgørende folkeafstemning, hvor 45,76 % af de stemmeberettigede stemte ja til den nye grundlov, der også indeholdt ny tronfølge med kvindelig arvefølge. I Sønderjylland var ja-procenten højere, nemlig ca. 46,7. Efterfølgende er på traditionel vis skrevet om stort og småt i Sønderjylland på baggrund af gennemlæsning af dagbladet „Hejmdal“ for 1953 på Landsbiblioteket i Aabenraa.

Byggeplaner på Danebod Højskole
 2. januar: I 1952 modtog Rødding Andels-Svineslagteri 75.293 svin mod 68.534 året før. Gråsten havde næstflest med 73.905. Haderslevs ældste, fru Ellen Kjestine Petersen, Storegade 5, fylder i morgen 103 år. Det er 100 år siden, at Augustenborg fik sin første postekspedition.
 3. januar: Bovrup Andelsmejeri har fejret sit 50 års jubilæum. Firmaet Jørgensen og Lind har for Det Danske Hedeselskab reguleret Lobækken ved Løgumkloster for 417.647 kr.
 5. januar: Tværs over hele forsiden: Dronning Alexandrine bisat i Roskilde. Enelærerembede på Barsø på ny opslået ledigt. Hamborgs nyoprettede fjernsyn kan ses i Tønder. Danebod Højskoles byggefond øget til 70.000 kr. En række byggeplaner ventes påbegyndt i årets løb.
 6. januar: Skoleinspektør Rolf Sager budt velkommen til Gråsten Skole. Als Husholdningsskole fejrer sit 25 års jubilæum.
 7. januar: Aabenraa Børnehaveseminarium åbnes i dag. Militært byggeri i Aabenraa til 1,1 mio. kr. „Tønder Amtstidende“ inviterer til fjernsyn hos Radio-Rasmussen i Tønder. To fjernsynsaftener gennemføres for 70 af bladets abonnenter.
 8. januar: Nordborg Fjerkræklub afholder 17.-

Arne G. Larsen

18. januar en stor udstilling. Fællesplan for kastningsbekæmpelse for hele Als.
 9. januar: Syv nye husmandsbrug i Rinkenæs sogn. Abildboringen stoppet.
 10. januar: Skærbæk Sogneråd ansætter to husmoderafløbere.
 11. januar: 14 lærere påtager sig forsøgsundervisning på kasernen i Haderslev i faget medborgerskab.
 12. januar: 500 mennesker til nytårsstævne på Rødding Højskole.
 13. januar: I Vis Herreds Landboforening er forrentningsprocenten steget fra 8,8 til 9,5. I Haderslev står 57 lejligheder foran færdiggørelse.
 14. januar: 115 unge deltager i Aabenraa Amts Landboforenings traktorkursus.
 15. januar: Forsiden: Praktikleder Inge Agerschou Andersen, Aabenraa, dræbt i morges ved påkørselsulykke. Hun var netop begyndt ved det nyoprettede børnehaveseminarium i Aabenraa. Jejsing Forsamlingshus udvides for 40.000 kr.
 16. januar: Renseanlæg i Rinkenæs Nederby til 84.000 kr.
 17. januar: Gråsten Bank giver 2 % i udbytte. Tønder Byråd indfører med 7 stemmer mod 5 på ny boliganvisning. 25 års fest i Løgumkloster Forsamlingshus. Tysk efterskole i Tinglev til 850.000 kr.

20. januar: Skoledirektør Bernhard Hansen, Flensborg, 60 år.

Kongelige kranser til Peter Graus bære

21. januar: Osteri i Bolderslev til 250.000 kr. Den Alsiske Løvsøbrandforsikring har 78.000 kr. i overskud.

22. januar: Overassistent Erik Juul-Dam, Fredericia, valgt mellem 60 ansøgere som direktør for Haderslev Amts Ruteautomobil-selskab.

23. januar: 8 Bovrup-borgeres klage over udbygningen af kommunens skolevæsen afvist af Aabenraa Byråd. Gårdejer Svend Hanssen, Nørremølle, 60 år.

2411: Peter Grau (1866-1953) Gårdejer Pøl. Virkede som agitator og foredragsholder inden for det nationale, danske arbejde.

Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

24. januar: Peter Grau, Pøl, død 87 år gammel.

26. januar: Kondolencetelegram fra kongen til „Graugård“. Også telefon fra mrs. Brudenell-Bruce, enke efter formanden for Den Internationale Kommission.

27. januar: Nordborg Sparekasse fejrer sit 90 års jubilæum.

28. januar: Forsidebillede af Peter Graus danebrogssmykkede kiste med krans fra kongen og dronningen, Statsministeriet og prins Knud. Havneunderskud i Haderslev på 54.242 kr. Rationering af kul og koks samt olie ophævet. Børnehjemmet „Lyshøj“ i Sønderborg genindviet 30 år efter sin grundlæggelse.

29. januar: Padborgejren indvier ny gymnastiksal til 74.000 kr. På den nye kommuneskole i Tønder er 30 mand i fuld gang med vinterbygget.

30. januar: Sporarbejder i Nyhavn i Aabenraa til 100.000 kr.

31. januar: Rødding Andels-Svineslagteri efterbetaler 24 øre pr. kilo. Redaktør Peter J. Møller, Tønder, hjemmевærnskonsulent i Sønderjylland og det sydligste af Esbjergs distrikt.

CF-ere fra Tinglev og Haderslev til Holland

2. februar: Tværs over forsiden: Hundreder af døds ofre for den hårde storm over Vesteuropa. Alene i Holland er der 300 omkomne. Gdr. Mads Larsgaards ejendom i Broballe hærget af brand i morges. Padborg grænseovergang nu åben til kl. 24.00 mod tidligere kl. 22.00.

3. februar: Tværs over forsiden: En million hollændere i nød. I Aabenraa går bananhandelen strygende. Prisen er 5-6 kr. pr. kilo, men kun få bananer.

4. februar: Der findes 342 personbiler i Aabenraa by og 376 traktorer i Aabenraa og Sønderborg amter. Tønder Statsskole indfører skoletandpleje.

5. februar: Syv nye store bygninger på terrænet nord for kasemen i Tønder afleveret til garnisonskommandant Hoffmann. Samlet pris ca. 2,5 mio. kr.

6. februar: 40 nye husmandsbrug i Sønderjylland til sommer, deraf 22 i Tønder Amt.

7. februar: Venstres Ungdom indsamler over 2000 kr. til et tone- og talefilmsanlæg. Skolebyggeri i Lysabildskov til ca. 153.000 kr.

9. februar: CF-ere fra Tinglev og Haderslev indsat i arbejdet i Holland. Agerskov Ungdomsskole har holdt åbningsmøde efter ombygning

9/2: Agnete Tang (1903-1983) Forstander på Agerskov Ungdomsskole 1952-1971.
Foto: Agerskov Ungdomsskole.

og skolens overgang til selvejende institution.

Frk. Agnete Tang er ny forstander.

10. februar: Tiltagende isvanskeligheder i de sønderjyske farvande. Civilforsvaret går i gang med at indrette sin kommandocentral i politigårdens kælder i Aabenraa. Centralen bemannes med 90 mand.

11. februar: Trafikvanskeligheder i store dele af Sønderjylland. Snefald betød aflysning af mange 10. februarmøder.

12. februar: Haderslev Kommunes værksted og maskiner brændt. Skader for 300.000 kr. I 1952 kom der over Aabenraa Havn 9.000 tons myremalm.

13. februar: Eksportstalde i Padborg bygges til foråret. Mælketransport pr. skovslæde i Aabenraa.

14. februar: 300 soldater fra Padborg hjem efter drøj øvelse i 5 døgn uden at have været under tag. Th. Mossin Jensen har 25 års jubilæum som direktør på Vojens Svineslagteri.

Soldatermytteri i Søgård og Haderslev

17. februar: Forsiden: Søgård-soldater forlod

lejren som protest imod den forlængede tjenestetid. 60-70 soldater trodsede officerer og politi, men blev i Aabenraa overtalt af general Allerup til at lade sig køre tilbage i biler til Søgård-lejren! For første gang siden 1914 bispevisitats i Dybbøl.

18. februar: 250 Haderslev-soldater under arrest. 246 soldater forlod kl. 20.45 kasernen i Haderslev. Kl. 22.00 blev de standset nord for Haderslev, og fra midnat til i formiddag har de fleste siddet på skamler i gymnastiksalen -efter at de hele dagen i går var på øvelse! Sarkastisk tilføjedes: „Stemningen var i formiddag meget mat!“ Brand hos gårdejer Martin Jensen, Agerskov, hvor 3 heste indebrændte. Alt indbo, maskiner og korn brændte. Manufakturvarer for 200.000 kr. ødelagt ved brand hos firmaet Hansen og Co., Sønderborg

20. februar: To Søgård-soldater fængslet i 9 dage. Folkebanken i Sønderborg havde i fjor en omsætning på 1,3 mia. kr.

21. februar: Toftlund Arrest atter i brug efter lukning i 1/2 år

23. februar: SIF's 32 foreninger i Sønderborg Amt har 3.370 medlemmer.

24. februar: Husmoderforeningen i Sønderborg har 730 medlemmer. 26 kursushold har haft over 500 elever.

25. februar: 117 gartnere tilsluttet Gartnernes Salgsforening i Aabenraa. Fuldmægtig Kresten Møller, Haderslev har 25 gange taget idrætsmærket, heraf 19 i guld. Sønderjydsk Kvægavlforening for SDM begyndte for 10 år siden med 50 medlemmer. Nu er der 1.391 medlemmer og 10.478 køer samt 13 tyre fordelt på 3 tyrestationer.

26. februar: Internt hjemmetysk opgør: Vogelgesangs tidligere kontorchef, Heinrich W. Jessen, ny chefredaktør for „Der Nordschleswiger“ i stedet for Ernst Siegfried Hansen. Skodborg Mejeri siger nej til at optage 21 leverandører fra Skrave Mejeri, men vil fortsætte med at aftage deres mælk.

27. februar: Den Alsiske Brandkasse fylder 75 år.

28. februar: Sygeplejersken i Klipleve Sogns Sygeplejeforening har det forløbne år aflagt 3.678 besøg hos 458 patienter. Toftlund Mejeri

får Marshall-lån på ca. 100.000 kr.

2. marts: Alderdomshjemmet i Sønderborg genindviet efter modernisering for 640.000 kr. Husmoderlejr i Tandstet samlede 30 deltagere. Nordborg Sangforening har 50 års jubilæum.

„Kanoner Filskovs bedrifter“ udsolgt!

4. marts: CF-kaserne opføres på Vilstrupvej i Haderslev. „Kanoner Filskovs bedrifter“ udsolgt fra forlaget efter at være trykt i 5 oplag i 15.000 eksemplarer.

5. marts: Efter 26 år som bestyrer på „Solvig“ ved Tønder trækker Johs. Andersen sig tilbage. Han afløses af Aksel Kristensen fra Kalø. Draved Skole nedlægges fra 1. april. Børnene overføres til Ellum Skole.

6. marts: 2.000 andelshavere i Aabenraa Slagteri. Årsomsætning på 25 mio. kr. i Sønderborg Andels-Svineslagteri. Licitation over 9 social-filantropiske huse i Tønder.

7. marts: Fryseafdelingen udvides på slagteriet i Gråsten, der efterbetaler 27 øre pr. kilo. Aabenraa Andelsvaskeri har nu 1.008 medlemmer, en fremgang i det seneste år på 98. Tønder m.fl. Amters Plantningsforening fylder 30 år. Der er udleveret i alt 24 mio. træer.

9. marts: Redaktør Niels Hansen, Aabenraa, død. Var tilknyttet „Hejmdal“ helt fra 1908. Fra 1938 til 1950 var Hansen formand for den senere Dansk Journalistforening. Over 23.000 medlemmer i Sønderjydske Idrætsforening, der i år har 50 års jubilæum.

10. marts: 150 influenzatilfælde i Padborg-lejren på en uge. Godt år for Tønder Landmandsbank, hvis reserver nu er bragt op på 1/2 mio. kr.

„Klokmanden“ i Højer fylder 80 år!

11. marts: Stemning i Øsby for halv-centralisering og oprettelse af eksamensafdeling. Til købstadsordnet skole kræves mindst 200 elever. Øsby Kommune har 284 børn.

12. marts: „Højer Keramik“, der startede som hobby for Hermann Hansen, gør eksportfremstød i samarbejde med keramikeren Valbo Boysen

13. marts: Anna Hansen, Aabenraa, afløser Henriette Skrumsager som formand for Det Sønderjydske Husholdningsudvalg.

14. marts: „Klokmanden“ i Højer fylder 80 år og har 25 års jubilæum. Formedelst 5 kr. kan enhver få Carl Fr. Hansen til at trave Højer rundt med en besked, hvor han ringer med sin store, fint pudsede klokke.

16. marts: 35 tons snavs rensed ud af Højspændingsværkets skorstenskanaler.

17. marts: Alle 86 malersvende i Aabenraa og omegn er i arbejde. Andelsbanken i Rødding vil være selvstændig. Er underlagt Haderslev, men har nu en totalomsætning på 288 mio. kr.

19. marts: Toftlunds overgang til MSE vedtaget. Uforandret ligningsprocent i Nordborg på 7,5.

20. marts: Haderslev Byråd optager kassekredit på 2 mio. kr. Forårssåningen er tilendebragt de fleste steder på Als og Sundeved.

21. marts: Bov Sogn indretter billige industrigrunde. 200 landmænd til traktormøde i Aabenraa.

23. marts: Grundsten nedlagt til den tyske skole i Tønder.

24. marts: I morgen forlader de sidste patienter sygehuset i Løgumkloster.

26. marts: Assens-Årøsund-overfarten har i 1952 overført 4602 biler, 988 motorcykler, 32.384 passagerer samt 3394 gummivogne med i alt 19.173 tons roer.

27. marts: 475 medlemmer i Kolstrup Boligforening - en fremgang på 100 medlemmer. Dansk Andels Ægexport har indviet sin nye, smukke afdeling i Sønderborg.

28. marts: Tønder Andels-Slagteri udbetaler 278.698 kr.

30. marts: Ørstedgades udbygning i Sønderborg til 180.000 kr. godkendt.

31. marts: 278 Haderslev-soldater ikendt betingede straffe. Sognerådsformand Jørgen Tingleff, Lund, har 30 års jubilæum som sognerådsformand.

1. april: Oversigt over største skatteydere i Aabenraa fremlagt. Kun 4 personer skal betale over 10.000 kr. i kommuneskat. Kr. Christensen og frue trækker sig tilbage efter 31 år som ledere af Dannevirkes Soldaterhjem i Tønder.

Hans Schmidt, Oksbøl, tysk folketingskandidat.

4. april: 22.000 mennesker over grænsen de

første påskedage.

7. april: Gdr. Hans Schmidt, Oksbøl, folketingskandidat for det tyske mindretal.

8/4: Nis Chr. Nissen (1878-1960) Landdagsmand, Vibøge.
Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

8. april: Nis Nissen hædret på sin 75 års dag. Billede af Nis Nissen ophængt på Folkehjem. I 1908 var Nis Nissen yngste medlem af den prøjsiske landdag, som han var medlem af til 1918 - og siden af det danske folketing 1924-26. P.A. Callø udtalte bl.a. ved billedafsløringen: „Næst efter H.P. Hanssen var Nis Nissen vor betydeligste politiske kraft i årene op imod krigen”. Købmand Fr. Petersen, Terkelsbøl, har 40 års forretningsjubilæum. Samtidig fylder hans hustru 60 år, og forretningen afstås i dag til sønnen Holger Petersen. Lerskov Plantage ved Aabenraa 100 år.

9. april: Mange vælgermøder op til folketingsvalget den 21. april. Femkantet vælgermøde i Løgumkloster samlede 150 deltagere.

10. april: Pastor C.J. Ludvigsen 75 år. Han var tidligere i 26 år sognepræst ved Sct. Jørgens Kirke i Aabenraa.

13. april: Bruttoindtægt på over 20.000 kr. ved velbesøgt blindebasar i Aabenraa.

14. april: 180 elever til mellemskoleprøve i Aabenraa.

15. april: Jerntæppe omkring kogene ved Højer. Lukkes fuldstændigt af for oksebremselarver og mund- og klovsyge. Norske soldater besøger Dybbøl under ledelse af redaktør Refslund, Sønderborg.

18. april: De seks Haderslev-mytterister fik ved landsretten nedsat fængselsstraffe til 5 og 6 måneder. CF-sektion i Tinglev flyttes 1. maj til Haderslev. I stedet oprettes en skole for 75 kvindelige CF-ere.

19. april: Pastor Ludvigsen æresmedlem i Folkeligt Samfund i Aabenraa. Rejsegilde på nyt vandværk i Sønderborg. Smuk udstilling i Søgård-lejren om soldaters vilkår i dag.

21. april: 3.600 vognladninger kartofler gennemgået på Kartoffelkontrolstationen i Tønder.

22. april: Trængsel ved alle valgsteder i aftes. Slesvigsk Parti opnåede 8.539 stemmer, men fik intet mandat. 3.800 grave afsat i nyt kirkegårdsområde i Sønderborg. Firmaet Helmer og Jørgensen, Sønderborg, fejrer 50-års jubilæum.

23. april: 5 måneders fængsel til mytteri-medløber. Ingeborg Refslund Thomsen, Aabenraa, og Jens Bladt, Sjellerup, nyvalgt til folketinget. Et kvart kilo kaffe toldfrit over grænsen, men kun én gang om måneden!

24. april: Godt driftsår for Skærbæk Slakteri.

25. april: Stor ny rutebil til Sønderborg-ruten indsættes i eftermiddag.

27. april: Tyske skoler forberedes i Abild, Jejsing og Nordborg. Rens Efterskole begynder sommerskolen med 26 piger, heraf 12 fra Sydslesvig. Svendebrev til 59 lærlinge i Aabenraa.

28. april: Dycke Hoff afløser Bernhard Thastesen som formand for Ungdommens Fællesråd i Aabenraa.

29. april: Antabuscentral i Aabenraa. Behandlingen er gratis.

Hundegalskab og ræveudryddelse!

30. april: Forsiden: Hundegalskab. Bov Sogn skal tømmes for ræve og grævlinger ved blåsyregasning. I/S Padborg Mølle har 75 års jubilæum.

2. maj: Rejsegilde på Gråsten Rådhus. To nye husmandsbrug oprettes på Nordborg præstegårdsjord. Sdr. Løgum-Tønder-banen, der genåbnede i 1950, har trodset al pessimisme. I denne tid daglig op mod 100 vogne med gods til byer langs den jyske vestkyst. Rejsegilde for første etape af Tønders nye store kommuneskole. Dansk skole i Oversø indviet.

4. maj: Børns tændstikleg førte til ildebrand hos gdr. Svend Rasmussen i Ringved. Arbejderfamilie i Hjerting med 6 børn mistede alt indbo ved brand i stråtekt hus tilhørende gdr. Hans Hansen.

5. maj: 4 soldater fra Søgård-lejren idømt 6 måneders fængsel for deltagelse i demonstrationsmarchen i februar.

6. maj: Forsiden: Rydning af 270 rævegrave med blåsyregas indledt i Bov Sogn som kamp mod hundegalskab. Firmaet Brok og Co. i Sønderborg 25 års jubilæum.

7. maj: 100 bifamilier ofre for bladanforgiftning på Øsby-egnen. Afslutningsfest for 74 elever i Skærbæk Tekniske Skole. Branddirektør Laust Eriksens smukke, vinkelbyggede ejendom i Sdr. Sejerslev nedbrændt til grunden. Yderligere 10 soldater fra Søgård-lejren idømt 4 eller 5 måneders fængsel for mytteri.

8. maj: Børnehavetakst i Aabenraa forhøjes fra 10 til 12 kroner. Der er stadig meget stort pres på byens børnehaver. Fra 1. april 1952 til 31. marts 1953 tredobledes godstrafikken Tønder-Sdr. Løgum. Om to år ventes „Sønderjyllands-hallen“ i Aabenraa indviet.

9. maj: Mange nye tilfælde af mæslinger på Aabenraaegnen. Snedkermester H.C. Kruse afløser snedkermester Høyberg-Larsen som oldemand i Aabenraa Snedkerlaug.

11. maj: Forsiden: Boringer efter olie ved Årslev standset.

13. maj: Forsiden: Sønderjysk FM-sender i 1954. Stationen får en 150 m høj mast ved Rangstrup. Stor jordfordeling i Abild tilendebragt. 154 ha omlægges, 12 tillægsparceller og 2 nye brug. Aabenraa Havn nr. 8 af samtlige danske havne.

15. maj: Boliganvisning genindføres i Rise Sogn. 1200 børn til stadionindvielse i Gråsten. Sæd Mejeri standses. Andelshavere og leveran-

dører er enige om at indstille driften. Pastor Hermann Schmidt ny tysk frimenighedspræst i Gråsten.

Statsministeriel grundlovsappel

16. maj: Hans Schmidt, Oksebøl, genvalgt som formand for „Bund Deutscher Nordschleswiger“.

18. maj: På den sønderjyske VU-dag i Aabenraa afløste Kaj Stolberg, Tandslet, Arne G. Larsen, Ravsted, som medlem af Venstres Ungdoms Landsstyrelse. 400 sangere til vellykket sangdag i Søgård. Lynbrand hos gdr. August Sørensen, Agerskov.

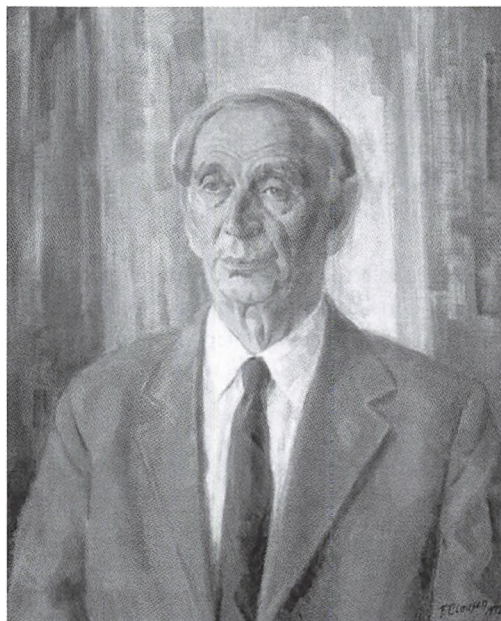
19. maj: 11 ledige lærerembeder i Aabenraa besættes.

20. maj: Hvirvelvinde over Sønderborg i usædvanligt vedvarende uvej.

22. maj: Godt år for Sønderjysk Kreditforening. Der er udlånt 7 mio. kr. Reserverne udgør 13.341.000 kr.

23. maj: Statsminister Erik Eriksen appellerede ved Sønderjysk Venstres årsmøde på Tønderhus for stor tilslutning til grundlovsforslaget.

26. maj: Stor trafik over grænsen i pinsen.

30/5: J.Th. Arnfred (1882-1977) Højskoleforstander i Askov. Formand for Sprogforeningen 1952-74.
Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

27. maj: 133 for og 126 imod en centralskole i Bovrup. 63,7 % deltog i kommuneafstemningen herom. I Tønder Amt 23 ledige lærerembeder. I 34 af Tønder Amts 81 offentlige skoler undervises der i tysk. 370 børn besøger daglig børnehaverne i Aabenraa.

29. maj: Tværs over forsiden: Den nye grundlov vedtaget med 46 %. I Sønderjylland stemte 46,7 % ja til den nye grundlov.

30. maj: Forstander J.Th. Arnfred, Askov, ny formand for Sprogforeningen efter afdøde overbibliotekar Jakob Petersen. Red. Morten Kamphøener ny næstformand.

1. juni: 200 brandmænd til amtsstævne i Tumbøl. Stenderup Skole ved Toftlund omdannes fra enklasset til toklasset skole.

2. juni: 3. Aabenraa spejdertrop har 25 års jubilæum. 175 deltagere i husmoderlejr i Tinglev Missionshus.

3. juni: 2. regiments musikkorps flyttes fra Sønderborg til regimentet i Haderslev.

4. juni: 50 passagerer i Haderslev-toget slap med skrækken ved togafsporing nær Vojens Det offentlige slagtehus og eksportstaldene i Sønderborg købt af Sønderborg Andels-Svineslagteri.

6. juni: Grøngrøft ved Sønderborg er landets nyeste fredshjem for drenge og unge mænd i alderen 17-21 år. 4.738 medlemmer i de Samvirkende Sønderjydske Husmandsforeninger. Sønderjydsk Mejeriforening har 60 års jubilæum. Pr. 15. marts 1953 var der 87 danske skoler i Sydslesvig med 467 lærere og 9.980 elever.

9. juni: 31 lærere og lærerinder dimitteret i Tønder. Fortsættelsesygekassen „Sønderjylland“ har 15.577 medlemmer, en stigning på 1.662 medlemmer i forhold til året før.

Billig strømpris!

10. juni: Haderslev Næs har Danmarks billigste strømpris med 8 øre pr. kwt. 26 svenske landbrugere på tur rundt i Sønderjylland.

11. juni: Kloakeringsarbejde i Kruså til 225.000 kr. De sammensluttede husholdningsforeninger i Aabenraa og Sønderborg Amter har rekord med 3.328 medlemmer.

12. juni: Lektor Erlang Rosing, Tønder, ud-

nævnt til rektor for den såkaldte Sangskoles Gymnasium i København.

13. juni: Danmarks største smørepumpe bygget i Aabenraa. Kan bære biler på op til 40 tons. 15 lodsejere fordeler og ombytter 127 ha jord i Bredevad. Gdr. Detlef Lassen, Højstrup, afløser apoteker H.H. Hansen, Haderslev, som formand for den tyske skole- og sprogforening.

15. juni: Brand hos Chr. Aabling i Drengsted ved Døstrup.

16. juni: Voldsomt skybrud i går i Aabenraa Amt. Skelbæk Mejeri har bestået i 25 år.

17. juni: Feriekolonien i Hjørpsted har 25 års jubilæum.

18. juni: Soldatersagerne afsluttet. I alt 64 soldater fra Søgård og 234 fra Rønne dømt. 313.000 tønder kartofler behandlet på kartoffelmelsfabrikken i Toftlund, der har et overskud på 1.218.777 kr.

19. juni: Dommer Aa.A. Langkjær, Toftlund, ny dommer i Aabenraa. Andelsbanken indvier sin nye bygning i Haderslev.

22/6: Chr. Demuth (1892-1974) Nordborg Slots Efterskole. Medstifter af det alsiske dialektelskab Alsingergildet (1946). Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

20. juni: 15.000 tons koks ventes til Højspændingsværket i Aabenraa. Gdr. Chr. Kjærgaard, Asset ved Løgumkloster, og gdr. Chr. Nissen, St.Jyndeved, hædret med Hede-selskabets plantningspræmie. Rødding Højskole moderniseret og ombygget for ca. 200.000 kr.

22. juni: Sprogforeningen har 16.424 medlemmer og Sønderjyds Skoleforening 22.011 medlemmer i Nordslesvig. Lærer Lars Boje Andersen afløser Chr. Demuth som forstander på Nordborg Slots Efterskole. Tinglev Sparekasse har 25 års jubilæum.

23. juni: 400 tyske landmænd fra Nordslesvig på besøg i Holsten.

26. juni: 19 % stigning i strømforbruget i MSE. Det er en udvidelse på 5.046 lampesteder, 204 lysmålere og 81 kraftmålere. Stor jerseyafdeling på dyrskuet i Rødding.

27. juni: 31 tog realeksamen i Tinglev. To store vejarbejder i Aabenraa for at skaffe grunde til bolig- og industribebyggelse. 4.000 til dyrskue i Rødding.

29. juni: 6.000 til tyskernes Knivsbjergstævne. 3.000 til dyrskue i Bredebro.

30. juni: Sct. Georgsgildets ferielejr i Gravenshoved i brug. Automobilforhandler P. Borne, Gråsten, åbner nu også forretning i Sønderborg, hvor han vil forhandle de populære tyske folkevogne.

14-årsrig heltedåd i Alnor

1. juli: Forsiden: Det Sønderjyske Fællesskue åbnet i stegende sommervarme. Arbejdstiden forrykkes på grund af varmen. F.eks. begynder man nu på KOFA i Aabenraa kl. 4.00 om morgenen og lukker kl. 13.30! Jes Schmidt afløser fra 1. juli Ernst Siegfried Hansen som redaktør af Der Nordschleswiger.

2. juli: Gråsten Teglværk 50 år.

3. juli: 331.615 mennesker passerede i juni måned grænseovergangene i Padborg og Kollund.

4. juni: Den 14-årige Osvald Paulsen, Alnor, reddede i går en 18-årig ung mand fra at drukne efter krampe. Osvald svømmede ud til stedet, dykkede og fik sammen med en kammerat den bevidstløse bjerget op.

6. juli: 20 tønder land mose brændt i Horsby.

237 ryttere i årets ringridning i Aabenraa, heraf 13 kvindelige deltagere. Indvielse af Sønderborgs nye kirkegård.

7. juli: Forsiden: Aabenraabåden „H.J. Grue“ totalt forlist i Kattegat. 5 mennesker reddet efter 20 timer i åben jolle. 13-1400 til elevmøde på Hoptrup Højskole.

8. juli: 131 lejligheder under opførelse i Aabenraa. Mund- og klovsyge hos ungkreaturer tilhørende gdr. Niels Overgård, Bøgvad.

9. juli: Aabenraa Frivillige Brandværn fylder 75 år. Udbygning af vej i Kollund by til 170.000 kr.

10. juli: Haderslev-hus på ruller. Beboerne på Moltrupvej 51 kan blive i huset, mens flytningen på 38 m sker! 353 nye motorkøretøjer indregistreret i Haderslev i første halvår af 1953.

11. juli: Coloradobiller fundet i Tørsbøl.

13. juli: Politimesteren i Tønder understreger lærdselsreglerne for køer! Den stigende trafik vanskeliggør kreaturdrift på offentlige veje.

14. juli: 8-900 til elevmøde på Rødding Højskole. Købmand Claus Weber ny formand for Nordborg Sparekasse.

15. juli: Borgmester, sparekassedirektør Peter Blomgren, Nordborg, 50 år.

16. juli: Den Alsiske Bygningbrandkasse fejrer sit 75 års jubilæum. Gdr. P.N. Petersen, Harreby, afløser Hans Jensen, Tornumgård, som repræsentant i Den Vest- og Sønderjydske Kreditforening.

Feltmarskal Montgomery i Gråsten

17. juli: Skibsforbindelse mellem List og Havneby åbnet. Hotelejer Munk tog som formand for Rømmø Turistforening imod gæsterne ca. 250 m ude i vandet! 54 nye lejligheder i Vojens.

20. juli: For tredje gang i løbet af kort tid er en patient flyttet fra Haderslev Amtssygehus - kun iført bar skjorte! Købmand Peter Jessen, Aabenraa, død, 67 år. Udførlig nekrolog om Peter Jessens store indsats i Aabenraa. Siden 1922 har Nordborg Slots Efterskole haft 3.638 elever.

21. juli: Kommandørgården på Rømmø nu besøgt af 40.000 gæster. På toårsdagen for åbningen indviedes ny opsynsmandsbolig.

24. juli: Købmand Peter Jessen bisat under

overvældende deltagelse. Winds bogtrykkeri i Haderslev har bestået i 25 år.

27. juli: Forsiden: 2.400 idrætsfolk fra hele landet deltog i Sønderjysk Idrætsforenings jubilæumsstævne i Sønderborg. 2.000 til jubilæumsringridning i Tinglev.

28. juli: Feltmarskal Montgomery spiste frokost hos kongen i Gråsten. FDF's nye hus i Toftlund indviet.

29. juli: Broagers nye børnehjem indvies torsdag. Plads til 18 børn. Den Nordslesvigske Landboforening på udflugt til Sydslesvig med ca. 120 deltagere. Der er for tiden 7 danske landboforeninger i Sydslesvig med 6 konsulenter og 1.500 medlemmer.

1. august: Dansk Nellikerkultur i Aabenraa fylder 60 år.

3. august: Hørup Andelsmejeri udvidet for ca. 40.000 kr. På lageret er der plads til 110.000 kg ost.

718: Nicolai Svendsen (1873-1966) Tønder.
Redaktør, politiker, amtsskolekonsulent m.m.

4. august: Bankbestyrer P. Lycke har i 43 år været leder af Haderslev Banks filial i Rødding. Som 70-årig ønsker han nu at træde tilbage.

5. august: Ny skovplov fra smeden i Bovlund.

Nicolai Svendsens omfattende virke

7. august: Nicolai Svendsen, Tønder, 80 år. Stor omtale af den vestslesvigske skolemand, politiker, skribent, administrator og pædagog, der i 1920 var redaktør af „Dannevirke“ samt politimester og borgmester i Haderslev, hvorefter fulgte 26 år som amtsskolekonsulent i Tønder.

8. august: Den gamle epidemibygning på Haderslev Sygehus moderniseres.

10. august: Fin anmeldelse af Nicolai Svendsens erindringer: „Sønderjysk skæbne“.

11. august: 500 børn klar til at tage Rugkøbbel-skolen i Aabenraa i brug.

12. august: 10.000 hunde vaccineres i Sønderjylland. 8 sønner bar Olav Finks kiste til hans grav på Rødding Frimenigheds kirkegård.

13. august: Stuehuset blev reddet, men maskiner, redskaber og avl brændte under en brand hos forpagter Karl Andersen, Rødding.

16-årig gårdbestyrer fra Løjt!

14. august: Den 16-årige „gårdbestyrerske“ fra Løjt, Marie Rasmussen, der blev jysk mester i kuglestød, er forkarl på sin fars gård. Hun repeterede eksamensstoffet til realksamen, mens hun pløjede, og hun høster selv for med le, når der skal høstes! Den muskelstærke pige vil dog hellere være radiotelegrafist (hvad hun i øvrigt også senere blev!). Augustenborg Skole indviet i går.

15. august: Nr. Sejerslev Kommuneskole indviet som den sidste i sognets skoleudbygning.

17. august: Ungdomsforeningen i Øster Lindet har ved husindsamling skaffet 800 kr. til indkøb af 125 sangbøger til forsamlingshuset.

19. august: Coloradobiller fundet i Klipleve, oplyses det på forsiden. Den 27. tyske privat-skole indvies den 24. august i Jejsing.

21. august: Rejsegilde ved den nye afdeling på Kartoffelpakhuset i Tønder.

22. august: 40 ha præstegårdsjord i Bovrup fordelt. Nu over 1.000 beskæftigede på Danfoss-fabrikkerne.

24. august: 10.000 gæster ventes til Slesvigske Fodregiments 175 års jubilæum.
25. august: 68.700 stk. kvæg i den slesvig-holstenske marsk. Priserne trykkes i Husum. Store materielle skader ved brand på „Grøngrøft“. Bredebro mejeri ombygges og udvides for 450.000 kr.
26. august: I Slesvig-Holsten samles ind til det tyske skolevæsen i Sønderjylland. I fjor sikrede indsamlingen den tyske privatskole i Ravsted. Tre dages historikerkongres i Sønderborg.
27. august: Forsiden: Omfattende skolebyggeri i gang i Aabenraa og Sønderborg Amter.

Karakterfuld tysk ø!

28. august: Tyske byggeeksperter på besøg i Tønder i forbindelse med studietur til Danmark. 700 til festlig koncertaften i Søgård-lejren med svensk militærorkester. Jejsing Forsamlingshus fra 1909 efter 5 måneders ombygning et af landsdelens bedste.
29. august: Tønder Roklub fylder 25 år.
31. august: Tysk skoleindvielse i Ravsted. Chefredaktør Hanno Schmidt, Flensborg, betegnede i festtalen Ravsted som en karakterfuld tysk ø i Slogs Herred! Ved det efterfølgende kaffebord blev der holdt 15 taler. Skypumpe hærger 20 bygninger i Tiset ved Gram. 2.300 fra Hjemmeværnet til øvelse på Skrydstrup Flyveplads. 16-årige Marie Rasmussen, Løjt, jysk ottekampmester. Efter kun en sæson har hun erhvervet et dansk og jyske atletikmesterskaber. Redaktør Hermann Hunger, Aabenraa Avis, har

519: Mutter Stallbohms Hus: Huset lå Storegade 2. Det blev revet ned i 1949 og genopbygget i Den Gamle By i Århus. I huset er der nu indrettet posthus.
Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

- 25 års jubilæum. Hostrup Forsamlingshus genindviet efter udvidelse til 50.000 kr.
1. september: Sønderborg menighedsråd betaler Ulkebøl menighedsråd 145.000 kr. i forbindelse med kirkelig indlemmelse i Sønderborg.
2. september: Forsiden: Tyskerne vil nu åbne flere grænseovergange. I går blev Siltoft overgangssted åbnet. Det er grænsens vestligste med grænsesten nr. 278.
3. september: Fagskolen i Sønderborg overbelagt.
4. september: I august blev der fundet coloradobiller i 906 kommuner i Slesvig-Holsten. Skoleudvidelsen i Augustenborg kostede 600.000 kr.
5. september: „Mutter Stallbohms hus“ i Aabenraa blev i går indviet som postmuseum i Den Gamle By i Aarhus.
6. september: Forsideomtale af indvielsesfesten i Aarhus for „Mutter Stallbohms hus“.
7. september: SSW tabte en tredjedel af stemmerne ved forbundsvalgvalget i Vesttyskland. Hermann Clausen opnåede ikke genvalg.
8. september: Tre dages efterårsmøde indledt på Rødding Højskole.
9. september: Havnbjerg Kirke foran omfattende restaurering.

10.000 sønderjyske hunde „stikkes“

10. september: 55 % af Aabenraa Amts skoler snart udbygget. Skolebyggeriet i hele amtet regnes med at koste 14,5 mio. kr.
11. september: 200 hunde i Burkal Sogn vaccineret fra første dag. I alt skal 10.000 sønderjyske hunde „stikkes“ mod hundegalskab. 250 deltagere til husmoderdag i Løgumkloster. Stort besøg på udstilling i Gram i anledning af den jubilerende handels- og håndværkerforening.
14. september: Forsiden: Flyvebasen på Thule er på størrelse med Als. 57 af Sønderjyllands frivillige brandværn repræsenteret ved værnenes årsmøde på Folkehjem. Der er i dag 1.936 sønderjyske brandmænd. Der er rykket ud til 359 ildebrande det sidste år.
15. september: Postmester A.C. Herold-Nielsen, Toftlund, er fra 1. oktober udnævnt til postmester i Nordby på Fanø.

16. september: Stamparcel på 34 tønder land samlet i Nybøl.

18. september: Forsiden: Den 68-årige signalhjelpearbejder Mads Pedersen, Sommersted, dræbtes i morges, da han kørte på sin skinnecykel. Enkel og gribende mindehøjtidelighed ved Bernadottestenen, hvor en tusindtallig skare deltog.

19. september: Vellykket skoleidrætsstævne i Løgumkloster.

21. september: 75 års jubilæum i vinhandlerfirmaet J.N. Mailand, Sønderborg. Havnbjerg Kommune udstykker 120 byggegrunde.

22. september: 2.800 besøgende på Tønder Vandrerhjem i år.

92-årig sognefoged død

23. september: Forsiden: Venstre og Socialdemokratiet erobrede hver 3 mandater ved valget i går. Det tyske mindretal fik 1 mandat. 5-600 FDF'ere er til stort idrætsstævne i Aabenraa.

Firmaet Axel Helmer, Sønderborg, 50 år.

25. september: Over 6.500 nye landbrug i Slesvig-Holsten. Heraf har flygtninge fået 5.209 eller ca. 80 %. Martin Simonsen, Flovt, død.

Med sine 92 år var han Danmarks ældste praktiserende sognefoged.

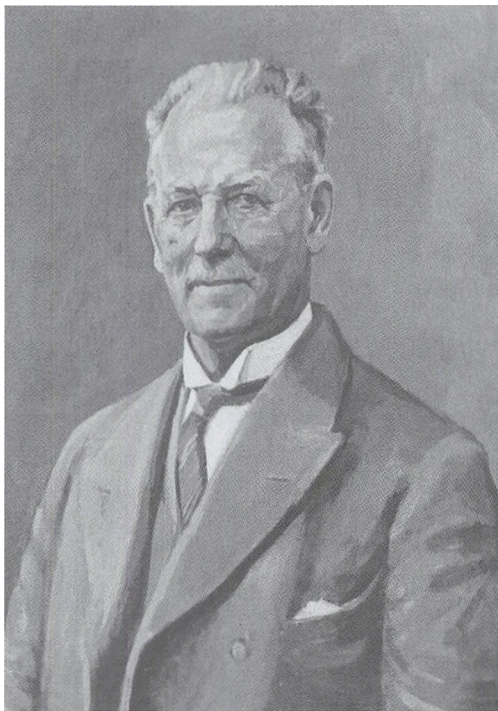
26. september: Den 1. november trækker 30 CF-piger fra Tinglev i civil efter 4 måneders uddannelse. 5 Aabenraa-piger satte ny jysk rekord i 5 gange 60 m stafetløb ved AAIG's atletikstævne. Den nye rekord var på 40,7 sek. Den forrige rekord på 41,3 sek. tilhørte også de dygtige piger fra Aabenraa. Marie Rasmussen, Løjt, vandt foruden stafetløbet også længdespring, diskoskast og slyngbold.

28. september: Nicolai Svendsen gentager velkomst fra 1920 i anledning af Slesvigske Fodregiments 175 års jubilæum den 1. oktober.

29. september: Martin Simonsen fulgt til graven af 500 mennesker. Ny dobbelttur Sønderborg-Kruså fra mandag.

30. september: Musikalsk stafetløb søndag gennem hele Vestslesvig i propaganda for den levende musik.

1. oktober: Forsiden: Socialdemokratisk mindretalsregering. Festlig optakt til regimentsjubilæet i Haderslev, men skuffelse over, at

29/9: Martin Simonsen (1861-1953) gårdejer Flovt.
Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

kongeparret ikke kan komme. 1.500 tdr. korn brændt på „Mandbjerg“ ved Toftlund.

2. oktober: Rugkobbelskolens varmecentral er taget i brug. Ca. 1000 ræve og grævlinger indleveret til Sdr. Hostrup. Alle tiders regimentsfest.

3. oktober: 12 Charlottenborg-kunstnere udstiller på museet i Aabenraa. Falck-station indviet i Skærbæk.

5. oktober: Forsiden: Musik-stafet startet i Rudbøl med morgensang. Den tyske privatskole i Øster Højst indviet. 800 til kirkeligt møde i Løgumkloster med redaktør cand.theol. Aage Falk Hansen. Den nye landbrugsbygning på Danebod Højskole færdig. Det samlede ombygningsarbejde vil koste ca. 490.000 kr.

6. oktober: Lærer Karl Otto Meyers dom stadfæstet ved retten i Slesvig. Han må ikke længere undervise. Stuvende fyldt i Sønderborg Kirke, da Falk Hansen talte om: Den glemte Gud. Gildbro Andelsmejeri i Svenstrup har indvejet 6.687.000 kg mælk. En stigning på 200.000 kg fra året før.

Vestslesvigsk guldfund!

7. oktober: Forsiden: Halmpresser løb varm og antændte gård. Ca. 700 tdr. korn brændte hos gårdejer Mathias Hansen i Flovt.

8. oktober: Fly havareret ved landing på Årø. 16 lejligheder bygges i Rødekro.

9. oktober: Forsiden: Atter guld fra den vestslesvigske muld. Gårdejer Mathiesen i Hjerpsted fandt to spiralsnoede guldringe i 12 km luftlinje fra de oprindelige guldhorns findested.

10. oktober: Guldringene i Hjerpsted lå i egekistegrav. 1.100 deltagere i Skat i Sønderborg. Særtog til deltagerne. Ny folkevogn som 1. præmie.

11. oktober: 5 Sønderborg-læger udsat for falsk alarm i løbet af en times tid.

13. oktober: Festborde på Husmoderforeningens udstilling i Sønderborg.

15. oktober: Katastrofal lærermangel i Sønderborg. Tønder Amts Vejvæsen forsøger nyt vejbyggeri uden stenunderlag. 200.000 kr. fra Boligministeriet til tysk folkehøjskole i Tinglev.

16. oktober: Sønderjydsk Kreditforening har i årets løb ydet 312 lån til i alt 7 mio. kr. Håndværkerudgifter på 271.000 kr. til skolen i Bovrup. 190 børn blev bispist daglig sidste vinter i Tønder Skolebespisning. I alt 20.000 måltider a 57,6 øre i 115 dage. Frk. Anna Petersen genstand for stor opmærksomhed på 40-årsdagen for sin ansættelse på Tiset Skole.

17. oktober: Stort maskinopbud i Kruså ved de omfattende jordarbejder vedr. grænseovergangsstedet. 8 resolute koner i Rudbøl forhindrede katastrofebrand ved at danne kæde med spande, gryder og kar til en nærliggende dam. 18 af 20 dumpede i Haderslev til eksamen som kørelærere.

19. oktober: Ny stor forsamlingsaal i Humtrup, Tønders nabosogn syd for grænsen.

20. oktober: Afsluttende prøve for 66 elever på Sønderborg Sømandsskole. Sen aftenforbindelse fra Flensborg til Sønderborg. Lade og staldbygninger brændt hos gdr. Ejner Jørgensen i Lintrup.

21. oktober: Dr.med. Lausten-Thomsen hylder dr.med. Mads Michelsen, Aabenraa, der fylder 80 år. Den gamle mejeribygning i Stubbæk solgt til tømremester Schäfer. Det er hensigten at

21110: Mads Michelsen (1873-1958) Amtslæge Aabenraa. Historisk samler.

Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

lave landbrugs- og påhængsvogne til DAPA. Tre mand beskæftiget ved dette arbejde.

Fine skolebiblioteker

22. oktober: Udvidelse af de gamles Hjem i Sønderborg for 310.000 kr.

23. oktober: Sommerens turister lagde 1 mio. kr. i Tønder.

24. oktober: Haderslev Amt har forbilledlige skolebiblioteker, hed det ved Skolebiblioteksforeningens årsmøde på Haderslev Seminarium.

27. oktober: 110 nye CF-ere rykker ind pr. 1. november ind på Højskolehjemmet i Haderslev. 60 mand hjemsendes i morgen.

28. oktober: Realskolebestyrer Fallesen, Tinglev, har 25 års jubilæum.

29. oktober: Lærerinde frk. Eline Harné, Stevning, har 25 års jubilæum ved Stevning Skole.

30. oktober: Firmaet Brdr. Jørgensen i Sønderborg har 40 års jubilæum. Godt 6.000 gæster i 8 måneder på Sønderborg Vandrerhjem.
31. oktober: Forsiden: Kruså-arbejdet fortsætter med stærkt øget tempo. Stor artikel af Asmus Clausen om slægten Wilkens, der har skabt en fabrik på Bovlundbjerg. Der fremstilles for tiden 35 forskellige plovtyper på fabrikken. 280 så i aftes „Den lille Toume“ i Bylderup.
2. november: Forsiden: To andejægere fra Haderslev reddet efter frygteligt døgn. Blev fundet ved Linderum efter at have øst hele natten for at redde livet. Yderligere skolebyggeri for 530.000 kr. ved Hertug Hansskolen og Sct. Severinskolen i Haderslev. Areal på Vilstrupvej sikret til CF-kaserne i Haderslev. 58 mænd og 18 kvinder indmeldt til det nye fælleshold på Rødding Højskole. Hoptrup Højskole modtager 60 mandlige elever og Rønshoved Højskole 35 kvinder og 45 mænd. For alle tre højskoler er der tale om faldende elevtal.
3. november: Alsingerdigteren Martin N. Hansen fylder 60 år. Fin lykønskingsartikel af Frede Therkelsen, Danebod Højskole.
4. november: Marcussen og Søns orgelbyggeri i Aabenraa har i øjeblikket bestillinger på 26 nye orgeler, heraf 15 i Danmark. Prisen er ca. 900.000 kr. pr. orgel.
5. november: Byggearbejde til 250.000 kr. ved Bedsted Mejeri.
6. november: Aabenraa Søspejdertrop får eget hus.

Sønderjydske Idrætsforening 50 år

7. november: Forsiden: Danmarks største tankvogn, der kan rumme 36 tons olie, kørte i aftes i grøften på Vestfyn. Den store tankvogn tilhører vognmand Chr. Sørensen, Skodborg. Med 5 stemmer mod 4 har Tinglev Sogneråd vedtaget atter at yde tilskud til den tyske privatskole, der har 54 elever fra Tinglev Sogn. Tilskuddet udgør 1.000 kr. for et år.
9. november: Forsiden: det tyske mindretal har overvundet lammelsen, hed det på „Tysk Dag“ i Haderslev. Sønderjydske Idrætsforening, der blev stiftet 15. november 1903 i Vojens, har 231 kredse med 23.000 aktive medlemmer.
11. november: Rejsegilde på Det Struckske

Børnehjem i Tønder efter 6 års forberedelser. Licitation over ny skole i Skrave. 2.000 kr. stjålet i Holm Kro, hvor tyven havde afbrudt strømmen ved måleren!

13. november: Aabenraa udbyder 34 grunde til salg. 400 landmænd til fodermesterdag i Den Nordslesvigske Landboforening. Rejsegilde på Ulkebøl Skole efter byggeri til 940.000 kr.
16. november: Forsiden: SI blev hyldet fra alle sider ved festen på Harmonien i Haderslev i aftes. Den 25-årige tekstilarbejder Poul Zimmermann, Brændstrup, dræbt på motorcykel mod træ i Låsled. Stort besøg ved fjerkræudstilling i Skærbæk. „Vi sang os hjem“ blev det sagt ved Frøslev Sangforenings 75 års jubilæum.
17. november: Direktør N. Skensved, Gråsten Andelsslakteri, fylder 70 år. Han har været leder af slagteriet i alle dets 30 år.
18. november: Nyt rutebilværksted i Sønderborg. Alslevkro Forsamlingshus festligt indviet. Gdr. Chr. Kjærgaard, Asset, formand for det nye forsamlingshus, der er nummer to i Øster Højst Sogn.
19. november: 14.000 ispinde i timen på ny maskine fra Brdr. Gram i Vojens.
20. november: Sundeved Frimenighedskirke fejrer sin 50 års fødselsdag søndag den 13.
- december. Rinkenæshus udvides bl.a. med ny scene.
21. november: Tønder Kommune har et overskud på 266.000 kr.
23. november: Bov Sogn vaccineres mod den nye mund- og klovsyge-type. Vandværket i Huhold ved Sønderborg har kostet 740.000 kr. En sygehuspatient koster 24 kr. pr. dag, fremgår det af årsberetningen fra Aabenraa Sygehus. Pastor T. Philipsen, Gram, stærkt hyldet på sin 70 års fødselsdag.
24. november: Pastor Moos, Aabenraa, fylder 90 år.
- 1 frem, 2 tilbage!**
25. november: Tyskerne vandt 1 mandat i Haderslev Domsogn, tabte 2 mandater i Højer ved menighedsrådsvalgene.
26. november: Den tyske privatskole i Tønder, der har kostet ca. 350.000 kr., indvies på lørdag

af pastor Schmidt.

27. november: Sønderborg Handelsstandsforening fejrer sit 75 års jubilæum. Udbygning af Egersund Skole til ca. 200.000 kr. Tyskerne i Sønderborg vandt 1 mandat ved menighedsrådsvalget

28. november: Engvej i Aabenraa forlænges således, at der her er 18 byggemodne værkstedsgrunde og 2 parcelhusgrunde.

30. november: 300 landbrugere hørte Hans Pindstrup på Tønderhus. Over 1.000 besøgende til fjerkræskue i Rødding. Ca. 10.000 juletræer fra St. Jyndeved eksporteres til Vestberlin.

1. december: 203 jordlodder i Rørkær reduceres til 107.

2. december: 10 års centralskole i Hjorkær fejres. Sidste del af Danebods udvidelse påbegyndt.

3. december: Så er der atter bananer i Aabenraas butikker. En mellemstor banan koster ca. 50 øre. Fynshav og Elstrup skoler under udbygning.

4. december: Ny skole i Blans til 350.000 kr.

5. december: Ca. 1 mio. kr. i spareforeningernes udbetalinger påbegyndt. Fornem dueudstilling på Teaterhotellet i Sønderborg.

Prinsesse Margrethe til tøjuddeling

7. december: 2 mio. kr. til udbygnings- og kultiveringsarbejder i grænsezone. Jordlovsudvalget træffer de nærmere bestemmelser.

8. december: Forsiden: Prinsesse Margrethe med til juleuddelingerne. For 17. gang nyder børn i 61 sønderjyske byer og sogne godt af tøjuddelingerne. Et meningitilfælde i Fynshav. Tønder Amts vejnet øget med 30 km.

9. december: Forsiden: Ung pige i fare, da 82-årig påsatte brand i Haderslev. Stor omtale af den sundevedske frimenighed gennem 50 år. 33 nye lærere og lærerinder dimitteres fra Tønder Seminarium.

10. december: Pastor N.P. Nielsen skriver om: „Sundeved Frimenigheds 50 år“ Sønderjysk fællesledelse af kvægavl udgør 96 assistentkredse, der har 5.660 medlemmer med 53.896

8/12 Tøjuddelinger. I 30'erne og 40'erne var der nød i mange småkårsfamilier i Sønderjylland. Dronning Ingrid stod i spidsen for uddeling af tøj og penge gennem „Den Sønderjyske Hjælpefond“. Da de sociale forhold i 60'erne blev bedre ændredes fondens formål, så den nu havde kulturelt, socialt og uddannelsesmæssigt sigte. Efter Dronning Ingrid's død skiftede fonden navn til „Dronning Ingrid's Mindefond.“ Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

køer. Bedre gadelys i Løgumkloster.

11. december: Festlig tøjuddeling i Felsted, hvor 42 børn fik tøj af dronningen og prinsessen. Mads Thuesen fik Sandet-Fondens opdrætterpræmie.

12. december: Forsiden: Den 28-årige mekaniker Svend Aage Brink, Favervad, dræbt på motorcykel ved sammenstød med bil. 200.000 sønderjyske juletræer eksporteret. Købmand Johs. Paulsen afløser afdøde købmand Peter Jessen som formand for Den Nordslesvigske Folkebank i Aabenraa.

Slægtstavle med 687 navne!

15. december: 130.000 D-mark indsamlet i Slesvig-Holsten til den tyske efterskole i Tinglev. Ny parkeringsplads på Dybbøl.

16. december: Fhv. gdr. Peter Schmidt, Lavensby, har sporet sin slægt 600 år tilbage. Det er blevet til en slægtstavle med 687 navne.

17. december: Over 300.000 kr. i overskud i Sønderborg Kommune. Vejarbejder til ca. 1,5 mill. kr. godkendt via Sønderborg Amtsfond.

18. december: Skrydstrups midlertidige soldaterhjem indviet.

19. december: Aabenraa Kommunes regnskab udviser overskud på 574.000 kr. Æ Rummelpot

er udsolgt fra udgiveren, red. C.J. Bech.

21. december: Mange tyskere på indkøb i Sønderjylland i går. Den 1. januar har Axel Bentholt i 25 år været bestyrer på Grøngård.

22. december: Stigende formue i Toftlund Kommune. „Bare vi havde nogle flere børn på sygehuset i Aabenraa!“, siger forstanderinde Biering. „Der er ikke noget, der skaber en sådan julestemning som børn“, tilføjer hun.

24. december: Civildommer Gerhard Jensen, Aarhus, udnævnt til dommer i Gråsten fra den 1. februar.

28. december: Forsiden: 7 kreaturer dræbt af strømeførende jern i stalden hos gdr. Alfred Petersen, Agerskov. Mange færdselsuheld i Sønderjylland i julen. 40.000 rejsende og 14.000 godsvogne ekspederet i Sdr. Løgum 1. december 1952- 30. november 1953. Ny rekord.

29. december: 200.000 t sønderjysk myremalm eksporteret siden juni 1951.

30. december: Haderslev bygger underjordisk vandværk.

31. december: 2,4 mio. mennesker rejste via Kruså i 1953. Folke Trier Hansen skriver om: „Et folkeligt arbejde i Abild - et højskolearbejde under trange økonomiske kår.“ Orgel som gave til Rømø Kirke fra skibsreder A.P. Møller.

Mit møde med sønderjyderne

Af Ivar Hansen

I 1965 blev jeg en dag ringet op af en af mine gode VU-kammerater, Kristian Jørgensen, fra Rinkeby, der spurgte, om jeg havde lyst til at blive folketingskandidat for Venstre i Sønderborg-kredsen. Jeg husker, jeg blev noget betuttet derved.

Jeg havde ganske vist allerede i en årrække været meget politisk interesseret, nærmest siden drengedårene, hvor jeg med stor interesse læste Dagbladet Vestkystens ledere og diskuterede politik med mine lærere i skolen.

Jeg havde også en pæn karriere bag mig i Venstres Ungdom, afsluttet som formand i Ribe Amt og medlem af VU's Landsstyrelse. Et forhold som i øvrigt havde bragt mig rundt i det meste af landet til et utal af møder og fester. Dengang havde VU jo på landsplan i nærheden af 60.000 medlemmer. Der blev holdt mange fester med deltagelse af mange hundrede unge, og reglen var: Ingen fest uden en festtaler! Nu var det jo sjældent festtaleren, der havde bragt de mange unge sammen, det var - når sandt skal siges - underholdningen, musikken og dansen, og derfor krævede det ikke så lidt at holde 500 unge menneskers opmærksomhed fangen et kvarterstid eller tyve minutter om politiske emner, men det gav en god skoling.

Jeg havde også længe været sikker deltager, når der var politiske møder på min hjemegn, ved folketingsvalg etc., og det var reglen mere end undtagelsen, at jeg altid benyttede lejligheden til at bestige talerstolen, hvor jeg selvfølgelig talte varmt for den liberale sag, hvilket jeg i øvrigt stadig husker gav anledning til en del opstandelse nu og da. Hvad bildte "knægten" sig ind?

Man skal huske, at politik i midten af 1960'erne stadig af mange blev anset for en sag for mænd - gerne i moden alder, med vest og urkæde, som det jo var skik dengang. Så jeg var måske en slags forløber for det senere ungdomsoprør i 1968.

Ivar Hansen

Men tilbage til Kristian Jørgensen. Jeg var jo kun 25 år, nygift og nyetableret landmand på mine forældres ejendom i Agerbæk i Ribe Amt. Jeg havde, som allerede nævnt, også samlet mig en god del politisk viden og indsigt i det hele taget i samfundsforhold. Men det at stille sig som kandidat til Folketinget, var trods alt noget andet. En alvorlig sag. I hvert fald for mig. "Turde jeg? Kunne jeg? Ville jeg falde igennem? Hvad med gården og familien?", var nogle af de tanker, der fløj gennem hovedet, men K.J. beroligede mig: "Sønderborg-kredsen har ikke - i hvert fald ikke i nyere tid - givet valg til en venstremand", sagde han. Dvs. min forgænger havde ganske vist ved det seneste valg opnået at blive første supplænt, men det havde ifølge K.J. været en helt speciel situation.

For nu at gøre en lang snak kort:

Jeg sagde selvfølgelig jatah til tilbuddet. Dermed var også min løbebane på den landspolitiske scene frem til i dag lagt i støbeskeen, men det var svært at se dengang. Det samme var i øvrigt min store og stadige interesse for Sønderjylland, grænselandsproblemer og det danske mindretal i Sydslesvig.

Jeg kom ret hurtigt ud i min første valgkamp, ved folketingsvalget 1966. Statsminister J.O. Krag var kørt fast politisk. De såkaldt glade tressere var allerede på det tidspunkt ved at overophede samfundskonomen. Inflationen

galopperede. Besparelser på statsbudgettet kunne selvfølgelig ikke samle flertal. Derimod afløste den ene afgifts- og skattepakke den anden. Krag ville gerne det brede samarbejde med Venstre, men Erik Eriksen var afvisende.

Og bedre blev det ikke, da Poul Hartling blev formand for partiet. Han havde helt andre planer, der så også blev realiseret efter folketingsvalget i 1968. Dog nok på en lidt anden måde end han havde tænkt sig, men det er en helt anden historie.

Tilbage til valgkampen i 1966 i Sønderjylland, som i det væsentlige blev udkæmpet i de meget specielle og historisk prægede forsamlingshuse. 1966-valget var jo det berømte kildeskattevalg. Mange husker sikkert den socialdemokratiske valgplakat visende selvangivelsen på vej i skraldespanden.

I øvrigt giver det stof til eftertanke at bladre i mine papirer og manuskripter fra dengang. Det slår én, hvor ens politiske debattemner var dengang og i dag. Ja, det er såmænd lige før, jeg kunne tage en af mine gamle taler fra dengang med til et politisk møde. Holde den og formentlig kun få ville opdage, at der var tale om genbrug fra 1966.

Jeg husker udmærket mit første vælgermøde. Det var nu ikke i et forsamlingshus men på Jens Jacobsens hotel i Broager. Der var langt at køre fra Agerbæk, 120 km. ad mørke landeveje, og vores bil var bestemt ikke af nyeste årgang. Men jeg var fremme i god tid, velforberedt og rystende nervøs. Fremmødet var pænt, og folk tog hurtigt plads ved de lange borde, som var nydeligt dækket med hvide duge og kaffekopper plus Højskolesangbogen.

Pludselig stod de så foran mig - koryfæerne, Peter Gorrsen og Mads Eg Damgaard - kendte folketingsmedlemmer fra henholdsvis Socialdemokratiet og De Konservative. Stoute, hårdebrede mænd i deres bedste alder, ulasteligt klædt i jakkesæt og vest. Det var tydeligvis politikere med styr på tingene og en naturlig autoritet. Jeg husker, jeg var totalt tør i halsen. Det her var vel ikke min sidste time, men jeg var sikker på, at jeg ville blive blæst ud.

Sådan gik det ikke. Tværtimod. Og det skyldes især Peter Gorrsen. Han tog mig om

skuldrene og sagde: "Goddag unge mand, velkommen i kredsen. Det her har du jo ikke prøvet før, derfor skal jeg nok hjælpe dig. Er der faktuelle spørgsmål under mødet, du ikke kan besvare, så spørg mig til råds, og ellers sender jeg en lille seddel hen til dig, hvis jeg kan se, du er i vanskeligheder." Det varmede og løste op. En gestus, jeg aldrig senere har glemt. Men sådan var Peter Gorrsen. Sådan var i virkeligheden mit møde med sønderjyderne.

Jeg har tidligere i artiklen nævnt mine oplevelser i de sønderjyske forsamlingshuse, og jeg tror faktisk, jeg har været i de fleste. Man blev straks ved ankomsten grebet af en andægtig stemning. Lidt på samme måde som når man går ind i en kirke. Sådan oplevede jeg det i hvert fald. Dannebrog på sin faste plads på endevæggen, flankeret af billeder af nuværende og tidligere kongepar samt en række sønderjyske koryfæer, H.P. Hanssen, Nørremølle m.fl. Dertil var billeder af historiske sønderjyske begivenheder - Kong Christian den X på den hvide hest på vej over grænsen som det mest markante - altid med til at give en særlig stemning, også under møderne.

Når formanden havde budt velkommen, var Højskolesangbogen det næste sikre punkt på programmet, og som oftest en sang med sønderjysk islæt, og sange af den art går man heldigvis ikke forgæves efter i Højskolesangbogen. Jeg husker i øvrigt vælgermøderne i Sønderjylland som anderledes end det jeg var vant til hjemmefra i det vestjyske. Det skinnede klart igennem, at vi var i et grænseland med den særlige historie, vi alle kender, og med de spændinger der dengang i slutningen af 60'erne jo stadig var imellem dansk og tysk på en helt anden måde end i dag. Det var med til at give en særlig fornemmelse af sammenhold.

Men på vælgermøderne mærkede jeg også, at de partipolitiske skillelinjer tit og ofte trådte i baggrunden. Sagt på en anden måde, jeg oplevede det sådan, at sønderjyderne var mere interesseret i hvad der samlede, end det der skilte.

Det var alt sammen noget, der fæstnede sig stærkt i en ung 25-årig folketingskandidats sind og tankegang, og som siden har været med til at

præge mit politiske virke i øvrigt.

Folketingsvalget i efteråret 1971 blev mit sidste som kandidat i Sønderjylland. Forud var gået en valgperiode, hvor mit parti Venstre, som allerede nævnt, havde været i regering med de konservative og de radikale. En flertalsregering, endda med et komfortabelt flertal bag sig i Folketinget. Men alligevel husker jeg det ikke som en lykkelig periode for Venstre. Poul Hartling, der jo ret beset havde været initiativtageren til denne regering, blev til stor skuffelse for sig selv og partiet ikke statsminister. Men det får så være. Personspørgsmål skulle jo - som vi politikere så yndefuldt plejer at sige - ikke være afgørende. Men alligevel.

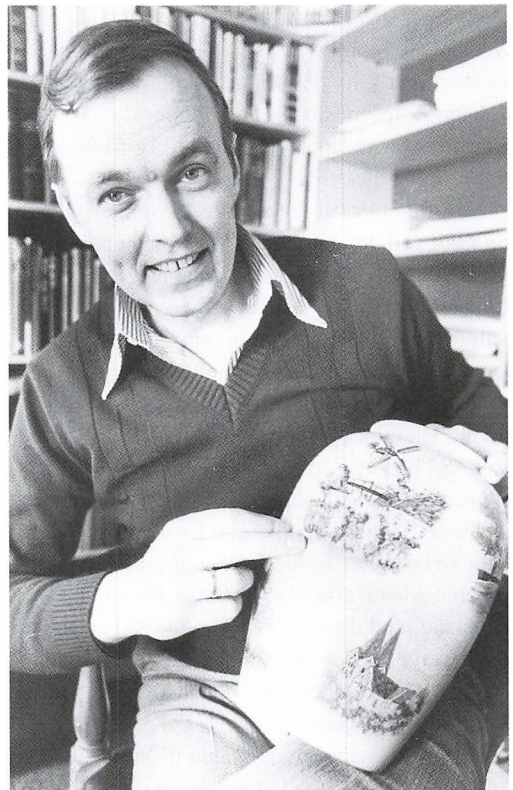
Nej, værre var det, at den politik, som denne regering førte, ret hurtigt kom til at skuffe mange borgerlige vælgere, og en del af de initiativer, der blev taget og gjort til mærkesager for regeringen, var direkte egnede til at skabe regulære konflikter i regeringspartierne egne folketingsgrupper. Jeg husker tydeligt det sønderjyske Venstres bestyrelsesmøder i denne periode på Folkehjem i Aabenraa. Bølgerne gik ofte højt, og i dag kan vi se, at Baunsgaard-regeringen - om ikke andet - kom til at lægge grunden til en helt ny partistruktur i Danmark, hvor en række nye partier blev repræsenteret i Folketinget, i det væsentlige båret af tilfredshed og skuffelse med det eksisterende. Men efter 4 år og nyvalg var flertallet væk, og J.O. Krag var tilbage. En lærerig tid - også for en ung vestjysk politisk spire.

Jeg har altid haft det svært med manuskripter, når jeg holder tale. Jeg har det bedst, når talen på forhånd er på plads inde i hovedet, og jeg derfor kan have øjenkontakt med tilhørerne hele vejen igennem. Sådan har det dog ikke altid været, og som ung kandidat i Sønderjylland sad jeg på forhånd og skrev side op og side ned, hver gang jeg skulle holde en tale et eller andet sted i Sønderjylland - og det skete ofte, aktiviteten var stor.

Før jeg skrev denne artikel, har jeg som allerede nævnt kunnet fornøje mig med at læse mine egne gamle manuskripter fra denne periode igennem. Deraf kan jeg se, at min valgkamp i efteråret 1971 ikke så meget var

præget af VKR-regeringen, dens gerninger og alt dens væsen. Men nok så meget af den historiske beslutning, der på det tidspunkt stadig mere tydeligt tonede frem i horisonten, nemlig Danmarks fremtid i Europa, som naturligt også først og fremmest havde vælgeres interesse, og som så blev afgjort ved folkeafstemningen den 2. oktober 1972.

Det er siden da tit, og med en vis rette, blevet hævdet, at debatterne forud for denne afstemning for meget drejede sig om flæskepriser - og i det hele taget kroner og øre - og for lidt om det egentlige: fremtidsperspektivet for Europa. Jeg håber derfor, mine læsere bærer over med, at det ikke er uden en vis stolthed, jeg nu citerer mig selv fra min tale ved Sønderborgkredsens Venstres, generalforsamling på Jens Jacobsens hotel i Broager den 11. maj 1971.

Det er ikke krukken, der blev brugt ved lodtrækningen om formandsposten i Folketinget efter valget i 1998, men derimod en kær gave fra Sønderborgkredsen ved afskeden som folketingskandidat i 1971.

Om Danmark og Europa sagde jeg:

”Men for mig er det da klart, at Europa-tanken har et langt videre perspektiv end alene spørgsmålet om at skaffe os et større marked for de varer, vi skal sælge.” Især perioden efter Jerntæppets fald har vel også med al tydelighed vist, hvad et målrettet internationalt samarbejde, der hviler på demokrati, frihed og respekt for det enkelte menneske, kan udrette. Det langt videre perspektiv, jeg omtalte, er jo godt i gang med at blive fuldført. Om min tale dagen efter blev refereret i Dannevirke Heimdal, har jeg ikke kunnet dokumentere. Men jeg fik da i hvert fald fortalt mine vælgere i Sønderborg-kredsen, hvordan jeg så Europas fremtidsperspektiv, og det vil jeg da gerne også i dag - og ikke uden en vis stolthed - vedstå.

Efter to valg som kandidat, 1966 og 1968, havde jeg selvfølgelig et stille, lønligt, men urealistisk håb om at blive valgt til Folketinget ved valget i 1971. Realiteten var en anden. Venstres to højt ansete, nu afdøde folketingsmedlemmer i Sønderjylland, Simon From og Johan Philipsen, stod begge til genvalg, og Venstre som sådan stod bestemt ikke til fremgang ved valget.

Kort tid efter var jeg alligevel i Sønderjylland og faldt ved den lejlighed i snak med en af mine gode venner, og jeg har nok ikke helt kunnet tilbageholde en vis skuffelse over mit lidt magre valgresultat. Herefter sagde min samtalepartner følgende, efter min hukommelse, til mig:

”Jamen du er sådan set en flink og pæn ung mand. Du taler også godt for din og Venstres sag.” Så blev der en lille pause, hvorefter han tilføjede: ”Men husk på, du kommer jo oppe fra æ gammel land.” Den besked forstod jeg godt. Min afsked med Sønderborgkredsen blev dog på ingen måde en afsked i skuffelse, hvor der blev smækket med dørene. Tværtimod. Ved afskeden fik jeg en gave, en stor smuk vase med billeder fra historiske sønderjyske steder. Den står stadig fremme i vort hjem.

I det hele taget drog jeg hjem til Vestjylland, en stor oplevelse og mange venner rigere. Jeg fik lært en masse om sønderjyders sind og tankegang og om nationalfølelse, når det er

bedst. Alt sammen en værdifuld politisk og menneskelig bagage for mig, da jeg for første gang som ungt nyvalgt folketingsmedlem gik op ad den store trappe til Christiansborg efter folketingsvalget den 4. december 1973.

Ivar Hansen

Curriculum vitae - Ivar Hansen

Hansen Ivar Folketingets formand, gårdejer, Storkorsridder af Dannebrogordenen; f. 1. november 1938 i Agerbæk; søn af gårdejer Lars P. Hansen (død 1971) og hustru lærer Maria H. f. Jepsen (død 1980); gift 28. april 1962 m. Karen Marie H., f. 10. maj 1938.

Udgået af folkeskolen; derefter på højskoler og landbrugsskole; selvstændig landmand fra 1962.

Medl. af Folketinget (Venstre) fra 1973, af Folketingets Præsidium fra 1990, 1. næstformand 1993, Folketingets formand fra 1998; formand for Venstres Folketingsgruppe 1977-78 og 1982-98, politisk ordfører 1987-91; medl. af Finansudvalget 1976-78, formand 1986-88, af Landsskatteretten 1976-78 og fra 1980, af Venstres hovedbestyrelse og forretningsudvalg fra 1982; minister for off. arbejder i Det Tredie Ministerium Anker Jørgensen 1978-79; statsrevisor fra 1982, formand for statsrevisorerne 1995-98.

Formand for bestyrelsen for Jydske Vestkysten 1991-98, medl. af bestyrelsen for Nordvestjysk Medicenter 1994-98.

Adresse: Ålundvej 20, 6753 Agerbæk.

Elev på Tønder Statsseminarium i 30'erne

Af Helge Ovesen

Fhv. skoleinspektør Helge Ovesen fortæller om tiden som seminarieelev i Tønder i 30'erne. Artiklen har tidligere været bragt i Tønder Statsseminariums årsskrift for 1986.

Denne skildring adskiller sig noget fra almindelige erindringer, idet den delvis bygger på dagbogsoptegnelser fra årene 1934-39.

Da min nu afdøde søster, Else, og jeg i 1934 kom til Tønder for at læse på seminariet i 5 år, var valget faldet netop på dette sted af flere årsager. En ældre broder, Gunnar, tog lærereksamen her i 1933, og han havde været meget glad for at være i Tønder.

Vore forældres ræsonnement, at skal man udvikles i de unge år, skal man så langt hjemmefra, at man står på egne ben, spillede også en rolle. Dernæst havde Sønderjylland i den forrige generations hjerte en meget stor plads.

Turen fra Vendsyssel til Tønder var en dagsrejse. Vi tog med toget fra Vadum mellem 7 og 8 om morgenen, og efter togskift i Ålborg, Fredericia og Tinglev var vi i Tønder nogle minutter før kl. 16. Når vi var kommet ud af toget på Tønder Nord, slog kirkeuret umiddelbart efter. Nu - mange år senere - er der intet, der så stærkt fortæller, at man er i Tønder, som kirkeurets vemodige slag.

Tønder Seminarium var en lilleput-verden
Tønder Statsseminarium i 30'erne var en lilleput-verden set med nutidens øjne, men sådan opfattede vi den ikke. Seminariet havde 4 klasser, hvortil var knyttet en forberedelsesklasse. Med et gennemsnitligt elevtal på godt 20 i klasserne har det samlede elevtal altså svinget mellem 100 og 120. Seminarielærernes antal var tilsvarende lille. I 1933 var der 7 lærere.

Seminariets øvelsesskole var også lille med et

Helge Ovesen

elevtal på 3-400. Her var i 1933 ansat 17 lærere.

Det var ingen selvfølge, at man blev optaget på seminariet, fordi man havde gået i forberedelsesklassen, og nogle af vore kammerater blev ikke optaget.

I de enkelte klasser var der stor spredning, hvad forkundskaber angik. Her var matematiske og nysproglige studenter, realister og "folk fra plogen", gået ud af folkeskolen med 7 års skolegang.

Seminariet var en lektieskole

Seminariet var i nogen grad en lektieskole. Der var lærebøger i alle fag, og der var mødepligt til timerne. Naturligvis skete det, at man pjækkede, men det var undtagelsen.

Nedenfor er gengivet mit skema for 4. klasse 1938/39:

Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
	Pædagogik	Pædagogik	Tysk	Metodik	Speciale
Praktik	Gymnastik	Psykologi	Fællespraktik	Praktik	Speciale
Dansk	Dansk	Sang	Fællespraktik	Gymnastik	Speciale
Praktik	Praktik	Gymnastik	Dansk	Praktik	Speciale
Religion	Tysk	Praktik	Engelsk	Tysk	Speciale
Historie	Sang	Historie	Historie	Religion	
Musik	Engelsk	Engelsk			

Som det fremgår af skemaet, lå hovedparten af timerne fra kl. 8 til 14, men der var også

eftermiddagstimer. Lørdagen var helliget specialeundervisningen, hvor man beskæftigede sig med litteratur eller historie og skrev en eller flere afhandlinger.

Der kunne også laves afhandlinger i tilknytning til andre fag. Selv skrev jeg en afhandling i tilknytning til faget praktisk skolegerning om vægtavlens anvendelse i undervisningen.

Værd at lægge mærke til er det store antal timer i praktik. I de almindelige praktiktimer var vi som regel 3 på hvert hold. Når vi havde fællespraktik, blev ens undervisning overværet af alle klassekammeraterne. Alle praktiktimer krævede en meget grundig forberedelse, og der skulle udarbejdes en ret omfattende disposition til hver opgave. Fra øvelsesskolens og seminariets side lagde man meget stor vægt på det metodiske.

I bogen "Nordslesvigs aandelige genforening med Danmark", s. 140, bringer amtsskolekonsulent Th. Roust et langt citat fra en af mine artikler, og her har jeg netop understreget, at vore lærere kendte værdien af metodisk fasthed, og at dette har gavnet os meget.

Var vore lærere dygtige? Hertil må svares ja. Vi fik en præcis og kontant undervisning. I årene 1939-46 underviste jeg i ca. 20 forskellige skoler rundt om i landet fra Frederikshavn til Bornholm, og jeg var aldrig i tvivl om, hvordan jeg skulle angribe en opgave. Jeg erfarede helt klart, at uddannelsen duede i praksis. Næsten alle vegne brugte man Novrups regne- og

læsebøger. Claus Eskildsens Ole Bole var i en lang årrække danske børns første skolebog. Den mest benyttede sangbog var Den danske Sang af Th. Roust m.fl.

Seminariet og dets omgivelser

Haven mellem seminariet og klosteret var dengang anderledes end i dag. Her var smukke græsplæner, der blev omhyggeligt vandet i tørre perioder. Under træerne var der grupper af hvide bænke, og på varme sommerdage skete det, at undervisningen fandt sted her. Øvelsesskolens legeplads gik lige ned til åen, og gik man fra Østergade ad den smalle, snoede sti mod anlægget, havde man vand på venstre hånd, og her lå et lille hus, hvor man udlejede kajaker. Når man var kommet lidt længere frem, havde man kærlighedsstien på venstre hånd vest for anlægget. Langs denne var der en kanal, der i dag er tørlagt.

Ved klosteret var der en anløbsbro, og her var fortøjet en noget klodset båd, der var tung at ro. I kælderen i seminariets hovedbygning var der en badeanstalt med 3 kabiner med kar, hvor man kunne få sit ugentlige bad.

E. Albeck boede i forstanderboligen ud mod Østergade, og lederen af øvelsesskolen, H.P. Novrup, boede ovenpå i bygningen med festsalen. Pedelboligen var øverst oppe i seminariets hovedbygning. På varme sommerdage kørte vandvognen gennem byens hovedgade og afkølede den hede asfalt.

Livet på seminariet

Undervisningen på seminariet lå i meget faste rammer fra 15. august til midt i juni måned afbrudt af de traditionelle ferier. I frikvartererne gik man tur i haven, læste avis på avisstuen, eller man blev i klasseværelset for at forberede sig til næste time.

Elevforeningen var arrangør af morsomme festaftener. Skoleåret indledtes med Mimsefesten, hvor de nye elever var til "optagelsesprøve" og blev eksamineret af fint udklædte "professorer". En opgave kunne lyde: Hvor lang er en snor, en ganske almindelig snor? Og kunne eleven ikke svare, at den er dobbelt så lang som fra midten til en af enderne,

Så smukt præsenterede Tønder Statsskoleseminarium sig i 1934. Det var før vandarealet omkring seminariet blev reduceret. Vi havde klasseværelse i hovedbygningen, men også på 1. sal i den nyere bygning i forgrunden.

så det sort ud for ham eller hende.

I september måned dystede vi idræt med Haderslev seminarium. Herudover var der oplæsningsaftener, foredrag, musikaftener, dialektaftener, amatørteater, intelligenskonkurrencer mellem klasserne, diskussionsaftener med kulturelle eller politiske temaer og meget mere. En hel del af disse aftener sluttede med dans. Desuden naturligvis julefest og fastelavnsfest.

Ved nogle af disse aftener og ved arrangementer, som seminariet stod for, medvirkede koret og orkestret, begge ledet af Ejnar Emborg.

Selv var jeg medlem af orkestret i 4 år og spillede kontrabas. Vi var 12-16 orkestermedlemmer - alle strygere - og vi spillede klassisk musik.

Seminariets arrangementer

Statsskolen og seminariet havde en fælles foredragsforening, og her var fine arrangementer. Et par gange havde vi besøg af professor Vilhelm Andersen, der fortalte om dansk litteratur og læste op. I 1935 havde vi bl.a. besøg af globetrotteren Aage Krarup Nielsen og digteren Kaj Munk.

Kaj Munk skulle holde et foredrag den 5. september, men da han jo altid ønskede at vække opmærksomhed omkring sin person, holdt han i stedet en helt malplaceret fasteprædiken.

Vi havde i 1937 besøg af statskonsulent Kaalund-Jørgensen og af Arne Sørensen, forfatteren til bogen "Det moderne Menneske" og til tidsskriftet "Det 3. Standpunkt". Samme år besøgte professor Fabricius seminariet med et fremragende foredrag om Middelhavet. En uforglemmelig oplevelse var skuespillerinden Ellen Malberg, der reciterede digte af Nis Petersen, som hun havde været gift med.

Vi havde også besøg af den svenske forfatter Sven Stolpe. Han skulle have været i Tyskland, men det nazistiske styre nægtede ham indrejse ved grænsen, og det var årsagen til, at vi fik ham til Tønder.

Seminariet var endvidere arrangør af rejser og ture: til Harzen, besøg på seminariet i Göteborg og genbesøg. Vi var med Claus Eskildsen i

Husum, Frederiksstad og Tønning. De danske i Tønning kunne synge "Det haver så nyligen regnet" og "Jeg elsker de grønne lunde", og Claus Eskildsen holdt foredrag på plattysk. Vi var ved Knappen ved Aabenraa, i Hjørsted, i Draved Skov og mange andre steder.

En særlig begivenhed var seminariets 150-års jubilæum i 1938, der er udførligt refereret i elevforeningens årsskrift for samme år.

Forstanderskifte

I efteråret 1936 rejste forstander Emil Albeck til København på grund af sygdom. Vi havde ham til religion, og jeg husker meget tydeligt den sidste time, vi havde ham, hvor han meddelte os, at han skulle rejse, og hvor han sagde farvel til os.

Vi stod alle op og følte, at det var et gribende og skelsættende øjeblik. Vi anede, at vi ikke så ham mere. Selv havde han nok på fornemmelser, at han ikke kom til at undervise mere.

Vores nye forstander, mag.art. Morten Bredsdorff, var meget ung og liberalt indstillet. Når Hitler havde anmeldt en af sine storpolitiske taler, samlede vi på seminariet for at høre den i radioen, og bagefter blev den på fremragende vis kommenteret af Morten Bredsdorff. Kun ganske få af os havde radio på værelset, og selvom fjernsynet blev opfundet i 1926, var det endnu helt ukendt i Danmark.

Her ser vi indgangen til „Klosteret“ fra 1923 som bygningen kaldtes. Her boede og spiste ca. 20 kvindelige lærerstuderende. Forfatteren til denne artikel havde en søster der gik i samme klasse. I de fem år uddannelsen varede boede hun her.

Hvordan boede vi?

Nogle af kammeraterne havde deres hjem i byen, men de fleste af os boede på værelser. Min søster, Else, boede på Klosteret, hvor der var plads til ca. 20 piger. Vi andre boede ude i byen hos private.

I praksis var det således, at man i starten fik et værelse et ret tilfældigt sted. Efterhånden som ældre lærerstuderende fik eksamen og forlod byen, avancerede man til bedre værelser. Selv boede jeg således i Slotsgade nr. 6, Østergade nr. 15, Leos Allé nr. 61, i Villa Ravsted på Ribe Landevej og til sidst i Carstengade i et nu nedrevet hus hos speditør Andersen. Her var vi 3 kammerater, der hver havde sit værelse ovenpå.

Nogle af værelserne havde kakkelovn, andre centralvarme. Normalt var der vældig godt forhold mellem os og vore værtsfolk. Blev vi syge og lå i sengen, sørgede værtsfolkene for mad til os.

Fra min tid i Villa Ravsted husker jeg en morsom episode. En morgen havde jeg halsbetændelse med høj feber og blev i sengen. Op ad formiddagen konstaterede min værtinde min tilstand. Hun kom da ind med morgenmad og med et viskestykke, som hun vred op i koldt vand. Det fik jeg om halsen og udenpå et uldent halstørklæde. Jeg forberedte mig på en snarlig død på grund af denne behandling, men i løbet af kort tid var jeg rask.

Vi levede et kulturliv

Ingen af os havde erhvervsarbejde, og de fleste af os spiste på pensionat, hvor der var mad på bordet 4-5 gange daglig. I praksis betød det, at vi kunne bruge al vores tid på egen udvikling.

Endnu husker jeg meget tydeligt min første tid i Tønder. Jeg var 17 år og altså ung og umoden, men det var vidunderligt at have sit eget værelse, hvor man kunne gå og komme, som man ønskede, disponere over egne penge og opleve en meget skøn følelse af frihed og selvstændighed.

At min lidt ældre søster gik i samme klasse, gav samtidig en fornemmelse af tryghed.

Mine små dagbøger fortæller om vældige svingninger i ens sind, om glæden, når noget lykkedes, men også om mismodet de mange

gange, noget ikke lykkedes.

De fortæller også om en spredthed i sindet. I dag kan jeg let se, at jeg skulle have rationeret mine interesser og koncentreret mig mere om arbejdet på seminariet. På den anden side er det min erfaring, at man altid lærer noget af det, man beskæftiger sig med.

I almindelighed var vi optaget af arbejdet på seminariet, læste mange bøger, skrev breve og spillede et eller andet instrument, som regel violin. Vi besøgte ofte hinanden på værelserne, hyggede os, diskuterede, gik på Den ny Café, hvor vi drak kaffe, eller vi gik i Schweitzerhalle eller på Schützenhof for at danse. Vi cyklede eller gik ture i naturen.

Den solide hoveddør er uden tvivl den oprindelige fra 1905. Ruderne er omhyggeligt afskærmede med sirater. Bemærk „L“ i venstre rude og „S“ i højre. Bogstaverne står for „Lehrer Seminar“.

I alle årene i Tønder var jeg medlem af KU's bestyrelse, var referent til Jydske Tidende, var medlem af rokklubben og som nævnt medlem af seminariets orkester. Jeg var formand for elevforeningen i 1. klasse, gik til undervisning i dans, gik til privatundervisning i violinspil, først hos Ejnar Emborg, senere hos Povl Nielsen, der var lærer på Statsskolen, og spillede orgel hos organist Toft. Der var mange ting at tage vare på.

Vi var ofte i biografen

Vel netop fordi vi ikke havde radio og TV, så vi forholdsvis mange film, bl.a. "Intet nyt fra Vestfronten". Da filmen havde kørt en lille tid, var der en biografgænger, der råbte: "Jeg vil ud! Jeg vil ud!", og han blev hjulpet ud af tilsynet.

Han havde været med i Første Verdenskrig og kunne ikke tåle at genopleve den.

Også teatret gav os dejlige oplevelser, og Sønderjylland var privilegeret. Her kom Det kongelige Teater med skuespillere som Poul Reumert, Thorkil Rose, Johannes Poulsen, Augusta Blad og Illona Wiesselmann, men der kom også andre teatre.

Jeg så bl.a. Inden for Murene, Melodien der blev væk, Et Dukkehjem, Brudesengen, Han sidder ved Smeltediglen m.v. Forholdene på Ton-Halle var ret primitive, men den kunstneriske udførelse var kvalitet.

Enkelte gange var vi syd for grænsen. Jeg var således til koncert i Deutsches Haus i Flensborg og dansede i Wienercafeen. Jeg havde intet pas, men for 10 øre kunne man købe et midlertidigt pas ved grænsen.

Som lærerstuderende i Tønder behøvede man ikke at have kontakt med byens borgere. Selv kom jeg hos flere familier, bl.a. fordi man som medlem af KU var velset hos vælgerforeningens medlemmer.

Byens befolkning mødte vi også i Det unge Grænseværn og i møderne omkring Oxfordbevægelsen, der optog mange. Da den kulminerede, gik alle rundt med Det nye Testamente i lommen parat til at diskutere.

Hvad kostede tingene?

Klosteret, værelse med varme + mad: 10 mdr. á 68 kr.

Værelser i byen: 18-25 kr. pr. md.

Fuld forplejning på pensionat: 48-52 kr. pr. md.

Porto for et alm. Brev: 15 øre

Flødeskumskager hos bageren: 10 øre

Særligt fine Bodil Ipsen kager: 12 øre

Kaffe med kage på Den ny Café: 1 kr.

10 cigaretter - Blå North State: 35 øre
25 stk. Golf cerutter: 2 kr.

1 stor cigar: 25 øre

Sygekassen: 3 kr. pr. md.

Biografbillet: 1 kr.

1 sæt skræddersyet herretøj: 125 kr.

1 sæt færdigsyet herretøj: 70-90 kr.

Mit ophold på seminariet i Tønder 1934-39 kostede 8700 kr. Af disse penge fik jeg 400 kr. i

understøttelse: 200 kr. i statsunderstøttelse og 200 kr. fra Provst Petersens Fond. Selv betalte jeg altså 8300 kr. Min søster Else, der var flittigere, fik i alt 600 kr. understøttelse.

Forholdet mellem kønnene

Forholdet kønnene imellem var anderledes end i dag. Det var utænkeligt, at man boede sammen uden at være gift. Den enlige moder, der ikke var enke eller fraskilt, ville aldrig få en stilling i folkeskolen. Blev en lærerstuderende gravid - hvad jeg ikke oplevede - var der ikke andet at gøre end at afbryde studiet og finde en anden levevej. Der var ikke fri abort. En lærerstuderende havde kone og børn, men ham betragtede vi i nogen grad som en oldsag.

Men selvom forholdene mellem kønnene var anderledes end nu, så spillede forholdet mand/kvinde naturligvis en lige så betydelig rolle i vore sind dengang som hos de unge i dag.

På landsbyskoleophold

Til uddannelsen på seminariet hørte også et 14 dages landsbyskoleophold, og i tiden 11.6.-25.6. 1938 var jeg på Løgumgård Skole hos førstelærer Hans Wiuff, født 1899.

Skolen var opført år 1800 og var altså gammel, men Hans Wiuff boede i et dejligt nyt hus, og i de 14 dage var man medlem af familien. Her underviste man og var ofte alene med børnene, og jeg lærte den særlige teknik i undervisningen, der er nødvendig, når der er flere årgange elever i en klasse.

Besøger Tønder hvert år

Hvert år besøger jeg Tønder, som regel nogle timer en eftermiddag, men undertiden et par dage. Jeg kender ingen personer i byen, jeg kan besøge, men jeg kender byen, og den har altid taget godt imod mig.

Jeg kommer for at mindes og genopleve en del af en dejlig ungdomstid. Så sidder jeg på en bænk i seminariets have eller på en bænk i alleen og lader tankerne gå tilbage. Jeg går rundt på seminariet og i byens gader og føler mig genforenet med en svunden tid. Jeg besøger også kirkegården og finder kendte navne, men også her forsvinder de.

Mange enkeltheder dukker op i ens erindring: fru Albeck med parasol på vej fra forstanderboligen til haven ved åen - alle kajakkerne - en armlænke der rasler, når en af kammeraterne visker noget ud under prøveregning - Christian X i klassen under kongebesøg - Thomas Roust der overhører i historie bladende i sine korttekst kort - en meget skøn dansktime, hvor Morten Bredsdorff gennemgår Oehlenschlägers "Roskilde Domkirke" - kærlighedsstien kun svagt oplyst af fjerne gadelygter, hvor man går tur med den pige, man på det tidspunkt var forelsket i - til privatbal på Ellehus foranlediget af min klassekammerat Johannes Fink.

Politisk var perioden 1934-39 en urolig tid. Danmark var på vej ud af den økonomiske krise,

men opmarchen til 2. Verdenskrig var i fuld gang, og Tyskland summede som en bikube af travlhed.

2. Verdenskrig satte et skel. Det statiske samfund, hvor forandringerne var små, forsvandt. I stedet fik vi det dynamiske samfund med en vældig udvikling på godt og ondt, og hvor gamle, hævdvundne normer gik under, og mange ting blev helt anderledes.

Vel netop på baggrund heraf står de 5 år i Tønder i et særligt lys.

Helge Ovesen, født 1916. Lærereksamen 1939. Lærer 10 år i Haderslev. Var i 30 år skoleinspektør ved Tårs Skole i Hjørring Kommune. Har skrevet historiske bøger, pædagogiske artikler og aviskronikker.

Højskolen Østersøen

- 10 år mellem tradition og fornyelse

Af Knud-Erik Therkelsen

Højskolen Østersøen kan fejre sit 10-års jubilæum i august 2003. Artiklen beskriver skolens aktiviteter og dens balancegang mellem på den ene side højskolens tradition, som rummer mange værdifulde kvaliteter og på den anden side den nødvendige fornyelse af højskolen, hvis den skal overleve som dannelsesinstitution.

I sommeren 2002, samtidig med at den danske regering overtog formandskabet for Den Europæiske Union, mødtes næsten 1.000 unge fra 33 europæiske lande til 14-dages højskoleophold på 13 danske højskoler, bl.a. Højskolen Østersøen i Aabenraa. De 13 skoler havde året før stiftet foreningen "Youth 2002" med det formål at udvikle højskolerne som værksted for en europæisk debat uden dominans af en enkel nationalitet. De 1.000 unge skulle på alle skolerne debattere fremtidens Europa, sådan som de ønsker sig den, og skrive konklusionerne sammen til et ungdommens forslag til europæisk forfatning.

Dette initiativ har sit udspring på Højskolen Østersøen i Aabenraa, som siden 1997 har gennemført de såkaldte Mindretalskurser, ligeledes for europæisk ungdom og uden dominans af en enkelt nationalitet eller identitet, og med det formål at stimulere en europæisk dialog om en fælles problemstilling, nemlig mindretallets situation.

I løbet af foråret 2002 kunne Højskolen Østersøen vinke farvel til den femogfyrtvende tyske læge, som efter et højskoleophold på to måneder havde nået et sådant kendskab til dansk sprog og kultur, at han eller hun uden videre har kunnet få stilling på et dansk sygehus. Også tyske tandlæger, ingeniører og pædagoger m.fl. har via Højskolen Østersøen fundet vej til det danske arbejdsmarked, der

Knud-Erik Therkelsen

efterspørger veluddannet arbejdskraft.

Et langt større antal danske elever har på tilsvarende vis lært sig tysk sprog og kultur på Højskolen Østersøen, for derefter at få arbejde i det tyske sprogområde. Således rekrutterede og uddannede skolen i samarbejde med Erhvervsfremmestyrelsen samtlige guider til den danske pavillon på EXPO 2000 verdensudstillingen i Hannover. Tømrersvende, kontoruddannede og sågar unge danskere med en videregående uddannelse har fået åbnet vejen til det tyske arbejdsmarked efter et forberedende højskoleophold.

I årene 1994 til 2000 udviklede Højskolen Østersøen endvidere et tæt samarbejde med Jekabpils-regionen i det sydøstlige Letland. Samarbejdet gav unge lettiske landmænd og andre mulighed for at komme til Danmark, få lært dansk og efterfølgende arbejde på sønderjyske landbrug eller på frie kostskoler. Efter 1 1/2 års ophold i Danmark kunne de unge letter rejse tilbage til deres hjemland med ny stor viden og erfaring. Når man rejser til Jekabpils-området i dag vil man let kunne finde unge mennesker, der taler et udmærket dansk med tydelig sønderjysk dialekt.

I 1995 gennemførte Højskolen Østersøen en større konference med deltagelse af førende

Om sommeren gennemfører Højskolen Østersøen en række kurser for ældre og aktive fra hele Danmark. Ud over højskoleoplevelsen med foredrag, fællessang og ekskursioner får deltagerne særdeles komfortable rammer og en vidunderlig udsigt over Aabenraa Fjord.

politikere og kulturpersonligheder. Formålet var gennem dette møde mellem visionære kunstnere og søgende politikere at stimulere dialog og måske træde nye stier ind i en usikker og uoverskuelig fremtid.

Siden 1993 har skolen gennemført en lang række velbesøgte korte sprogkurser for danskere og tyskere, som gerne vil lære hinandens sprog. Deltagerne undervises på niveaudelte hold, men i kostskolerammen sker der en fortsat læring igennem den dialog, deltagerne har med hinanden i forbindelse med foredrag, ekskursioner, måltider og ved samværet i skolens knejpe. På disse kurser deltager især erhvervsaktive inden for eksporterhverv, turisme og undervisning.

Endelig indbyder Højskolen Østersøen hver sommer til temakurser med fokus på Sønderjyllands historie, natur og kulturelle forhold, men også andre almene emner som f.eks. opera, filosofi m.fl. er med i rækken af korte kurser. Igennem disse kurser formidler Højskolen

Østersøen viden til det øvrige Danmark om de særlige forhold, som gælder i Sønderjylland.

Disse er blot nogle få af de initiativer, som er udsprunget fra Højskolen Østersøen, som i 2003 kan fejre sit 10-års jubilæum. Skolen blev oprettet af en kreds af erhvervs- og kulturpersonligheder, som siden midten af 1980'erne havde diskuteret nødvendigheden af en højskole, som kunne åbne for forståelse og samarbejde med vores tyske nabo, ikke mindst ud fra et handelsmæssigt perspektiv. Med Danmarks indtræden i det indre marked åbnede der sig helt nye afsætningsmuligheder for dansk erhvervsliv, hvis blot vi mestrede tysk sprog, kultur og omgangsformer bedre.

Ideen til Højskolen Østersøen blev skabt af fabrikanterne Aage Damgaard og Johannes Jensen fra Herning. Aage Damgaard døde tidligt i idefasen, men Johannes Jensen, som selv havde været på adskillige højskoleophold og gennem hele sin bemærkelsesværdige erhvervs-karriere (Dansk Wilton, Uno-X m.m.) har

fastholdt et stort engagement i den danske højskoles sag, holdt fast i tanken om en sådan højskole.

Han samlede en kreds af markante erhvervs- og kulturpersonligheder i den første bestyrelse. Det var ud over Johannes Jensen selv præst og forfatter Asger Baunsbak-Jensen, Farum; proprietær Steen Danø, Skaarup; købmand Jørgen Nørgaard, København; fabrikant Ib Drasbæk, Strib; generalkonsul Jørgen Peter Hansen, Flensborg; tidligere direktør i Undervisningsministeriet O.I. Mikkelsen, Vedbæk, og tidligere bankdirektør Sven Hoffmann, København.

Siden er der sket en del udskiftninger, og i bestyrelsen finder vi i dag bl.a. tidligere højskoleforstander på Rønshoved Højskole Laurits Kjær Nielsen, der er formand for bestyrelsen, og tidligere amtsborgmester Kresten Philipsen.

Min kone og jeg blev ansat som forstanderpar den 1. november 1992. Vi fik overdraget en formålsparagraf, en bygning (det tidligere Hotel Hvide Hus i Aabenraa) samt en pose penge til

ombygning og markedsføring. Beskeden var: "Realisér projektet!"

Ovennævnte tiltag har kun kunnet lade sig gøre i kraft af stor bevågenhed og trofasthed fra Johannes og Helle Mau Jensens fonde. Samtidig har der ligget en forventning til skolen om at gå nye veje, finde nye muligheder og være spydspids for en betrængt højskolebevægelse, ikke mindst i Sønderjylland, hvor Højskolen Østersøen ved oprettelsen var den 10. højskole inden for amtets grænser. I dag er der kun 5-6 aktive højskoler tilbage.

Skolens idégrundlag var kontroversielt. At indbyde unge danskere med erhvervsmæssige ambitioner til højskoleophold med intensiv undervisning i tysk sprog og kultur (15 timer/uge) var både provokerende og selvmodsigende i forhold til en højskolebetragtning, som stadig var nationalt funderet, og som havde valgt at gøre en dyd af unytten. For hvordan kan man skabe dansk folkehøjskole på et idégrundlag, som vil åbne i forhold til det tyske, når samme skoleform traditionelt har stået som værn om den

Højskolen er ofte vært ved såkaldte "Åben Højskole arrangementer", hvor lokalbefolkningen indbydes til sangaftener, foredrag, fyraftensmøder og konferencer. Skolen samarbejder med bl.a. Sct. Jørgens Højskoleforening i Aabenraa om en del af disse arrangementer.

danskhed, der definerer sig i modsætning til det tyske? Hvordan kan man i et grænseland, som er hjemsted for folkelige organisationer og institutioner som Sprogforeningen, Grænseforeningen og Skoleforeningen, nationalt forankrede højskoler, hjemsted for stærke nationale symboler som Dybbøl Mølle, Frøslevlejren og Folkehjem og hjemstavn for en befolkning, der af indlysende årsager ikke har glemt fortidens uret, tro, at der på et folkeligt grundlag kan etableres højskole med det formål at åbne for forståelse og samarbejde med den tyske nabo?

Nogle vil svare, at det kan man, hvis man er tilstrækkelig naiv og dumdristig. Men det svar forudsætter fastholden af en nationalhistorisk betinget danskhed, som definerer sig i modsætningen til det tyske, det europæiske og det fremmede i det hele taget. Det er den danskhed Søren Krarup og andre er stivnet i, og som havde sin tid fra 1830'erne til midten af sidste århundrede, og som vi alle står i kolossal taknemmelighedsgæld til, fordi den gav os og kunne fastholde den nationalstat, hvor det danske folk (herunder sønderjyderne fra 1920) kunne udvikle den velstand, trykthed og ligeværdighed, som vi ikke vil være foruden.

Svaret er vilje til at udvikle en ny danskhed, som ikke først og fremmest finder sin legitimitet i historien om den danske nationalstats oprettelse og troen på en evig identitet mellem folk, sprog og politisk struktur (suveræn stat), men en danskhed, som bygger på erkendelsen af, at den nationale epoke fra 1830'erne til 1989 netop var en epoke, der havde sin tid, og at vi er på vej ind i en fremtid, hvor der ikke er overensstemmelse mellem på den ene side folk og sprog og på den anden side politisk struktur.

Derfor meldte vi ved skolens oprettelse klart ud, at vores udgangspunkt ikke var begivenhederne i 1864, men det nye Europa, som er ved at vokse frem efter omvæltningerne i 1989.

Nationalstaternes rolle nedtones i hele Europa og vi ser i stedet en stigende regionalisering, hvor befolkninger på tværs af gamle grænser finder sammen om løsningen af fælles opgaver. Denne proces er skabt af frie kapitalbevægelser, den teknologiske udvikling (satellit tv, internet),

miljømæssige udfordringer, som ikke kender til grænser (Tjernobyl, klimaforandringer), fælles sikkerhedspolitiske udfordringer (terrorangrebet på WTC den 11. september), fælles flygtninge- og indvandrerproblemer, USA som dominerende supermagt osv. Alle er de udfordringer, som den enkelte stat ikke kan løse alene, men som kun kan løses i tæt samarbejde med andre.

Når vi skal lave politik med andre etniciteter, og det skal vi med hele Europa i forhold til det europæiske projekt, med slesvig-holstenerne i forhold til det grænseoverskridende samarbejde og med indvandrere i forhold til lokalpolitik, og hvis dette samarbejde skal være demokratisk funderet, ja, så er det nødvendigt at aflære den del af den folkelig-national oplysning, som ikke kan forsones sig med og nuancere den nationalromantiske historie og de medfølgende fjendebilleder. Den proces er umådelig vanskelig, ikke mindst i Sønderjylland.

Da vi først var kommet i gang på Højskolen Østersøen forstod vi, at der var nok at tage fat på, og at vi ikke bare var en aparte højskole funderet på en tilfældig tidsånd. Det møde med tyske kolleger og elever, som Højskolen Østersøen formidler, gav os erkendelsen af i hvor høj grad den folkelig-national oplysning har benyttet sig af og defineret danskheden ud fra fjendebillederne, og at disse billeder i allerhøjeste grad er levende og stadig overføres til nye generationer. Vi blev klar over, at vi ikke kunne undgå 1864 og Dybbøl-symbolikken.

Personligt blev jeg helt klar over dette under regionsdebatten i Sønderjylland. Flere af de indædte modstandere formåede på en meget subtil måde at anvende nazistiske udtryk (behovet for "Lebensraum" og europæisk "Einheit") som den egentlige motivation fra tysk side for at søge grænseoverskridende samarbejde med Sønderjyllands Amt. Så kunne enhver da forstå, hvad det drejede sig om! Andre var mere direkte - de skar simpelt hen dæk op på tilhængernes biler eller sendte dem trusselbreve.

Højskolesangbogen er meget direkte i afsnittet med historiske sange - hvilket der bestemt ikke er noget forkert i. Men når vi samles til nationale festdage og uden antydning af perspektivering eller forsoning rejser os og

Hver sommer indbyder skolen unge fra hele Europa til tre-ugers kurser med fokus på fælles europæiske spørgsmål. Her er undervisnings- og samtalesproget engelsk. Typisk repræsenterer de unge deltagere op mod 40 forskellige kulturelle identiteter.

gentager de to sidste linier i "Det haver så nyligen regnet", ja, så kunne man ønske, at det ikke længere vil gå i opfyldelse, at "for de gamle som faldt, er der ny overalt", men derimod håbe, at for de gamle som faldt, er der nye, som kan fortælle historien, så den peger fremad og giver nye perspektiver.

Moderne historikere har på det punkt et stort ansvar. De gemmer sig i deres faglige elfbenstårne, hvor de internt er travlt beskæftigede med at dekonstruere den nationale myte og dens historie. Med få undtagelser er historikerne ude af stand til at formidle deres indvundne viden til en større bredde, som efterlades historieløse, hvorved kommende generationer bliver lette ofre for en hvilken som helst historie. Historien er politikens forudsætning, og det er historieløsheden desværre også.

Faget tysk taber fortsat terræn i uddannelsessystemet. Med næsten videnskabelig forudsigelighed udvikler folkeskolen unge med tysk som hadefag nr. et med fravalg til følge. Alt for få tysklærere kan begå sig flydende på tysk (under

halvdelen af folkeskolens tysklærere har tysk som liniefag, men det er heller ingen garanti for at kunne beherske sproget). Flertallet af lærere forfalder derfor til den samme tyskundervisning, som de selv fik, ofte grammatikfikseret og med et alt for højt perfektionskrav med det resultat, at stort set alle danskere er bange for at forsøge sig på tysk af bare ængstelse for at komme til at sige noget forkert.

I foråret 2000 afholdt Højskolen Østersøen en erhvervskonference med fokus på tyskfagets vilkår i uddannelsessystemet. Alle fra erhvervsministeren selv, formanden for Dansk Industri og undervisningsministeriets eksperter til lokale erhvervsfolk advarede om det konstant faldende niveau, og den modstrid der er med, at 25% af dansk eksport går til det tyske marked. Ved den lejlighed udtalte den tyske ambassadør i Danmark at perfektionskravet er for højt - giv dog danskerne modet til at sige noget i stedet for at være så optaget af tysk grammatik!

Kunne det tænkes at man (ubevidst?) fortsat ønsker at fastholde det gamle fjendebillede ved

Højskolesangbogen bruges flittigt på Højskolen Østersøen ved den daglige morgensamling, til aftenkaffe og i forbindelse med foredrag. Sangbogen er en uvurderlig kilde, der i poesiens sprog giver både danskere og udlændinge en dyb indsigt og forståelse af danskernes historie, dagligdag og drømme.

at undlade at stimulere den pædagogiske udvikling inden for faget tysk: Det er da interessant, at hovedparten af danske skoleelever skal lære grammatik i tysktimerne (altså den halvdel som kan lære det), mens engelsk leges ind i børnene.

Med regionalisering i Europa kan man forudse det nuværende Danmark delt i to regioner - et Østdanmark med centrum omkring Ørestaden (hvor dele af Sydsverige naturligt hører med) og et Jylland, som når ned til Hamborg. Disse regioner finder ikke som nationalstaten deres eksistensberettigelse i et sprogfællesskab, men i at en række opgaver mest rationelt løses på tværs af nationale grænser.

I øjeblikket ser vi en række eksempler inden for sundhedssektoren, hvor danske patienter søger behandling syd for grænsen, og tyske læger søger arbejde nord for grænsen - begge dele til fælles bedste. Statsgrænsens betydning mindskes, fordi den er ufornuftig i forhold til ønsket om at få den bedste og hurtigste sygehus-

behandling, og i forhold til ønsket om at få afhjulpnet den store lægemangel i Danmark. Der vil i de kommende årtier komme mange flere områder, hvor begge parter har glæde af at løse opgaver sammen. I forlængelse heraf vil Højskolen Østersøen udvikle og fremme den oplysning, som gør dette grænseoverskridende samarbejde muligt. Det kan vi gøre ved at skabe rammer for mødet mellem dansk og tysk, ved at formidle sprog- og kulturundervisning og ved at afmontere gamle fordomme.

Det europæiske projekt er i disse år under hastig udvikling. Der er stærke tendenser til, at det europæiske projekt bliver elitært, fordi kun et lille mindretal behersker fremmedsprog tilstrækkeligt til at kunne indgå i en politisk debat hen over grænserne. Hvis Europa skal udvikle sig på borgernes betingelser, må der udvikles en europæisk offentlighed, hvor fælles problemstillinger diskuteres på tværs af nationalitet og kultur.

Derfor har Højskolen Østersøen siden 1997 gennemført kurser af 3-4 ugers varighed for

På de lange kurser er gennemsnitsalderen ca. 35 år. De yngre deltagere kommer for at lære tysk eller dansk for efterfølgende at arbejde i det fremmede, eller fordi de skal bruge fremmedsproget i deres studier. De lidt ældre unge, som ofte er etablerede, vil lære tysk af erhvervsmæssige årsager.

europæiske unge, som repræsenterede op mod 40 forskellige kulturelle identiteter. På disse kurser har vi gjort den erfaring, at den danske højskole er en meget anvendelig ramme for samvær og undervisning, som samtidig kan fremme udviklingen af den europæiske debat.

Hermed er skitseret en række af de oplysningsopgaver Højskolen Østersøen er forpligtet på. Skolen blev oprettet på baggrund af de handelsmæssige perspektiver, det internationale samarbejde giver. Men som altid åbner handel for andre møder, kulturelt og politisk, og som højskole kan vi ikke alene fokusere på det købende og sælgende menneske - vi er forpligtet på hele mennesket.

Skolens formålsparagraf understreger, at hvis man skal møde det fremmede, er det afgørende at kende sin egen kultur og rødder. Det handler altså ikke om at lave danskere om til tyskere, eller tyskere om til danskere, men tværtimod om at understrege, at vi alle er placeret i en konkret historisk og kulturel sammenhæng, og at forudsætningen for at møde det fremmede åbent

og ligeværdigt er at kende disse rødder. Derfor bruger vi på Højskolen Østersøen højskole-sangbogen meget. Og vi synger også de nationale og antityske sange, fordi de omhandler en afgørende del af vores historie. Men vi perspektiverer sangene, vi vil forsone os med den tragiske historie og håber dermed på at stimulere udviklingen af en nødvendig ny danskhed.

Knud-Erik Therkelsen, født 1953, gift med Birthe Bank Rønne og far til fire børn. Højskoleophold på Rønshoved Højskole 1974. Læreruddannelse fra Esbjerg Seminarium 1979, lærer ved Rønshoved Højskole 1983-91, uddannelseskonsulent ved Kulturministeriet 1991-92 og derefter forstander for Højskolen Østersøen.

En mursten fra Cathrinesminde til Dansk Vestindien

Af Aksel Juul Petersen

Det vil nok være de fleste læsere bekendt fra skoletiden, at man regner med, at Danmark for årtusinder siden mindst 3 gange helt eller delvist har været dækket af vældige iskapper. Ind imellem har der været perioder, hvor isen har været bortsmettet fra dele af det nuværende Danmark. Ved at sammenligne med, hvad der sker i nutiden i verdens isområder med de danske landskaber, som de ser ud nu, kan man finde frem til en forklaring på, hvorfor de ser ud, som de gør.

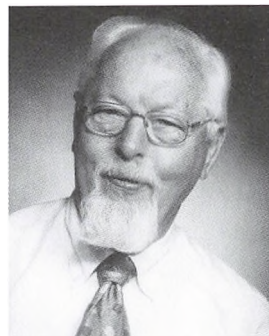
Man må forestille sig, at isen som en kæmpe-mæssig bulldozer er trængt frem over landet - presset frem af enorme ismasser, der lå bagved. Foran sig har isen skubbet kolossale jordmasser. Når isen standsede, har jord og sten ligget i et slemt rod i nogle vældige bunker. (Sammenligningen med en bulldozer halter dog på et væsentligt punkt: isen havde intet baggear. Den måtte blive liggende til den smeltede).

Isen er skiftevis trængt eller rettere blevet presset frem og derefter smeltet bort - så nye ismasser frem - nye afsmeltninger.

Den næstsidste istid, hvor isen har været presset frem, har efterladt de såkaldte bakkeøer i Midt- og Vestjylland (omkring Jejsing, Toftlund, Rødding, Esbjerg, Varde og Skovbjerg)

Den sidste istid dækkede ikke Jylland helt så langt mod vest, men nåede frem til den såkaldte hovedstilstandslinie fra Bovbjerg over Viborg og derfra næsten direkte til landegrænsen. Da isen smeltede efter den sidste istid, løb smeltevandet uden om bakkeøerne og dannede de store, flade hedestrækninger. Jordbunkerne, som isen havde skubbet foran sig, ligger i dag som det kuperede terræn i landskaberne nord og syd for hovedstilstandslinien.

Medens det forreste af ismasserne er presset frem til og derefter stoppet ved hovedstilstandslinien, er der også sket mindre forskydninger og

Aksel Juul Petersen

bevægelser i isen og terrænet bagved.

En istunge er fra øst presset frem gennem den nuværende Sønderborg bugt og Vemmingbund og har skubbet jord foran sig og til siderne, så der er dannet højdedrag, der fra Dybbøl banke over Broager når frem til det stærkt kuperede terræn på Broagerland (et tungebækken eller en inderlavning).

Isen, der har dækket landskabet, har formentlig ikke været lige tyk over det hele. Derfor er nogle områder blevet isfri, medens der andre steder, f.eks. i fordybninger er blevet liggende store klumper af dødis.

På dette tidspunkt er der netop omkring Broager-Egernsund blevet et par vældige huller, der dels har været fyldt med noget dødis, dels vandfyldte. Hullerne har været lukket rundt om af den opskudte jord mod øst og nord og resterende is mod syd og vest. Fra den omliggende is er smeltevand så strømmet ud i hullerne og har dannet de såkaldte issøer.

Den is, der har dækket landet, har ikke været ren og pæn is, men været ret godt blandet op med sten, grus og ler, som den har skrabet af fjeldene i Sverige og Norge og bragt med hertil. Måske huskes fra skoletiden en remse, som sagde, at strømmende vand kan erodere, transportere og aflevere. Smeltevandet har revet

isens medbragte materialer med sig og transporteret det ud mod issøerne og undervejs afleveret det. Efterhånden som det strømmende vand aftog i styrke sank det groveste materiale til bunds, og da smeltevandet nåede issøen medbragte det kun de mindste partikler - det fineste og rene ler.

Ude i søen var der ingen strøm eller uro, så leret kunne bundfældes. Årets vekslen mellem sommer og vinter har om vinteren medført isdække over søen, så end ikke bølgeslag kun skabe røre i vandet. Derfor har end ikke de allerfineste lerpartikler kunnet holde sig svævende, hvorfor de også er sunket til bunds. Næste forår kommer smeltevandet med fornyet kraft og river de lidt større lerpartikler med sig ud i søen, hvor de overlejrer de helt fine fra vinterens aflejringer. Denne forskel på sommer og vinter kan konstateres som lyse sommerlag af lidt grovere partikler og mørkere vinterlag af de helt fine partikler (det er dog lerkorn på 0.002 mm eller mindre). Et sådant dobbeltlag repræsenterer et klimaår og kaldes en varv. Tykkelsen af varvene kan variere fra 10-12 cm til 50 cm i de dybeste lag. Disse varv kan tælles, og man kan se, spøgen har været ca 50 år. I løbet af disse år er der aflejret lag af stenfrit ler, der enkelte steder når en tykkelse af mere end 18 m.

Så sker katastrofen: issøvandet bryder afspærringene af is og jord og strømmer ud - vand-spejlet falder 25-30 m - leret ligger fremme i dagen.

Det stenfrie ler - det er at bide i som smør - blev allerede i Oldtiden anvendt til fremstilling af lerkar, hvis rester er at finde på bopladserne og i grave fra denne tid.

Da munkene kom til landet for o.800 år siden medbragte de viden og færdigheder om teglbrænding og lærte danskerne at brænde tegl. Leret i Egersund og Iller issø er velegnet og lettilgængeligt, så der blev hurtigt grundlagt en hel industri til fremstilling af tegl.

Harald Duggen har i sin bog "Teglværker langs med Flensborg Fjord" stedbestedt og beskrevet ca 60 forskellige værker - store som små, der fra tid til anden har produceret tegl. De har ikke alle være produktive samtidigt. Da der var flest i gang på samme tid, har det nok været

25-30 stykker.

Antallet er svundet ind, så der nu er 8 værker i gang, hvoraf det ene specielt fremstiller fliser. Af de 8 er 2 familieejede nu gennem 9 og 7 generationer - og næste er sikrede.

Med et helt moderne produktionsapparat er de i stand til at fremstille 25-30% af al tegl i Danmark.

Alle værkerne lå og ligger ud mod åbent vand, enten i Nybøl Nor eller Flensborg Fjord, så transport ad søvejen var en selvfølge og en vældig fordel. Tørv og kul blev sejlet til og færdigvarer sejlet fra.

Produktionen blev afsat i danske havne og langs Østersøen, men også til Sverige og Norge - samt en enkelt speciel destination, men herom senere.

Mursten, fremstillet i Flensborgområdet er let genkendelige, fordi deres format er lidt anderledes end de almindelige anvendte mursten. Den såkaldte Flensborgssten er lidt mindre end de andre.

Indtil for få år siden var kendskab til tre små øer i Det Caribiske Hav kun ganske lidt kendt for de fleste uden for Danmark. De sidste årtiers vækst i turisttrafikken har ændret afgørende på det. Øen St. Thomas med sin overordentlig gode naturhavn er blevet målet for mange krydstogtskibe, som nu dagligt anløber havnen med tusinder af passagerer. I løbet af få timer "gør" de Virgin Islands U.S. som øerne nu hedder - ikke for at se seværdigheder eller opleve byen, men for at gøre billige indkøb i hovedstaden Charlotte Amalie, som har beholdt sin status som frihavn fra dansketiden. Byen er opkaldt efter Chr V's dronning og er den ene af to hovedstæder i verden, der bærer kvindenavne.

Der er nu iværksat restaureringer af gamle bygninger, såvel på St. Thomas som på St. Croix. Det gælder især minder fra den danske tid.

Peter v. Scholten opførte en stor og flot guvernørbolig i Christianssted på St Croix. Den rummer bl.a. en fint istandsat festsal på ca 15 x 30 m. På den ene endevæg hænger et mere end mandshøjt maleri af Fr.VII. På pillerne mellem åbningerne, der fører ud til gangene lige uden

Den flotte naturhavn på St. Thomas er i dag anløbssted for lystsejlere og krydstogtskibe.

for salen, hang dengang smukke rokokospjle og flotte lysekroner. Ved foden af pillerne stod en lille fin rokokotaburet. De lokale guider fortalte med megen malice, at det tog danskerne med sig, da de forlod øerne i 1917. Genstandene befinder sig i dag i Udenrigsministeriet i København

I 75-året efter afståelsen besøgte Dronning Margrethe øerne. Hun medbragte som gave kopier af de borttagne lysekroner. Gaverne blev særdeles vel modtaget, og man erindrer med stor glæde dronningens besøg

To andre småøer, St. Croix og St. Jan hører med til Virgin Islands og er også med i ferieparadiset for stenrige amerikanere, der bygger feriehuse på grunde, der betales med millioner af dollars.

Guvernørpaladset i Christianssted blev renoveret i år 2000. Der flages stadig med Dannebrog.

Foto: Ole Bidstrup.

De tre øer begyndte deres dansketid omkring midten af 1600-tallet. En dansk udsending hejste i 1666 Dannebrog på St. Tomas som tegn på tilhørsforholdet. 1733 blev St. Croix købt. Også St. Jan blev indlemmet i den lille danske koloni.

Grunden til at man indrettede sig på den lille ubeboede ø, var ønsket om et fast støttepunkt for handel og transport. På St. Thomas fandt man en usædvanlig velbeskyttet naturhavn, hvorfra handelen kunne udgå.

Til at forestå handelen oprettedes i København det private Vestindiske og Guinesiske Kompagni, som regeringen dog havde en massiv indflydelse på. Kompagniet fik eneret på handelen, som ydermere kanaliseredes til København. 1755 blev handelen imidlertid givet fri, så alle på visse betingelser kunne deltage i handelen, som tog et vældigt opsving. Det var først og fremmest sukkeret fra St. Croix og handelen på St. Thomas, der betød noget.

Det lykkedes Danmark at holde sig neutral under de store krige og overtage en betydelig part af den indbringende handel og transport, som de øvrige kolonimagter ellers havde beholdt for sig selv.

Med handlens frigivelse 1755 kunne de driftige købmænd i Flensborg, der var kongerigets og hertugdømmernes næststørste by, komme ind i billedet. I den bedste tid fra omkring 1830 til omkring 1840 udrustedes og afsendtes 15-20 skibe årligt til Vestindien. De hjembragte først og fremmest sukker, men også krydderier, kaffe, indigotræ og meget andet. Det

blev især sukkeret, der fik betydning for Flensborg, hvor et større og større antal raffinaderier betød flere arbejdspladser. Fra 1780 begyndte også for alvor importen af Pure Rum, hvoraf der på tidligere brændevinsbrænderier produceredes meget fin rom - en produktion, der har været fortsat næsten til vor tid.

Når skibene afgik fra Flensborg til Vestindien, medbragte de forbrugsvarer til beboerne. Også dette gav øget arbejde til indbyggerne i Flensborg.

Her kommer teglværkerne langs Flensborg Fjord ind i billedet. Det var ikke altid skibene var fuldt lastede. Det kunne endda hænde, de måtte gå over i ballast. Teglværkerne oplevede en ganske vist beskeden eksport til Vestindien, for skibsejerne købte mursten til ballast, som de så solgte på øerne.

Med rørsukkerets svindende betydning og

*Regeringens bygning (Government House)
i Charlotte Amalie.
Foto: Ole Bidstrup.*

slaveriets afskaffelse (Peter v. Scholten, 1848) svandt grundlaget for øernes økonomi efterhånden ind. Øerne blev en økonomisk belastning for Danmark.

Den oplomstring, der var ventet efter åbningen af Panama-kanalen udeblev, så efterhånden modnedes tanken om at afhænde øerne. Amerika viste sig af militærtaktiske grunde under 1. Verdenskrig at være interesseret i at få rådighed over øerne, så der opstod i Danmark en vis frygt for, at Amerika uden videre ville overtage øerne. Så hellere sælge dem og få lidt for dem!!

Efter en folkeafstemning (NB uden at øernes

befolkning havde stemmeret) afhændedes øerne i 1917 til Amerika for 25 million dollars.

Ret hurtigt herefter dannedes Dansk Vestindisk Forening, der havde til formål at opretholde forbindelsen med øerne. Sammen med søsterforeninger på St.Thomas og St.Croix eksisterer den fortsat.

Dansk Vestindisk Forening arrangerer sammen med øernes foreninger hvert andet år udvekslingsrejser, hvor man indkvarteres privat. Rejserne planlægges med ture bl.a. til historiske seværdigheder, deltagelse i kulturelle aktiviteter og i øvrigt en række festligheder.

For nogle år siden deltog jeg i turen til øerne. Sammen med Harald Duggen søgte jeg efter Flensborgssten i bygninger på St.Thomas og St.Jan. I Charlotte Amalie findes fortsat de gamle handelshuses lagerbygninger. Ligesom i Flensborg ligger de lange, ret smalle bygninger tæt ved siden af hinanden mellem hovedgaden (Main Street/Dronningensgade - begge navne findes på gadeskiltene) - og havnen. Den ende af bygningen, der ligger op mod gaden er indrettet som topmoderne butikker rettet mod turiststrømmen. Men i baglokalerne, specielt dem der ligger tættest ved havnen, fandt vi i de gamle mure mange Flensborgssten, der på grund af størrelsen var let genkendelige.

På Broagerland ved kysten mod Flensborg fjord har man i et af de nedlagte teglværker indrettet Cathrinesminde Teglværksmuseum bl.a. med en bevaret ringovn, der ved visse lejligheder fortsat bruges til at brænde nogle få sten. Ved det sidste besøg fra øerne fandt man, at gæsterne ikke blot skulle se København og Nordsjælland. Der blev arrangeret en tur, der bl.a. omfattede besøg på teglværksmuseet, hvor De Forenede Teglværker var vært ved en fin frokost. De to ældste teglværker i ubrudt familieje gennem generationer, som formentlig også har leveret sten til skipperne i sin tid, forærede gæsterne 1000 Flensborgssten og et relief i tegl, begge dele til restaureringsarbejder på øerne.

Det viste sig, at der var meget store problemer med at få gaverne derover. Der blev fremsat forslag om, at skoleskibet Danmark på sit forestående vintertog kunne tage dem med,

men Søfartsstyrelsen sagde nej, - skoleskibet var ikke et fragtskib! En henvendelse til skibets fører resulterede dog i tilsagn om, at man ville tage dem. Ved meget stor velvilje fra teglværker, fragtbil m.fl. stod teglet på kajen i Fredrikshavn få timer før afsejling. Skoleskibets elever dannede kæder, og i løbet af kort tid var sten og relief anbragt i skibet - som ballast: sten fra Cathrinesminde til Dansk Vestindien – endnu engang.

På en af bjælkerne i en tørrelade på Cathrinesminde findes en lille sentens:

Tag ej af seklers visdom fejl
byg i tegl.

A. Juul Petersen er født i Odense 1921. Tog i 1943 lærereksamen fra Jelling Statseminarium. Efter vikariater i St. Jyndevad og Sønderborg, 1946 ansat i Broager, 1963 ansat som skoleinspektør i Toftlund, 1970 ledende skoleinspektør og senere skoledirektør i Nørre Rangstrup Kommune. Pensioneret 1982 og flyttet tilbage til Broager.

Cathrinesminde Teglværk. Grundlagt 1732. I dag museum.

Hvad er det at være dansk mindretal i Sydslesvig i dag?

Af Jon Hardon Hansen

Det danske mindretal set og oplevet af Jon Hardon Hansen igennem et lille staldvindue i Silds danske præstegård- oprindelig en gammel frisergård fra 1780'erne. Et staldvindue, som godt nok er muret til for mange år siden, men nu venter på at blive genåbnet, så solen på himlen over Vesterhavet frit kan skinne ind i det dansk/tyiske hjem om eftermiddagen og indtil solnedgang

Det lukkede staldvindue
Ser jeg ud gennem det staldvindue på mit kontor, som endnu ikke er blevet åbnet af husets murer, møder mit øje som det allerførste lyset. Et lys som Vorherre har skabt, og som gør, at livet erfares som en gave. Ja, jeg kan lugte og smage lyset. Det er så stærkt, at det med lethed kan trænge igennem de over 200 år gamle røde teglsten og fugerne af muslingekalk.

Ingen ved hvorfor de ugudelige frisere har muret staldvinduet til. Hvis det havde vendt mod nord, kunne man sagtens have forklaret det. For en friser med respekt for sig selv vil ikke have noget med kongen mod nord at gøre. Nej, en friser er sgu sin egen. En kat. Hverken en dansk eller en tysk, men en selvbevidst frisisk kat med eget sprog, egen dragt, egen kultur, egne traditioner og specielle livsvilkår herude i Utland.

En ægte friser er ikke engang medlem af en frisisk forening, men en sand enekæmper. Hvor mange gange måtte amtmanden fra Tønder ikke sejle over fra Højer til Munkmarsk til de enerådige, genstridige øboere og prygle kongens skat ud af dem?

Dansk, frisisk eller tysk?

Når jeg ser ud gennem det lukkede staldvindue på mit kontor, møder mit blik kirkens klokkestabel. Den er dansk. Det kan ikke engang gedigent

Jon Hardon Hansen

frisisk murværk skjule for øjet. Og dog. Tvivlen melder sig i mit sind, og jeg spørger mig selv, om klokkestabelen er dansk?

For tømreren har bygget den af egetræ i Frankrig. Selve klokken er støbt i Holland, og tagbeklædningen er minsandten cedertræ fra Sydtykland. Vejrhanen på toppen er lavet af en tysksindet øboer.

Jamen, er der da slet intet dansk ved „Den danske menighed på Silds“ klokkestabel? Jo, ringeanlægget og klokken er installeret af firmaet „Thubalka“ i Vejle. Og de har også sørget for, at en dansk smed forgyldte vejrhanen med 23 3/4 karat guld. Hvor smeden har guldnet fra, fortæller historien ikke noget om.

Men dansk? Jo, A.P.Møller-fonden har finansieret hele herligheden med danske kroner. Stabelen ligner sømærkerne langs den danske vestkyst, og arkitekten, som har tegnet den, hedder Hansen og bor i Kejtum/Sild. Han har danske rødder, idet hans farfar var tro soldat i Frederik d. VII's regiment i Fredericia.

Den jord, klokkestabelen står på, er den dansk, tysk eller frisisk? Der skal ikke herske nogen som helst tvivl om, at jeg hurtigt ville komme op at slås med en tysker og en friser om det spørgsmål. Vi tre ville selvfølgelig slå hvert et slag for vores nationale overbevisning.

„Historisk set er præstegården dansk, for i næsten tusinde år har den betalt skat til danske konger. Og i øvrigt har den Danske Kirke i Udlandet, DKU, købt grunden i 1954 af en dansksindet friser,“ ville jeg lægge ud med. Dertil replicerer den frisindede friser, at Utland for tusind år siden er blevet befolket af frisere kommende fra Holland. Derfor er den frisisk. Men tyskeren vil naturligvis selvbevidst blot orientere danskeren og frisieren om, at grunden siden 1866 har været under henholdsvis prøjsisk, weimarsk, nazistisk og tysk jurisdiktion. Sådan!

Og mens vi står og skændes om præstegårdens sande nationale identitet, råber en af mine naboer hen over hækken og hævder: „Den grund, I står på, er hverken dansk, frisisk eller tysk, den er europæisk!“

Samtidig med at de tre nationale sindelag lidenskabeligt diskuterer med hinanden, mens de står op af klokkestabelens franske egetræ og stamper med fødderne i dens tyske betonfundament, synger Vorherres engel højt oppe over den forgyldte vejrhane: „Nu Herre for dig

jeg mig bøjer: Den mark som blev min, var altid dog din, min tanke til dig jeg ophøjer!“

Europa og evigheden er korrektiv til den historisk/nationale debat, strid og kamp om ret, jord, sprog, kultur og traditioner på præstegårdens grund igennem århundrederne. Men det nationalt prægede og definerede sindelag er slet ikke død og borte i det 21. århundrede trods det, at evigheden slettede alle grænser, og trods den europæiske unions vokseværk.

Tværtimod. Det nationale er aktuelt og vil altid være det, så længe mennesket elsker livet og sig selv. Så længe mennesket ud af kærlighed vil kæmpe lidenskabeligt for sine rødders og sin identitets kendemærker, vil der altid eksistere nationale stater og dermed også nationale mindretal. Ja, der findes ligefrem nationale mindretal uden en egentlig nationalstat som referenceramme.

Dannebrog

Der hvor klokkestabelen står i dag, stod førhen præstegårdens flagstang. Aldrig er der blevet hejst et andet flag end Dannebrog på den

*Sild danske Pastorat. Rosenweg, Vesterland
Klokkestabelen står foran det endnu tilmurede vindue.*

stang, og det hejses i overensstemmelse med den danske flaglov. Ganske anderledes i Tyskland. I Tyskland gælder der ingen regler med hensyn til flaghejsning. Her flages der med køer og grise, piratflag, oldemors ulækre underbukser og fremmede nationers flag i en stor pærevælling.

Det danske flag og den danske flaglov er en anstødssten for tyskere. Altid Dannebrog. Overalt dukker det op. I og uden for kirken. Til højtidet - både de glædelige og de sørgelige. Papirflag, der pryder opkørsler, haver og juletræer og klæber på gavepapir og konvolutter.

Denne flagtradition skaber en aversion hos tyskeren. Danskerne er ikke nationalbevidste og stolte over at være danske. Nej, de er nationalistiske, hævder de. Dannebrog- en rød klud for tyskerne.

Den danske præstegård på Sild er omringet af tyskere. Det er mine naboer, og de er gode. Vi hjælper hinanden. Hilser og taler sammen. Én af dem er endda husets maler.

Fodbold som nationalt symbol

Tyskeren vil ikke være national. Han vil være europæisk. Han vil helst ikke være national af frygt for at falde for menneskets medfødte tilbøjelighed til nationalisme i dens chauvinistiske form. Et forenet Europa ønsker mange tyskere sig og håber deri at finde nationernes og de respektive befolkningers frelse fra modsætninger og territoriale kampe, samt befrielse fra de nationale mindretals enerverende krav om ligestilling. For ligestilling koster penge.

Men tyskeren er national, selvom han i mange sammenhænge ikke vil være det. Det tyske fodboldlandshold er det store nationale samlingspunkt. Tysklands stolthed. Men ve, hvis holdet spiller dårligt og ikke opnår at komme blandt Europas eller verdens fire bedste hold. Så er folket og pressen ude med riven og taler med store bogstaver om den skam (Schande), landsholdet har kastet over nationen og folket. Tysklands-klodens tredobbelte verdens- og europamesters omdømme står på spil hver gang, både når der spilles mod de store, og når der spilles mod de små nationer.

Den dag, Danmark skulle spille om Europa-

mesterskabet i Göteborg mod netop Tyskland, var jeg i færd med at tage Dannebrog ned. Da dukkede den nabo op, hvis hus jeg kan se gennem det uåbnede staldvindue mod vest. Han lagde ud med et kort replikskifte, noget der mere lignede en kort sekvens af en boksekamp end en egentlig samtale.

Han sagde: „I morgen kan De vist godt flage på halv, når vi har banket jer i finalen!“ „Lad os nu se,“ svarede jeg manden. 128 år havde jeg ventet på denne sejr over Tyskland. Ja, 93 år inden jeg kom til verden og 97 år før jeg overhovedet vidste, hvad fodbold gik ud på.

Næste dag flagrede Dannebrog i toppen af flagstangen. Jeg selv hang oppe i flagstangen i flere måneder efter finalen og sang „Kong Kristian hang i højen mast“. Min nabo så jeg ikke skyggen af i mange uger. I flere år talte vi ikke om Danmarks sejr over Tyskland, så stor var hans skam, vrede og smerte over at have tabt til en lilleput, en dværg, en lille plet på verdenskortet.

Silds sorte engel

For ikke så mange måneder siden holdt menigheden en festgudstjeneste for Silds sorte engel. Den står mellem staldvinduet og klokkestabelen på en kampesten som stammer fra Østjylland. Englen er sort, fordi den er lavet i moseeg. Moseeg! Et godt dansk produkt taget ud af Sydtønder Amts jord. Kunstneren, som har lavet figuren, er tysker, og i øvrigt medlem af det

Silds sorte engel af dansk moseeg er skytsengel for det danske mindretal på øen.

tyske menighedsråd i Kejtum/Sild.

Englen skal beskytte menigheden og danskheden på øen Sild fra at drukne i den massive tyske påvirkning, ikke mindst i turistsæsonen, der går fra april til november måned. 4 mio. overnatninger pr. år på en Vesterhavsø, der har 20.000 fastboende. Det svarer til at hver dansker overnatter en gang på Sild.

Menighedsrådet sælger „Silds sorte engel“ som plakat for ligesom at gøre tyskeren opmærksom på, at der lever et andet folk, et andet sindelag på denne frisisk/danske ø. Tysk er sproget, der dominerer, mens de gamle sprog som frisisk, sønderjysk og plattysk bliver trængt op i en krog og truet.

Dermed er blot antydnet, hvor hård kampen for bevarelsen af et nationalt mindretals sprog og kultur er. Ikke mindst her på øen, hvor det tyske sydfra præger hverdagen. Selvfølgelig gælder det samme vilkår på fastlandet, dog i en afsvækket form.

Danskhed som en del af historien

Hvorledes står det til med danskheden på den frisisk/danske ø Sild? Indtil 1866 fandtes der en kongerigsk enklave i List og det dertil hørende klitlandskab i Listland. Da jeg i år var til en 92 års fødselsdag, fortalte fødselaren mig, at hendes mormor i 1800-tallet havde levet og arbejdet i List, og at hun havde modtaget sin pension fra København.

Fødselaren kan i dag pege på sine tre oldebørn, der går på den danske skole ligesom hendes børn og børnebørn engang gjorde. Hvor mange familier kan vi i mindretallet pege på, som er deres danske rødder tro, som denne fødselar?

Der er flere mennesker med danske rødder uden for end inden for det organiserede mindretal. Måske er de mange SSW-stemmer til kommunal- og landsvalgene også et vidnesbyrd om, at mange i Sydslesvig har danske rødder, som man dog ikke åbent ønsker at bekende sig til.

Hvor tit møder jeg ikke i forbindelse med mit arbejde mennesker, der først efter at jeg har mødt dem over flere år pludselig åbenbarer over for mig, at de kan tale dansk. At de kan tale

dansk, fordi deres bedstemor eller bedstefar på mødre- eller fædre- side talte dansk med dem. De er blevet tyske og lever det tyske liv og nøjes med at overraske den danske præst på Sild med, at hvis han ville tale dansk med dem, så ville de forstå ham. Mindretallets politiske parti nyder sikkert godt af disse menneskers sympati over for deres nordiske rødder.

Er mindretallet homogent?

Hver gang jeg forsøger at analysere mindretallet og forsøger at kortlægge det for at få et overblik over, hvorledes dagens organiserede danskhed syd for grænsen er skruet sammen, må jeg erkende, at jeg har uhyre vanskeligt ved at gennemskue mindretallet og gøre det tydeligt for mig selv, af hvilke mennesker og grupper af mennesker, det er sammensat.

Jo mere intensivt jeg beskæftiger mig med materien set ud fra mit lille staldvindue, forekommer det mig, at man ikke kan tale om DET danske mindretal, men om DE danske mindretal i Sydslesvig. Vi kan ikke tale om et homogent og velfungerende nationalt og sprogligt fællesskab, som organisatorisk er struktureret på en sådan måde, at det fremmer og styrker en solidarisk, slagkraftig enhed.

Dette er desværre ikke tilfældet, selv om der er mere brug for et slagkraftigt, sydslesvigsk parlament med overordnede beføjelser end nogensinde. Tværtimod består det ret så ustrukturerede og uhomogene mindretal af en del mindretalsgrupper. Derfor er billedet af det af integrationsproblemer prægede mindretal kaleidoskopisk og forvirrende.

Alligevel vil jeg gøre et forsøg på at definere og bestemme de enkelte grupper, som ønsker at regnes eller regner sig selv som en del af det danske folkeslag i Sydslesvig.

Sekten

For det første er der dem der udgør mindretallets kerne. De befinder sig i centrum af den cirkel, som jeg vil bruge som billede på mindretallet. Jo mere vi kommer ud i periferien af cirklen, jo mere tysk bliver det.

Mindretallets centrum udgøres af sekten, som jeg plejer at kalde den. Her finder man 200%

danskeren. Han kender sin danske historie, kultur og tradition. Han behersker kodesproget, idet han kender forkortelserne på alle mindretallets organisationer og foreninger. Han taler dansk i sit hjem og undgår så vidt mulig det tyske sprog. Et ordentligt sektmedlem har selvfølgelig et sommerhus i Danmark, som ligger klods op af en anden sydslesvigers sommerhus. Flensborg Avis sendes til ferieadressen, naturligvis!

Medlemmet af sekten kender den danske gudstjenesteordning. Han ved, hvornår han skal rejse sig og sætte sig. Han kender den danske salmebog og højskolesangbogen. Han er medlem af samtlige foreninger og organisationer. Og det er lige før, de ivrigste sydslesvigske mænd lader foretage en kønsskifteoperation for også at kunne blive medlem af Husmoderforeningen.

Sektens medlemmer er typisk lærere, pædagoger, præster, funktionærer og folk der er formænd eller bestyrelsesmedlemmer i lokalforeningen. De deltager aktivt i mindretalsarbejde i og uden for arbejdstiden. De har altid tal på, hvor mange der deltog i et arrangement. De har endog tal og navne på alle dem, der ikke fulgte foreningens invitation.

Man skulle tro, at sekten er en homogen og solidarisk flok i betragtning af så mange lighedspunkter, fælles interesser og træk, der er. Ikke mindst i betragtning af den fælles kamp for bevarelsen af det danske liv og sprog i Sydslesvig. Men der må man tro om igen.

Sekten har nemlig ikke nogen overguru, men en masse vicegurer også kaldet generaler. I et sådant lukket miljø, hvor man ikke kan blive enig om én orden, én struktur og én, der som overguru leder og tegner firmaet ind- og udadtil, trives selvfølgelig janteloven og striden.

Ævl og kævl, magtkampe og personlige sym og antipatier inden for sekten blokerer for, at mindretallet kan udvikle sig til en homogen og slagkraftig national folkegruppe og organisation i en tid og en fremtid, hvor netop den danske nationale ånd i mindretallet trues af globaliserende og europæiserende kræfter. I en tid og en fremtid i hvilken netop det to-tresprogede nationale mindretal kan bruges som platform til

opnåelse af kvalifikationer der gearer den enkelte til at klare sig mere i den kommende kontinentale- end den nationalbevidste ånd.

Men så længe mindretallet er et nationalt mindretal og ikke et EU-støttet kuriosum, som skal finansieres for at den kulturelle mangfoldighed bevares inden for Europas åbne grænser, må sektmedlemmerne besinde sig på at tale med én stemme. Og denne ene stemme melder klart ud både inden for og uden for det danske mindretal, at endnu støtter den danske stat og det danske folk mindretallet, fordi det er og/eller vil være dansk.

At man som dansksindet sydslesviger er perfekt skolet til den globale verden, det skal der ikke herske nogen som helst tvivl om. Men først det menneske, der kender sine rødder og dermed har fået eller fundet sin identitet i det lokale samfund, har bygget sit liv på et bæredygtigt fundament. Det er det budskab, sektens medlemmer, de hovedansvarlige i den danske befolkning syd for grænsen, skal forkynde igen og igen, især for nyoptagne udefrakommende medlemmer.

Nydanske tyskere

Og så er jeg allerede kommet til den anden gruppe i mindretallet. Det er alle dem, der befinder sig i periferien af cirklen. Det er den unge og moderne tyske familie, der ønsker optagelse „in der dänischen Minderheit“, idet de tror, at deres barn eller børn trives bedre i den danske børnehave og skole end i de tilsvarende tyske institutioner.

Motivet for ønsket om optagelse er med andre ord for de nydanske tyskere ikke det nationale, men de danske kendetegn, såsom vores pædagogik, vores omgangsform og tone. Vi er moderne=internationale ergo attraktive, idet vi kan fremvise to-, tre- eller firesprogede i vore rækker. „Sådan et flersproget barn vil jeg også have!“ „So ein Ding muss ich auch haben!“

Mindretallet vælges også, fordi det er et alternativ for alternativt indstillede tyskere. Typisk er det danske skolesystem interessant for de grønne og anderledes troende eksempelvis buddister, esoterikere og lignende.

I den nye europæiske verden er mindretallet

steget i anseelse og agtelse hos flertalsbefolkningen. Vi er blevet „salonfähig“, dvs. at vi, der førhen blev kaldt „die dumme Dänen“, siden slutningen af 70'erne frekventeres af tyske akademikerfamilier.

Således putter tyske sognepræster, tyske lærere, pædagoger, arkitekter, læger, tandlæger, gynækologer, ingeniører osv. deres børn i den danske institution uden at de risikerer at miste deres stilling eller deres status i samfundet. Det er fuldstændig legitimt og anerkendt i offentligheden.

Omvendt er det ikke muligt, at et medlem af sekten, som eksempelvis er ansat ved mindretallets største forening- skoleforeningen- sender sit barn eller sine børn i den tyske institution, uden at det får konsekvenser. Det medfører afskedigelse ligesom medlemskab af et andet parti end SSW.

Tyske flygtningefamilier fra 40'erne

Imellem det sekteriske centrum og den nydanske tyske periferi befinder sig den tredje store mindretalsgruppe. Den består af tidligere tyske flygtningefamilier fra 40'erne. Den består af førhen tysksindede sydslesvigske familier, blandt hvilke man i øvrigt også finder en del med glemte danske rødder - typisk lønmodtagere og førhen socialt dårligt stillede, børnerige familie- der søgte og fandt et nyt hjemsted i det danske efter 2. Verdenskrig og til dels har været mindretallet tro over tre generationer.

Typisk for denne gruppe er bl.a. at anden generation har valgt at anbringe sine børn i det tyske skolesystem, mens den tredje generation atter vælger det danske for sine børn- den fjerde generation.

De er med så længe de bruger børnehaverne og skolerne

Så er der den fjerde store mindretalsgruppe, som hele tiden forandrer og fornyer sig personalemæssigt. Denne gruppe er man medlem af, så længe børnene går i den danske børnehave og skole. Dvs. at i denne gruppe er der en konstant udskiftning af medlemmer, idet der ved skoleårets begyndelse eller slutning altid kommer nye til, mens gamle forlader skueplad-

sen. Har man et barn eller børn, der skal tage studentereksamen, befinder man sig i denne mindretalsgruppe i ca. 18-30 år, inden man atter er ude af systemet.

Rigsdanskerne

Den femte noget mindre gruppe er rigsdanskerne, som er flyttet til Sydslesvig og lever her og hverken har et arbejde eller børn inden for det danske i grænselandet. Man skulle tro, at de ville være selvskrevne medlemmer af det danske mindretal. De er mere eller mindre udenfor. SSW havde håbet på 5-6.000 rigsdanske stemmer, da de fik stemmeret til kommunal- og landdagsvalg. Det blev ved håbet, for mange stemte på et tysk parti.

Det manglende kendskab til grænselandets historie og virkelighed gør, at den tilflyttede rigsdansker ikke er opmærksom på mindretallet som en mulighed at gå ind i. Det viser sig, at de rigsdanskere, som snuser til det danske i Sydslesvig uden om skolesystemet, har vanskeligt ved at integreres, fordi den danske mentalitet og to-sprogetheden giver danskheden henede en anden farve og et andet udtryk end i moderlandet. Rigsdanskeren har således svært ved at komme ind i sektens verden og endnu vanskeligere ved at finde optagelse i den nydanske, tyske gruppe, især når man hverken arbejder for den eller har børn i dens system.

Det danske mindretal er en broget verden, et sammensurium af mennesker og grupper, en broget buket af motiver og interesser for at være i mindretallet. Og jo længere jeg beskæftiger mig med denne uhomogene størrelse, jo vanskeligere bliver det at gribe den for entydigt at kunne melde ud: sådan er mindretallet skruet sammen!

Enkeltskæbner

For at det ikke skal være løgn, så findes der endnu en sjette gruppe, som består af enkeltskæbner, der kan fortælle skøre historier om, hvorledes de er havnet i mindretallet. Hvorfor de er blevet dansksindede. Hvorfor de elsker mindretallet. Hvorfor de nærer en kærlighed til vort sprog, vor kultur og vore traditioner, selv om de ikke engang er født og opvokset i

Sydslesvig eller i det mindste i Holsten. Nej, de er født og opvokset syd for Elben og er altså sande tyskere, der er blevet danske, tilsyneladende fordi Vorherre ville det således.

Lad mig slutte med at slå fast, at grunden og fundamentet for det danske mindretal i Sydslesvig er og bliver det danske: det danske sprog, den danske kultur, de danske traditioner, det danske sindelag. Det er det, det danske folk understøtter og skal understøtte økonomisk.

Så længe man kan tale om et dansk nationalt mindretal i Sydslesvig,- og det mener jeg endnu, man kan,- så længe er der mening med at understøtte arbejdet herved med danske skatte kroner. Men i det øjeblik mindretallet mister sin identitet, mister sin rød/hvide farve, fordi det tyske har domineret det danske ud i periferien af cirklen, må man ganske legitimt fra regeringens og folketingets side overveje at lukke for hanen.

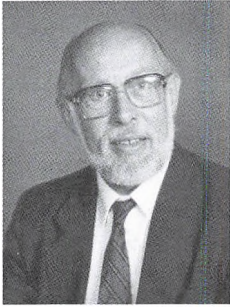
Under alle omstændigheder bliver det meget

vanskeligt at opretholde et levende dansk mindretal i det øjeblik, udviklingen i EU for alvor tager fat og konsekvensen bliver ophævelsen af nationalstaten til fordel for et forenet Europa. Ikke mindst det danske mindretal er truet af en sådan udvikling, ikke mindst fordi den veluddannede tysker, som søger ind i mindretallet er en stærk fortalere for, at vi alle bliver europæere- også i politisk forstand.

Omvendt kan man selvfølgelig spekulere på, at fremtidens Europa fører til, at genforeningen kunne blive en realitet inden for de næste 50 år. Men i så fald bliver det en genforening med „Region Nord“ frem for selveste kære Danmark.

Må Gud bevare Danmark og det danske mindretal i Sydslesvig.

*Jon Hardon Hansen født i 1957 i Tarp/
Sydslesvig. Læst jura og teologi i København.
Hjælpepræst i Sværdborg-Lundby sogne fra
1990-91. Sognepræst på Sild siden september
1991.*

Per Holst

„Her har hjertet hjemme“

en generationssamtale
med Carl og Peter Holst

Carl Holst

Sønderjysk Almanak (SA) lader her to generationer få plads til et par synspunkter. På nogle områder er meningene sammenfaldende - på andre afvigende.

Carl Holst (CH)

Peter Holst (PH)

- begge bor i Rødding.

SA: *Betyder det noget for jer, at I er sønderjyder?*

PH: Der sidder nogle erindringsrester i mig fra for mere end 50 år siden. Som børn var vi med vore forældre til afstemningsfest den 10. februar. Der blev sunget - kraftigt. Der blev fortalt - og talt. Og dem, der havde været med til at "stemme os hjem" blev bedt om at rejse sig. - Og den hæslige krig, der lå lige forud for afstemningen - og hvor mors bror var faldet - kunne vi tydeligt forstå, var baggrunden for, at nu var Sønderjylland dansk - og det var godt og rigtigt, og det skyldte man at påskønne.

Det var vel en oplevelse, der kan kaldes identitetsdannende.

Mon ikke det for mig blev noget af det samme, som inspirerede ærkekommunisten Otto Gelsted til i hans Danmarkshyldest fra 1940 at skrive "Her har hjertet hjemme"

CH: Sønderjylland er for mig et utroligt godt og spændende sted at bo.

Jeg tror nok, jeg er stolt over at høre med til en sønderjysk befolkning, der, ikke mindst i kraft af en broget og omstridt historisk udvikling, har en klar folkelig og national bevidsthed.

Men at holde af sin hjemstavns må ikke føre til hovmod eller tillukkethed over for strømninger og impulser andetsteds fra.

Jeg er ikke med på den opstyltede snak om, at vi er "danskere" end landets øvrige borgere.

SA: *Ser I en mening med fortsat at støtte det danske mindretal i Sydslesvig?*

CH: Ja, absolut!

Uanset en afslappet grænsepolitisk situation - og desuden et stadig mere uddybet grænseoverskridende samarbejde - er der al mulig grund til at stimulere og fremme det danske arbejde i Sydslesvig. Når omkring 50.000 sydslesvigere føler sig som vore sindelagsmæssige landsmænd, er det en klar forpligtelse for os at være med til at give dem mulighed for at drive deres skoler og børnepasning, sport- og kultur aktiviteter og en avis, der alt sammen er dansk.

PH: Enig - og at der er en glædelig fredsommelighed omkring grænsen er jo ikke udtryk for en national sindelagsudligning. Desuden har de seneste års danske arbejde i Sydslesvig vist en aktivitet og et gåpåmod, der bestemt fortjener anerkendelse.

- SA: *Der var for nogle år siden delte meninger om dannelsen af Region Sønderjylland/Schleswig - hvad synes I i dag?*
- CH: At dette regionale samarbejde fik en fastere form med Region Sønderjylland/Schleswig var fornødt. - For der var jo ikke tale om, at man igangsatte et samarbejde, men om at man lagde nogle løst sammenhængende projekter ind i en fast samarbejdsmodel. Og med denne nye model skal der sigtes på at udvikle og styrke forbindelserne hen over grænsen, så vi i gensidig respekt for, hvad der er forskelligt, kan udnytte alle de samarbejds-muligheder begge parter kan se et formål med. For Sønderjyllands Amts vedkommende er et praktisk samarbejde over landegrænsen på en række områder lige så påtrængende og nyttigt for vore borgere, som meget af det samarbejde vi har over amtsgrænserne til Ribe og Vejle amter. Vi har i de seneste år opnået gode grænseoverskridende aftaler på sundhedsområdet til gavn for sønderjyske patienter.
- PH: Den temmelig heftige debat for nogle år siden husker jeg mest som et slagsmål om rigtigheden af at opbygge et permanent overordnet organ - Regionalrådet. Ønskerne om denne mere faste organisationsstruktur var stærkest på tysk side. At vi i Sønderjylland var imødekommende over for de ønsker, tror jeg, var klogt. - Det kommer jo endelig ikke an på indpakningen, men på den vare, der er i emballagen. Og dertil kommer, at det vil være nyttigt at have et samlende organ med den opgave at finde og udvikle nye samarbejdsfelter.
- CH: Virksomheden i Regionalrådet kan og bør jo også blive en lille brik i dansk deltagelse i et videre europæisk samarbejde, som vi alle ved er en nødvendighed i EU. Selv håber jeg da, at danskerne inden længe vil sige ja til Euroen. Vi er nødt til at være med og prøve at gøre os gældende. Står vi udenfor, kommer vi ikke til at spille nogen afgørende rolle.
- SA: *Fremtiden for Sønderjyllands Amt?*
- CH: Ja, de foreløbig 32 år som en selvstændig administrativ enhed tvivler jeg på bliver til 50 år. Slet ikke hvis vi stadig skal have et selvstændigt ansvar for de samme driftsområder. Jeg mener ikke - som en del andre - at vore amter er et overflødig og fordyrende led, som vi sagtens kan undvære. Men frem for alt vil fremtidens sygehusdrift stille nogle krav, som de nuværende amter - også Sønderjyllands -umuligt vil kunne klare hver især.
- PH: Og det er nok vigtigt lige at huske, hvad der forud for amts - og kommunalreformen i 1970 blev brugt som hovedargument for dannelsen af de nye amter og kommuner. De skulle være bæredygtige. Altså skulle de være i stand til - alene - at løse de opgaver, der var pålagt dem. Er det ikke længere tilfældet - her en generation senere - for hverken amter eller kommuner er tiden kommet til ændringer. Og så lige en enkelt ting: Jeg er - efterhånden - ved at være enig i, at der må kunne udtænkes et enklere system end det nuværende, hvor tre parter - stat, amt og kommune - alle finansierer hovedparten af deres virksomhed ved at opkræve indkomstskat.
- CH: Ja, det kan godt være, men det er jo nok ikke kernen i sagen. Vi havde en ganske heftig sygehusdebat i foråret. - Det vil enkelte huske! Nogle kritikere af

sundhedsudvalgets høringsudkast foreslog amterne nedlagt. Underforstået: Så ville da ingen komme og foreslå sygehuse nedlagt!

Jeg tror, det reelle er:

Med amternes nedlæggelse skal sygehusvæsenet enten drives af staten eller her i vort område af en større region, sandsynligvis bestående af de nuværende Fyns, Vejle, Ribe og Sønderjyllands amter. I begge de modeller ville der formodentlig kun være et sygehus i Sønderjylland.

SA: *Og hvad med amternes mange andre opgaver?*

CH: Ja, mange af dem vil det være svært at se overført til kommunerne. Selv efter at disse måske er gjort større.

Der kan nævnes: Gymnasierne, vore sundhedsuddannelser. Tilbud om undervisning og beskæftigelse af udviklingshæmmede børn og voksne. Indsatsen over for misbrugere. Miljøopgaverne og museumsdriften. Vore institutionstilbud til sindslidende.

PH: Hvad det allersidste angår, kan man godt lade sig belære af den nyere historie.

Da driften af Augustenborg overgik fra staten til amtet, blev der tale om en eklatant forbedring af forholdene.

Delvis kan det vel forklares med et andet og nyere etisk syn på netop den personkreds og deres rimelige behov.

Men en anden del af forklaringen er også, at de ansvarlige beslutningstagere vedrørende forholdene på Augustenborg i dag færdes mellem beboernes pårørende. De kan tages i kraven af dem, der har noget at protestere over. Det taler imod statslig drift af sådanne følsomme områder.

SA: *Kommer politik let til at sluge en?*

PH: Det kommer i hvert fald let til at fylde så meget, at impulser af forskellig anden art end politiske ikke rigtig når ind i ens sind.

Modtageligheden sløves let. Og så er man - og skal være - til rådighed for enhver med et ærinde til én når og hvor som helst.

Og det kan både fylde og trætte.

Lad mig få lov til en hurtig sammenligning mellem min far, der for 60 år siden var sognerådsformand og så Carl i hans bestilling nu. Far fik i ny og næ en høflig henvendelse fra en person i sognet, der dristede sig til at fremføre en sag. Carl bliver overdænget med henvendelser af alle slags og sikkert af alle høflighedsgrader på stort set alle årets dage.

Det viser måske også en ændring i synet på, hvordan en offentlig valgt person skal være til rådighed. I dag er enhver skærmende begrænsning tilsyneladende ophævet.

CH: Det sidste kan jeg ikke være enig med dig i.

Men naturligvis kommer ens politiske arbejde let til at fylde så meget, at det blokerer for andet, man måske også burde være optaget af.

Selv prøver jeg i min egen lille familie at leve med i vore to små drenges opvækst og tilværelse.

Jeg har hørt advarslerne om, at det er for sent, hvis man først ved et senere gennemsyn af familiens fotoalbum, når børnene er rejst hjemmefra, vil dvæle ved deres barndom. Så kan glæden ved minderne let blive lidt smertefuld.

Af og til overværer jeg sportskampe af forskellig art. Her kan jo også træffes folk, der ikke ret tit kan kontaktes ved politiske møder.

Jeg læser en del - både nyere og klassisk litteratur. På den måde søger jeg at undgå, at alt det, mit politiske arbejde fylder, gør mig åndelig forstenet.

SA: *Nu et spørgsmål til Peter?*

Er det anderledes at være aktiv i politik nu, end da du begyndte?

PH: Selvfølgelig ikke hvad det helt grundlæggende angår.

Man bliver af sine medborgere betroet en opgave, som man på deres vegne skal løse. Det tilstræbes så gjort med en grad af målrettedhed og alt efter indstilling med en vekslende grad af ydmyghed.

Men jeg ser en tydelig forskydning. Nemlig fra en helt overvejende interesse alene for sagen til i dag en meget stor interesse for den person, der er valgt til at tage sig af sagen.

I udpræget grad gælder det i landspolitik - men i en vis grad bestemt også i lokalpolitik.

Dagens politikere skal helst være parat til al slags show - bizz - optræden og badutspring af alle slags. Det synes åbenbart både politikerne og dem, der vælger dem. Det kunne være rimeligt uskyldigt. Men det viser en tendens til, at en del, der ønsker valg til en politisk post, mener at den væsentligste kunst, der skal kunne udøves, er den såkaldt ottende kunst. "Kunsten at behage".

Og at stræbe efter netop den kunstudøvelse er ikke godt for et solidt politisk arbejde.

CH: Hov, nu kan det tydeligt høres - tiden er rendt helt fra dig!

SA: *Også et sidste spørgsmål til dig, Carl.*

Er du amtsborgmester for et dansk udkantsområde?

CH: Jeg ved godt, at Sønderjylland opfattes sådan af nogle. Og rigtigt er det, at vi har problemer med at tiltrække arbejdskraft, og det er svært at få unge til at flytte hertil for at bo og arbejde. Det prøver vi nu for alvor at gøre noget ved.

Ved et samspil mellem mange aktører prøver vi at skabe og udvikle gode og attraktive tilbud inden for mange forskellige områder. Vi prøver desuden at blive bedre til at fortælle den ganske omverden om hvilke forskellige gode muligheder, vor landsdel har at byde på. Og gøre det tydeligt for alle at vi i stedet for at være et yderområde i virkeligheden i det lidt større billede er et smørhul, der er placeret lige midt mellem København og Hamborg.

Derfor er det glædeligt, at et initiativ til en fælles, storstilet markedsføring af Sønderjylland er positivt modtaget af både kommuner, erhvervsliv samt forskellige organisationer med flere. Det lover godt for fremtidens Sønderjylland

Peter Holst, Rødding

Fhv. borgmester i Rødding Kommune

Født 1936

Læreruddannet fra Ribe Seminarium 1957

Lærer på Gram Borger- og Realskole 1957-63

Højskolelærer på Rødding Højskole 1963-88

Landsformand for Venstres Ungdom 1964-66

Medlem af Folketinget 1973-77

Medlem af Sønderjyllands Amtsråd 1982-85

Borgmester i Rødding Kommune 1990-2001

Gift med Sanne Holst, født Høyer

Far til fire børn.

Carl Holst, Rødding

Amtsborgmester i Sønderjyllands Amt

Født 1970

Læreruddannet fra Haderslev Statsseminarium 1996

Lærer på Povlsbjergskolen i Vojens 1996

Medlem af Venstres hovedbestyrelse siden 1992

Landsformand for Venstres Ungdom 1993-95

Medlem af Sønderjyllands Amtsråd siden 1994

Formand for amtets sundhedsudvalg 1998-2000

Amtsborgmester siden 1. juli 2000

Gift med lærer Lone Houmann Holst

Far til Mads og Magnus.

Slægt efter slægt segner hen på nornens bud

Erindringer af Hans Schmidt

Skuddet i Sarajevo den 28. juni 1914, hvor den østrigske tronfølger Frans Ferdinand blev myrdet, gav anledningen til 1.verdenskrig 1914 til 1918.

Min far blev indkaldt til krigstjeneste i 1916. Efter kun 3 ugers "uddannelse" i Rendsborg, gik turen først til Rusland, senere til Frankrig. Sommerslagene 1918.

Da våbenstilstanden blev proklameret den 11. november 1918, havde han fået mere end nok af krigen. Han forlod, sammen med to andre, kompagniet og regimentet og agtede sig nordpå. Efter første døgn's flugt skiltes de.

Den 14. november 1918 sent på aftenen, stod min far og bankede på døren til min mors hjem i Jørgensby, ved Agerskov.

Stor var gensynsglæden efter lang tids adskillelse. (Min mor havde fået lov til at besøge min far i Rendsborg i 1916 og der bestemte de, at de ville følges ad resten af livet, trods krig og ødelæggelser.)

Glæden varede kun kort, efter et par dage kom der bud fra den tyske kommuneforstander, om at min far skulle møde op i en polsk arbejdslejr, som straf for, at have forladt sit kompagni og regiment i utide.

Min far under 1. Verdenskrig i Rusland i 1917. Det er Hans Schmidt senior der står som nr.3 fra venstre.

Hans Schmidt

Nu havde han fået nok af tysk mentalitet. En skolegang der var ensporet tysk, og nu to af sine bedste ungdomsåre..... spildte, men dog lykkelig uskadt af krigen i det ydre, men nag i sindet der aldrig helt forlod ham.

Han aftalte med min mor, at nu ville han forsøge at snige sig over grænsen ved Vamdrup og derfra komme til Århus, hvortil hans mor og yngste bror Christian var flyttet i 1906, efter faderens, Hans Henrik Schmidt, død i 1903 i Flensborg.

Når tingene så faldt til ro og man frit kunne passere Kongeågrænsen igen, ville han komme tilbage til Jørgensby. Mine forældre havde aftalt at de ville stifte bo....bryllup....og allerhelst i den sønderjyske landsdel

Det lykkedes om end med en del besvær at kravle over, ja faktisk kravle (det havde han lært i skyttegravene) over grænsen ved Vamdrup og nå til Århus. Det var sidst i november måned 1918.

Først på året 1919 var han tilbage hos min mor. Sammen med hendes far, Daniel Schmidt, var de rundt for at se på landbrugsejendomme, der var til salg.

De kom i forhandling med en mand, der boede på en lille gård, mellem Agerskov og

Rangstrup, som han ville sælge. De fik pris og det hele aftalt og skulle så hver for sig have nogle dages betænkningstid. Da dagen oprandt og min far havde de D-mark med, de havde aftalt skulle falde ved overtagelsen, forlangte sælgeren at få beløbet udbetalt i danske kroner.

Alt smuldrede.....den tyske mark blev efterhånden værdiløs, min mor og fars opsparring og arv blev næsten intet værd. Dette var en grund mere til, at særlig min fars modstand mod alt tysk, fik ekstra næring.

Forinden skuffelsen med ejendomshandelen, havde han været i forbindelse med en mand i Århus, der havde en større vognmandsforretning med flere spand heste og vogne. Der fik min far stillingen som kusk, i foråret 1919. Der blev transporteret masser af fragt til og fra Århus jernbanestation. Min far tjente ret mange penge, efter den tids forhold, men arbejdsløsheden begyndte så småt at fornemmes i horisonten.

Alt imens dette stod på i Sønderjylland og i Århus i 1919, døde hans mor Anne Marie ganske pludseligt, kun 59 år gammel. Min fars søster, Maria Cathrina Schmidt, (født 24. november 1888, gift 2.maj 1914 med Georg Ferdinand Boesen, København.) og min fars bror Christian Schmidt, (født 20. marts 1899) kom begge to til Århus og hjalp til med at højtideligholde begravelsen. Deres ældste bror Lorenz Henrik Schmidt, (født 1886) var først i manufakturforretning som lærling i Augustenborg. En begyndende sygdom, tuberkulose, fik lægen til at beordre ham ud i frisk luft, allerhelst ud på havet, hvis han ville overleve sygdommen. Lorenz tog hyre på flere skibe, indtil han efter et par år på søen, gik i land i Amerika, og bosatte sig i Alaska. For ham var det ikke muligt at nå hjem til begravelses-højtideligheden.

Min fars søster Maria Cathrina Boesen, stod de følgende år i sparsom brevveksling med Lorenz Henrik Schmidt, der blev gift i en ret sen alder.

Under 2.verdenskrig, de sidste år 1940-45 kom der af og til pakker med kaffe o.m.a. sendt fra Lorenz i Alaska. Det blev sendt til Maria Cathrina Boesen, til fordeling mellem hende og de to brødre.

Midt i 1950erne havde Lorenz Henrik bebudet en rejse hjem til Danmark på besøg, men sygdom indhentede ham forinden og døden indtraf et par år senere.

Trods begyndende tuberkulose i de unge år, helbredte han sig selv, ved et ukueligt livsmod og ved ophold på havet og senere i et barskt klima i Alaska, hvor han ejede et traktørsted, med salg af proviant og rekvisitter til fangst og jagt.

Efter moderen, Anne Maries død, overtog Hans Johansen Schmidt, min far, hendes lejlighed. Han havde boet hos hende lige siden, han sneg sig over grænsen ved Vamdrup.

Et par dage før 10.februar 1920, tog han fri en uges tid fra vognmandsgerningen. Han ville hjem og være med til at stemme Sønderjylland hjem til Danmark. Det skulle foregå i Tandslet, fødestedskriteriet, hvor også hans søster Marie fra København og broderen Christian fra Nakskov var kommet, for at afgive deres stemme. Det blev ikke til mange timers samvær. Marie og Christian skulle bo og overnatte hos gode venner (fra Lebølgårds-møllertiden) i Sønderborg.

Hans, min far, skulle skyndsomt til Jørgensby og mødes med Anne Schmidt, min mor, der havde været i Skærbæk for at afgive sin stemme.

De havde aftalt at holde bryllup, to dage efter afstemningsdagen. Det lykkedes at få de nødvendige papirer klar og den 12.februar 1920 holdt de et meget beskedent lille bryllup.

Umiddelbart derefter rejste de begge til Århus for at få sig indrettet på en helt ny tilværelse, som mand og kone, i Sct.Johannes sogn.

Min mor fortæller:

„Jeg tjente i Agerskov på den tid da vi ville giftes og måtte betale et helt års løn for brudekjolen. Det var 700 mark, men så var den også af silke, andet var der ikke at få på de tider. Hvis jeg ikke allerede i 1915 havde købt alt mit udstyr, da (mark) pengene havde værdi, så havde jeg ikke haft ret meget ved indgåelsen af giftermålet.“

Tiden i Århus 1920

Hans Schmidt (min far) fortsatte med at arbejde for vognmanden endnu en tid lang.

Den 12.februar 1921 fødte Anne Schmidt en søn, samme dato som giftermålet året før.

Den 27.marts 1921 blev sønnen døbt i Skt. Pauls kirke i Århus. Han kom til at følge slægtsnavnet på Als og morfaderens fornavn.....Hans Henrik Daniel Schmidt.

Min far havde efterhånden så mange penge til gode hos vognmanden, at han fik tilbudt det ene spand heste medfølgende to gode arbejdsvogne. Og sådan blev det.

Anne og Hans Schmidt havde stadig en drøm om at komme tilbage til Sønderjylland. Grænsen var flyttet mod syd 1920. Der skulle bygges nye veje, fragtes sand og sten.

Efter nogen overvejelse i hjemmet og en forhåndsmeddelelse om muligvis at få kørselsarbejde for Tønder Amts vejvæsen, blev beslutningen taget.

Nu blev der travlhed, der skulle skrives til hjemmet i Jørgensby til min mors far og hendes bror Christian, om de ville prøve at finde et sted hvor hestene kunne få foder og hvile, helst et sted i nærheden af Rangstrup. Der havde været forlydende om, at der skulle fragtes sten fra denne egn, til en vej der skulle udbedres fra Branderup over Arrild til Skærbæk.

En meget tidlig morgen først på foråret 1922 kørte Hans Schmidt ud af Århus og mod syd, med sit spand heste og to vogne, medbringende muleposer og foder til hestene og selv en forsvarlig madpakke.

Han har fortalt, at det blæste en ret kraftig kold vind, men turen forløb godt det meste af første dag.

Så sker det, som absolut helst ikke må finde sted. Den ene hest bliver syg, han ser det med det samme og søger ind på en gård, hvor der stod en lade ud mod vejen. Han får lov at overnatte med hestene i laden. Manden i gården er meget hjælpsom og får fat i en dyrlæge, men for sent, hesten dør.

Tilbage til Århus. Nu med en hest og en vogn. I Århus skulle hesteforsikringen sættes ind i situationen og penge udbetales til indkøb af en ny hest. Det tog alt sammen tid.

Endelig kunne køreturen begynde igen og nu gik det særdeles fint. Efter et par dages kørsel, overskred de Kongeågrænsen og nåede til

Rangstrup, hvor hestene kunne få foder og hvile.

Arbejdet kunne begynde.

Mange år senere, sidst i 1950erne var familien Schmidt en tur nordpå, ad hovedvej 10. Lidt syd for Vejle pegede min far på en lade forude. Ud for laden holdt vi stille og her fortalte han historien om den syge hest og de på den tids besværligheder.

Tønder Amtsvejvæsen.

Hans Schmidt kom hurtigt i forbindelse med vejmanden/vejformanden, som stod for det vejarbejde der skulle udføres. Det var ganske rigtig en vej der gik fra Branderup til Skærbæk, der skulle forbedres. Han kunne gå i gang omgående.

Det var hårdt arbejde. De lidt større sten blev læsset med de bare næver, ellers var det stengreb og skovl. Det blev til lange arbejdsdage. Hestene kendte efterhånden turene frem og tilbage, så de til sidst når mørket skred på, selv kunne finde vej hjem, så kusken kunne sidde på vognen og blunde lidt. Når vognene var fyldte med sten gik kusken gerne ved siden af vognen for ikke at gøre det tungere for hestene end højst nødvendigt.

Efter nogen tid på Rangstrupegnen sørgede vejformanden for, at Hans Schmidt fik fragtkørsel ved udbedringen af vejen fra Rens over Burkal og Saksborg til Tønder.

Det blev til meget bedre forhold både for hestene og ham selv. Han lejede sig ind i Terkelsbøl kro. Der var plads til hestene i kørestalden, hvor de kunne fodres ved krybbe, i stedet for at de altid medbragte muleposer/sække. Selv fik han mulighed for at bebo en lejlighed på kroens loft. Det allerbedste blev og var at Anna Schmidt flyttede ind i lejligheden, med den 2 år gamle søn i 1923. Familien var nu samlet og forblev samlet i mange år fremover.

Terkelsbøl 1923-24.

Fra Terkelsbøl har jeg kun ganske få indtryk. Et enkelt glimt i erindringen om en meget besværlig trappe fra den store brede indgang op til lejligheden.

En enkelt hændelse dukker op en gang imellem: De to store heste.....hvor min far

satte mig op på den ene og støttede mig, indtil vi nåede bestemmelsesstedet, smedien. Jeg var meget bange, jeg kan fornemme det endnu.

Sidst på året, 1923 havde min far hørt forlydende om at, "Udstykningsforeningen for de sønderjyske landsdele" havde påtænkt at købe 100 ha jord i Hejsel, fire, fem km. Nord for Rapstedt.....Rabsted.....Ravsted.....det sønderjyske Rafsted.

I 1924 købte "Udstykningsforeningen" 59 ha. af Andreas Carstensen, i 1700-tallet kaldet "Kloster gård".

Samme år blev der købt 44 ha. af Peter Jensen Gads gård, ligeledes midt i 1700-tallet en "Solvig gård".

Der skulle oprettes/bygges 13 nye ejendomme, med ca. 14-20 demat jord (1 demat = 1/2 ha.)

Forudsætningen for at komme i betragtning, ved ansøgningen var at, man havde opsparet 2000 kr.

Anne og Hans Schmidt sendte en ansøgning til udstykningsforeningen i Tønder. Efter kort tids venten og spænding kom meddelelsen

.....

"De får tildelt et af de 8 første brug i 1925".

Der blev aftalt mødetidspunkt med foreningens bestyrelse og de 8 familier i Hejsel om

fordelingen af de 8 brug. De lå alle syd for en afvandingskanal, der var gravet nogle år forinden.

Familierne kom fortrinsvis fra Sønderjylland, dog var der en familie fra Thy og en fra Mandø.

Det voldte noget besvær at komme til enighed om fordelingen, da alle helst ville have et af de 3 brug der lå ved, den gode hårde forbindelsesvej Bedsted via Hejsel til Ravsted.

Hejsel

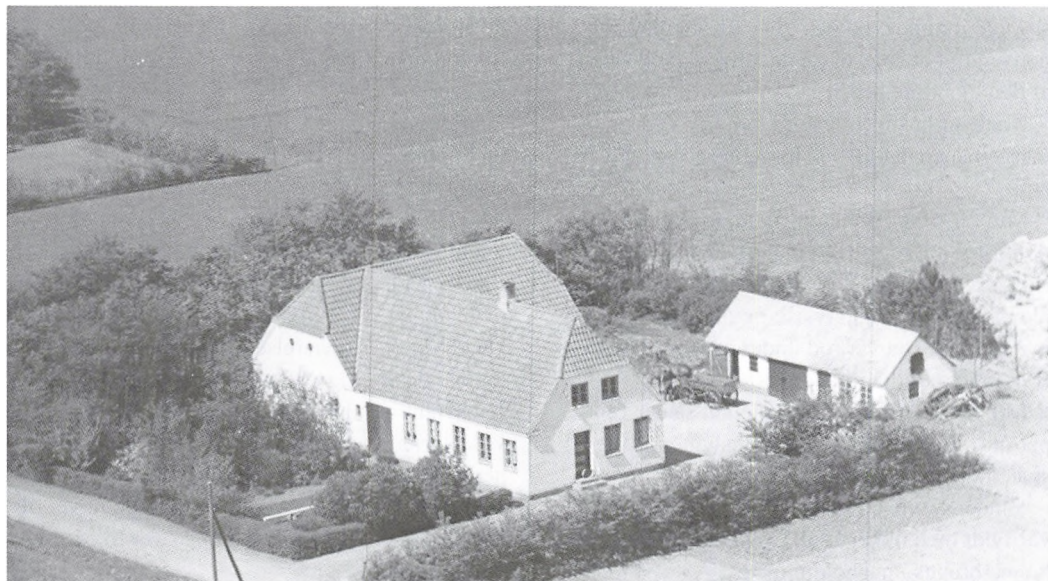
Jeg husker meget tydeligt, da vi flyttede til Hejsel. Jeg var 4 år.

Stuehuset var langt fra færdigt indvendigt. Gulvene til de to små stuer og soveværelset skulle først til at lægges i de følgende dage.

Erindringerne fra de allerførste år er meget spredte.....

I stalden var der plads til 4 køer og et par stykker ungvæg, 2 heste, 3 stier til grise, et roekammer, et lille hønsehus og et WC, efter den tids brug (das).

Stuehuset var adskilt fra stalden med en kørelo og fra den var der indgang til bryggeret, (med indbygget gruekedel) et køkken med et brændekomfur, 2 stuer med en kamin, et soveværelse, et kammer, en lille forstue, (den fine indgang), den daglige indgang var fra gårdsplad-

•Mit barndomshjem i Hejsel ca. 1939. Det er lige før der bliver lagt elektricitet ind i huset.

sen og ind i bryggeret.

Der var 15 demat (7 1/2 ha) jord til vores brug (ejendom), der trods afvandingskanalen var stærkt vandlidende, og meget kalktrængende og for en stor del sivbevokset, det samme var gældende for de andre brug, i større eller mindre omfang.

Året efter i 1926 blev de sidste 5 ejendomme bygget. Stenene (cementsten) til alle 13 ejendomme, blev strøget i en sandgrav nord for Peter Gads gård. Jeg ser endnu for mig den lille forsømte barak i kanten af graven, hvor stenstrygerfamilien boede. Mand og kone hjalp hinanden med at harpe sand, hvorefter sand og cement blev blandet med vand og hældt ud i formene til tørring. Så hentede nybyggerne dem med heste og vogne, ikke så underligt at markvejene blev utrolig opkørte.

For alle "Nybyggerne" begyndte nu en slidsom tilværelse, jorden skulle opdyrkes og det med ret primitive redskaber.

Ejerne af de to gårde, Peter Gad og Andreas Carstensen, som havde solgt jord til udstyknin-gen, var meget, meget hjælpsomme. Nybyggerne kunne i begyndelsen låne heste og redskaber, for så til gengæld at stille deres arbejdskraft til rådighed i større eller mindre omfang.

Der blev sat dyr i staldene, men indtil den stridige jord begyndte at give afkast, blev det nødvendigt at søge et lønnet arbejde ved siden af den hjemlige bedrift.

Nogle af husmændene fik arbejde ved mergelbanen, andre ved tørvemosen og vejbæset.

Min far, Hans Schmidt fik mælkekørsel over Arndrup til Bedsted-Lø mejeri, de to første år.

Et par familier gav op i løbet af 3 - 4 år, det blev for strengt både fysisk og økonomisk... og nye kom til. Det var fod under eget bord, det gav lyst, mod og vilje til at se resultater.

Der var ikke indlagt elektricitet, så det var petroleumlampen og flagermuslygten, både i stue, køkken og i stalden.

Vandet skulle pumpes op fra jorden og da det var fyldt med okker skulle vandet koges, før det kunne bruges i husholdningen.

Telefon var der kun i de tre gårde, der lå på

striben i det gamle Hejsel. Der gik man så hen og lånte telefonen, når der skulle ringes efter læge eller dyrlæge, havde man ingen penge fik man lov at ringe alligevel.....hjælpsomheden var stor.

Jeg har et meget stærkt minde fra det første år i Hejsel, som står lyslevende for mig den dag i dag. Min mor, Anne blev meget syg, først forkølelse så influenza. Min far var oppe hos Peter Gad for at ringe efter lægen, der dengang kom fra Hellevad.

Lægen sagde, at min mor skulle have fuld-stændig ro. Lægen ville sørge for, at der kom en sygeplejerske, der skulle give min mor medicin.

Jeg måtte ikke være hjemme. Min far fulgte mig over til en nabo, Mette og Hjalmar Hansen. Der skulle jeg sove og blive til næste dag, indtil min far hentede mig igen. Det gjorde han også, men det blev til et meget, meget kort visit hjemme, for jeg fik kun lige lov til at se min mor, så måtte jeg tilbage til naboen igen.

Sygeplejersken, den kære hjertensgode Søster Anna var der for at passe min mor.

Så skete det allerværste, de næste dage fik jeg slet ikke lov til at komme hjem, min far kom ikke og hentede mig. Jeg prøvede på at smutte ud, jeg ville hjem, men Mette eller Hjalmar var der øjeblikkeligt og halede mig tilbage igen. Jeg var virkelig vred på dem begge to, men så blev de alt for alvorlige og skældte mig ud. Jeg forstod ingenting, jeg græd mig i søvn om aftenen.

Efter nogle dage kom min far hen imod aften og tog mig med hjem. Søster Anna var der stadig, hun så træt og meget alvorlig ud. Jeg fik ikke lov til at komme ind i soveværelset, min far tog mig med ind i stuen, og tog mig op på skødet. Lidt efter kom Søster Anna ind sammen med en meget sort mand, med en stor sort taske. De gik ind i soveværelset. Kort tid efter begyndte de at synge og min mors klagen tog til. Jeg syntes at høre hende klage: "Nej, nej". Jeg ville derind, men min far holdt mig fast, og så ned på mig med sine godmodige alvorlige øjne. Den sorte mand kom ud igen og sagde farvel til min far. Igen fulgte min far mig over til Mette og Hjalmar.

Næste dag over middag kom Mette og sagde,

at jeg måtte løbe hjem. Det gik stærkt, alt hvad benene kunne klare uden at falde. Søster Anna var i køkkenet og sagde at jeg måtte gå ind i soveværelset et øjeblik, hun sagde noget om at krisen var overstået, hvad var det for noget, det forstod jeg overhovedet ikke noget af.

Jeg kom ind i soveværelset og så min mor ligge helt stille, hun hviskede et eller andet, som jeg ikke husker, men hun smilede lidt, og det gjorde godt. Jeg fik lov til at være i køkkenet, hvis jeg ville være helt stille. Og så igen en nat i det fremmede, den sidste nat. Først langt senere blev jeg klar over, hvor gode og hjælpsomme Mette og Hjalmar havde været, i deres nye travle hverdag.

Min mor blev ret hurtigt rask igen, da krisen var overstået, men svækkede bronkier generede hende meget hver eneste vinter.

Vores nærmeste nabo, var Henny og Emil Hansen. Henny var født i Gåsebro, selv sagde hun Gassebro, der ligger lidt syd for vores nuværende grænse. Emil var fra Emmerske, Tønderegnen. De havde en hel børneflokk, deriblandt to drenge der var født i 1922 og 1923. Jeg var enebarn, men de to drenge blev efterhånden som vi voksede op, til mine allerbedste legekammerater og venner. Vi gik ikke i samme skole, da de gik i den tyske skole og jeg i den danske. Men udenfor skoletiden var vi sammen i leg indtil konfirmationstiden, så skiltes vores veje. Jeg for mit vedkommende kom på Nordborg Slots Efterskole, og senere kom jeg ud at tjene ved landbruget.

Om foråret og sommeren foregik legen udenfor og tit nede ved kanalen. Om vinteren var det på høloftet, hvor udspring fra hanebjælken skete som luftkolbøtter, inden man landede i det duftende bløde hør.

Henny var meget dygtig til at fortælle eventyr, alt mens hun arbejdede i køkkenet. Hun kunne også flette piber af det siv der stod i marken. Vi fik en pipe hver at bryste os med og var dermed nogle store karle.

Efter det første års tid begyndte fællesskabet at tage form. Man hjalp hinanden, hvis der var sygdom eller hvis der var et eller andet, man ikke selv kunne klare. Vi havde et nært samarbejde i høst, hvor der de første år blev høstet

med le, mejet skår på skår, hvorefter konerne begyndte at kratte sammen til neg og bandt negene sammen.

Det var naboens nord for "æ strøm", Lene og Andreas Petersen, der var med i samarbejdet.

Senere blev der høstet med hestetrukken aflægger, men negene skulle stadigvæk bindes sammen med håndkraft, indtil selvbinderen ad åre gjorde sit indtog.

Høstudbyttet de første år var ret begrænset, så tærskningen foregik med plejl, og en lille håndtrukken maskine blev anskaffet til at rense kornet med. Den blev også lånt ud til naboerne.

Efterhånden som jorden blev merglet, gødet og grundigt bearbejdet, blev høstudbyttet også større. Der blev anskaffet et meget lille tærskværk, som blev drevet ved et hestetrukket gangværk. Der gik jeg som 5 - 6 års knøs og drev på treven hest, rundt og rundt og rundt. Senere blev der, i fællesskabet, anskaffet et tærskværk, drevet af en petroleumsmotor. Tærskværk, presser og motor var selvstændige enheder på jernhjul, som blev spændt bagefter hinanden. De blev flyttet fra sted til sted af to stærke heste. Peder Pedersen var den der havde forstand på motor og remtræk.

I staldene kom der flere og flere dyr. Efter et par år, holdt min far op med at køre mælketur. Han lejede pløjjord af Peter Gad og græs jord af Statens jordlovsudvalg, der ejede megen jord i Ravsted og omliggende sogne.

De fleste af nybyggerne lejede græs jord til deres dyr, staldene blev fyldte, nogle steder blev staldene endda udvidet med tilbygninger.

Livslysten og arbejdsglæden spredtes i de små hjem. Familierne voksede, der kom børn til. I takt med at familierne blev større og økonomien bedredes, blev der bygget til og lavet om i husene. Der blev isoleret, der kom centralvarme og badeværelser de fleste steder.

Fællesskabet blomstrede også på den måde, at man indbød hinanden til aftenkaffe, det der på sønderjysk kaldtes "julegæst", det strakte sig gerne over januar og februar måned.

Ved "julegæst" opholdt mændene sig gerne i "dawle dørms". Konerne (damerne) var i den "køn dørms", hvor strikkepindene og snakken gik om stort og småt, om børnene, om hvor

mange æg hønsene lagde, om de nu kunne betale købmandsregningen med æggene. Mændene snakkede nok først på aftenen om deres landbrug, senere kunne en og anden begynde at fortælle om oplevelser fra den tid, de var med i krigen 1914-1918. Det var utrolig spændende at høre om de forfærdelige ting, de havde oplevet i skyttegravene. Så forstummede også konernes snak og strikkepindene faldt ned i skødet. Der kunne godt opstå lange pauser, hvor der blev stille, helt stille, f.eks. kunne der i Andreas ansigt spores et lille smil, hvad mon han tænkte på, var der noget særligt han havde oplevet i det fremmede, hvad kunne det mon være?

Først mange år senere slog det ned i mig: kunne det være Martin N. Hansen "Madeleine"!

Sådan en aften sluttede for mit vedkommende med lidt æblekage i køkkenet og så i seng, hvor man slumrede ind ved lyden af snak og latter.

I mange år blev alle børn, der selv kunne gå, inviteret op til Signe og Peter Gad, en eftermiddag mellem jul og nytår, til et stort juletræ, der var flot pyntet med lys, flag og hjerter. Vi sang og dansede om træet, så var der varm chokolade, smurte boller og småkager. Peter Gad læste H.C. Andersens eventyr, "Det er ganske vist" eller "Fyrtøjet" på sønderjysk. Der var 4 børn i hjemmet, de var lidt ældre end os, Anne, Holger, Alfred og Dorthea.

Peter Gad var født på gården Ravnholt ved Roager, den 15. juni 1888. Tysk skolegang, elev på Roskilde højskole, (hvor forstander Thomas Bredsdorf skulle have udtalt, at Peter Gad var den bedst begavede elev i hans tid) elev på Korinth landbrugsskole. Peter Gad var indrullet ved den kejserlige garde i Berlin. Efter endt militæruddannelse købte Peter Gad den 125 ha store gård i Hejsel, Ravsted sogn, det truede område i 1914. Han blev indkaldt til krigstjeneste i efteråret 1914. I 1916 blev han hårdt såret i det ene ben, han kom hjem til Hejsel og var dermed færdig i krigen.

Peter gad blev gift med Signe Lycke, datter af pastor Lycke fra Rødding Frimenighed. Signe Gad havde også været på højskole.

Peter gad blev hurtig kendt i mange kredse i Sønderjylland. Han blev stærkt opfordret til at

læse historie og holde taler i anden Zone før afstemningen 14. marts 1920.

Signe og Peter Gads hjem blev en uvurderlig støtte for alle de 13 nye familier, tyske som danske, i Hejsel, ja til støtte og opmuntring i hele Ravsted sogn.

Førstelærer Christensen (født 10/2 1920) nævner i sin meget interessante og udførlige bog "Ravsted sogn", at Hejsel (Hessel) er et naturnavn. Det kommer af det gamle danske navn hæslæ, som betyder bevoksning med hassel. Første gang man støder på navnet, nedskrevet, er i 1349, da Niels Hynssen i Hejsel pantsætter sin jord til klosteret i Løgum.

Ravsted by.

Da vi kom til Hejsel i 1925, lå Ravsted by som en stor, meget stor klump i den sydøstlige retning, set fra vores ejendom.

Det kunne indimellem se meget dystert ud, med en så tæt koncentration af huse og gårde for enden af en vidstrakt, mager hedeslette, uden et eneste træ, kun med enkelte vildtvoksende buske i gravkanten.

I byen var der bl.a. mejeri, bager, skomager, karetmager, saddelmager, slagter, 2 købmandsbutikker og tre kroer. Alle forretningerne var tysk drevne undtagen saddelmageren.

I byen lå der også 15 - 20 større eller mindre gårde, med jordtilliggende spredt udenfor byen. For enkelte gårde op til 21 forskellige steder spredt ud mod alle verdens hjørner. Ved afstemningen 10. februar 1920 var der i Ravsted by med 30 tilrejsende sydfra, 123 tyske stemmer og med 9 tilrejsende nordfra 99 danske stemmer.

I Ravsted by og sogn tilsammen var der 236 tyske stemmer og 364 danske stemmer. Det var Fogderup, Korup og Havsted der gjorde udslaget for Danmark.

Hans Henrik Daniel Schmidt født 12. 02. 1921, Nordborg Slots Efterskole 1935-36. Rødding Højskole 1940-41. Gymnastikleder samme sted 1944-45. Læste Sønderjyllands historie under Hans Lunds vejledning. Gråsten Landbrugsskole 1946-47. Bestyrer på Rødding Højskole-gård og Tanderupgård. Gift med Ellen 1953. Gårdejer Sandet 1962-93.

„Dres ryghe it“

Af Nis Branderup

Dres haj it så møje, han skuld ha klinket, men det haj te gengæld hans kuen - Marie. Å enn må sej, te det vå hun galt goj te. Æ klep gek åh hind den hele dav.

Di to haj et slavteriudsalg i æ Vestergah i æ Rø'kro, dæh vo di no lave di goj Rødekre Pølser.

Marie støj - rund å trivle - æbagh æ desk å kommanderet både mæ sin mand å mæ sinn kunder. Såhn haj æ et i hvertfald åh æ fornemmels, hvegang æ trin ind i hindes butik. Isæh unde æ kri fra 1940 te 1945, hvo olt vå rationee. Hun vå - tøj æ - et galhoje spetakkel, som javet mæ sin mand fra morn te avten. Å somtie å mæ sinn kunder. Å vinne hun blev rigte gall, blev hun røj i æ hoj som en kalkun.

Dengang - æ trerrer - vå Dres hve dav langs. Han ræend rundt i æ by mæ sit slavtetrau åh æ skulde. Han vå sin kunes bydreng. Å æ haj åh æ fornemmels, te han haj et bedst mæ sæ sjel, vinne han kund komm rundt å snak mæ folk, landt væk fra sin galhoje kuen.

Åh sit trau haj han gjern en steg, nove pålæg, leverpostej - å hva vee æ - som æ kunder haj ringet ette, å det måt Dres så langs mæ. Det hele haj Marie pakket ind i pergament å mæ blyant skrevven, hva det kostet, op i det jen hjørn a æ papie. Å så mått Dres jo aflæg regnskab, næh han kom hjem egjen.

Dres mått it rygh tobak. Det haj Marie forbøjn ham. It nove mæ tobak i en slavtebutik. Basta. Men Dres vå no så galt glaj for en lille cerut, å han vidst nok, hvodan han kund snye sin kuen.

Min far haj dengang en kjømandsbutik i æ Synnegah, som no æ døft om te æ Hærvej, å sjel om vi mest handlet ved „Magge Slavte“ hen i Svinget, som vå jen a min fars gammel klassekammerate fra Brunden Realskol i tysk ti, så kund vi it slip for - a å te - å køef æ ledt om i æ Vestergah ve Rosenvold (som di hed te ettenavn).

Nå, - det vå jo det mæ, hvodan Dres han snød sin kuen mæ æ tobak. Jo se, han haj et viskelæh i æ lommm, som han a å te brught te å visk æ pris åh æ papie ue mæ å så sinn skryv fx 30 ører mee for den steg, han haj mæ. Så kund det ligh blyv te en cerut, som han så røgh åh æ hjemvej. Det opdavet min moe en dav, da hun kund se, te han haj sjusket mæ det hæ viskelæh, så dæhfor gek hun ind i butik å vist „den ny pris“ te sin mand, men han grint kuns å soj: „Æ under ham gjern den cerut, å æ hofe, den må smagh ham godt“.

Dres skuld jo lægh regnskab a te Marie hve gang, han kom hjem, å Marie vå perfektionist. Det skuld pas mæ æ pæeng, ejsen gav det ballade.

Di haj en deel kunder æblandt æ tjenestmind ve æ jernbahn å i æ synnegah, som tit ringet om te Marie å bestilt kjø, å så mått Dres jo langs mæ det, di haj bestilt, åh sit trau. Den kortest vej vå en sti langs mæ æ skinner. Den vej koldt vi „æ panelsti“. Næh han gek den vej, behævet han it å gå forbi sin konkurrent „Magge Slavte“. Så det vå godt nok mæ den sti. Forresten brught æ den, da æ vå dreng å gik i skoel, for så spar æ et par hunde meter. Å desuden vå æ oltins for sild å et hve morn. Å vinne æ bohmm så vå nee, å æ mått vint åh æ togh, te æ komm forsild i skoel, så sådt frøken Gadegård mæ måske i æ skamkrogh elle niflet mæ i æ ører.

Olt elav, som æ ti den gik, opdavet hans kunder jo, te Dres vå galt glaj for en lille cerut, så for å glej Dres - å måske for å dril Marie - bøj di ham tit en lille cigar. Hvo han så gjemt dem, han it kund rygh åh æ hjemvej, det vee æ it. Æ troe nok, han haj en flink nabo, som puttet dem for ham. Det æ no så glant mæ goj naboer.

Dres sløjt gjern sin cerut for æ æhnd a æ panelsti åh sin vej hjem te æ butik. Han smed enn såmind nee i æ Røddå, ligh inden æ bohmmhus å put et støj peffemyntbom i sin mund, te han it lovtet a tobak, næh han kom hjem te Marie.

Men en dav stjånk han no æ li´ godt a tobak, å Marie råft højt å galhoje: „Dres, do stjønke a tobak, har do råghen?“ - Men Dres haj sit alibi i orden å soj: „Det komme om fra æ stationsfor-stander. Han haj æ hus fuld a gæster, å di røgh old sammel, å æ stu vå fuld a røgh, å do vee nok, te det sætte sæ i æ tøj“. Marie kegh mistroisk åh sin mand, men tænt ve sæ sjel, te det kund både væh løjn å latin, men slåv sæ te tåls mæ, te det jo å godt kund væh sandt.

Dres å Marie vå flitte te å gå mæ te di nationale møder. Dem holdt vi tit åh æ Jernbanehotel i den stoe sal. Å æ kan såmind se dem for mæ endno, vinne æ såhn lar æ tanker gå tebagh te æ tid ligh inden æ kri. Marie vå rund å trivle mæ et rundt hoj, som hun nikket mæ til old sier å fek en gang snak mæ di nærmest. Dres vå nærmest maver a en slavte å væh, å haj it så møje å sku ha klinket. Å hvert jennest år gentov det sahm sæ ligh ette æ kaffe. Den gang vå det jo it forbøjn å rygh, så vinne æ kaffe å æ tort vå skrejen nee, så skuld æ mandfolk jo ha eld åh en cigar. Det høe sæ nærmest te i di tier, å det smaghe no så godt mæ en goj cigar ligh ette æ kaffe. Å så vå det jo - som æ soj før - te det sahm gentav sæ år ette år; te en buend ligh ever for Dres ståk sit cigarfutral hen under Dres´ s nejs å soj: „Ve do it ha en cigar, Dres?“ Å li så sikkert, som amen i æ kjærk, nærmest snerret Marie: „Dres ryghe it“.

Ak, ja, - det vå nærmest en ynck å se åh Dres, mæ hans nedadhængende everskægg, hvordan æ tobakshunger lyst ham ue a æ øjn. Han lighnet „Ridderen af den bedrøvelige skikkelse“. Men dæh vå it å gøe. Maries ord vå lov. Basta. Så Dres slukket sin tobakshunger i en ekstra kop kaffe å plumpet et støk sukker i æ kop te å trøst sæ mæ å soj forresten ingenting. Æ snakken skuld Marie nok tej sæ a.

Men somtie hævnet Dres sæ åh sin egen fasang. Det gøe han den avten Marie vå te kvindekomsammen op åh æ Rød Møll. Det vå vistnok jen gang i æ måned, te nove kvindfolk haj en kaffefrokost åh æ møll. Å da det vå fint såhn å kom sammel mæ „byens spidser“, så vå Dres bombesikke åh, te hans kuen føst vå hjem egjen ette æ klok 12. Det slov alle fejl. Så dæfor haj han en avtael mæ Marinus ever åh den anden

sihd a æ gahd. Marinus haj et rum op åh æ lovt. Han vå ungarl, å det mæ å gøe rent vå han it så gall mæ. Men han vå venle å omgængle, å så vild han gjem ha en øl å en cigar - vinne han fek dem tegiins. Å Dres vå jo den glaj giver den jen avten i æ måned, elav Marie sådt op åh æh møll. Dres haj jo spar nove pæeng op som bydreng å måske å fåt nove drikkepæeng, som han så kund køef øl å cerutter for. Åh den måhd. Det forstæ do nok.

Dengang sidst i æ trerrer haj manne folk endno lokum i æ gård. Det haj Marinus å.

Men hans husvært, som vå bestyrelsesmedlem i det ny vandværk, haj flottet sæ å fåt anbragt en vandhaen ue åh æ lovt. Å it nok mæ det, for unde æ vandhaen haj han fåt opsat en rund „vask“ mæ avløb ue te æ taghrend, hva det i grunden vå grov praktisk, for den haj jaun en passend højde, så den fint kund brughes som pissoir, vinne æ øller træng te å blyv sendt virre ue i æ system. - Ue i æ taghrend mæ et -.

Hva di to snakket om æ it te å vee. Det har nok it loj i di højere cirkler, men ette et par øller, har folk oltins nove å snak om.

Æ klok 11 skrej Dres hjem ever æ gah ægjen. Føst gek han en lille tue langs æ å for å fis a, men en fjerng i tol sådt han i sin sessel å tygget å nove stærk peffermyntbom, te han it lovtet a hverken øl elle tobak, vinne Marie dukket op. Å mærkle nok gik det oltins godt, sjel om Marie somtie snøgget te ham.

Det skuld væh sært, om it nove i æ nabolav kæend Dres´ månedlige udflugt. Men slarre om et te Marie, vå dæh ingen, som kund nænn. Di undet ham gjern den lille fornøjels. Dres haj it så manne gleje, men manne goj venne.

Ette den 9. april kom dæh en traffel ti for Dres å Marie. Nok mest for Marie, for no skuld det hele jo rationeres. Å det blev værre å værre olt elav, som æ kri skrej jen.

No vå det jo såhn, te olle kolonialvarer, å møje andt, kom åh mærker, men mæ æ kjø vå det ledt andelons. Det blev å knap, men hæh kund æ slavte nærmest bestem, hva folk fek lov te å køef, å det vå ligh nove, som passet te Maries herskernatur. Hun fek anskaffet sæ et kartotek, hvor æ kunder så støj i alfabetisk orden. Å hve kunde fek så en rød elle en grøøn

plet elle nove tegn, olt ette hva Marie no ment, te di kund tekomm. Dem, som hun vidst å handlet om ve Magge Slavte, kund ifølge sagens natur it få så møje. Å te dem, som hun vidst haj et svin gåend hjem unde æ haltagh, haj hun å et særle tegn i sit kartotek. Jo jo, Marie haj skam orden i æ saghe. Men så blev det da å hvisket i æ krogh om, te hinds goj venner godt kund få æ ledt ekstra unde æ boe. Nå hva - såhn æ vi minnesker jo vel oldsammel. Mee elle minde. Æ kan endno se hind for mæ, hvodan hun mæ sit rund hoj, som skinned som en sol, hvodan hun smild å nikket te æ kunder i sin butik, olt elav hun blajet i sit kartotek å fortold hve jen, hva hun no ment, di kund køef. Hun vå i sit es.

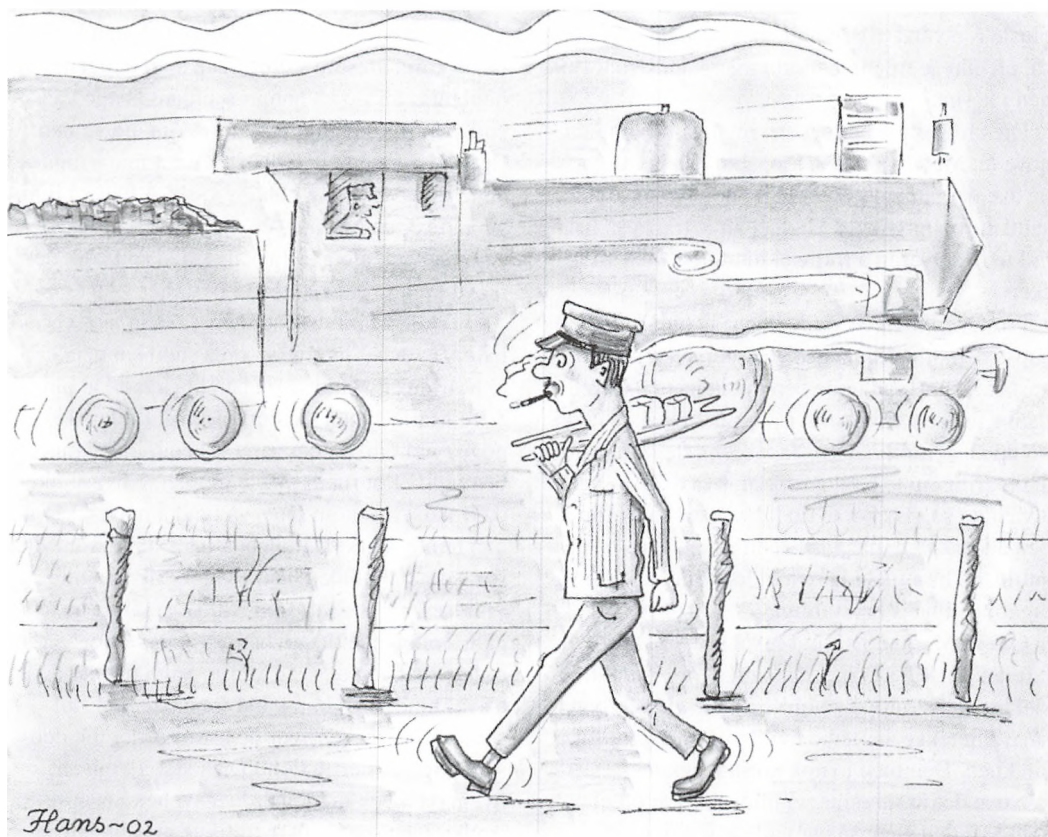
No skal I it tro, te Dres slåp for å bring varer ue, sjel om det vå kri. Nej da. Old di goj kunder kund bare ring som di plejet, så kund di nok få en ordning mæ Marie. Hvis den da vå rimle ette hinds mening - it å forglem.

En formærrer skuld Dres tre steje hen. Føst op

te lærer Mathiessen åh æ skoel. Å så ever åh æ Rødmøll te fru Jacobsen, å sinn nee te fru Ovesen åh æ savværk. Hva han haj mæ åh sit trau, ve æ it, men fru Ovesen skuld ha tre mørbrader, hovs æ, for hun skuld ha fremmed. Det vå vintte, å dæh vå både sne å glat, så Dres skuld pas åh, te han it fældt mæ æ trau.

Dres gik jo oltens ind a æ køghendør, å da det javn vå i det stoe frikvartee, sådt lærer Mathiessen ve æ køghenboe å fek sæ en kop kaffe. Didd - hans kuen - vå ve å skræl katøfle å soj - da Dres trind ind - „sedt dæ nee å få en kop kaffe i den kuld“. Å det töt Dres fejt godt om å sådt sæ nee åh en stol ve æ boe. „Do trænge vist å te å få æ nejs varmet, Rosenvold“, soj lærer Mathiessen å ståk en pak Golf hen unde Dres' nejs, hva Dres bestemt it kund sej nej te. Å æ ledt ette sådt di to så å hygget sæ ever en kop kaffe, olt elav æ røgh steg op unde æ lovt, å Didd skrællet virre mæ sinn katøfle.

Men hviløng vå Adam i Paradis, for plusle

ringet æ telefon. „Det æ Marie“, soj Dres, å hvo kund han no vee der fra? „Jo, den snerret såhn“, soj han. Didde tørret sinn vâe finge i æ forklæe å ræend ever æ forstue ind i æ dørn, hvo æ telefon støj åh lærer Mathiessens skryvboe å lavet spetakkel. Dres å lærer Mathiessen kund høe Didde sej: „Jo, det skal æ nok sej te ham. Han ska stræv å rend nee te fru Ovesen, hun vinte fremmed, å no vil hun ha sinn mørbrader geliks“- . Dres fløj op som en troid a en æsk, gref sit slavtrau å ladt en hal oprøget Golf ligg å ohs i æ askbæghe å vâ ue a æ dør som en vind. „Fanden tov ve ham“, soj lærer Mathiessen te sin kuen, da hun kom tebagh te æ køghen. „Ja“, soj Didde, „han har minsandt en grov respekt for hind“.

I grunden skuld Dres jo ha vâet ever te æ møll, inden han fes nee te Ovesens, men no vâ den kortest vej nee te æ savværk tvæs ever æ børns leghplads, så den tov han så. Men det skuld han it haj gøe, for hæh haj æ børn lavet sæ en glidbahn, som Dres i sin fart it loj mærk te, å plusle forsvând æ ben unde ham, å dæh såt han så, olt elav æ trau mæ mørbrader å andt godt fløj hen i æ sne.

Dres rejst sæ å ømmet sæ, men vâ it kommen nove te. Men hva mæ æ kjø, som dels vâ fløjn ue a æ pergament? Dæh vâ it andt å gøe, som å saml et forsighte op å lægh et åh æ trau å så list ind te fru Ovesen å fortææl hind, hva dæh vâ ske.

Fru Ovesen vâ en venle kuen, så hun forstøj strass den dilemma, Dres vâ kommen i, så hun vasket æ mørbrad unde den koeld haen å tørret dem a i et rent viskestøk å soj så te Dres: „Gå do no op åh æ møll mæ fru Jacobsens steg, så skal æ nok ring op te hind å forklar, hva dæh æ sket, å væh do så glaj for, te do it brækket både arm å ben å la så væh mæ å jav såhn astej“. Dres smild, da hun fueld ham te dørs å ståk en lille cigar nee i hans brystlomm.

Om så Marie nove sind fek å vee, te Dres haj taft det goj kjø i æ sne, det vee æ for resten it. Å sjel om hans rumpe vâ bleven både gul å grøøn, så æ æ it sikke åh, te han vild viis enn frem for sin kuen. Den blev jo nok normal egjen.

No æ det jo såhn mæ vi minneske, te olt elav, som æ ti den gæh, så begynde æ gas å gå a vos.

Å Dres å Marie kund jo å nok mærk, te di snart skuld te å se sæ om ette et andt stej å bo, da di vâ skrejen ever de tres. Så da en goj lejlehee blev ledig i det guul hus i æ Synnegah ever for æ Jernbanegah, så lejet di den å flyttet ind mæ djert habengut.

Marie skuld jo - som sædvanle - nok sej, hvor æ møbler skuld stå, å det rettet Dres sæ - som sædvanle - ette. Det vâ han jo vant te.

Men vinne han no gik hen å troej, te han no skuld te å nyd sit otium, så tåv han grov fejl, for det mæ å kommandee vâ gån Marie i æ bloej, og sjel om di no haj soj farvel te æ butik, så æ dæh oltins „nok å se te åh et lille stej“.

Fx det mæ å tørr stev a, å vask, å syssel, å stevsugh, å skræl katøfle, å puds vinnere, å så persille å salat å møje andt i æ kallgård, å hold det hele fri for ukrudt den hele somme, å ryv æ gårdsplads hve levda - å møje, møje andt, det haj den gode Dres væsge å hjælp mæ. Ingen pardon. Å som den tolle mand Dres vâ, så hjælp han sin kuen, så godt han kund.

Men det værst for Dres vâ no, te han it kund få sin cerut åh sinn vandringer, som dengang, di haj butik, for no vâ han jo sjældent længe væk, end som Marie kund se ham. Ak ja, no vâ han righde kommen unde opsyn. Å det mæ å mødes åh æ Rød Møll vâ å gån i æ vask. Å han vâ ligh ve å græd, da Marinus en dav dukket op, javn som han gek å lught i æ kalgård, å spu „om det no vâ helt forbi mæ å tej et par øller av å te“?

„Ja, lille Marinus“, soj Dres, „såhn æ det bare“, å tov sit lommdug op å snød sin nejs, for te Marinus it skuld se, te han haj vand i æ øjn.

Te Marie vantet sin butik, ska det it hersk nove tvivl om. Så det varet it læng, inden hun begyndt å fløt rundt mæ æ møbler. Nove skuld dæh ske. Å sjel om Dres vâ tynd å maver, så vâ han temle stærk. Det vâ nok hans davle vandringer, som haj holden ham i vigør. Men da hun vild ha Dres' sessel, som støj ve æ vinne ue te æ gah, fløttet et andt stej hen, soj Dres „Nej“ så højt, te det gav et sæt i Marie. Såhn plejet han it å svar hind, men hun kund forstå, te den stol skuld blyv ståend, hvor den støj. Å det fek den så lov te, for herfra kund Dres sidt å kigh åh, hvem dæh gek ind te gårdner Weber å ever te bagher Clausen, å olt æ trafik te æ bahngård

kund han å hold kontrol mæ. Den støj et dejle stej - den sessel.

Men ette et par år knef det for Marie mæ å få luft. Hun haj nok slidt for møje åh sit hjart. Åh det kund hun nok tak sit opførend sind for. Sânt nove hævner sæ mæ æ ti.

Hun pustet olt elav som et damplokomotiif, bare hun skuld op a et par trappe, å mått sidt sæ å hvil å pust ue, bare hun flyttet nove ting. Det vå bestemt it så godt, å da slet it for jen, som haj væt i gang hele sit levned, å som helst vild lev en aktiv teværels fra morn te avten. Å det ændh da å mæ, te hun måt lej en kuen te å gøe „det grov“, hva Dres bestemt it vå kjev a, for hun tov å møje a det arbe, som han før haj gøe, så no kund han sidt æ lidt tiere i sin sessel å kigh åh folk å æ trafik, som glej forbi. Å jen ting mee: No fek æ møbler lov te å stå, hvor di støj.

En dav, da det vå rent galt for Marie mæ å få luft, måt di ha bøj ette æ dokte, som gav hind nove tablette, som hun skuld tej tre gang hve dav, å det hjælp for en ti. Men det blev det desværre it ve mæ.

Det blev faktisk ringe å ringe, å en dav, da det vå rent galt, blev hun i hast køe te Affenrå, hvor hun blev indloj åh æ syghhus, hvor di så prevet åh å sæt gang i æ pumpværk. - Men det vå opslidt. - Å ette et pa dav, gik det så rent i stå.

Hvordan di så fek fortæld Dres, te Marie vå rejst et andt stej hen, kan æ it hovs mee, men det gik vist olt elav op for ham, da folk kom drattend op åh æ formærre for å kondolee. Marinus om i æ Vestergah dukket å op. Han vå jo it så granne, så det fiin oerd kondolee kænd han it å kom te å sej gratulee, å det vå måske it helt forkert.

Jen a æ naboer soj te Dres, te han vå nøj te å byd folk en øl elle sânt nove, så æ ledt ette ringet han så te æ kjømand å bestilt en kass Tuborg å en kass cigarer, som han så gøe gaf åh å bøj rundt. Ledt ette ledt kom manne a hans gammel venner drattend, å da dæh blev bøyen åh både øl å cigarer - å dæh ingen Marie vå te å skæld ue - så blev di sittend. Æ luft i æ stu blev olt elav tyk, så di mått ha det stoe vinne ue te æ gah låt op, så æ røgh - å æ snak - så kund find ue. Folk som kom forbi blev ståend å spu, hva det vå di fejret ind ve Rosenvolds, for olt elav

som det svånd i æ øl, stegh æ snak. Dæh vå jo 50 øl i æ ølkass dengang. Æ hovs it, om den blev tømt Men det svånd godt i enn.

Olt det dæh mæ æ begravels æ væk i min hukommels. Men æ kan tyrle hovs, hvordan det gek mæ Dres, da han plusle blev åljen i æ hus. - Han nød et -. Ingen tvivl om det. Han tav sæ en øl, vinne det passet ham, å tæænd sæ en cigar, som han haj lyst te. Å no vå det it små cerutte han holdt sæ te. Nej, no vå det stoe fee cigarer mæ en goj tyk røgh, som han li så sinne - som en erfaren ryger - ladt blyv æ ledt ind i æ mund - for å smagh å'en - å så li så sinne pustet ue i æ stu, hvor den sinn kund sæt sæ i æ gadiner å i æ tapet, så det fek en fiin gylden patina, å måske å blev ledt fedte mæ æ ti. Å dæh kom ingen Marie, som råft: „Dres ryghe it“ - O, hvilken frihed.

Å æ kallgård. Skidt mæ den. Hva brø han sæ om den smul persille å salat, han kund høst dæh. Det kund han jo barsten køøf ever ve gårdner Weber. Å for resten så spist han i æ nabolav å holdt sæ sjel mæ tørkost. Å æ ukrudt? Skidt mæ det. Det vå jo om æbagh æ hus, som ingen kund se. Men - mærkle nok - så blev han ve mæ å skøffel å ryv ve æ indgangsdør. Hæh skuld det se fint ue, vinne hans venner kom åh besøgh, å dem haj han manne rendend a. - I hvert fald te å begynd mæ.

For hvolæng vå Adam i Paradis? Indte den davle dav blev for trivial. Dæh vantet jo nove. Men hva vå det som vantet? Det kund da it væh Marie ? Nej da, sikke nove snak. Hind, som haj javet mæ ham old dav. Nej, det kund it pass. Men dæh vå ingen krydderi mee i æ luft, som da Marie levet. Å mæ æ ti kan enn da å blyv træt a å drik øl å rygh fee cigarer - isæh vinne det it æ forbøjn mee. Å så gæ enn jo å blyvve slap å samle fedt åh æ sidbeen, vinne enn it fæ motion. Det kinne do nok. It å? Dres vantet sin kuen. Mærkle nok. Men såhn vå det nok. Han vantet den pisk ever æ hoj, som Marie vå så dyghte te å sving. Han gik i stå å tørt, olle dav blev så grå. - Det vå no å dumt a Marie - såhn bare å stik a.

Ja, såhn sådt Dres en ettemærre et par år ette, te han vå blevn åljen i æ hus. Han haj en øl ståend åh det lille boe ve æ siid a æ sessel, å i æ askbæghe loj en fee cigar, som loej å røgh sæ

sjel op. Dres sådt å fillesofee om olt å ingenting, å kegh åh den røgh, som æ cigar sendt op mod æ lovt. Han tændt åh sin kuen. å soj så li så sinne: „Marie, vee do hva. æ vante dæ no ligodt“. Men det skuld han nok it haj soej, for plusle kund han se hind midt i æ røgh. Li så tyrle. Hun kegh strengt åh ham, kroget så sin højre peghlinge ette ham, å soj mæ sin sædvanle kommandorøst: „Dres, no ryghe do jo egjen, har æ it soj, te det må do it ? No må æ helle tej mæ a dæ - kom!“ „Ja, ja, Marie, no komme æ“, soj Dres, å det vå så det siist, han soj. Så tåv Marie ham unde æ

arm. Men hvor di to så gek hen, det vee æ it. Måske te en frejle planet jet elle andt stej landt ue i det stoe univers.

Da Marinus kom nove ette for å få en øl, sådt Dres i sin sessel å soj ingenting.

Nis Branderup. f. 1919 i Rise sogn. Tidligere købmand i Rødekro. Har gennem årene skrevet mange små historier på sønderjysk. Udgav i 1997 "Hans Lassen haj en bu'ndgård", en samling fortællinger på rim, der blev fulgt op af "Hans Lassen haj en bu'ndgård 2" i 2001.

Landeværnet

Af Thomas Rodenberg

I januar 2002 fyldte Landeværnet 75 år. Foreningen har gennem tiden ydet et stort bidrag til opkøb af ejendomme og jord og har ydet lån til kriseramte danske landmænd

Når man i dag hører eller nævner Landeværnet, går tankerne uvilkårligt til det Landeværn, der blev startet på Folkehjem den 24. januar 1927. Men allerede den 21. oktober 1913 oprettedes en forening med det navn, hvis formål var at modvirke den plan, hvormed man fra offentlig tysk side under fremmedherredømmet forsøgte at fortrænge den danske bondestand fra jorden i Sønderjylland

Den første forening Landeværnet fik H. P. Hanssen som formand og lensgreve O. D. Schack som sekretær.

I 1920 kom så genforeningen, og dermed troede man, at jordkampen var slut. Foreningen Landeværnet blev opløst.

I løbet af årene 1923 og 1924 begyndte man fra tysk side at opkøbe dansk jord, og fra dansk side forsøgte man med forskellige initiativer, bl. a. at oprette en udstykningsforening, men uden resultat. Utilfredsheden blandt de sønderjyske landmænd steg, og i kølvandet heraf oprettedes "Bondens Selvstyre" med Cornelius Petersen, Vester Anflod, som talsmand. I bladet "Folkets Selvstyre" skrev han om Landeværnets oprettelse: "Stiftelsen af foreningen må anses at være sket som et politisk skaktræk for at skjule udeligheden hos de hidtilværende "rette mænd" og for at bevare deres politiske magt som bagmænd i landsdelen...". Ord, som fortæller noget om den desperate situation mange landmænd var kommet i.

Den 18. december 1926 var "Sprogforeningens" bestyrelse og tilsynsråd samlet til et møde, og her påtog H. P. Hanssen sig, på opfordring, at indkalde til et møde om en modaktion imod tyskernes angreb på dansk jord og ejendom.

Thomas rodenberg

Den 7. januar 1927 mødtes på Schackenborg en flok danske mænd, der alle hver for sig, havde mange andre jern i ilden. Hvad havde disse stærke personligheder tilfælles? Der er ingen tvivl om, at de alle var blevet provokeret af den måde, hvorpå man fra tysk side forsøgte at udnytte den krise, der ramte landbruget i Nordslesvig efter afslutningen af 1. Verdenskrig. Det sønderjyske landbrug havde det svært under krigen, og på grund af den gæld der var optaget til genopbygning af landbruget og til pasningen til en mere intensiv drift, fik mange landmænd økonomiske problemer, der skabte grobund for tyskerne til at starte en ny jordkamp. Allerede på det tidspunkt, ja endda kort tid efter genforeningen, lød der stærke røster om en revision af grænsen. Provokationen lå desuden i oprettelsen af Kreditanstalt "Vogelgesang" og de betingelser eller det pres, der fulgte med et lån derfra. Af referater fra de forberedende møder fremgår det, at de langt fra var enige om midlet, men målet var helt klart at starte noget, der kunne virke som et værn mod den fortykning, der havde gode kår i midten af tyverne.

Med H. P. Hanssen som formand nedsattes et udvalg, der skulle udforme vedtægter og indkalde til en stiftende generalforsamling, og allerede 17 dage senere den 24. januar 1927

afholdtes den stiftende generalforsamling på Folkehjem i Aabenraa.

Det forberedende udvalg havde 16 navne klar til den nye bestyrelse, og alle 16 personer, hvoraf langt de fleste hørte hjemme i de truede sogne langs grænsen, blev valgt. Den nye bestyrelse konstituerede sig med gårdejer Hans Andersen, Kongsbjerg som formand, landstingsmedlem Hans Jepsen Christensen som næstformand og vurderingsformand Hans Andersen, Aabenraa som sekretær.

I sin bog, ”LANDEVÆRNET-et tilbageblik” skriver formanden Hans Andersen, at han anså H.P. Hanssen, Hans Jepsen Christensen, Martin Hammerich og lengreve Schack som initiativtagere til Landeværnets oprettelse. Af disse 4 personer var det kun Hans Jepsen Christensen, der kom med i bestyrelsen.

Bestyrelsens første store opgave var at skaffe midler til opkøb af ejendomme og jord samt lån til kriseramte landmænd. Landsindsamlingen gav hurtig forbavsende gode resultater. Der opstod en stemning, hvori mange deltog: Alle politiske partier, store og små aviser, Det Danske Spejderkorps stod for en landsindsamling, vore store bryggerier og mange virksomheder og fonde ydede store bidrag efter datidens forhold.

På den måde blev Landeværnets oprettelse i løbet af få dage til en national og folkelig bevægelse, der trængte ud til alle byer og sogne, men dog med København som det førende sted hvad midler angår.

Til at forestå landsindsamlingen i København i 1927 dannedes Landeværnets Københavnerkomite, der kom til at bestå af mange fremtrædende personligheder. Her var politikere fra både den borgerlige fløj og fra Socialdemokratiet, mange erhvervsfolk og redaktører, højtstående embedsmænd og offentligt ansatte. Komiteen ydede en stor indsats, og resultatet kunne gøres op til over 1 million kr. i 1928.

Ved årets udgang var der på landsplan indsamlet og ydet gaver til Landeværnet på i alt 2,2. millioner kr. Et meget flot beløb.

I bogen ”Dansk jord på danske hænder”, som Landeværnet i anledning af dets 75 års jubilæum udgav i samarbejde med Historisk

Samfund for Sønderjylland, skriver Hans Schultz Hansen, at dette beløb i 2002-kroner svarer til godt 60 millioner, og kan sammenlignes med hvad 3 landsindsamlinger til Røde Kors giver i dag- og det tilmed i en tid, da krisen kradsede.

Københavnerkomiteen fortsatte sit arbejde endnu et stykke tid, men dog med nedsat styrke, bl. a. fordi nogle af de ledende personer afgik ved døden.

Til foreningens hjemsted blev valgt Tinglev, og allerede den 3. februar kunne de 3 mand, der da var ansat, flytte i foreningens eget hus, Jernbanegade 4, som var købt til formålet. Huset ejes stadig og benyttes af Landeværnet til kontor.

Foreningen LANDEVÆRNET Tinglev

Foreningen Landeværnets logo

I løbet af den første uge af februar kom der over 200 ansøgninger, og inden månedens udgang havde antallet af ansøgninger passeret 2000, så der måtte ansættes yderligere 3 personer, men inden årets udgang var man igen nede på 3 mand.

Blandt de først ansatte var Valdemar Beyer,

som året efter overtog pladsen som kontorleder og fungerede som sådan uafbrudt indtil 1965.

I begyndelsen blev de fleste lån ydet, for at landmanden kunne blive på ejendommen, men der blev også ydet lån til unge ved ejerskifter, deriblandt køb på tvangsauktioner.

Efter at have lånt hovedparten af de indsamlede midler ud i 1927, i alt 495 lån til en værdi af 2 millioner kroner, ændrede man kurs og hensatte i 1928 et beløb på 200.000 kr. i en jordfond til jordkøb og udstykning, og foreningen opnåede desuden et lån på samme størrelse hos bryggerierne Carlsberg og Tuborg.

Modsat i dag, hvor man køber jord ind til ejendommen for at gøre den mere effektiv og leve op til tidens miljøkrav, blev der på det tidspunkt brugt at sælge jord fra ejendommen for at klare krisen og/eller tilpasse arealet til ejendommens bygninger og på den måde udnytte gårdens egen avl i besætningen. Ligeledes skete det ofte, at en søn fik stamparcellen af forældrenes ejendom, og en anden søn kunne så bygge nye bygninger på et frastykket areal. Hermed var man med til at opretholde og udbygge det danske befolkningstal i de truede områder.

Landeværnet oprettede flere brug ved at udstykke nogle af de ejendomme foreningen købte, f. eks. mageskiftede man "Vollerupgård", som man på det tidspunkt ejede, med en ejendom i Visbjerg på 71 ha, der var brændt. Efter yderligere tilkøb af jord, udstykkedes ejendommen til 3 ejendomme, hvorefter Landeværnet opførte nye bygninger på de 2, og solgte dem videre. På den 3. ejendom stod køberen selv for byggeriet.

Som nærmeste nabo til disse 3 nye ejendomme startedes året efter byggeriet af det kendte projekt "den færdigsyede landsby" Bjerndrup ved Løgumkloster. Landsbyen var et resultat af en lov fra 1929. Til at føre loven ud i praksis blev Det Sønderjyske Jordlovsudvalg oprettet med Niels Frederiksen som formand.

Landeværnets formand Hans Andersen og Niels Frederiksen var ikke helt enige om, hvordan de forskellige midler skulle anvendes. I sin bog skriver Hans Andersen: "Jordlovsudvalgets formand, Niels Frederiksen viste kun

ringe forståelse for at samarbejde med Landeværnet, men ville helst følge sine egne veje og meninger —".

Landeværnet ønskede, at man opkøbte jord for at fremme bosættelsen af dansk ungdom i grænsesognene, men Niels Frederiksen mente, at jorderne langs grænsen ikke var gode nok til husmandsbrug, idet han sagde: "Hellere 100 brølende stude end 10 utilfredse husmænd langs grænsen".

Trods denne uenighed mellem offentlige midler og privat indsamlede kroner, var der dog et vist samarbejde, bl. a. købte Jordlovsudvalget en del arealer fra de ejendomme, Landeværnet ejede til jordfordelinger og oprettelse af nye brug.

Ved udgangen af 1928 var Landeværnets bogførte udlånskapital 2.349.262 kr., og i 1931 regnskabet 772.613 kr. Der var således ved tvangsauktion og akkord tabt 1.576.650 kr. af foreningens kapital. Til sammenligning og ringe trøst kan nævnes, at Vogelgesangs tab var betydeligt større.

Med de stærkt reducerede midler Landeværnet nu havde til rådighed, måtte man begrænse arbejdet til at administrere den kapital, der ikke var tabt.

I 1933 kom Hitler til magten i Tyskland, og kravet om revision af grænsen dukkede op på ny.

På foreningens generalforsamling i 1932 vedtoges at rette en ny henvendelse til det danske folk, med ønsket om støtte til Landeværnets opgaver. I den forbindelse eftergav de store bryggerier renterne for 2 år af de lån, der var bevilget til jordfonden. Senere afvikledes lånene på en for Landeværnet meget fordelagtig måde. Også fra jordfonden frigjorde man midler af egne indeståender, og det lykkedes at sælge en del af den jord, foreningen ejede, til Statens Jordlovsudvalg.

Henvendelsen til den danske befolkning gav ikke nær samme resultat som ved starten af Landeværnet, men efterhånden som truslen fra syd forstærkedes, kom der gang i den.

Den nye landsindsamling startede i Sønderjylland, og da den begyndte at vise resultater hernede, blev det nødvendigt med en reorganisering

ring af Københavnerkomiteen.

Med landstingsmand Holger Andersens hjælp kom der gang i fornyelsen af komiteen. Højesteretssagfører Steglich-Petersen valgtes til formand og bankdirektør Olaf Hedegaard kasserer.

Igen engang lykkedes det at samle en flok af ledende personer, der kunne se nødvendigheden af et modtræk mod den nye trussel sydfra.

Landeværnets forretningsudvalg sendte en skrivelse til København, hvori de beskrev forholdene i Sønderjylland. Trods de forbedrede forhold for landbruget, der var begyndt at vise sig i årene 1935-36, så var det nødvendigt med en øget indsats, især i de truede grænseområder i midtlandet.

Denne opfordring tog Københavnerkomiteen alvorligt og udsendte en fortrolig skrivelse til en masse mulige bidragsydere. Selvom henvendelsen var fortrolig, blev hele skrivelserne bragt på forsiden af "Nordschleswigsche Zeitung", og medførte skarpe kommentarer fra tysk side, især fra den nye kommitterede hos Kreditanstalt Vogelgesang, Rudolf Stehr.

Den nye indsamling gav frem til foråret 1939 i alt 463.000 kr. og i maj 1941 kunne resultatet gøres op til i alt 637.000 kr.

Som nævnt forbedredes forholdene for landbruget i 1934-35. De mange foranstaltninger begyndte at virke. Svinekortordningen gjorde, at der igen blev et afkast af denne gren, ejendomspriserne steg lidt, og alt det tilsammen gjorde at Landeværnets bogførte kapital steg. Der var ikke længere så stort et behov for hjælp til dem, der var på ejendommene, og med den nye indsamling var det nu muligt at hjælpe nye unge i gang. Der var igen en voksende interesse for at bosætte sig i grænseområdet.

I 1939 passerede den bogførte udlånskapital igen 1 million kr.

Under krigen forsøgte Landeværnet bevidst og velovervejede at holde sig lidt i baggrunden. Referaterne fra bestyrelsesmøderne var meget kortfattede, og i 1941 blev det vedtaget at formandens beretning ikke skulle offentliggøres.

De stigende priser på fødevarer under krigen gav landbruget et opsving, og dermed kom der også højere priser på jord og landbrugsejen-

domme. På generalforsamlingen i 1944 kunne Hans Andersen meddele: "Landeværnets stilling konsolideres i denne tid".

Efter krigen kom konfiskationen af tysk og japansk ejendom, og på generalforsamlingen i 1946 var der røster fremme om, at Landeværnet skulle have indflydelse på administrationen af disse ejendomme. For at sikre sig, at den nye situation skulle få varig fremgang for danskheden, anmodede Landeværnet sammen med Københavnerkomiteen regeringen om at få 1 million kr. stillet til rådighed af statskassen for at få unge danske bosat på de konfiskerede ejendomme i grænseområdet. Endnu engang afslog regeringen at yde direkte støtte til Landeværnet.

I 1946 skiftede ved Landeværnets hjælp 22 ejendomme ejer fra tysk til dansk, i 1947 blev det til 19, i 1948 13, i 1949 var det 10. Også i de følgende år skiftede mange ejendomme over til danske hænder. Trods tyskernes nederlag arbejdede Landeværnet støt og roligt op gennem årene. I 1953 overførtes gennem Landeværnets Københavnerkomitee 1 million kroner fra Industri- og Varelatteriet. Komiteen havde en bevilling herfra, som gav et årligt afkast, og det beløb blev sendt videre til Sønderjylland, efterhånden som der var behov for det.

Bevillingen fra Varelatteriet ophørte i 1996 efter gentagne fornyelser, som komiteens formand direktør Hans Paaschburg sørgede for. Desuden består komiteen i dag af direktør Svend Kæstel, der er kasserer og Hans Hansen, tidligere gårdejer i Hinnerup.

Landeværnets bestyrelse har altid været glad for at have komiteen i baggrunden. De har på afgørende tidspunkter været på deres plads, ikke alene med økonomiske midler, men også med moralsk opbakning. Komiteen har gennem mange år besøgt os hvert andet år.

Selvom Komiteen har bebudet sin opløsning her i 2002, så håber vi at kunne holde forbindelsen ved lige, og stadig få lov til at invitere på besøg for at vise nogle af de mange veldrevne landbrug, vi har i Sønderjylland.

Selvom der fra Landeværnet i årene efter krigen blev advaret mod overpris og store investeringer, så var der i bestyrelsen en

utilfredshed med Jordlovsudvalgets arbejde med udstykning i grænseområdet. Men trods utilfredsheden skinner det alligevel igennem, at samarbejdet fungerede, og der blev opnået resultater, som de fleste kunne være tilfredse med. Få år senere viste det sig, at mange af de nye brug var blevet for små til, at en familie kunne klare sig med indkomsten fra landbruget. I de følgende år, ja helt frem til i dag, har foreningen ydet mange lån til sammenlægning eller til køb af tillægsjord. Udviklingen er ikke stoppet, tværtimod er den snarere taget til med forøget styrke i de senere år.

I 1963 stoppede Hans Andersen som formand i en alder af 77 år. Til ny formand valgtes næstformanden Jens Refslund Poulsen, Bjerndrup ved Løgumkloster. Hans Andersen blev siddende i bestyrelsen indtil sin død, 87 år gammel.

I årene efter formandsskiftet ændredes der ikke meget ved Landeværnets udlånspolitik, og beretningerne på generalforsamlingerne i resten af 60'erne bar stadig præg af en stærk nationalitetskamp, men på generalforsamlingen i 1970 sagde formanden i sin beretning: "Det tyske mindretal har officielt anerkendt den nuværende grænse og føler sig som loyale, tysksindede, danske statsborgere. Nationalitetskamp, som vi kender den fra fremmedherredømmet og op til 1945, eksisterer ikke mere."

Efter nogle hårde år for landbruget 60'erne, kunne Danmark tilslutte sig EF pr. 1. januar 1973. Både før og efter afstemningen var der en hed debat om, hvordan det ville gå med den danske jord, og det gjaldt både landbrugsjord og jord til rekreative formål. Især debatten om de såkaldte "frie jorder", som kunne købes af alle uanset uddannelse eller ejerskab af en landbrugsejendom blev aktuel.

Den frygt for udlændiges køb af danske landbrugsejendomme, mange advarede imod, viste sig stort set ubegrundet. En enkelt ejendom blev solgt til en tysk statsborger, men det store rykind var der ikke tale om. Senere er adskillige hollændere flyttet til Danmark, og de har vist sig som dygtige og slidsomme mennesker, der deltager fuldt ud på højde med danskerne i det

faglige, i sport og gymnastik og andet folkeligt arbejde ude i sognene, men- blev det sagt på generalforsamlingen i 2000:- "Vi ser gerne, at de køber et stykke fra grænsen, bl. a. af hensyn til sproget."

Formanden Jens Refslund Poulsen aflagde sin sidste beretning i 1977, hvor han blev afløst af gdr. Bahne Nicolaisen, Østerholm ved St. Jyndeved. Jens Refslund Poulsen fortsatte dog endnu et år i bestyrelsen.

Op gennem 70'erne steg inflationen kraftigt, og med det store betalingsunderskud Danmark havde, også renten. En ny krise for landbruget begyndte. De store omkostninger, inflationen medførte, gav i 1978 Landeværnet et tab på 25.000 kr., og den udvikling fortsatte nogle år frem i tiden, således at Landeværnet i den periode i alt tabte 3 millioner kroner.

Men trods tab, så udtalte formanden Bahne Nicolaisen på generalforsamlingen i 1990: "Vi har den glæde, at så længe vore låntagere blot nogenlunde kan betale, så betaler man primært renter og afdrag til Landeværnet."

Selvom det ikke er Landeværnets politik at byde på en tvangsauktion, så skete det dog i flere tilfælde, når vi følte, at vi kunne redde vore penge. Bl. a. ejede Landeværnet en kort periode ejendomme i Vennemose, Rens mark og i Overby ved Skærbæk. I alle tilfælde uden at miste penge.

I 1996 faldt Bahne Nicolaisen for aldersgrænsen. Man kan ikke genvælges efter man er fyldt 70 år, og han fratrådte som formand på generalforsamlingen.

Siden 1994 har Landeværnet ikke haft noget tab. Et flot resultat i særdeleshed når vi tænker på den krise, mange svineproducenter har været igennem i årene 1999 og 2000. I de 2 år manglede der i mange regnskaber op til 1 million kr. for at opnå balance. Heldigvis var vore pengeinstitutter i stand til at se en fremtid for de landmænd og parate til at hjælpe dem.

Det at Landeværnet låner penge ud, som en slags hjælp til selvhjælp, i stedet for, som mange andre legater giver gaver, gør, at foreningen i dag har en pæn kapital. I de senere år har bestyrelsen brugt en del midler på mere folkelige og kulturelle opgaver, men vi ønsker stadig

at rette os efter vores formålsparagraf, der siger: "Foreningens formål er at styrke sønderjydske erhvervsdrivendes økonomiske stilling, derunder navnlig at hjælpe danske landmænd til at bevare eller erhverve egen ejendom.—".

Udover landbruget yder foreningen enkelte lån til handel og håndværk ude i landdistrikterne, fordi de store kreditforeninger giver blankt afslag til mindre virksomheder, og fordi Landeværnet gerne vil være med til at bevare livet i landsbyerne.

Igennem mange år havde Landeværnets udlånskapital svært ved at følge med inflationen, men siden 1990 har situationen ændret sig. Landeværnets egenkapital udgjorde pr. 1. januar 2002 i alt 37.461.799 kr. efter hensættelser. Også lånestørrelsen har ændret sig kraftigt op gennem årene. I dag er det ikke ualmindeligt med et lån på 600-700.000 kroner. Det største, vi har bevilget, er på 1.000.000 kroner.

Udover Landeværnets kapital har vi forskellige fonde og legater vi kan benytte.

Landeværnets bestyrelse udgør også bestyrelsen i "Gdr. Wilhelm Carstens legat" og "Sønderjydske Lånefond" med en egenkapital på henholdsvis 1.582.000 kr. og 1.708.000 kr.

Vi har samarbejde med Elna og Louis Schottlænders legat, og indstiller til lån hos Adm. Johs. Krøiers Fond.

Ved forberedelsen til vort 75 års jubilæum, gennemgik vi vort arkiv og fandt papirer, der kunne fortælle historier om mange landbohjem her i Sønderjylland.

Her lå gemt breve stilet til Landeværnets forretningsudvalg, hvor man bad om lån, og det var tit lån på under 1000 kr. Her var breve, hvori man bad om henstand med terminen til de par fedesvin, der gik i stalden, var store nok til at komme på slagteriet. Man kunne næsten se familien ligge på knæ for at bede om henstand.

Mange af brevene var skrevet med en flot håndskrift og godt formuleret. Det vidnede om personer med en god skole og en solid uddannelse efter datidens forhold.

Det sker, vi bliver spurgt, om der stadig er brug for Landeværnet. Svaret er helt klart ja. Ved receptionen i forbindelse med vort 75 års jubilæum blev der fra både folkevalgte og

ansatte i vore landbrugsorganisationer givet udtryk for, at foreningen ikke alene har haft betydning for Sønderjysk landbrug i de første mange år, men også, at der stadig er brug for Landværnets midler, til at hjælpe unge danske i gang med en selvstændig virksomhed. Vi er i dag en del af de europæiske fællesskaber, det giver forpligtigelser udadtil, men så sandelig også her i grænseområdet. Ganske vist yder vi ikke længere lån til direkte jordkamp, ja slet ingen, når man tillægger ordet samme betydning, som det havde i 20'erne og 30'erne. Vore lån har fået en anden opgave, en mere samfundsmæssig, at hjælpe unge danske i gang med deres livsopgave, at drive et effektivt og fremtidsorienteret landbrug her i grænseområdet.

Oprindeligt blev der valgt 16 personer til foreningens bestyrelse. Den er senere reduceret til det nuværende antal på 15, som vælges på generalforsamlingen, der ifølge vore vedtægter skal afholdes den første tirsdag i marts på Folkehjem i Aabenraa. Bestyrelsens medlemmer er stadig bosat omkring i hele Sønderjylland, men dog med en tættere repræsentation fra den "trueede firkant", som stadig er Landeværnets hovedudlånsområde. Bestyrelsen har valgt et forretningsudvalg på 3 medlemmer, der holder møder, når behovet er der, dvs. ca. hver 3. uge. Formanden er på kontoret mindst 1 dag om ugen.

Desuden har der gennem alle årene været et kontroludvalg, i første omgang valgt af bestyrelsen, til at se bestyrelsen over skuldrene. Senere blev der også oprettet et kontroludvalg valgt på generalforsamlingen.

Bestyrelsens kontroludvalg fortsatte indtil midten af 60'erne, hvorefter det blev opløst, hvorimod det generalforsamlingsvalgte stadig fungerer med gdr. Filt Jensen, Stenderup, gdr. Kresten Philipsen, Lundtoftbjerg og gdr. Bahne Nicolaisen, St. Jyndeved som medlemmer.

Landeværnets bestyrelse i dag er: Thomas Rodenberg, Vester Terp, formand Sigurd Krogh Sørensen, Mjels, Nordborg Jørgen Rode Andersen, Abild, næstformand Aage Nicolaysen, St. Jyndeved, Tinglev

Regnar Jensen, Kværsløkke, sekretær
Hans Chr. Kehlet, Fjelstrup, Haderslev
Jørgen Schmidt Lund, Skodborg, Rødding
Johan Andresen, Visgård, Bjernstrup
Sv. Jacob Jepsen, Dyrkær, Løjt Kirkeby
Laura Madsen, Felsted, Aabenraa
Jørgen Ravn, Nr. Hjarup, Rødekrø, Torben
Hviid Nielsen, Bønderby, Tønder
Chr. Ernst Sibbesen, Gammelgab, Broager Kaj
Lavrsen, Sofiedal, Tinglev
Arne Uth, Havsted, Bylderup Bov

Formand, næstformand og sekretær udgør
forretningsudvalget og Ingeborg Knudsen,
Bylderup Bov er forretningsfører.

Bogen "Dansk jord på danske hænder" er
skrevet af Hans Schultz Hansen og udgivet i
anledning af Landeværnets 75 års jubilæum af
Historisk Samfund for Sønderjylland i samar-
bejde med Landeværnet. Den kan af medlem-
mer købes hos Historisk Samfund eller i
boghandelen.

*Thomas Rodenberg, født i Møgelthønder i 1931,
kom i bestyrelsen for Landeværnet i 1976, i
forretningsudvalget i 1978 og valgt til formand i
1996.*

Luftkrigen over Als under 2. Verdenskrig

Af Gunnar Hounsgaard

Da vi gik ind i det nye årtusind, var det 60 år siden Danmark blev besat af nazityskland. I løbet af sommeren forberedte Tyskland sig på at invadere England. Jævnligt hørte man i radioen: - Denn wir fahren gegen England. Vi er i året 1940.

Slaget om England foregik i luften, hvor tyskerne bombarderede de engelske byer for at demoralisere civilbefolkningen, - men tyskerne tabte slaget om England og dermed også herredømmet i luften. De engelske jagerpiloter formåede med deres Hurricanes og Spitfires ved en heltemodig indsats at ødelægge Luftwaffes bombemaskiner i så stort et antal, at Tyskland opgav at invadere England.

Den engelske premierminister Sir Winston Churchill udtalte efter slaget om England de berømte ord: "Never in the field of a human conflict was so much owed by so many to so few" (aldrig har så mange i en menneskelig konflikt haft så få at takke for så meget).

Luftkrigen kom til Danmark

Efterhånden som krigen trappede op, blev luftkrigen over Danmark mere og mere intens. Først ved overflyvning af mindre enheder, der bl. a. angreb flyvepladsen i Aalborg, som var en vigtig port for tyskerne på deres vej mod Norge. Enkelte bomber faldt spredt rundt om i landet.

Jeg husker en nat i begyndelsen af krigen (1941), hvor der blev kastet bomber i Mjels. Overflyvning af et enligt fly hørtes, og umiddelbart efter sitrede sengen ved en bombeeksplosion. Der blev senere fortalt, man havde fundet forsagere, hvorpå der stod: "*Krupp*".

Efterhånden som bombardementerne af Tyskland tog til, fik vi hyppigere overflyvning især her i Sønderjylland og dermed også over Als. Nordals blev et fikspunkt, især når det gjaldt mål i det nordlige Tyskland. Der kan

nævnes angrebet på raketstationen Peenemünde, Berlin, Rostock, Stettin og andre.

Hermann Göring, som var chef for det tyske luftvåben, sagde: „Aldrig vil et fjendtligt fly nå ind over tysk territorium“. Hans jagerfly ville sørge for, at det ikke skete. Disse ord fik Air Chief Marshal Arthur T. Harris, i daglig tale "Bomber Harris", gjort til skamme ved at sende armadaer af bombefly ind over Tyskland.

Op til 1000 fly ad gangen fløj ind over Berlin og andre tyske storbyer. Man gik fra strategisk bombing om dagen over til tæppebombning om natten, idet man i 1942 indførte et nyt system ved oprettelse af „The Pathfinder Force“, der blev ledet af Air Vice-Marshal Donald Bennett.

Ved en fejltagelse blev Als og Sundeved det første Pathfinder-mål ved afprøvning af det nye system. Målet var egentlig Flensborg, men på grund af diset vejr denne augustnat den 18.-19., tog man fejl af Flensborg Fjord og Aabenraa Fjord/Als Fjord. Bomber og brandbomber blev kastet spredt over Sundeved og Nordals. Et Pathfinderfly styrtede ned ved Ladegaarden i Sønderborg, men besætningen reddede sig i faldskærm og kom i tysk fangelejr. Nogle flybesætninger blev klar over, at de var galt på den og returnerede til England med bombelasten.

Et af de bombefly, som deltog i dette togt, var Lancaster R5868 ført af Squadron Leader R.L. Hilton. Flyet overlevede krigen efter at have deltaget i 138 togter og står i dag på RAF-museet i Hendon ved London.

Natten mellem den 18. og 19. august 1942 husker jeg tydeligt. Jeg husker, hvordan hele landskabet under den voldsomme flyaktivitet blev oplyst af lysbomber, vel for at flyverne kunne orientere sig og markere målet. Vi var klar over, at der var optræk til noget alvorligt og

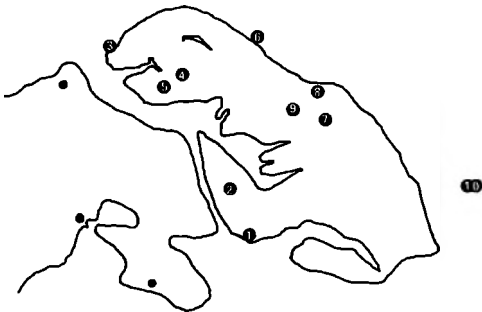
søgte ned i kælderen. Snart fik de første detonationer fra sprængbomber jorden til at sitre. Vi hørte hylene fra bomberne, men vidste at de bomber, man hørte hyle, blev man ikke ramt af. Heldigvis blev ingen dræbt, men en del bygninger blev ramt af brand- og sprængbomber.

Allerede i juni 1942 oplevede jeg et engelsk bombefly flyve lavt hen over bundsøen i Broballe ved 1-tiden om natten. I månelys set kunne jeg tydeligt skimte omridset af agterskytten siddende i haletårnet. De tætsiddende halerør røbede, at flyet var et 2-motorers bombefly af typen Armstrong Whitley. Engelske flyvere kaldte det for "The Flying Coffin" (den flyvende ligkiste). Nok mere på grund af dets udseende.

Allierede fly som faldt ned på Als

10 bombefly styrtede ned på Als og i havet omkring Als under 2. Verdenskrig. Et stort antal i forhold til landområdet. Det var 4-motorers bombefly af typerne Halifax, Lancaster og B-17 Flyvende Fæstning.

Styrterne kostede 48 allierede flyvere livet, og 25 reddede livet i faldskærm eller ved nødlanding.

Nedstyringsstederne på Als.

10 bombefly styrtede ned på Als og i havet omkring Als under 2. Verdenskrig. Et stort antal i forhold til landområdet.

Det var 4-motorers bombefly af typerne: Halifax-Lancaster-B-17 Flyvende Fæstning.

Styrterne kostede 48 allierede og 25 reddede livet i faldskærm eller ved livet nødlanding.

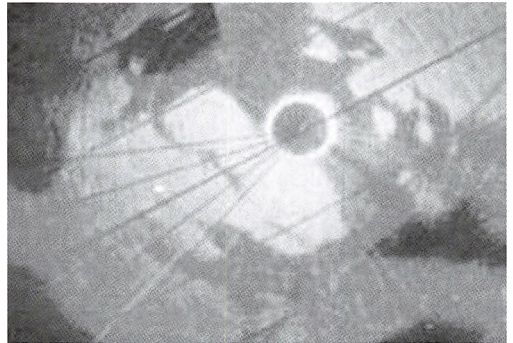
Luftkrigens optræning

Amerikanerne var efter angrebet på Pearl Harbour kommet med i krigen og fik i 1942-43

stationeret store flystyrker i England. De blev ledet af Brigadier General Ira C. Eaker. Amerikanerne angreb om dagen og englænderne om natten - "round the clock" (døgnet rundt).

Amerikanerne og deres "Flyvende Fæstninger" B-17 var indrettet til at udføre koncentreret angreb i tætte styrker. De var armeret med 13 kraftige kal. 50 maskingeværer og fløj så højt, at granater fra luftværnsskytset ikke kunne nå dem.

Englænderne var efterhånden blevet gode til at navigere og finde målet om natten. Det skete ved hjælp af deres nyudviklede radarsystem "H2S" og radiobølgeudstyret "Oboe" - fulgt op af målindikatorer TI (Target Indicator), som afmærkede målet for hovedstyrken.

Radarfoto af Als taget med H2S fra et engelsk bombefly under 2. Verdenskrig. Cirklen viser flyets position.

Der findes et radarkort af Als på Imperial War Museum i London, hvor øens konturer tydeligt ses. Fotoet er taget med H2S, som skelner skarpt mellem land og vand.

For at forstyrre det tyske radarsystem kastede de engelske bombemaskiner aluminiumsstrimler ud i bundter, som spredtes, hvorved tyskernes radarbilleder viste kaskader af reflekser, som forveksledes med fly. Det engelske ord for disse strimler var "windows" - det tyske navn "Düppel Streifen". Om det for tyskerne havde noget med Dybbøl at gøre vides ikke. Jeg husker, vi fandt bundter af strimler ved en gård i Broballe efter et natangreb på Hamborg.

Nedstyrning på Nordals

Natten mellem den 28. og 29 januar 1944 skete

en voldsom kollision i luften mellem to allierede fly. Da jeg selv oplevede denne voldsomme hændelse tæt på, vil jeg beskrive den som jeg husker den.

Under de fleste angreb mod Berlin gik ruten ofte hen over det nordlige Als i en kurs stik øst fra England med en drejning over Nordals mod Berlin. De mange bombardementer af Berlin fandt hovedsageligt sted fra efteråret 43 til foråret 44.

En af de alvorligste nedstyrtninger fandt sted på Nordals den 29. januar 1944 kl. 2.30 om natten. To Lancaster bombemaskiner kolliderede og styrtede ned i henholdsvis Broballe og Mjels. Det var Lancaster JA967, et Pathfinderfly fra 83. Sqn. RAF Wyton, og Lancaster HK537 fra 467. Sqn. RAF Waddington. Begge fly var på vej mod Berlin med fuld bombelast og fyldte brændstoftanke.

Mit hjem, Brugsen i Broballe, lå ca. 600 meter fra nedstyrtningsstedet, og det blev en barsk oplevelse, jeg aldrig glemmer. En kraftig overflyvning begyndte ved 02-tiden og luften dirrede af den monotone brummen fra de mange fly. Vi stod op og tog tøjet på, klar til at gå i kælderen. Medens min mor og lillesøster blev i stuen, gik min far, bror og jeg ud på gaden foran huset for at lytte til de mange fly (oplysninger efter krigen fortæller, at omkring 700 bombemaskiner deltog i dette togt mod Berlin). Vejret var tørt, men overskyet og med et par graders varme.

Pludselig hører vi et fly i vanskeligheder, idet der blev speedet op og ned med motorene, hvorefter de gik i stå, og umiddelbart efter så vi et fly komme ud af skyerne i brand. Vi vidste, at flyene var på vej mod Tyskland med deres dødbringende bombelast og bevidste om den farefulde situation vi var i, stormede vi ind i huset for at søge beskyttelse i kælderen, som lå bag ved Brugsens butik.

Jeg løb foran for at lukke op, men inden vi nåede hen til kælderen kom der et mægtigt ildglimt, og jeg smed mig bag butiksdiskens og mærkede 3 voldsomme detonationer efterfulgt af et orkanagtigt sus gennem huset. Jeg kastede et blik tilbage gennem stuerne og så gardiner og rullegardiner stå vandret ud i luften. Vi fortsatte

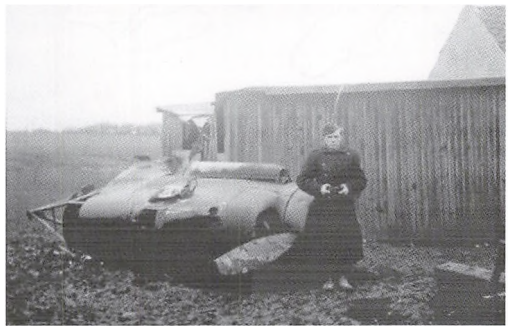
ned i kælderen, hvor vi opholdt os, indtil flystøjen var ophørt.

Da vi igen vovede os op af kælderen, mødte der os en ulidelig stank af sprængstof og flyets brændstof overalt, og i ildskæret fra nedstyrtningsstedet så vi, at alle vinduerne var blæst ud i den vestlige side af huset. Strømmen var afbrudt, idet flyet havde ramt en højspændingsmast, så vi måtte arrangere os med lommelygter og stearinlys.

Vi gik til ro i den modsatte side af huset, hvor der stadig var vinduer, og vi fik et par timers søvn, indtil det blev lyst, og vi kunne se ødelæggelserne. De store butiksruder var faldet sammen, og de øvrige vinduesruder lå ud over hele gaden i et spredt mosaikmønster ordnet efter vinduernes placering i huset. Tagstenene lå hulter til bulter, og bliktaget over butiksbbygningen havde løftet sig, men var faldet på plads igen.

Da vi kom ud til nedstyrtningsstedet, mødte der os et frygteligt syn. Flyets besætning lå mere eller mindre lemlæstet mellem spredte vragestumper fra flyet, der ved nedslaget var sprængt i stumper og stykker. Jeg husker, at haleskytten endnu sad bag sine maskingeværer i agtertårnet. Der var ingen tvivl om, alle var dræbt på stedet.

Vi fik at vide, at et fly også var styrtet ned i Mjels. På marken bag mejeriet lå to flyvere, som var nået for sent ud af flyet, til at deres faldskærme kunne nå at folde sig ud. Jeg lagde mærke til, at der på den enes skulderarme stod: Royal Canadian Air Force. Det skulle senere vise sig, at det var haleskytten fra flyet i Mjels.

Højre ydermotor af et Lancasterfly nedstyrtet ved From Clausens gård fotograferet den 29. jan. 1944. Personen man ser er Cette maler (Christian Jørgensen)

Bag From Clausens gaard lå den højre vingetip og ydermotor og den venstre vingetip lå 100 meter før ved vejen ned til Broballe mark.

Der bredte sig en trykket stemning, da vi erfarede, at alle i de to besætninger på hver 7 mand var dræbt, og nattens chokerende oplevelse sad endnu i os. Derhjemme var alt kaos. Nye ruder skulle i hast sættes i vinduerne, og de store butiksruder skulle lukkes for at få varme i huset igen. Hen på eftermiddagen var der igen etableret elforsyning, hvilket resulterede i oversvømmelse i badeværelset ovenpå, idet en vandhane var åbnet, medens der ingen vandtryk var, og da strømmen kom og vandværket gik i gang, var vandet fosset ud af hanen.

På brutal vis kom tyskerne tidligt om morgenen for at se, om der var overlevende fra flyene, og i løbet af dagen blev ligene samlet og placeret i en garage over for smedien, hvor brandsprøjten blev opbevaret. Det skete på en respektløs måde. Præsten kunne ikke få lov til at bede en bøn over dem. Ligene blev senere lagt i kister og kørt til Aabenraa Kirkegård, hvor de blev begravet om morgenen den 2. februar.

Ligene af de dræbte flyvere blev begravet på Aabenraa Kirkegård.

Tyskerne samlede vragedelene sammen og kørte dem til Flensborg. Dele blev samlet op som souvenirs. Man var især ude efter faldskærmene, der var lavet af nylon.

2 uger senere fandt man et besætningsmedlem i et hegn tæt ved nedstyrtningstedet i Mjels. Tyskerne havde glemt liget. Det blev begravet af gårdejereren på Pommersgaard, og et propelblad blev sat på gravstedet, som blev indviet en måned efter befrielsesdagen.

Gårdejerens kone fru Kathe Sørensen havde forfattet de smukke ord, som er skrevet på propelbladet: **”En engelsk flyver her hviler med ære, langt fra sit hjem og sine kære”.**

Flyverens forældre har besøgt stedet efter krigen.

50 år efter

Min bror og jeg havde ofte talt om, at der burde sættes mindsten for de 2 besætninger. Ved et besøg på RAF Museet i London i foråret 1993 samlede jeg en skrivelse op, hvor man efterlyste alle flyveteraner, som havde gjort tjeneste i

En af de nedstyrkede englændere blev glemt af tyskerne og efterladt i Mjels. Gårdejereren på Pommersgaard begravede liget og satte et propelblad på gravstedet. Den officielle begravelse fandt sted i juni 1945.

Bombercommand fra 1937 til 1967. Jeg så her en mulighed for at komme i kontakt med nogle af de gamle flyveteraner.

Da jeg kom hjem igen, blev der dannet en komite af lokale, som huskede hændelsen, og sammen med præsten gik vi i gang med at planlægge en indsamling og søge fonde om penge til oprettelse af et mindested. Det var især en donering fra fabrikant Mads Clausens Fond og fra banken i Nordborg, der indbragte de fornødne penge til at hugge stenene. Nordborg Kommune skaffede stenene fra Himmark rensningsanlæg og sørgede for at indrette mindepladsen, hvor de to sten skulle stå. De to sten blev hugget med navne og Squadron-mærke samt flynummer og tilhørsforhold.

Symbolsk var det os påliggende, at stenene var fundet på Als. Da disse ting var bragt i orden, skrev jeg til sekretæren ved RAF-museet om mindstenssagen og efterlyste pårørende og veteraner fra de to Squadrons. Det var 83. Sqn. Royal Air Force og 463. Sqn. Royal Australian Air Force. I et senere brev takkede sekretæren for Bomber Command Association for vor gode sag med at rejse mindsten for flyverne, men gav os ikke megen håb om at finde pårørende eller veteraner, som havde været med på det samme togt. Dog blev jeg et par uger senere ringet op af sekretæren for 83. Sqn. Association Ronald G. Low, Grimsby, og han lovede at komme til indvielsen af mindstedet. Han havde i øvrigt skrevet en bog om sin gamle Squadron.

En time senere ringede sekretæren for 463. Sqn. Association Ted Richardson, Nottingham, og gav tilsagn om deltagelse sammen med en anden veteran Jack Halsted.

Ted Richardson sendte informationer videre til Australien, og en efterlysning af pårørende til tre australiere, som indgik i Lancaster HK537's besætning, blev indrykket i West Australia Newspaper med mit navn, adresse og telefonnr.

Et stykke ind i januar blev jeg en søndag morgen ringet op af en dame fra Perth. Hun spurgte, om jeg havde været vidne til hændelsen, og hvor gammel jeg var på det tidspunkt. Jeg kunne bekræfte min alder til 17 år, og at jeg havde været temmelig tæt på hændelsen.

Hun fortalte, at hendes mor havde været gift med piloten F/Lt Norman Percival Cooper, og

hun havde en halvsøster i Sydney, der kun var 13 måneder, da hendes far blev dræbt her på Als. Hendes mor var fire år senere blevet gift med en anden flyver, der havde været med på samme togt.

Få dage senere kom der brev fra hendes halvsøster Kay og hendes mand John Farson. De var stærkt opsat på at komme til indvielsen af mindstenene. Det var dog ikke muligt at nå at få en sådan rejse arrangeret. Der kom også et brev fra en niece til bombeskytten Christmas og fra den ældste bror til navigatøren Kerr.

Efter flere planlægningsmøder og kontakt til myndigheder samt den engelske og australske ambassade var alt klar til indvielsen, der fandt sted den 29. januar 1994 kl. 13.00.

Over 300 mennesker mødte op til indvielsen og ceremonien, og pastor Ole Werth Sørensens mindetale ved stenenes afsløring blev en gribende højtidelighed. En æresdeling fra Hærens Sergentskole i Sønderborg stod opstillet foran stenene, og Luftmeldekorpset under Hjemmeværnet sørgede for flaghejsning af det danske, engelske og australske flag samt Royal Air Force-flaget, som var taget med fra England.

Slesvigske Fodregiments Musikkorps spillede: „Der er ingenting der maner som et flag der går til tops“ og „Slumrer sødt i Slesvigs Jord“. Ved afslutningen blev der blæst: „Last Post“.

Som optakt overfløj 6 veteranfly fra Nordals Flyveklub stedet præcis kl. 13.00, og min bror Henning Hounsgaard bød velkommen til de udenlandske gæster og den store forsamling og fortalte kort om hændelsen for 50 år siden, hvorefter stenene blev afdækket.

På grund af storm i Nordsøen med aflysning af Englandsbåden blev veteranerne fra 463. Sqn. forhindret i at deltage og dermed også flaget fra Royal Australian Air Force. De besøgte stedet 3 måneder senere den 8. maj på VE-day (VE = Victory Europe) og plantede 2 eucalyptustræer ved mindstenene. Der blev afholdt en mindeandagt i Oksbøl Kirke.

Efter afsløring af mindstenene var der en sammenkomst i Friskolen i Broballe, hvor der blev sunget og holdt taler af blandt andre Ronald Low fra 83. Sqn., af Australiens ambas-

Det danske, engelske og australske flag samt Royal Air Forceflaget vajer over mindstenene i Broballe indviet 29. jan. 1949.

sadør Mr. John Burges og af sygeplejerske Jeanne Maben for de australske besætningsmedlemmer. Her deltog også titl. provst Alshauge, som havde indviet gravstedet for flyveren ved Pommersgaard efter krigen, og Kathe Sørensen, der havde forfattet ordene på propelbladet, der blev sat på graven. Liget blev et par måneder senere ført til flyvergravene i Aabenraa, og gravstedet sløjfet. Propelbladet står i dag på gårdspladsen ved Pommersgaard.

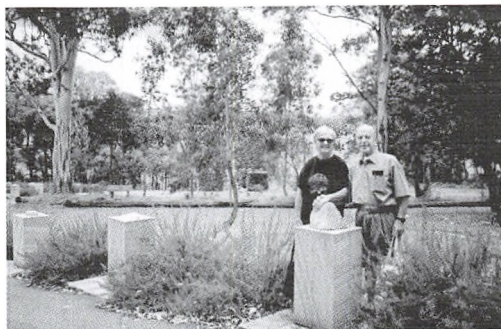
Få dage efter blev jeg ringet op af en bror til F/O B.A. James, som var bombeskytte i Lancaster JA967 i Broballe. Han var ikke født, da broderen blev meldt savnet. Denne bror er i dag Group Capt. i Royal Air Force. Han takkede varmt for rejsning af mindestenene for de 14 flyvere, hvor en af dem var en bror, han aldrig havde kendt.

Mindestenssagens efterspil

I november 1997 blev der af den australske premierminister John Howard indviet en mindepark i Ryde Benelong ved Sydney. I parken er opstillet 40 sandstenssøjler, som hver bærer en sten fra hvert af de lande, hvor australiere satte livet til i 2. Verdenskrig. På en af søjlerne står navnet Danmark og søjlen bærer en 32 kg rød graniten fra marken ved Pommersgaard, hvor den australske Lancaster HK537 styrtede ned. Den repræsenterer de 75 flyvere fra Australien og New Zealand, som hviler i dansk jord.

Initiativet til at stenen fra Danmark kom til Australien, skyldes min svigersøns onkel Brian Olsen, som var KZ-fange fra Dachau efter at have siddet i Frøslevlejren. Han kom hjem med de Hvide Busser i slutningen af krigen og udvandrede i begyndelsen af 50'erne til Australien.

I november 2001 var min kone og jeg en tur i Australien og tilbragte bl. a. en dag i mindeparken i Ryde. Her havde Coopers datter Kay og hendes mand John Farson inviteret på picnic. De fortalte, at de hvert år den 29. januar (sommer i Australien) tog på picnic sammen med deres børn til denne mindepark, hvor stenen fra Als ligger på sin sandstenssøjle, der bærer Danmarks navn. Denne sten fra marken hvor hendes

Mindeparken i Ryde Benelong ved Sydney. Søjlen med den 32 kg tunge sten fra marken ved Pommersgaard repræsenterer de 75 flyvere fra Australien og New Zealand der hviler i dansk jord. Omkring stenen ses efterladte af en af de faldne.

fars fly styrtede ned, betyder uendelig meget for Kays identitet.

På turen tilbage gjorde vi ophold i Perth i West Australia. Her mødte vi Coopers daværende hustru, og det var en stor oplevelse. Hun var nu 80 år og huskede ikke så meget fra sit dengang korte ægteskab, men hun var glad for at vide, hvor Cooper var styrtet ned, og at vi havde sat et minde for ham og hans besætning. Det var først, da mindestenene blev sat 50 år efter, at hun fik at vide, hvor han havde mistet livet. Hendes datter Kay har sammen med sin mand John Farson besøgt os to gange for at se mindestedet på Als og flyvergravene i Aabenraa.

Stormy Weather

En flybesætning, som var heldig at slippe levende fra en nødlanding på Als, var den 10 mand store besætning fra den amerikanske B-17 Flyvende Fæstning "Stormy Weather".

Det var et lederfly for en gruppe på 18 fly og blev ført af capt. Robert Clay. På et togt mod Berlin fik flyet motorvanskeligheder umiddelbart før målet og tabte højde, så det måtte forlade gruppen. Det fik smidt sin bombelast og søgte selv tilbage mod England med to motorer ude af drift. En tredje motor blev ramt af tysk flakskyts ved vestkysten, og da man tvivlede på, om man kunne nå tilbage over Nordsøen, vendte man om og satte kurs mod Sverige, efter at det tunge bombesigt og en del af de tunge våben blev smidt overbord for at lette flyet, der nu fløj med kun en motor.

Da flyet nåede hen over Als, var man så langt nede, at capt. Clay svingede flyet rundt over Nordals og fløj hen over Danfoss og Svendstrup lige over et spredt skydække. Her gav han mandskabet ordre til at springe ud. Selv ville capt. Clay prøve at nødlande flyet. Han havde ikke andet valg, idet han havde glemt sin faldskærm i England. Co-piloten 1st Lt. Frank Hatten valgte at nødlande sammen med capt. Clay. Det var eftermiddag den 24. maj 1944, og det blev en dramatisk landing efter at have snoet sig gennem det kuperede terræn ned mod Skærtøft. Lige før landingen ramte højre vingspids Fynshav/Guderup vejen ud for Østerholm, og flyet drejede en halv omgang rundt og lagde sig ude i marken med den bageste del af kroppen brækket over. Clay slap uskadt, og Hatten fik en flænge i hovedet, men blev forbundet i det stråttækte hus Myrholm i skovkanten. Huset ligger der endnu i dag som dengang. De andre 8 besætningsmedlemmer, som sprang ud med faldskærm, slap også uskadt.

57 år senere lykkedes det at gense 83-årige Robert Blaine Clay fra Utah, 84-årige Frank Hatten fra Texas og de to maskingeværskytter Charles Bernard Jillcott fra Washington og Daniel Harvey Surprise fra Kansas. Det skete på en pragtfuld sommerdag den 24. maj 2001 ved et overvældende mindearrangement på nedstyrtningsstedet. Her blev veteranerne og deres familie modtaget og hyldet af omkring 1500 lokale beboere i strålende solskin, og veteranerne fik overrakt Forsvarsbrødrenes Erindringsmedalje. Det blev en enestående historisk begivenhed, som vil blive husket.

Stormy Weather nødlandet ved Skærtøft. Dets besætning slap levende fra landingen.

Stormy Weathers historie med lokal samtidshistorie er nedfældet i et skrift skrevet af journalisten Hanne Risgaard.

Efterskrift

Det er lykkeligt, at nogle af vore allierede venner reddede livet over Als, men det er trist, at 48 flyvere satte livet til her på øen. De er blevet en del af vor historie, og det er vor pligt at holde deres minde i hævd og ikke glemme, at de gav deres unge liv for vor frihed. Det betyder meget for deres pårørende at vide, hvor deres kære satte livet til.

Det er vigtigt, at historien dokumenteres, så længe der er nogen, som har oplevet den og kan huske begivenhederne.

Litteraturhenvi­ning:

Anders Bjørnvad: Faldne Allierede Flyvere 1939-1945

Air Vice-Marshal Donald Bennett: PATHFINDER

Chaz Bowyer: Path Finders at War

F.E. Dymond: A Very special Lancaster

Philip Kaplan og Jack Currie: Round the Clock

Ulf Ramm-Ericson: Modernt Stridsflyg(1943 udg.)

Gunnar Hounsgaard

Gunnar Hounsgaard, født 23. jan 1927 i Broballe på Als. Realeksamen fra Nordborg Skole april 1944. Udlært som værktøjsmager på Danfoss 1949. 1 1/2 år ved militæret som våbenmekaniker. Ingeniør fra Odense Teknikum oktober 1953. 10 år som ingeniør på Danfoss. Undervist på Sønderborg Teknikum fra 1964 til 1996. Efteruddannelse på University of Bath og Cranfield Institute.

De sønderjyske domænegårde som led i jordkampen 1896-1920

Af Ingvart Møller Terkelsen

Med tabet af Slesvig, Holsten og Lauenborg i 1864 mistede Danmark 1/3 af sit areal og 2/5 af sin befolkning til Preussen. I et forsøg på med økonomiske midler at for tyske Nordslesvig, hvor sindelaget var dansk, indledtes en jordkamp med tyngde i et bælte syd for Kongeåen. I.M.Terkildsen har i bogen „De sønderjyske domænegårde“ beskrevet disse store gårdes særlige rolle i jordkampen. Bogen er udgivet i 2001 af Historisk Samfund for Sønderjylland.

I de første årtier efter 1864 foregik fortysknin gen af Nordslesvig i et moderat tempo. Befolkningen skulle gøres til loyale statsborgere i det preussiske monarki.

Ophævelsen i 1878 af Pragfredens § 5, hvorefter befolkningen i de nordlige distrikter af Slesvig ved en fri afstemning kunne blive genforenet med Danmark, var et hårdt slag for de danske sønderjyder, der især havde været ramt af den lange værnepligt på 3 år med troskabseden til den preussiske konge, der fra 1871 tillige var tysk kejser. Alternativet, at unddrage sig tjenesten og blive „optant“, indebar, at man mistede sine rettigheder - herunder ejendomsretten - og kunne blive udvist, hvis man ikke opførte sig „ordentligt“ efter myndighedernes opfattelse. Indførelsen i 1888 af tvungent, tysk undervisningssprog i alle folkeskolerne var en skærpelse af „germaniseringen“, der kulminerede i årene 1897-1901, mens von Köller var overpræsident for Slesvig. Det vurderes, at 60.000 unge danske udvandrede frem til år 1900, og at de medtog 120 millioner mark. Udover mangel på kvalificeret, dansk arbejdskraft førte dette til en gældsætning af gårdene. Med fraværet af danske arvtagere var forudsætningen for tyske ejendomskøb steget. Kampen om jorden begyndte.

Ingvart Møller Terkelsen

Jordkampen

I de første 30 år under preussisk styre mistede de danske 106 gårde - 63 til tyskere og 43 til de såkaldt „blakkede“, hvis nationalitet ikke kunne afgøres. Måske var det nok for dem „bare“ at være sønderjyder? Denne fase var baseret på private jordkøb. De første koordinerede angreb på den danske jord skete med „Nybyggerforeningen“ oprettet i Rødding i 1891. Med flotte reklamer lokkede man købelystne indvandrere fra Brandenburg, Hannover og Pommern til landet for at overtage mere eller mindre forsømte ejendomme. 200 tyske familier kom således til Røddingegnen alene. Det hele blev dog en fiasko. De kendte ikke den lokale driftsform og mødte stigende, dansk modstand. I 1901 var eventyret forbi. De fleste drog sydpå igen.

Et bedre koordineret angreb blev de såkaldte „rentegårde“. Efter en lov i 1890 gav staten lån til tyske købere med en lav rente og lang løbetid. Gårdene var typisk på 10-15 hektar. Staten bevarede forkøbsret ved salg og kunne dermed sikre, at de blev på tyske hænder. I alt blev der i Nordslesvig oprettet 365 rentegårde med et areal på i alt 7000 hektar. De fleste omkring Tinglev. En del mellem Rødding og Toftlund. Navnet „Nordslesvig“ var for resten

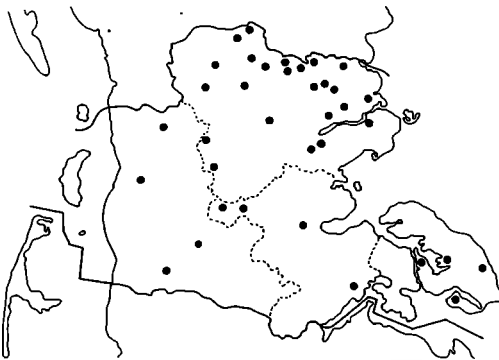
påbudt af myndighederne. At sige, endsige skrive „Sønderjylland“ var strafbart. („Dæ gøe vi bae alliwel dæhjæm!“ sagde min mor.)

Domænegårdene

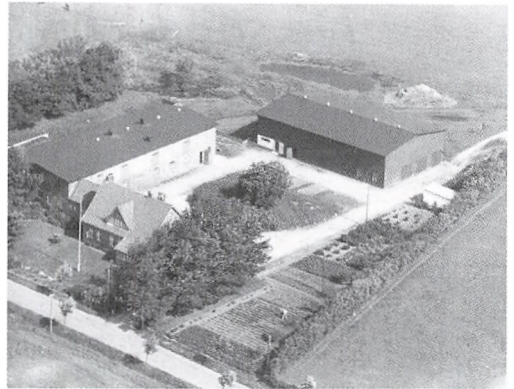
Navnet stammer fra det franske „domaine de l'État“- statsejendom. Ideen kom fra Elsass-Lothringen og Polen, hvor den preussiske stat havde overtaget store gårde. I Danmark begyndte det nærmest ved en tilfældighed. En tysk kommuneforstander fik ved en tvangsauktion i 1896 Store Barsbøl ved Jels på hånden. Gården var på 241 hektar. Da han ikke kunne få kommunal støtte til handelen, trådte den preussiske stat til. Herved fik man øjnene op for den nationalpolitiske betydning af at sætte sig på de store gårde og sikre dem på tyske hænder.

Årene efter købte man Røddinggård, Hjortholm og Augustenborg Hovedgård på Als, Naurupgård og Keldet ved Haderslev. Og så gik det slag i slag. De første 10 år blev det til 26 domænegårde med et areal på 160 hektar i gennemsnit

Strategien var at købe dem i bællet syd for Kongeåen, hvor danskheden var stærkest. Planen blev nu ikke fulgt helt, som det fremgår af kortet. (nedenfor). Man købte, når lejligheden bød sig, -og fortrinsvis fra danske ejere. Ideen var at indsætte dygtige, tyske domæneforpagtere, der skulle være politisk aktive. De fik tildelt embeder som amts- og kommune-

Kortet viser de 36 preussiske domænegårde. 24 i det tidligere Haderslev Amt og 4 i amterne Tønder, Åbenrå og Sønderborg. Den nordlige del af Tønder Amt med Øster Åbølling domæne hørte først til Haderslev „Vesteramt“. Med Verdenskrigen 1914-18 sluttede jordkampen. Tågerup (285 hektar) i 1913 og Christiansdal i 1916 blev de sidste tyske „domæner“.

Sundbølgård ved Skodborg. En af de mindre domænegårde. Opført i 1909 i den typiske domænestil. Solide og rummelige avlsbygninger med muret loft og jernbjælker i stalden. Båsene på tværs.

forstandere for at øge deres indflydelse. (Et „Amt“ svarede stort set til vore nuværende kommuner. Det bestod af et antal „Gemeinde“-oversat kommuner). Nogle gårde blev købt til overpriser. Enkelte sælgere (Schleth, Juhlsminde 1908) pressede prisen op ved først at sikre sig et godt dansk bud. Og han var endda tysk!

7 af gårdene købtes ved gærdhandlerfirmaer - angiveligt for at skjule hensigten. Som et kuriosum skal nævnes pastor Jacobsen i Skærbæk, der ved sin Kreditbank købte 3 gårde (Ottersbøl, Sundbølgård og Øster Åbølling.) Det var et led i hans tyske foretagsomhed (Lakolk, en væveskole, et rederi). Da banken krakkede, overtog den preussiske stat de 3 gårde, som derved også blev domæner. Mærkeligt nok brændte de to første og blev genopført i domænestilen! I alt brændte 6 af domænerne før 1920! Efter købet af de 36 domænegårde forsøgte man at tilkøbe mere jord. Det blev kun til i alt 580 hektar, hvorved det samlede domæneareal udgjorde 6.600 hektar til en pris på 7,5 millioner mark. Der blev bygget for 2,2 millioner mark,- hovedsagelig store avlsbygninger.

Domæneforpagterne

Det var klingende navne-von Gyldenfeldt, Schwerdtfeger, Blöcker, Meyhoff, Fürsen- der dukkede op som forpagtere på de store domæner med herskabelige stuehuse og karakteristiske avlsbygninger med fladt tag, som efterhånden

Røj under Schackenborg fremstår i sin helhed i byggestilen som et typisk eksempel på en tysk domænegård. De solide og rummelige avlsbygninger med høj trempel er fra 1916. Byggesummen var 80.000 mark.

blev opført. De skulle fremstå som mønstergårde. Forpagterne fik gunstige 18-års kontrakter og lønnede embeder, f.eks. kommissoriske (ikke valgte) kommuneforstandere.

Mange af dem havde imidlertid det handicap, at de var hentet langt nede i Tyskland. De fik det svært med lokalbefolkningen og egnens skikke. Blandt de mange anekdoter (Lebecks) om dem skal nævnes den med kørerne på Hørlyk, der blev solgt i panik. Bare fordi de „bissede“.- Det var en hjælpsom nabo, som fik dem billigt. Forpagteren hed pudsigt nok „Dierking“. Og så var der røgtereren på Sivkro, der ikke fik lov til at trække en ko til tyrs. Det var midt i høsttiden. „Der er ikke tid, sagde Balters. „Vent til efteråret. Så sender vi dem alle!“ Det vidner jo ikke om stort kendskab til landbrug.

Juhlsminde ved Christiansfeld er et andet eksempel på en herskabelig hovedbygning. Opført i 1848 af ejeren kammerråd C.H. Juhl. Von Gyldenfeldt afløstes allerede i 1918 af danskeren Axel Steenbach som forpagter, nu da krigen var tabt.

I alt blev der anvendt 58 tyske forpagtere på de 36 gårde i en periode på 16 år i snit. Mange var nu dygtige. Således sad 15 af dem i hele perioden. Flere efterkommere f.eks. Lempelius fra Nygård har bevaret forbindelsen til gårdene efter 1920.

Den danske modstand

Den officielle modstand mod styrets overgreb på den danske befolkning foregik både i Den Preussiske Landdag og i Den Tyske Rigsdag i Berlin. Hans Krüger, H.P. Hanssen, J. Jessen og Kloppenborg-Skrumsager var nogle af de førende forkæmpere for danskheden. Men da jordkampen var en økonomisk kamp, skulle der skaffes penge for at bevare de truede gårde på danske hænder. H.P.Hanssen oprettede derfor i 1897 et mindre aktieselskab.

Det var imidlertid først med „Oktoberforeningen af 1898,“ at hjælpen blev effektiv. Med historikeren H.N.Clausen i spidsen fik man også i København indsamlet penge til en fond. I al hemmelighed og under udnyttelse af H.P. Hanssens net af tillidsmænd fandt man frem til dygtige, unge danske mænd, der modtog fordelagtige lån. Indtil 1910 medvirkede foreningen til, at 237 ejendomme kunne forblive på danske hænder. I 1909 kom sønderjydernes egen „Nordslesvigske Kreditforening“ som afløser indtil 1921, hvor navnet „Sønderjyllands Kreditforening“ kunne anvendes.

I 1913 oprettede man „Landeværnet“ som et andet led i den danske modstandskamp. (Se Thomas Rodenbergs artikel)

De nævnte muligheder skabte nyt mod hos de danske landmænd. Hvad der også i høj grad medvirkede til, at den danske jord blev på danske hænder var H.P.Hanssens indsats for at få de unge mænd til at blive i landsdelen - selvom det var surt at aftjene den preussiske værnepligt. 5300 danske måtte betale den højeste pris ved at miste livet i Verdenskrigen. Kun 2500 ud af 30.000 sønderjyder unddrog sig krigstjenesten.

Den danske domæneforvaltning.

Ved genforeningen i 1920 overgik de 36 preussiske domænegårde til den danske stat.

Domæneforvaltningens leder blev gårdejer P.J.Refsauge, der overtog yderligere 10 store gårde, som havde været på private tyske hænder og senere også Revsøgård. De var også en slags domænegårde - uden at indgå i den nationale jordkamp før 1920. Målet var at udstykke gårdene og snarest overdrage dem til den danske befolkning. Refsauge løste opgaven på en besindig måde. Således kunne mange af de tyske forpagtere fortsætte 18-års perioden ud. En del flyttede dog frivilligt. Kun 2 blev opsagt i 1920. (I Polen gjorde man kort proces ved at opsigte alle tyske forpagtere.) Man indsatte danske domænebestyrere, indtil man efterhånden fandt de rigtige ejere. Af jorden fra de 35 domæner (Røj blev ikke udstykket) skabtes 321 statshusmandsbrug, der dannede en god ramme om tilværelsen for dygtige familier, hvis alternativ ellers ville have været at fortsætte som daglejere og karle eller søge ind til byerne. I 1935 overførtes domæneforvaltningens opgaver til Jordlovsudvalget i Tønder.

Afslutning

Med domænerne fik den danske stat nogle solide bygninger og en god basis for sin udstykningspolitik. Modstandskampen medførte tillige en tiltrængt kapitaloverførsel til det sønderjyske landbrug. Behovet var stort i de vanskelige år efter genforeningen, hvor man skulle omstille landbrugsformen efter de danske vilkår.

Domænegårdene med den karakteristiske, tyske byggestil fremstod som synlige tegn på germaniseringen og var stærkt medvirkende til at vække den danske modstand. Det følte dybt uretfærdigt, at de tyske domæneforpagtere kun i ringe omfang deltog i verdenskrigen. Det var dog deres krig. Og ikke de dansksindede sønderjyder! Hele formålet med jordkampen var som bekendt at fortyske Nordlesvig. Det mislykkedes. Dog kunne man lokalt spore en vis fremgang i de tyske stemmer i nogle af sognene med domænegårde.

I den forbindelse kunne det være interessant at foretage et nærmere studium af folkeholdene på domænerne. Hvad var deres sindelag? Hvor kom de fra? Hvem blev tilbage? Hvor mange af

dem fik tildelt domænehusmandsbrug? På grund af valgsystemet, der prioriterede de store grundejere, fik de vel næppe større indflydelse på de lokale valg? Havde de tyske domæneforpagtere i øvrigt stemmeret som grundejere, hvad de jo ikke var? Er det rigtigt, og var det bevidst, at de tyske krigsfanger kun i ringe omfang blev anvendt på domænegårdene? Der var vel hverken nytte eller prestige i at have dem? Domænebogen kan danne grundlag for en nærmere lokalhistorisk undersøgelse af disse spørgsmål. I øvrigt har forfatteren indstillet til Sønderjyllands Amt, at man som led i kulturregistreringen bevarer nogle af de bygninger, der er tilbage fra jordkampen, - herunder nogle typiske domænegårde.

Måske har den her refererede jordkamp medvirket til den påståede, sønderjyske stædighed, som efter min mening er en dyd, når man har ret - hvad vi havde dengang! Hvis vor landsdels skæbne i øvrigt havde været varetaget med større forstandighed fra den fjerne hovedstad København, kunne en fredelig løsning vel være opnået. Der var flere tilbud - også fra tysk side - sågar fra Bismarck - om en deling af Slesvig.

Sprogskripterne, den manglende delingspolitik og Novemberforfatningen ført til den umulige krig i 1864.

Takket være H.P.Hanssens fremsynethed og H.N.Clausens grundighed har den nuværende grænse mod syd ikke hidtil givet anledning til gentagne fejlgreb.

Følgende 20 domænegårde er ikke nævnt ovenfor: Ballegård, Tårninggård, Lundsgård, Stendetgård, Haraldsholm, Pamhule, Bramsgård, Trummersgård, Ertebjerg, Rønhave, Søst, Buskmose, Mandbjerg, Ellehus, Ejsbølgård, Kjerulfsminde, Seggelund, Øster Terp, Gravlund og Sottrup.

Major I.M.Terkildsen f.1928, opvokset på Ottersbøl domænegård, student fra Tønder 1947, 40 år i forsvaret, generalstabsuddannet 1963-64, LOF-skoleleder 1990-98.

Ung i Sønderjylland 2003

Af Martin Jessen

Forord
 Hvad vil det sige at være ung i Sønderjylland i dag? Hvilke muligheder inden for fx uddannelse, idræt og beskæftigelse har vi her i Sønderjylland som de andre landsdele måske ikke har? Eller hvilke muligheder mangler vi her i det sønderjyske? Jeg vil i denne artikel „Ung i Sønderjylland 2003“ give mit bud på hvad fremtiden vil- eller burde- bringe for ungdommen i Sønderjylland.

Efterskoleliv

Lige i øjeblikket er jeg 10. klasses elev på Sønderjyllands Idræts- og Naturefterskole (SINE) i Løgumkloster. Skolen er forholdsvist ny og er baseret på idrætten som er bygget op omkring forskellige linjer som fodbold, håndbold, slagbold, atletik, dans og friluft. Skolens ambition er at tiltrække eliteidrætsudøvere fra hele landet og i det hele taget have idræt på højt plan, men der er dog også plads til den almindelige sportsmand. Der er omkring 5-6 timers idræt om ugen på de forskellige linier, men der bliver dog lagt lige så stor vægt på det boglige. Skolen har formået at skabe de rigtige rammer omkring idrætten og er derfor i stand til at tiltrække kvalificerede udøvere fra hele landet.

Livet på efterskolen er meget anderledes end det man før oplevede i den almindelige folkeskole. Hver morgen er der fælles morgenmad kl. halv otte, og derefter er der direkte afgang til enten linjefag eller normal undervisning.

Timerne er delt op således at håndbold/fodboldblokken - som udgør de to største linjer - har timer sammen. Og ligeledes har de resterende linjer undervisning sammen. Alle måltider på skolen er obligatoriske. Og det er de af den simple grund, at det ville være umuligt at gennemføre en dag på SINE uden at få den nødvendige kost. Livet på efterskolen er til tider meget hårdt og stressende. Specielt hen på

Martin Jessen

midten af året hvor de forskellige turneringer kører, kan der af og til være meget tryk på. Men der er trods alt også tid til afslapning en gang imellem.

Jeg tror det er godt for de fleste at komme lidt væk fra de gamle rammer inden man påbegynder sin ungdomsuddannelse. Et år på en efterskole modner en elev ved at man først og fremmest er tvunget til at komme væk hjemmefra. Men samtidig gør det også én mere social og selvstændig fordi man er en del af et større fællesskab og derfor er tvunget til at deltage og have sin egen selvstændige mening. Det skal heller ikke være nogen hemmelighed at man bør være lidt socialt anlagt for at kunne gennemføre et år på en efterskole. Efterskolen er også med i den afsluttende modningsfase inden for det boglige område. Den boglige sikkerhed bliver opbygget, og man føler sig mere klar til at tage fat på det kommende kapitel i ens liv.

Uddannelsesmuligheder i Sønderjylland.

Man snakker for tiden meget om at det her i Sønderjylland er svært at tiltrække og fastholde folk med de nødvendige kvalifikationer såvel uddannelses- og arbejdsmæssigt som sportsligt. Der er rig mulighed for at tage en uddannelse på et af landsdelens gymnasier, handelsskoler eller tekniske skoler. Men når man har afsluttet sin

ungdomsuddannelse, er man nødt til at flytte til enten Århus, København eller et andet sted i landet for tage den videre uddannelse. Sønderjylland har ikke noget „rigtigt“ universitet eller andre højere læreanstalter som fx Journalisthøjskolen eller Arkitektskolen som giver mulighed for at studere videre. Derfor flytter mange unge i 20-årsalderen til en af storbyerne for at videreudanne sig. Og problemet her i Sønderjylland er at de unge færdiguddannede simpelt hen ikke ønsker at returnere til deres hjemstavn. Storbyen har tiltrukket dem, og beskæftigelsesmulighederne er langt fra de samme her som de er i resten af landet. Der er simpelt hen ikke nok at vende hjem til. Det gør også Sønderjylland langt mindre attraktivt for nye firmaer der søger vækst og fremdrift, og som derfor ikke slår sig ned i Sønderjylland, men vælger et andet sted i landet.

Det mest eftertragtede sted for nye kommende virksomheder er Århus/Vejle og København. Her er der god grobund og muligheder for vækst blandt de nygrundlagte firmaer. Dette er bl.a. grunden til at man fx i Sønderborg - i en netop færdig befolkningsprognose - regner med at kommunen kun vil have en befolkningstilvækst på 1,5 % eller i måske mere forståelige tal en tilvækst på 500 personer på 15 år! I denne periode regner man med at antallet af ældre over den arbejdsdygtige alder (18-66 år) vil stige med 20%. Vejleområdet vil have en mere positiv formkurve igennem en beregnet befolkningsudvikling på 10% i de næste 15 år. Det er bekymrende nyheder for erhvervslivet ikke kun i Sønderborg, men også i resten af landsdelen. Sønderjylland kommer til at mangle tilstrækkelig med folk i den arbejdsdygtige alder. Og så går det hele i ring. Uden virksomheder der slår sig ned i Sønderjylland bliver der ikke skabt nogen arbejdspladser. Og uden den fornødne arbejdskraft vil ingen virksomheder slå sig ned. Det betyder nul vækst. Og uden vækst er der ingen udvikling. Det vil gøre sønderjyderne til et hengemt pensionistfolkefærd på langt sigt hvis der ikke bliver grebet ind.

Sønderjylland 2003

Hvordan får man Sønderjylland til at blive et

attraktivt sted at være? Det er der mange politikere der har gjort sig tanker om. Først og fremmest er det vigtigt at skabe fokus omkring landsdelen og de kvaliteter den har eller får. Man kunne bruge idrætten som et middel til at skabe fokus. Hvordan er fx Herfølge eller for den sags skyld Farum (før Brixtoftesagen) blevet en kendt plet på landkortet? Det er de - specielt for Herfølges vedkommende - blevet gennem idrætten. Hvem gav deres opmærksomhed til den lille sjællandske by før den tidligere landsholdsspiller John Faxe Jensen hentede DM-guldet hjem til byens fodboldklub? Farum er kendt for at have hold både i 1. divisionen i fodbold og damehåndbold plus et hold i herrerne håndboldliga.

Det kunne være HFK Sønderjylland der - hvis de rykkede op i Fodboldligaen - fik folks opmærksomhed rettet mod Sønderjylland. Eller de kunne være HK's 1. divisions kvinder i håndbold der i denne sæson lå meget tæt på en oprykning til den fornemste række. For ikke at glemme Vojens Ishockeyklub der også spiller i landets bedste række: Ishockeyligaen.

Det er igennem succeser inden for idrættens verden at man pludselig får Sønderjylland prentet ind i folks hjerner. Men selvfølgelig er det ikke kun idrætten der skal være trækplaster. Sønderjylland har brug for en række store virksomheder som fx Danfoss eller Fleggaard til at lokke folk hertil med arbejdspladser.

Men mest af alt har vi her i Sønderjylland brug for en storby som drivkraft. Denne kommende storby kunne være Aabenraa. I forvejen er den Sønderjyllands naturlige midtpunkt - både geografisk og trafikmæssigt set - men den har også Amtsgården. Hvis man skal nå så langt, at man kan kalde Aabenraa en storby - indbyggertallet skal i så fald op på 70-80.000-, skal der en række fornyelser til. Det kunne være der i udkanten af byen blev bygget et stort shoppingcenter på linje med Kolding Storcenter eller Fördepark ved Flensborg. Som det ser ud lige nu kører mange til Kolding eller Flensborg hvis de skal handle ind.

Der skulle også i langt større stil bygges ungdomsboliger. Amtsgården ligger der jo allerede, byen har Danmarks næstbedste havn

og færgeruter til de baltiske lande.

Man kunne udbygge Aabenraa Sygehus til at være et kæmpesygehus som skulle overtage sygehusdriften i både Haderslev og Tønder. Naturligvis vil det medføre lukninger af det meste af Tønder og især Haderslev sygehuse som alligevel stod over for en større renovering. Der ville stadig være skadestuer i begge kommuner, og der ville blive skabt en masse nye ekstra arbejdspladser på Aabenraa Sygehus så de resterende ansatte bare fik flyttet deres arbejdsplads til en anden by. På den måde ville Aabenraa på længere sigt kunne vokse sig til en storby på lige fod med Kolding og Esbjerg. Det ville automatisk føre til at store nye virksomheder ville søge herved og bosætte sig i det sydjyske samtidig med at uddannelsesinstitutionerne ville finde hertil. Med Aabenraa som drivkraften ville det smitte af på resten af landsdelen og betyde vækst for hele området. Som man siger: „Når det regner på præsten så drypper det på degnen“. Det ville samtidig betyde meget bedre muligheder for ungdommen i Sønderjylland.

I 2003 skulle man kunne vide hvor man står uddannelsesmæssigt. Skal man flytte eller blive? I 2003 skulle man i Sønderjylland have mulighed for at dyrke lige netop den idræt man ønskede på et relativt højt plan. Der skulle være mulighed for at svømme, cykle, spille badminton, tennis, fodbold, håndbold osv. ét sted på eliteniveau i Sønderjylland. I 2003 skulle der også ske kulturelle begivenheder i Sønderjylland som fx festivaler der var lidt mere tilegnet de unge end fx Tønderfestivalen eller andre store koncerter.

Ungdommens udvandring fra Sønderjylland skyldes bl.a. også selve ungdomsmiljøet rundt omkring i byerne. Nattelivet, de små caféer, værtshusene og diskotekerne som de større byer kan tilbyde, kan vi her i Sønderjylland simpelthen ikke matche. Hele den ungdomskultur og det sammenhold der opstår når unge mødes, fester sammen og går i byen sammen, er en uddslaggivende grund til at den sønderjyske ungdom søger til de større byer. For de fleste handler ungdomstiden bare om at hygge sig med vennerne og have mulighed for at drikke

nogle øl sammen. Derfor opsøger mange unge også den kultur der findes i de større byer. Her kan de unge så samtidig studere. Disse muligheder findes simpelthen ikke i Sønderjylland. De enkelte caféer og diskoteker man finder i de større byer i Sønderjylland er langt fra nok. I 2003 skulle der være det miljø fra de større byer som de unge søger her i Sønderjylland, så man kunne få nattelivsmiljøet og det sociale netværk blandt de unge til at blomstre. Der skulle være mange flere muligheder for på pladser, torve og i parker at arrangere små koncerter og andre ting, hvor ungdommen kunne samles. Og der skulle være masser af fritidsaktiviteter og andre arrangementer.

Der skulle være mulighed for at vende hjem efter at have afsluttet sin uddannelse og være forholdsvis sikker på at kunne få et arbejde der passede til uddannelsen. Der skulle være skoler og daginstitutioner nok til de kommende generationer. Der skulle være plads til alle, danskere, tyskere og andre udlændinge uanset nationalitet, skulle kunne leve i fred og fordragelighed med hinanden. Der skulle både være mulighed for storbyliv med alt hvad det indebærer, og muligheder for at nyde den pragtfulde natur, som er et af Sønderjyllands varemærker. Jeg tænker på det smukke landskab på Als, skovene og de fredfyldte marker i hele landsdelen, Vadehavet med dets rige fugleliv, tidevandet, digerne ved Vestkysten- og jeg kunne blive ved.

Vi skulle i 2003 have et endnu bedre samarbejde med tyskerne og udnytte den grænseoverskridende handel. Men vi skulle også udbygge det grænseoverskridende samarbejde på anden vis. Ungdommen skulle kort sagt have mulighed for at udnytte alt hvad der ligger inden for rimelighedens grænser. At være ung i Sønderjylland i 2003 skulle ikke være en hindring der bremsede ens videre udvikling. Det skulle snarere være noget der forbedrede den. At være ung i Sønderjylland skulle betyde at man ligesom de fleste andre steder i landet havde alle muligheder til rådighed, så man ikke behøvede at rejse væk.

Alle disse forhåbninger kan man naturligvis kun ønske sig. Desværre ser virkeligheden ikke

helt sådan ud som jeg lige har beskrevet den. Men jeg tror at engang ud i fremtiden, måske om 10-15 år vil ungdommen i Sønderjylland måske have de rette omstændigheder. Hvis altså egnens udvikling går den rigtige vej, og vi tænker langsigtet og fremadrettet. Al den snakken om at „de gode gamle dage“ skal bibeholdes, kan man for min skyld godt glemme. Den tid er passé.

Udviklingen går fremad, og hvis vi ikke vil ende som et frilandsmuseum befolket af

pensionister, så skal der nytænkning til.

Artikelforfatteren:

Jeg hedder Martin Jessen, er 17 år gammel, født i 1985, og bor i Aabenraa. Lige i øjeblikket går jeg på Sønderjyllands Idræts- og Naturefterskole (SINE). Næste år skal jeg på handelsgymnasiet på Købmandsskolen i Aabenraa. Hvad der så skal ske, kan kun fremtiden vise. Men det bliver måske noget med arkitekt.

Oplevelser

Af Anders Munk Futtrup, Esbjerg

Anledningen til dette skrivi er, at Arne Simonsen fra Radio Syd for et stykke tid siden havde en samtale med mig i en serie, der vistnok hed Stafetten. Man skulle fortælle om det, der lå én på sinde. Det blev for mit vedkommende oplevelser angående Sydslesvig, nazismen og besættelsestiden.

Nogle må åbenbart have hørt udsendelsen, bl.a. personer med tilknytning til Sønderjysk Skoleforening, for derfra blev jeg kontaktet om en artikel over samme tema til Sønderjysk Almanak 2003. Det har jeg sagt ja til vel vidende, at en omplantning af det talte til det skrevne har sine vanskeligheder. Hvad der er sagt med strejf af humor og brug af mimik, kan ikke gengives på tryk. Derfor er radioudsendelsen og denne artikel forskellige.

Mit første møde med nazismen

Da Hitler blev tysk rigskansler i januar 1933, var jeg 12 år og havde kun såre ringe kendskab til tyske forhold. Noget mere vidste jeg om de sønderjyske tilstande, både nord og syd for grænsen. Denne Adolf Hitler var dog et ubeskrevet blad for mig.

Jeg husker min fars betænkelige miner, når han i månederne efter Hitlers magtovertagelse læste i aviserne eller hørte i Pressens Radioavis om udviklingen i Tyskland. Men jeg husker også, at hans betænkeligheder forsvandt for en stund efter München-forliget. Far troede åbenbart på den engelske premierministers ord, da han efter mødet i München udtalte: »Fred i vor tid«. Far sendte Chamberlain et takketelegram.

Der skulle gå nogle år ind i 1930'erne, før jeg selv forstod, hvilken farlig mand Hitler var.

Første gang jeg rigtig blev klar over nazisternes fjendtlige indstilling over for det danske mindretal var engang i slutningen af 1930'erne. Far skulle tale ved et møde på Duborgskolen.

Anders Munk futtrup

Sammen med skovrider Holdt, Grindsted, kørte vi i egen bil til Krusaa. Holdt skulle besøge et feriebarnd i Flensborg. I en forfærdelig gammel bus ankom vi til ZOB, rutebilstationen i Flensborg. På dansk spurgte far rutebilchaufføren om vejen til Duborgskolen. Chaufføren svarede ikke, men gav til kende, at vi skulle vente. Da den sidste passager var ude af bussen, lukkede chaufføren døren og forklarede nu på dansk, hvordan vi skulle komme til Duborgskolen. Senere fik vi at vide, at chaufførens talen dansk kunne føre til afskedigelse.

På vejen op til skolen spiste vi i Gnomenkeller. Det var på en af de dage, hvor Hitler holdt en af sine såkaldte store taler. Det var påbudt alle tyskere at høre hans tale. Derfor lød hans skrigende, hæse stemme ud fra højtalerne i lokalet. Både far og jeg mærkede den trykkende stemning i restauranten. Talen blev hørt i tavshed. Der var ingen begejstring at spore.

Da maden var fortæret, gik vi videre op ad Toosbygade, hvor vi blandt andet blev vidner til, at en flok Hitlerjugend-drenge forfulgte to drenge. Da vi senere oppe på skolen fortalte om denne hændelse, fik vi at vide, at danske spejderdrenge af og til blev forfulgt af Hitlerjugend.

Hvad far talte om ved mødet, erindrings jeg ikke. Derimod husker jeg ganske tydeligt

sammenkomsten om aftenen hos rektor Andreas Hanssen. Der blev bl.a. talt meget om Hitlers tale tidligere på dagen, om forfølgelserne og om de truende skyer, der hvilede over det danske mindretal. Pludselig rejste rektorens kone sig, lagde en tevarmer over telefonen og sagde til far: »Gestapo lytter«.

At en sådan Flensborgtur gjorde indtryk på en stor dreng, behøver jeg ikke uddybe nærmere. Den forandrede politiske situation i Tyskland mærkede vi dog efterhånden også hjemme, for mine forældre begyndte at få enkelte overnatende gæster. Det var fortrinsvis jøder, der havde valgt at forlade Hitler-Tyskland.

Pressens Radioavis

Om den anden personlige oplevelse fandt sted før eller efter Flensborg-turen husker jeg ikke præcis, men formodentlig fandt den sted i slutningen af 1930'erne. Fars lille Morris stod med en brækket aksel på et værksted et sted nede i Tyskland. Reservedelen skulle indforskrives fra England, og det tog sin tid. Far havde været på en tur med gamle elever og var kommet hjem i en bus sammen med rejse-deltagerne. Nu skulle min storebror Hans, der lige havde fået kørekort, ned for at hente bilen, og jeg skulle med.

Stemningen på værkstedet forekom mig meget trykket. Der blev gjort forsøg på at få Hans til at udtale sig om Hitler, og hvad man i Danmark mente om det tyske folks fører. Normalt var min storebror ikke særlig diplomatisk, men her i de tyske omgivelser forstod han at snakke udenom, så vi ikke blev sat fast. Lettet kørte vi ud af værkstedet.

På hjemturen ville vi spise et sted i nærheden af Eckernførde. Far havde fortalt om et spisestue, hvor værten kunne tale dansk. Vi stoppede op ved 12-tiden. Da vi havde bestilt vores mad, bad vi tjeneren om lov til at høre den danske radioavis. Tjeneren hentede værten, der bestyret kom hen til vores bord og meddelte, at det var strengt forbudt at høre udenlandsk presse. Med andre ord: Vi blev mindet om, at tyske forhold var helt anderledes end de danske.

Da vi nåede den danske grænse i Krusaa, glædede vi os virkelig over Dannebrog, der

vajede ved den danske told- og paskontrol ved grænseovergangen. Flagnig havde man råd til dengang.

*Grænseovergangen i 50'erne.
Foto: Sønderjysk Årbog 2001.*

Optakten til den 9. april 1940

Selvfølgerig har jeg efter besættelsen læst en del om det, der foregik på internationalt plan før den skæbnetunge dato den 9. april 1940. Det forsøger jeg at udelukke i denne sammenhæng, hvor det drejer sig om mine egne oplevelser.

Nævnes bør det dog, at en anden krig optog mig inden den 9. april, nemlig den såkaldte Vinterkrig, som Finland udkæmpede mod det mægtige Sovjetunionen 1939-1940. Den personlige erindring har at gøre med en boksering og en Nimbus-motorcykel på snemeder. I bokseringen befandt sig min far. Han havde dog ikke boksehandsker på. Da han åbnede munden i bokseringen i Grindsted, var det for at byde nogle finske bokkere velkommen. Far kom tilmed i Idrætsbladet. Jeg var meget misundelig. Motorcyklen med meder var en anden, finsk inspiration. En af de lokale læger, læge Mynster, havde åbenbart set et billede af en finsk soldat med en motorcykel fra Vinterkrigen. Motorcyklen var udstyret med meder, så selv vanskeligt sneterræn kunne overvindes. Så vidt jeg husker fik Mynster lavet nogle tilsvarende meder hos den lokale smed. De var lavet sådan, at de først kom i funktion, når Mynster skulle igennem snedriverne. Han var vældig tilfreds med altid at kunne komme frem til sine patienter - og de for at han kom.

Fra Vinterkrigen i Finland flyttede opmærksomheden sig dog snart mod Danmarks grænse

mod syd. Hvad jeg især husker fra dagene op mod den 9. april 1940, er rygter fra danske eksportchauffører, udgået fra Esbjerg. På deres ture ad tyske landeveje havde de set tyske tropper på vej mod Danmark.

Sammen med far blev vi orienteret gennem radioen. Nærmest med hovederne helt inde i højtalerne hørte vi om mineudlægningen i dagene før den 9. april. Altmark-affæren var en spændende begivenhed. I den norske Jøssingfjord havde englænderne bordet Altmark, der var tysk hjælpeskib for det store tyske panserskib Admiral Graf Spee. Om bord på Altmark var der en del engelske søfolk, opsamlet af tyskerne fra sænkede, britiske handelskibe.

Da vi sent om aftenen den 8. april gik til ro, var vi urolige for, hvad der ville ske næste morgen. Ikke uden grund, skulle det vise sig.

9. april 1940

Den 9. april 1940 tidligt om morgenen blev Danmark så besat. Som i så mange andre danske byer var første varsel overflyvning af tyske flyvere. Sådant var det også i Grindsted. En særlig nærgående flyver fløj meget lavt hen over vores hus. Denne provokation fik min mor til at stampe i gulvet og harmdirrende udbryde: »Jens (min fars fornavn) det er da at krænke vor neutralitet«! »Ja, det skal jeg mene«, lød svaret.

Senere op ad dagen oplevede jeg som andre, der boede i byer, hvordan tyske, motoriserede styrker drøned gennem gaderne. Afvigelsen fra denne fælles oplevelse var arbejdet med salg af mørklægningspapir. Jeg var i boghandlerlære, og det var så boghandlerens og mit job at rationere det meget beskedne varelager af nævnte papirtype til de mange kunder. I første omgang kunne der kun blive til mørklægning af et rum pr. familie.

Senere i besættelsen

Ellers husker jeg bedst Alsangen på Torvet, hvor førstelærer Sørensen formåede at få de mange Grindstedborgere til at synge de danske sange af karsken bælg.

Jeg var også med til noget, der blev kaldt Algang. Man skulle være et bestemt antal

deltagere på et hold. Der blev lagt vægt på at komme samlet i mål, når strækningen var tilbagelagt.

Dansk Ungdomssamvirke var også blevet inspireret til en møderække for alle foreninger i sognet. På et af møderne talte Dansk Ungdomssamvirkes formand, professor Hal Koch. Så vidt jeg husker talte han om Valdemartiden. Hal Koch var gæst hjemme hos os. I den forbindelse kom han med en udtalelse, der overraskede mig

Alsangbog udsendt på Christian den Tiendes 70 års fødselsdag den 26. september 1940. Sangbogen blev trykt i 1.100.000 eksemplarer og blev brugt ved alsangen.

meget: »Vi må regne med, at besættelsen vil vare i mange år. Man må være indstillet på, at den nationale kamp er en årelang kamp«.

Om Hal Koch tænkte på kamp i illegal virksomhed ved jeg ikke, men det var, hvad jeg kom ind i, da jeg først i 1940'erne kom til Vordingborg. Den »virksomhed« skal jeg ikke

komme nærmere ind på her udover at nævne, at jeg en dag fik besked fra min bror, der nu var lærer på Duborgskolen, at der på en bestemt dag ville komme en pakke til mig. Da dagen oprandt, viste det sig at være en meget ung mand, der var blevet smuglet over vor sydlige grænse. Også den »smugling« har sin særlige historie, der desværre ikke er plads til her.

Min vej til Sydslesvig

Under mit ophold på Krogerup Højskole i 1947 så jeg en dag i avisen en ledig stilling som ungdomssekretær i Sydslesvig, som Dansk Kirke i Udlandet og Kirkeligt Samfund havde opslået. Tjenestestedet var Husum og Ejdersted. Den søgte og fik jeg.

Den første tid var jeg dog på Dansk Ungdomssekretariat i Flensborg for at prøve at snuse lidt til udfordringer og opgaver i mit kommende arbejde. Min læremester var Frants Wingender, som var sekretær for det danske ungdomsarbejde.

Til Husum kom jeg efter et par måneder i Flensborg. Den første tid var jeg alene i Sydslesvig. Kort tid efter vores vielse i Jelling lige inden sommerferien 1948 kom min kone Lis også til Husum. Hun var blevet ansat som lærer ved skolen og afløste sin vikar - nemlig mig, der havde haft vikarjobbet ved siden af på grund af lærermanglen i efterkrigsårenes Sydslesvig.

At bo og leve i Husum

Det var ikke problemløst at komme til Sydslesvig lige efter krigen. De sociale forhold var elendige. Arbejdsløsheden var stor, og sammenhobningen af flygtninge var et stort problem. De boede ikke alene i baraklejre, men var også indlogeret i private hjem. Naturligvis gav det store spændinger mellem den hjemmehørende befolkning og flygtningene.

Vi, min kone og jeg, kom til at bo hos familien Lorenzen. Så vidt jeg husker havde Lorenzen tre børn. Familien måtte stue sig sammen på 1. sal. Derved blev der et lille loftværelse ledig på 2. sal. Vi delte et primitivt køkken med en flygtning, fru Randau, der kom fra Østtyskland. Hun var meget beskeden og hensynsfuld over for os. Hverken hende eller

hendes lille hund havde vi problemer med. I det lille værelse var der plads til bord, et par stole og en slags seng kaldet »to i en«, som vi havde købt i det københavnske varehus Messen. Fik vi gæster, ikke for mange, lånte vi et par stole hos fru Lorenzen, og så måtte gæsterne blive på deres pladser, indtil de skulle hjem.

Endnu i slutningen af 1940'erne kunne det knibe med at skaffe mad. Grøntsager blev dyrket, hvor der var en bar plet jord. Selv en stump af et fortov kunne bruges til at dyrke kål. Det kunne ske, at jeg havde min gang i en boligkarré, og da blev jeg ofte mødt af en skrækkelig kållugt. Siden Husumopholdet har jeg haft meget svært ved at spise kål.

Lidt om arbejdet

I Husum var der dansk kirke, børnehave og sekretariat for det danske arbejde i amtet.

Landbrugskonsulent, Aksel Petersen, holdt også til her i Husum. Jeg nød godt af megen hjælp fra hans side. Han havde allerede været en tid i Slesvig. Hjælp var der også at hente fra amtssekretæren, Lars H. Schubert. Han var sydslesviger og en kender af dansk, folkeligt arbejde i landsdelen.

Vi tre havde mange oplevelser sammen. Jeg husker særlig dengang, vi var til »eksamen« et sted ude i Fjælde (Viol) Sogn. Nogle unge sydslesvigske landmænd havde gået til dansk-undervisning hos pensioneret lærer Petersen. Nu skulle de unge menneskers danskkundskaber prøves. De unges dansklærer mente, at landbrugskonsulenten, amtssekretæren og ungdomssekretæren var bedst egnede til at vurdere, om de unge rent sprogligt kunne klare en landbrugsuddannelse i Danmark. Vi hørte på og mente, at de nok skulle klare sig.

Fædrene havde også hørt på. Mændene sad i en stue rundt om kaffebordet. Kvinderne var i en tilstødende stue. Nu kom de med deres bagværk. Først »bundbrødet« og derefter alt det andet, der var bagt. Til sidst lå der en stabel af kager på »bundbrødet«. Kvinderne stod i dørbåningen nøje vogtende på, at vi spiste, hvad de havde serveret for os. Det var en drøj omgang at få al den kage spist. Nu forstod jeg bedre amts-

sekretærens beklagelse over en »dårlig mave«. Han måtte tage hensyn til den, og derfor kunne Lasse, som han blev kaldt, være sparsom med det, han spiste.

Kort tid efter »Fjoldeoplevelsen« blev vi tre indbudt til 70-års fødselsdag hos Ditlev Thomsen i Vinnert. Han var kendt for sit danske sindelag. Man havde fortalt os, at vi skulle have vinsuppe. Vi kunne glæde os. Inden suppen blev båret ind, ønskede Ditlev Thomsen, at vi skulle synge »Jeg er en simpel bondemand«.

Jeg var meget beskednen med min opøsning af den meget priste vinsuppe, der kun blev serveret ved særlige anledninger. Når jeg ikke fyldte tallerkenen op, var det fordi, jeg endnu huskede de mange kager i Fjolde. Selvfølgelig måtte der efter suppen komme mange retter. Men - der kom ikke flere. Jeg gik sulten fra bordet, men det var ikke tilfældet med Lasse.

Hovedkredsen

Nok boede jeg i Husum, men arbejdsområdet var hele Husum Amt og hele Ejdersted. Der var steder, f.eks. i Frederiksstad og Tønning, hvor ungdomsarbejdet var i god gænge. Det skyldtes en flok unge lærere. Tak til dem. Men så var der også andre steder, hvor en hjælpende hånd var nødvendig.

De to amter dannede en hovedkreds. En særlig oplevelse i hovedkredsens regi var en tur til Hallig Hooge. Vi sejlede ud fra Husum Havn i en fiskekutter af ældre dato. Det gjaldt om at sejle lige så snart, der var vand under kølen. Højvandet skulle udnyttes. Husker jeg ret, var det ikke solskin, men den danske præst i Tønning, Flemming Møller, trodsede det uvenlige vejr. Han stod som en støtte ude i forstavnen. Flemming Møller forestod også vor gudstjeneste. Det blev fortalt os, at det var den første danske gudstjeneste siden 1864.

Her i den ene udkant af det sydslesvigske landkort mødte jeg mange fortræffelige mennesker. En af dem var tømrermester Steen, formand for 1. distrikt. Efter et valg, der ikke var gået så godt, fandt jeg ved vor dør en lille træklods, hvorpå der stod: "Der Kampf geht weiter".

Det gør den så.

Anders Munk Futtrup, f. 1921.

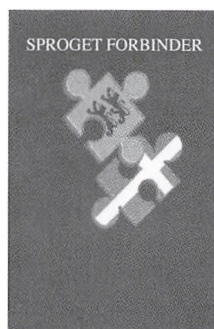
1943 boghandlermedhjælper. Derefter forberedelse på Jelling Seminarium. Optagelse på Vordingborg Seminarium, men studierne blev afbrudt af modstandsarbejde i besættelsens sidste år. Vinteren 1947-1948 elev på Krogerup Højskole og derefter værnepligtig. I 1948 ungdomssekretær i Sydslesvig. I 1950 afsluttende læreruddannelse på Elbæk Lærerskole. 1951-1954 lærer ved den danske skole i Lyksborg. Derefter lærer ved Jens Jessen-skolen i Flensborg og samtidig leder af Fritids- og ungdomshjemmet på Sortevej for den nordlige del af Flensborg. 1959-1977 lærer ved Eshbjerg Realskole. Bestået prøven til særuddannelsen ved præsteembeder i Folkekirken og fra 1976 hjælpepræst hos residerende kapellan i Guldager Sogn. 1977 præst i Jerne Sogn. Pensioneret 1984.

Johann Mikkelsen

Sprogforeningen

- oprettet 1880 til fremme af dansk sprog og kultur

Mine år med Sprogforeningens almanak Johann Mikkelsen, medlem af Sprogforeningens bestyrelse fortæller her om dansk litteratur, danske ugeblade og især Sprogforeningens Almanaks betydning i et dansk hjem uden for Danmarks grænser.

Mit hjem lå i det gamle Sydtønder amt. Her havde min bedstefar et lille landsted. Han var født i 1845; og en af de sorteste dage for ham var, da Sønderjylland gik tabt i 1864. Den 19-årige landmand kunne ikke forliges med, at tyskerne havde taget hans land. Det var en af grundene til, at han blev en god dansk mand, der ikke gik på akkord. Dansk var han i liv og sjæl. Efter 56 år under fremmedherredømme, øjnede bedstefar en chance til at komme hjem til Danmark. Her blev han igen skuffet, idet grænsen fra 1920 kom til at gå 6 km nord for hans gård.

Min far blev født i 1881, han opdragedes til at være dansk, og det vedblev han med at være.

Blandt andet var han en god repræsentant for det sønderjyske sprog. Han tiltalte alle på sit modersmål sønderjysk, og kunne de ikke forstå ham, kunne han godt snakke plattysk.

For at kunne holde på sit danske var det nødvendigt, at der kom nye impulser ind i hjemmet. Min bedstefar var en af de første holdere af Flensborg Avis. Da gården lå et par km uden for byen, var det til stor ærgrelse for postbudet, der nu hver dag skulle bringe avisen ud til gården.

Min far læste gerne, og det var mest dansk litteratur. Efter 1920 blev der skabt en ordening med en bogsamling i Flensborghus. Det gav mange gode stunder i selskab med danske bøger og blade.

Jeg husker fra mine drengeår, at "Hjemmet"

og "Familie Journalen" kom. For mig var "Knold og Tot" og "Gyldenspjæt og Rasmine", det bedste.

Og til jul fik vi "Ved Julelampens Skær". Det var bøger og blade, som mange af vore dygtige folk, der optog et arbejde i Sydslesvig efter 1920, kom med til os. I mit hjem kom Gustav Lindstrøm, Maren Sørensen, Kathrine Bøjlesen, men også Niels Kjems og landbrugsvejleder Erik Paulsen. Det gav et frisk pust, og det gav mod til at arbejde for en sag, der ofte blev besværliggjort af de mange, som mente de var tyskere.

I min fars gemmer har jeg fundet flere årgange af Sprogforeningens Almanak. Den ældste i vort eje er fra 1903. Sprogforeningens Almanak blev en fast bestanddel i vort hjem.

Almanakken blev meget brugt. Min far læste alt, hvad der stod i "æ almanak". Både kalenderen, tabellerne, historierne, de historiske beretninger, mindeordene, ja også annoncerne. Det var alt sammen noget, der interesserede ham, og så havde det med Danmark at gøre. Det var på det tidspunkt, da mange danske syd for grænsen havde den indstilling, at alt hvad der var dansk, var godt.

Almanakken havde sin faste plads på hylden, den skulle være ved hånden, når der var brug for den, og det var der tit. Der var kalenderdelen, hvor min mor lagde meget vægt på at kunne følge med i månefaseme. Så var der tidevandstabellen, den var uundværlig. Min svigerinde var og er stadig overbevist om, at fødsler, såvel ved mennesker som ved dyr, sker når tidevandet stiger. Når det gik mod ebbe, så kunne vi roligt foretage os noget andet, for så ville der ikke blive født noget.

Der kunne være en adresse, man skulle bruge. Der kunne være jagttabellen eller drægtigheds-kalenderen. Den var meget praktisk for en landmand. Man kunne selv bestemme, hvornår køer skulle kælte, hvornår hoppen skulle have føl, hvornår soen skulle fare osv. De voksne kunne altid ty til den, når det var noget med heste, køer, får og grise; men da min kanin var blevet parret, kunne jeg ikke få at vide, hvornår jeg kunne forvente kaninens nedkomst. Det var en stor skuffelse for mig.

Noget af det, der altid var meget væsentligt, var mindeordene. Vi havde jo gennem årene stærke forbindelser nordpå; men det var ikke altid, at vi erfarede, når der skete dødsfald. Her kunne almanakken hjælpe os. Særlig blev der lagt mærke til mindeordene for vore sydslesvigske faldne. Her var det L. P. Christensen, redaktør af Flensborg Avis, der altid havde et mindeord om dem, der blev derude.

Da jeg blev lidt større, begyndte jeg også at læse i almanakken. Der var gode historier og især de indlæg, hvor man havde benyttet det sønderjyske sprog. Disse historier har jeg haft megen glæde af, og ikke mindst efter at jeg er blevet voksen. Allermest har jeg brugt de sønderjyske historier efter 1974, da "Æ AMATØER" startede. Det var virkelig godt oplæsningsstof. Og det er rart, når man kommer ud til folk, at det er historier, der bliver vel modtaget.

Almanakken har altid haft en stor betydning for folk i vor landsdel. Jeg tænker her på de historiske beretninger, artiklerne om de nord-slesvigske forsamlingshuse, beskrivelsen af de forskellige genforeningssten osv. Men også de korte fortællinger har betydet noget for bevarelsen af det danske sprog, og det især hos os i Sydslesvig. Det var dejligt at læse historier skrevet af Martin N. Hansen, Thit Jensen, Sigurd Elkjær, Th. Kaufmann for bare at nævne nogle stykker.

Almanakken havde et dejligt format. Den var tilpas stor, og så kunne den endda blive puttet ned i en jakkelomme, når det var noget, man skulle vide undervejs. Jeg har været meget ked af, at man standsede udgivelsen af almanakken, efter at den i hundrede år havde fulgt mange

familier i Sønderjylland. Men det var man jo enige om i Sprogforeningens bestyrelse, om det var af økonomiske grunde, eller der var noget andet, det skal jeg lade usagt. Men det er en skam, at den standsede.

Sønderjydske Skoleforening tog så tanken op om en fortsættelse af almanakken, så i 1994 udkom SØNDERJYSK ALMANAK. Det er en god fortsættelse, men det er ikke vor gamle almanak. Formatet er større. Det kan godt være, at artiklerne er blevet lidt vægtigere. Lad os håbe, at denne fortsættelse må få en lang levetid.

Almanakken, såvel den gamle som den nye, betyder meget for mig. Det har været og er stadig en rigdom i min tilværelse. Der er ikke mange dage i året, hvor jeg ikke læser i almanakken. Det er måske nedarvet, det gjorde min far og min bedstefar også. Jeg håber på gode stunder i selskab med de 100 gamle og de 10 nye almanakker. Jeg er så heldig at eje dem alle.

Johann Mikkelsen

Sprogforeningens Sprog- og Kulturpris overrækkes på generalforsamlingen den 6. maj 2002 til Helge Krempin

Sprog- og Kulturpris 2002

Ved Sprogforeningens generalforsamling den 6. maj 2002 på Folkehjem uddeltes Sprogforeningens Sprog- og Kulturpris. Modtageren blev denne gang Helge Krempin, Flensborg.

I årenes løb har Helge Krempin udført et mangesidet virke både for den sydslesvigske afdeling og for hovedforeningen - heri bl.a. fotoopgaver, lay out af plakater, mærkater og skoleudstyr samt mange andre billedmæssige opgaver.

"Vi siger tak for din og din hustrus hjælpsomhed. Vi føler at være blandt venner af Sprogforeningen, når du løser opgaver for os - at vi i Helge Krempin har en fortæller, der udtrykker Sprogforeningens mål og formål som en hjertesag!" udtalte formanden i sin tale til prismodtageren.

Med prisen fulgte ud over selve påskønnelsen en check på 5000 kr. samt en stor rose til fru Helga Krempin.

Bestyrelsen

Sprogforeningens kontaktpersoner

Kommune	Navn	Telefon
Aabenraa	Knud Kristensen	74 61 36 32
Augustenborg	Regnar Liboriussen	74 47 44 41
Bredbro	Else Nielsen	74 71 01 18
Bov	Hans H. Bang	74 67 16 18
	Lorens C. Hansen	74 60 82 24
	Launi Petersen	74 67 31 08
Broager	Johan Tychsén	74 44 18 90
Christiansfeld	Povl Verner Hansen	74 56 22 48
	Karen Bagge Hansen	74 56 61 44
Gram		
Gråsten	Ove Nissen	74 65 07 45
	Poul Jørgensen	74 65 05 26
Haderslev	Niels Aage Madsen	74 52 16 24
	Jette Hørslev-Petersen	74 58 43 78
	Niels P. Bladt	74 52 41 95
Højer	Svend Kristiansen	74 78 32 15
	Bianca Wendt	20 43 60 40
Lundtoft	Tove Asmussen	74 68 53 30
	Laura Madsen	74 68 55 10
Løgumkloster	Jens A. Berg	74 74 35 10
	Thomas Rodenberg	74 74 33 83
Nordborg	Marie Hess	74 45 62 65
Nr.Rangstrup	Hans Schmidt	74 83 41 08
	Inger Rahbek Andersen	74 83 40 81
Ribe	Andreas Smidt	75 42 15 48
Rødding	Aage Sørensen	74 84 52 59
	Johan A. Olsen	74 84 10 80
Rødebro	Mary Andresen	74 66 21 44
Skærbæk	Tage Bundgaard	74 75 31 34
	Rosa Schmidt	74 75 52 10
Sundeved	Helga Staugaard	74 46 14 02
Sydals	Marie Simonsen	74 41 51 12
Sønderborg	Hans Jørgen Nielsen	74 42 64 32

Tinglev	Matthias Mathiesen	74 76 21 54
Tønder	Thorbjørn Heick	74 72 12 07
	Tove Lorenzen	74 72 71 44
	Ingolf Haase	74 73 85 69
	Birgitte Schmidt	74 72 66 42
Vojens	Povl Solmer Frank	74 54 10 01
Sydslesvig	Signe Andersen	04846 590
Sydslesvig	Volker Bock	04623 7189
Sydslesvig	Johann Mikkelsen	04662 3185

Sprogforeningens bestyrelse

Ove Nissen, Rinkenæs (formand)
 Signe Andersen, Hatsted (næstformand)
 Thomas Rodenberg, Løgumkloster (kasserer)
 Povl Verner Hansen, Christiansfeld (sekretær)
 Volker Bock, Thumbj
 Ingolf Haase, Møgeltønder
 Johann Mikkelsen, Læk

Sprogforeningens kontor

Sprogforeningen, Folkehjem, Haderslevvej 7
 DK 6200 Aabenraa. Tlf. 74 62 11 50.
 E-post: sprogforeningen@post.tele.dk
 Hjemmeside: www.sprogforeningen.dk
 Giro-konto: 641-3463.

Kontortid:

2. og 4. mandag i måneden kl. 15 - 17 eller efter aftale.

Telefonsvareren tager altid imod en besked.

Man er velkommen til at besøge Sprogforeningens kontor og f.eks. se, hvad vi har af bøger og gamle almanakker, - og helst træffe aftale i forvejen.

Kontingent: Livsvarigt medlemskab koster 200 kr.

Vi sender gerne info-materiale og girokort. Enkelte har givet udtryk for, at et kontingent på 200 kr. ikke er ret meget for så mange år. Men vi tager gerne imod gaver som livstegn.

**Næste ordinære generalforsamling
mandag den 5. maj 2003**

Sønderjysk Skoleforenings årsberetning 2002

Af Lisbet Skau

Årsberetning 2002 blev afgivet på Sønderjysk Skoleforenings årsmøde den 10. juni 2002 på Folkehjem i Aabenraa

Hvad hånden former er åndens spor.
Med flint har oldbonden tømret, kriget.
Hver spån, du finder i Danmarks jord,
er sjæl af dem, der har bygget riget.
Vil selv du fatte
dit væsens rod,
skøn på de skatte, de efterlod!

Beretningen år 2001 startede med et digt af Benny Andersen "Om tiden" - om hvor hurtigt tiden går. I år har jeg valgt 6. vers fra "Hvor smiler fager den danske kyst" skrevet af Johannes V. Jensen.

Tiden går stadig hurtigt, men en oplevelse med et af mine børnebørn forleden sagde mig, at det er godt, tiden går og at vi må have lov at følge med, få oplevelsen med, f. eks. at Asger fyldte 7 år. Gaven, jeg tog med, var en gammel stenøkse, som hans oldemor Anne Marie Kloppenborg Skau havde fundet. Den oplevelse - at give drengen den økse, se hans lille hånd nænsomt glide hen over stenens form - er helt ubeskrivelig. Jeg følte, at drengen til fulde forstod sjette vers af "Hvor smiler fager".

Kend din fortid, tro på fremtiden, lev i nutiden. Verset og denne sætning og historien om Asger giver én håb om fremtiden.

Overført til Skoleforeningen og dens bestyrelse giver det ikke alene håb men også taknemmelighed over for de kvinder og mænd, som startede foreningen og de personer, som gennem årene fik samlet en formue, så Skoleforeningen i år har delt næsten 1 million kr. ud.

Sommetider føler man en kriblen i hele kroppen over, at vi må have lov til at være med, her og nu. Have lov til at bære arven videre. Og

Lisbet Skau

med billedet af Asgers hånd tror vi, ved vi, at den vil blive ført videre i fremtiden.

I årets løb har vi afholdt tre bestyrelsesmøder samt en studieudflugt, som vi placerer i september måned. På turen besøger vi en efter- eller højskole i landsdelen. Det giver bestyrelsen et godt indblik i, hvad der sker på de forskellige skoler. Efterskolebesøg kan vi blive ved med i mange år, da der findes næsten tyve i landsdelen. Højskoler kniber det lidt mere med. Håber landsdelens højskoler kan bevares. De er så værdifulde for os.

Det ene bestyrelsesmøde afholder vi i november sammen med "Store pakkedag", som vi efterhånden kalder dagen. Den dag pakker vi Sønderjysk Almanak til videre udbringning eller forsendelse. Almanakudvalget og Sønderjysk Skoleforenings bestyrelse deler bøgerne imellem sig og alle dem, der er forudbestilt, bliver så vidt muligt afleveret privat. Det sparer porto.

Tusind tak til alle for den tørn som bliver taget. Det gælder også de tillidsmænd som bestiller flere almanakker, som de står for udbringningen af.

Jeg vil gerne her bringe en stor tak til almanakudvalget for det store arbejde, der helt frivilligt gøres for at få lavet en god og læsevær-

dig almanak. Almanakudvalget er et håndplukket udvalg, valgt af Sønderjydske Skoleforening og falder der én fra i udvalget, erstattes vedkommende af en ny og indtil nu har det ikke været vanskeligt at få fat på nye initiativrige personer.

Almanakudvalget mødes en halv snes gange om året. Redaktøren Hans Ole Mørk har meddelt os, at han stopper helt efter udgivelsen af 11. årgang. En ny redaktør er trådt til - Lis Mikkelsen, Toftlund. De to hjælper hinanden med 10. årgang. Tak til Lis Mikkelsen fordi du vil påtage dig opgaven og tak til Hans Ole Mørk fordi du vil hjælpe med at oplære en ny redaktør.

Når regnskabet bliver fremlagt, vil I se, at almanakken har givet et pænt overskud. Almanakudvalget oplever af og til, at vi får nogle reaktioner på de artikler, vi har taget med. De kan være både positive og negative. Almanakudvalget kan selvfølgelig ikke komme med en kommentar i næste almanakudgave, men optager det positivt at der er nogle, som vil kommentere de forskellige artikler.

Forsiden i 2002-udgaven var fra Idræts-højskolen i Sønderborg, som lige har afholdt 50-års jubilæum. Også Rinkenæs og Sommersted Ungdomsskoler har afholdt 50-års jubilæum.

På bestyrelsesmødet i februar måned beskæftiger vi os især med godkendelse og uddeling til efterskoleelever. Bevilling til højskoleelever strækker sig nærmest over hele året. Beløbet, som bliver bevilget, bliver selvfølgelig ikke udbetalt, før end vi kan se, at eleven næsten har fuldført skoleforløbet.

Sidste bestyrelsesmøde er regnskabsmødet, som foregår i maj måned. Her gennemgår vi sammen med revisor regnskabet, som bestyrelsen godkender til indstilling til generalforsamlingens godkendelse. Efterhånden er det et digert værk, der skal gennemgås. Det er en god fornemmelse, når der er styr på regnskabet. Næsten 10 millioner i egenkapital og som sagt i indledningen uddelinger på næsten 1 million kr. i dette år.

På mødet i år bevilgede vi 10.000 kr. fra Ella og Holger Andersens Legat til egnesspillet omkring Trøjborg. I år spilles det sidste stykke. Der er blevet lagt et helt fantastisk frivilligt

arbejde i at få egnesspillet op at stå. Det vil vi fra Sønderjydske Skoleforening gerne belønne.

Historisk Samfund for Sønderjylland har bedt os om et beløb til støtte til udgivelse af bogen "Genforeningens bedste gave. Skoleordning og amtsskolekonsulenter 1920-1963". Vi bevilgede 15.000 kr. fra "Enkefru Doris Elisabeth Loebger født Ries's Mindelegat".

Carla Schiblers Legat havde efterhånden samlet et pænt beløb, som fortrinsvis skal bruges til Højer Ungdomsskole. Sønderjydske Skoleforening overrakte 15.000 kr. til Højer Ungdomsskole i anledning af 50-års jubilæet i november 2001.

"Købmand af Nr. Hostrup Hans Jessen og hustru Kela Jessens Studielegat" Har haft en uddeling på ca. 70.000 kr. til 55 ansøgere og fra "Den Sønderjydske Fonds Legat for skolehjælp til danske syd for grænsen" har vi uddelt 50.000 kr. Heraf var 25.000 kr båndlagt til Rendbjerg og Vesterled lejrskoler.

For tiden findes der 242 godkendte efterskoler eller ungdomsskoler i Danmark. Elevtallet i dette skoleår sætter rekord med 22.045 elever. Undervisningsminister Ulla Tørnæs har fremsat forslag om 10. klasses konstruktion. I det sidste nummer af efterskolebladet havde tre elever skrevet et åbent brev til Ulla Tørnæs, hvor de bl. a. gør opmærksom på, at hvis 10. klasse bliver nedlagt, vil unge blive presset til at starte en uddannelse, som de slet ikke er klar til. De beder om, at de som unge må få lov til at være unge, og at efterskolerne får lov til at beholde 10. klasserne.

Sluttelig til bestyrelsen og almanakudvalget tak for et godt arbejdsår. Ved fælles hjælp lykkes tingene, eller vi kan bruge H. C. Andersens digt:

Pandeben - godt det gror
bag ved det forstanden bor.
Den vil læse, den vil lære
bringe dig i agt og ære
sidde som en holden én
bag det stolte pandeben.

I taknemmelighed over at Sønderjydske Skoleforening stadig er en livskraftig forening, som giver glæde til mange, vil jeg slutte med første

vers af ”Som dybest brønd gi’r altid klare
vand” af Jeppe Aakjær, som er på programmet
efter generalforsamlingen.

Som dybest brønd gi’r altid klare vand,
og lifligst drik fra dunkle væld udrinder,
så styrkes slægtens marv hos barn og mand
ved folkets arv af dybe, stærke minder.
Din egen dag er kort, men slægtens lang;
læg øret ydmygt til dens rod fomeden:
årtusind toner op i gråd og sang,
mens toppen suser imod evigheden.

MINDEORD

Erik Hunderup

Brøns

† 03. 09. 2001

* 29. 11. 1936

Erik Hunderup er født den 29.11 1936 i Gånsager som søn af Petra og Jes Hunderup.

Erik havde sin skolegang i Gånsager Skole. Efter endt skolegang kom han i lære som smed ved smeden i Astrup ved Brøns.

Soldatertiden kom til at foregå i Næstved ved dragonerne. Efter soldatertiden kom han hjem igen og blev falckredder i et par år, hvorefter han blev betjent og værkstedsmester i Renbæk.

Erik interesserede sig meget for de svage i samfundet og blev senere leder af Forsorgshjemmet i Esbjerg. Efter 7-8 år skiftede han job og blev leder af amtets forsorgshjem i Løgumgårde.

Erik afsluttede sin aktive erhvervstid som leder af amtets beredskab.

I hele sin tid havde Erik bopæl enten i Brøns eller Gånsager. Det var her han var født, det var her på den egn, han havde hjemme. Erik købte en del jord og fik jorden tilplantet, og han var lige i sit es, når han sammen med sin hund kunne gå en tur ved de nyplantede træer.

Men det var vel som initiativtager af Kyst, Land og Fjord at Erik blev kendt uden for kommunegrænsen. Han havde gennem mange år været irriteret over, at folk uden for vores område ville bestemme, hvordan vi skulle behandle vor natur og kultur.

Erik blev landsformand for organisationen fra starten og var det til sin død.

Erik holdt meget fast i den sønderjyske dialekt og brugte den, uanset hvem han talte med.

Som ven og gennem mange år byrådskollega vil jeg altid mindes Erik med taknemmelighed. Vesteregnet har mistet en god mand, der kæmpede for det, han troede på. Hans klare holdning var altid, at hvad generationer i området har gjort, kan vi også gøre i fremtiden.

*Peter A. Petersen
Rejsby*

Johannes Christian Hamann

Skærbæk

† 29. 10. 2001

* 23. 12. 1909

Johannes Christian Hamann var født i Stougård i Dybbøl sogn, hvor faderen var landpost. Som så mange andre danske sønderjyder måtte han deltage i 1. Verdenskrig, hvor han blev såret, men vendte hjem og kunne genoptage sit arbejde. Det var et stærkt nationalbevidst dansk hjem, og denne holdning satte sig fast hos sønnen, som bl.a. aldrig brugte hilsenen „mojn“, da man i hans hjem havde anset det for et tegn på tyskhed. Også avisen fra barndomshjemmet „Flensborg Avis“ hold Johannes Hamann trofast til det sidste.

Allerede som dreng kom han ud at arbejde hos bønderne, og efter ophold på højskole og landbrugsskole mødte han den jævnaldrende københavnerpige Else Hagedorn. De blev gift i 1936 og købte samme år den smukke gamle gård Haved i Rejsby sogn, der nu er blevet fredet. Her levede de et flittigt landboliv med de seks børn, som efterhånden kom til. Både Else og Johannes var åbne og interesserede mennesker. Selv om de kom fra vidt forskellige miljøer- sønderjysk underklasse og københavnsk borgerskab- smeltede det sammen, så man hos dem mødte noget af det bedste og fineste i dansk bondekultur. De var dybt forankret i højskole- og andelsbevægelsen og åbne over for tidens rørelser, men med et solidt fodfæste i den kultur, de havde bragt med hjemmefra. Else var nok den, der sagde mest, men selv om Johannes ikke hørte til de meget talende, var han en fin fortæller, når det kom over ham.

Det var naturligt for dem at engagere sig

aktivt i sognets liv, både inden for foreningerne og blandt deres naboer. Else passede i mange år sognebiblioteket, og Johannes var aktiv i Skærbæk Landboforening, hvor han var næstformand i tyve år, 1945-65.

Det var derfor næsten en selvfølge, at han også måtte med i kommunalpolitik. 1962 blev han opstillet til sognerådsvalget på en borgerliste. Han fik kun ganske få stemmer - fire eller fem, sagde Else, som pointerede, at mens hun selvfølgelig havde stemt på ham, så havde han det ikke. Johannes ville ikke vælges af sig selv! Listens spidskandidat, sognerådsformanden, fik dog så mange stemmer, at også Hamann blev valgt. I løbet af de næste fire år viste han sig som en dygtig og flittig politiker, der satte sig grundigt ind i tingene, og ved næste valg, 1966, fik han ikke mindre end 119 personlige stemmer. Det er mange i så lille et sogn som Rejsby. Han blev nu sognerådsformand, og deltog som sådan i forhandlingerne om kommunesammenlægningen op imod 1970. Selv om flertallet af kommunalbestyrelsesmedlemmerne i nabo-sognene Brøns og Vodder ønskede at danne en selvstændig kommune sammen med bl.a. Rejsby, gik Hamann sammen med et enigt Rejsby Sogneråd imod denne plan. De var overbeviste om, at en sådan konstruktion ville blive for svag og støttede derfor klart dannelsen af Skærbæk Kommune ved en sammenslutning af de syv sognekommuner: Døstrup, Mjolden, Skærbæk, Brøns, Vodder, Rejsby og Rørmø.

Det blev da også resultatet, og Hamann var således en af arkitekterne bag den nuværende

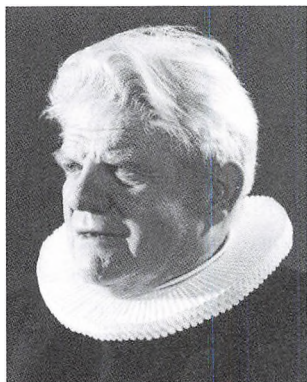
Skærbæk Kommune. Ved valget til den første kommunalbestyrelse blev han Rejsbys repræsentant, valgt på Venstres liste. Selv om han ved det konstituerende møde blev foreslået som borgmester, gik han ind for den konservative Chresten Findahl (indtil da Skærbæks borgmester) og blev selv formand for teknisk udvalg, som han ledede med stor indsigt og grundighed. Fire år senere byttede han plads med Findahl, som blev formand for teknisk udvalg, mens Hamann blev borgmester, en post han havde de næste to perioder, 1974-82.

Han var aldrig en mand af store ord, men grundig, ærlig og bundreel i alt, hvad han fik med at gøre. Han havde måske ikke nogen særlig flair for at føre sig frem i større forsamlinger, men på en egen stillfærdig måde udøvede han stor autoritet med små ord og bevægelser. Han hvilede i sig selv, udstrålede sikkerhed og ro og syntes ikke til at rokke. Når et problem blev forelagt, lyttede han opmærksomt, ofte uden at sige noget, og tænkte sig grundigt om, inden han tog stilling. Men når Johannes så havde tændt sin pipe, lagt tændstikken i aske-

bægret og set roligt og nøje på dem, han snakkede med, bakket et par gange og pustet røgen ud og endelig givet sin mening til kende - med lav stemmeføring, på sønderjysk og ofte med ganske få ord - kunne man være sikker på, at han havde truffet en afgørelse. Så stod han ved det, han havde sagt. Man vidste, hvor man havde ham, og at man kunne stole på ham. Og at der ikke var meget mere at sige om den ting.

1982 valgte han, 72 år gammel, at sige farvel til kommunalpolitik, og i 1988 blev han fuldt fortjent æresmedlem af Venstre. Sammen med Else blev han endnu en række år boende på gården. Stedet var væsentligt for dem begge, og det var med ikke ringe vemod, de solgte den i 1993 og flyttede til et nybygget hus i Brøns. De sidste år boede de på De Gamles Hjem i Skærbæk, hvor Else døde i 1999. De sidste år prægedes af tiltagende svaghed, men Johannes Hamann var fortsat en mand med et mildt og stille smil i øjenkrogen, glad for sin store familie og for de venner, der af og til besøgte ham.

H.E.Sørensen

Mogens Schack Barfod

Højer

† 29. 10. 2001

* 24. 10. 1911

Mogens Barfod døde den 29. oktober 2001. Han blev født i København i 1911, søn af Peter Marius Skak Barfod, der var præst ved Diakonissestiftelsen, men som i 1920 blev sognepræst i Moltrup ved Haderslev. Mogens

Barfod voksede altså op som sønderjyde og blev student fra Haderslev Katedralskole i 1930. I 1936 blev han cand. teol. og i 1939 sognepræst i Voldum ved Randers. Samme år blev han genindkaldt til militærtjeneste og deltog som

løjtnant i kampen ved Haderslev Kaserne den 9. april 1940. Under krigen deltog han i modstandsbevægelsen og måtte i efteråret 1944 „gå under jorden“. Senere var han kompagnichef for et hjemmевærnskompagni på Djursland. I 1952 afløste han grænsepræsten N.P.Nielsen som sognepræst i Højer.

En af menighedsrådets første stor opgaver i Barfods tid var en omfattende kirkerestaurering, som blev gennemført i årene 1954-56. Det var en opgave, der passede godt til den nye præsts dynamiske personlighed, et kæmpearbejde, som han udførte med kraft og stor dygtighed.

Barfod var en flittig præst. Hans prædikener var velforberejdede, og han holdt dem med ildhu og en indlevelse i sit emne, der kunne blive så stærk, at han undertiden i sin optagethed kom til at bruge mere af sin kraftige røst, end der egentlig var behov for. Der var altid noget at hente i hans prædikener, og man hørte godt efter, for de var værd at lytte til, båret som de var af en fast teologisk forankring, et sundt „uteologisk“ menneskesyn og en varieret fremstilling.

Nogen har sagt, at ingen er så svær at være præst for som degnen, fordi denne så at sige er tvangsindlagt til at høre alle hans prædikener. For Barfod var det ikke noget problem. Han kunne hver søndag interessere sin degn, og hans prædiken gav tit anledning til en efterfølgende god samtale mellem organist og degn.

Han var flittig til at besøge syge og gamle. Ved begravelser holdt han hver gang en god tale, som altid rummede en prædiken, der havde noget at sige tilhørerne. I størstedelen af hans embedsperiode var der kaffebord efter de allerfleste begravelser. Også der tog han ordet og havde igen noget væsentligt at sige. Mange efterladte har været ham taknemmelige for hans virke ved en begravelse.

Barfod var også aktiv inden for det kirkelige område. I en årrække var han således formand for foredragsforeningen „Folkeligt Samfund“, som også i hans tid gav os mange gode oplevelser. Som mødeleder kunne han være festlig, altid elskværdigt myndig og kontant. Han kom også vidt omkring som foredragsholder og var alle dage en ivrig debattør. Han indrømmede

selv, at han havde svært ved at se en talerstol uden at skulle op på den; men der blev lyttet, når han tog ordet. Endnu i sin høje alder tog han del i diskussionen ved sommermødet i feriekolonien Hjerpsted for sydslesvigske børnehavebørn, i hvis bestyrelse han sad i mange år, og som var et af hans hjertebørn.

Han var et ivrigt medlem af Grænseforeningen, som han i mange år var tillidsmand for, og han var meget optaget af forholdene i Sydslesvig og gjorde et stort arbejde for DKU, specielt for menighederne syd for grænsen.

Præstegerningen var et og alt for Barfod, og embedet i Højer blev hans vigtigste livsgerning. Det var svært for ham, da han som 70-årig var tvunget til at gå på pension. Havde det stået til ham selv, ville han have fortsat mange år endnu. Han var en markant præstesikkert, og i Højer vil han blive mindet med taknemmelighed.

Folmer Christiansen

H. C. Clausen, R, p.p.

† 09. 11. 2001

* 02. 07. 1914

Jeg mødte ham på gaden i Tønder , og han slog ud med hånden : ” Der sad jeg ”.

Det var redaktionen for Flensborg Avis - engang for længe siden redaktør Skovrøys blad Vestslesvigs Tidende i Sønderjyllands tyske tid. Her på Flensborg Avis, Vestslesvigs Tidende, arbejdede den unge journalist Clausen i slutningen af trediverne, og selv om livets vej siden førte til Lolland og Ærø og København på Venstres Pressebureau, i dag Den liberale Presse, og de politiske redaktioner på Christiansborg, så forblev H. C. Clausen alle dage en stor sønderjyde. Det var man aldrig i tvivl om, når man mødte ham.

Hurtigt slog samtalen over i sønderjysk, og så fik man at vide, at han altså var fra Bolderslev - født som søn af en dansk gårdejer i Sønderjyllands tyske tid - i 1914. Så han nåede fra barnsben at opleve forholdet mellem dansk og tysk i landsdelen. Han blev i virkeligheden et århundredets vidne - fra afstemningsåret 1920 og i de følgende mange årtier fulgte og beskrev han den nationale og samfundsmæssige udvikling i Danmark.

På Christiansborg var han korrespondent for Jyske Tidende og siden Flensborg Avis, og det var i den tid, da folk på Christiansborg med tilknytning til Sønderjylland ofte havde sammenkomster med den fælles baggrund, og så skulle disse uformelle møder også kaldes noget. Det blev til navnet Sønderjydske Allgemeine. Jamen, er det da ikke et halvtysk navn? Jo, jo, men det lød jo sjovt. Og så kom det til at hedde sådan, udsprunget af øjeblikkets humor.

Grænselandshumor. Den boede også i H. C. Clausen. Og det bliver man ikke mindre dansk af. Det er jeg næsten glad for at mene, at jeg har til fælles med Clausen fra Bolderslev. Jeg ser ham bevæge sig på gangene og i mødeværelserne på Christiansborg - levende iagttagende, samtalende med kolleger, politikere, besøgende. Forklarende, fortællende, diskutering - og med glimt i begge øjne. Fra slutningen af halvtredserne engagerede Clausen sig i kommunalpolitik i Nordsjælland, han var formand for Lillerød sogneråd i en årrække, medlem af byudviklingsudvalget for Københavnseggen og placeret på andre offentlige tillidsposter. Han påtog sig journalistiske opgaver i det nordiske samarbejde og skrev bog om den danske prinsesse Dagmar, som blev russisk kejserinde og var nært knyttet til Finland. Det førte også H. C. Clausen så tæt på Finland, at han blev ridder af Finlands Løve. Den delte plads med værdigheden som ridder af Dannebrog. H. C. Clausen engagerede sig, hvor han var. Og midt i det hele forblev han - en synnejyde.

Frode Kristoffersen

Marie (Misse) Carøe

Haderslev

† 17. 11. 2001

* 04. 02. 1914

Misse var født i Bolderslev som datter af muremester Anders Jørgensen og hustru. De var 6 søskende.

I 1929 fik Misse realeksamen fra Tinglev Private Realskole, og hun blev nysproglig student fra Aabenraa Statsskole. Derefter blev hun cand.mag. i engelsk og gymnastik og fik sin første lærergerning på Tønder Statsskole fra 1940-45. Hun kom til at holde meget af marskegnen med det rige fugleliv og de mange vilde blomster. Det var jo også der, at rektor Egeberg havde skrevet „For en fremmed barsk og fattig“.

I 1945 blev Misse lektor på Sønderborg Statsskole, hvor hun virkede til sin pensionering i 1979. På skolen var Misse en hjælpsom kollega og en inspirerende og veloplagt lærer for eleverne. Timerne var velforberedte. Det var Misse, der stod for pyntning af skolen, når der var fest. Hun lærte eleverne at stille op til kotillon til musik fra en håndoptrukket grammofoon.

I Tønder havde Misse haft meget at gøre med gymnastik og idræt i hele Sønderjylland, og hun var medarrangør, når de 4 sønderjyske statsskoler + Duborgskolen havde idrætsstævner.

I 1947 stiftede Misse „English Club“, og hun var formand indtil nedlæggelsen i 1967. Det var i „E.C.“, Misse mødte sin mand, landsretssagfører Finn Carøe. De blev gift i 1950, og med Finn fik hun en engelskinteresseret mand, der sammen med hende foretog mange rejser i England, hvorfra eleverne fik referat på engelsk.

Misse og Finn skabte en stor og spændende have på Hjort Lorentzensvej, og mange har nydt

gæstfriheden både i hus og have. En gæstebog, der måtte øges, vidner herom. Det blev Misses hobby at dyrke blomster, som hun tørrede til kort og kranse, og som hun gavmildt forærede venner og familie.

Vi er mange, der mindes Misse som en virksom og omsorgsfuld lærer, der prægede vor ungdomstid og siden blev vor ven.

Marie Speggers Simonsen

Peter Christian Jessen

Aabenraa

† 29. 12. 2001

* 27. 08. 1925

Han var født i Aabenraa 27. august 1925 som yngste søn af købmand Peter Jessen, og efter realeksamen i 1942 kom han som to af sine ældre brødre i lære hos Helmer og Jørgensen i Sønderborg.

Efter soldatertiden var han i et varehus i Horsens, på Handelshøjskolen i Aarhus, derefter i et varehus i Aalborg og sluttede sin uddannelse med et ophold i London.

I 1952 vendte han hjem til faderens forretning i Storegade i Aabenraa. Her virkede han til 1972, hvor han startede sin egen dametøjsforretning, Ramsherred 18, i den anden ende af gågaden.

Peter var som sine øvrige søskende i de unge år optaget af spejderarbejdet, ligesom sejlsport havde hans store interesse, men det var hestesport der gjorde ham til et kendt ansigt. Peter var formand for Amtsringeriderforeningen i 39 år

og formåede i den tid at gøre Aabenraa kendt langt ud over landsdelen for det store antal ryttere og Tattooet, hvor der medvirkede orkestre fra hele Europa.

Peter var købmand med hele sin sjæl, og selvom han var 76 år, mødte han hver dag i forretningen, hvor han tog sig af bogholderiet og snakkede med kunderne.

Peter havde aldrig været syg, så det var uforståeligt, at det var så alvorligt.

Alligevel mødte han i forretningen hver dag næsten lige til det sidste, og intet var uforsøgt for at han skulle blive rask, - stærkt støttet af sin kone Bente og børnene Hans-Jørgen, Anne Dorthe og Henrik, men efter 1 år måtte han give op.

Et højt respekteret menneske og en god kammerat er ikke mere.

Hans Schmidt

Anton Madsen Paulsen

Enderupskov
 † 05. 01. 2002
 * 04. 06. 1926

Anton M. Paulsen blev ansat ved Fole Skole som lærer i 1955 og blev fra april 1967 udnævnt til førstelærer på samme skole.

Anton M. Paulsen blev valgt til kommunalbestyrelsen i Gram i 1978 på en borgerliste, men måtte vælge partiet Venstre for at opnå valg til borgmester.

Dette job varetog Anton M. Paulsen i 12 år med stor interesse og indsigt i lokale forhold.

Han havde et godt håndelag, og dette medførte, at han hele tiden var i gang med et eller andet byggeri, samt at han underviste i sløjd på aftenskole.

Anton M. Paulsen var initiativtager til opførelse af Vesteramtshallen i Gram og var sammen med mange andre Gram-borgere med til at bygge hallen på frivillig basis.

Ligeledes sad han i Enderupskov Vandrerhjemms bestyrelse, hvor det igen var hans håndværksmæssige kunnen, der byggede den gamle skole om til vandrerhjem.

Anton var jæger, naturmand og skovdyrker og nød den friske luft ved sommerhuset i Blåvand sammen med familien.

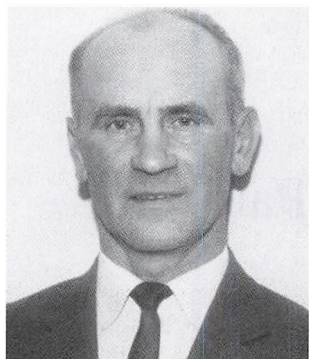
Da Anton M. Paulsen stoppede som borgmester i 1989, fik han en plads i Sønderjyllands Amtsråd, som han varetog i 4 år.

Anton var engageret i det lokale liv omkring Fole sogn, og der var ikke den forening, han ikke engagerede sig i, bl.a. Fole Forsamlingshus og Fole Friskole, og han ydede altid en 100% indsats.

Til et lokalsamfund hørte 3 ting: en kirke, en skole og et forsamlingshus, og det kæmpede han for til det sidste.

Han påbegyndte sammen med sin hustru Inge opførelsen af et nyt parcelhus i Fole i 2001, og han havde netop solgt huset i Enderupskov, så de kunne nyde deres otium i Fole sammen. Dette nåede Anton ikke, da han døde pludseligt midt i byggeriet.

H. P. Geil

Magnus Wind

Lundbæk

† 21. 01. 2002

* 23. 12. 1908

Plantør Magnus Wind, Lundbæk Plantage ved Tinglev, døde den 21. januar 2002, 94 år gammel. Magnus voksede op i Mjolden ved Skærbæk i en søskendeflok på 14. Som ung tjente han ved landbruget. I 1934 blev han ansat ved Plantningsselskabet Sønderjyllands Planteskole i Skærbæk. Magnus blev opfordret til at blive plantør på A/S Københavns Plantnings-selskabs nyindkøbte ejendom „Lundbæk“ ved Tinglev, og den 19. oktober 1935 flyttede Magnus ind i Lundbæk Plantage sammen med sin kone Karoline.

Plantning skulle blive Magnus' og Linnes livsværk. Det er i dag svært at forestille sig Sønderjylland uden plantager, læhegn og plantninger, som det var tilfældet efter genforeningen i 1920. Magnus sagde ofte, at man kunne se fra Lundbæk, når Gudrun Fink hejste Dannebrog i Stoltenlund.

Magnus og Linne har medvirket til anlæg af en række plantager i Sønderjylland, heriblandt Lundbæk, Eggebæk, Dybbøl Gårde, grev Schacks, Fårhus og Rens Hedegård Plantager.

Magnus følte stor glæde ved at se træerne vokse til skov. Det passede ikke Magnus, når træerne skulle fældes, eller når stormene gjorde indhug i plantagerne. Få mennesker har som han oplevet at dyrke planter i planteskolen, plante dem ud i skoven og se træerne blive store og hugstmodne.

Indtil oktober 2001 arbejdede Magnus dagligt i Lundbæk Plantage. Han startede sin gamle Ferguson og tog på skovarbejde med motorsaven. Magnus opnåede det uhyre sjældne at

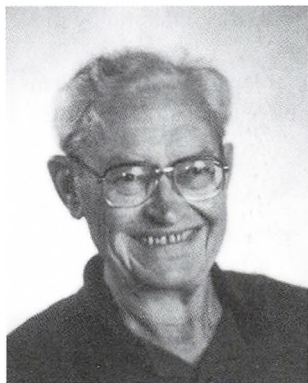
være på Hedeselskabets lønningsliste i 68 år og at være plantør ved A/S Københavns Plantager i over 65 år. For sit virke og sin trofasthed blev Magnus Wind tildelt dronningens fortjenstmedalje i sølv.

Vi er mange, der i årenes løb har besøgt hjemmet i Lundbæk. Det var et af de steder, man ikke kunne køre forbi uden at kigge ind. Der var altid en kop kaffe eller et stykke bom og ikke mindst en snak med Magnus om skoven, livet og hvad der skete. Vi er mange skovfolk, jægere og naboer, der har sat stor pris på hans venskab.

I familien var Linne den udadvendte. Magnus havde det bedst, når han fik lov til at „gå og sans“ hjemme i Lundbæk Plantage, og der var altid nok at tage sig til. Linne døde i 1988, og den sorg var svær at bære. Magnus blev efter Linnes død mere udadvendt. De to sønner, Thomas i Tønder og Kurt i Kruså og deres familier var til stor glæde, stolthed og trøst for Magnus. De gode familierelationer og den aldrig svigtende hjælpsomhed har været til stor støtte for Magnus på hans gamle dage.

Et langt livs tjeneste for plantningen og skoven er endt. En stolt, rank og bundhæderlig person vil blive savnet og mindet. Det var et af de fine gamle træer i skoven der faldt.

*På vegne af skovfolkene i Sønderjylland
Jeppe Lange Nielsen
Hedeselskabet i Letland*

Marius Sahl Høier

Møgeltønder
 † 25. 01. 2002
 * 21. 12. 1920

Marius Høier blev født den 1. dec. 1920, søn af Marie og Peter Sahl Høier på „Hjulsgård“, Kelstrup ved Haderslev. Efter syv års skolegang blev han kontorlærling hos en kornhandler i Haderslev. I 1944 tog han lærereksamen fra Haderslev Seminarium. I årene efter krigen deltog han i hjælpearbejde i Norge og Lapland, og i en periode studerede han litteratur ved Oslo Universitet. Derpå blev han højskolelærer i Kerteminde, senere på Engelsholm, hvor han mødte sin kone Inger Margrethe Balle. I to år var de begge lærere på Krabbesholm Højskole, indtil de i 1953 blev ledere af Møllerup Ungdomsskole ved Randers. Her var de i 12 år, og i 1965 blev de forstanderpar på Højer Ungdomsskole. Dermed begyndte deres sønderjyske virke. Et lykkeligt ægteskab, et godt familieliv og et intenst fællesskab i arbejdet var baggrunden for, at det lykkedes så godt. De supplerede hinanden sjældent fint. I 1981 tog de deres afsked og flyttede til Møgeltønder.

Marius Høier blev aldrig træt af at fremhæve fortællingen som det bærende element i livet på en ungdomsskole. Sagn, eventyr, historiens og bibelens beretninger, litteraturens store skikkelser, alt det gav han liv, og han var en fortæller af Guds nåde. Ikke mindst norske digtere og Asbjørnsen og Moes norske folkeeventyr øste han af, og en norgesrejse blev snart et selvfølgelig led i skoleåret ligesom besøg i Sydslesvig og på Skamlingsbanken.

Ungdomsoprøret fandt sted i disse år, og der skete en udvikling i samfundet, som han var

betænkelig ved, og som også kom til at præge elevholdene på ungdomsskolerne. Skolearbejdet blev sværere, og mange skolefolk blev usikre. Marius Høier kom aldrig i tvivl om sin linje. Det lå ham fjernt at følge med strømmen; men han fulgte altid med tiden på den måde, at han med åbent sind tog stilling til, hvad der rørte sig i den, men vejede det nye på sin egen vægt og bedømte det ud fra sin egen faste livsholdning. Strømme var der nok af i hans Højertid, og hans skole ændrede sig da også; men han gik aldrig på akkord med det, som efter hans overbevisning skulle være skolens grundholdning. Derfor blev det nok på sin vis lettere for ham end for mange skolefolk, fordi han aldrig blev usikker med hensyn til selve grundlaget for sit arbejde, det grundtvig/koldske skolesyn, som han var fast forankret i. Det bevirkede også, at elever og forældre, for hvem en skoles holdning betød noget, de vidste hvad de gik ind til, når de valgte skolen i Højer.

Efterhånden indførte man på flere og flere ungdomsskoler statskontrollerede prøver, men ikke i Højer. Eleverne fik et afgangsbetrag, omhyggeligt udarbejdet af lærere og forstander, så det „kunne give et sandt billede af den person, hvis navn det bærer“ som han udtrykte det. Især i de sidste år var der på hvert elevhold enkelte, der til at begynde med havde svært ved at finde sig til rette med skolens ordensbestemmelser; men heller ikke på det punkt gav han køb, og de fleste vænnede sig hurtigt til dem og befandt sig godt ved det. Mange besøg af gamle elever og mange breve fra dem gav

udtryk for deres taknemmelighed for den ballast, de havde fået på Højer Ungdomsskole.

Marius Højer var også en fin skribent, som skrev en lang række dagbladskronikker. Derudover var han både i Mellerup og i Sønderjylland kendt som en levende fortæller og foredragsholder med baggrund i sit store kendskab til

folkeeventyr, norsk og russisk litteratur og til Sønderjyllands historie.

Ikke mindst på Højer Ungdomsskole vil hans og hans kones virke blive mindet i taknemmelighed.

Folmer Christiansen

Else Jensen

Løgumkloster

† 11. 02. 2002

* 04. 04. 1917

Med Else Jensen er endnu en af de markante lærere, der har virket på vesteregnet gennem et par menneskealdre, gået bort. En lærertype, som næppe findes mere, som var et midtpunkt ikke blot i skolen- den lille skole- men også i det liv, der udfoldede sig omkring skolen, i foreningslivet, kommunalbestyrelsen, menighedsrådet mv.

Else Jensen blev født i et husmandshjem i Langeskov ved Vonge, men voksede op i selve Vonge, hvortil familien flyttede, da hun var helt lille. Hun var det midterste barn af tre i det beskedne hjem, var ret svagelig som barn, så måske var det derfor, hun som noget ret enestående for husmandsdøtre dengang, fik en boglig uddannelse. Hun begyndte med at være ansat på Elbæk Lærerskole, læste til friskolelærer samtidig med og blev lærer i en meget ung alder, kun 19 år gammel.

Efter endt uddannelse arbejdede hun på forskellige fri- og efterskoler, indtil hun i Fårevejle traf Alfred Jensen, som hun blev gift med sidst i trediverne. Dette lærerpar kom i 1939 til for-

bundsskolen i Ellehus, hvor de begge fik deres livsgerning. Skolen var en folkeskole, oprettet i et område, hvor fem sogne grænsede sammen og havde de fleste børn fra de mange nye hjem, der blev oprettet på den egn i forbindelse med omfattende udstykninger. Skolen markerede sig stærkt. Det var under krigen, og det var i et nationalt blandet område, skolen virkede. Alfred Jensen var foruden at være førstelærer formand for ungdomsforeningen og bærende kraft omkring Silkeborgsalen, der var bygget i forbindelse med skolen.

Alfred døde i 1957, hvorefter Else fortsatte, hvor han måtte slippe: i skolen og ungdomsforeningen mv. indtil skolen blev nedlagt i 1961, hvor hun flyttede med eleverne til Øster Højst Skole. I Øster Højst-tiden sad Else Jensen i sognerådet gennem to perioder frem til kommunesammenlægningen i 1970. I menighedsrådet sad hun i flere perioder, og hun var fortsat aktiv i nogle år i Ellehus, da der blev drevet en kommunal ungdomsskole på stedet først i

60'erne. Historisk Forening har også haft gavn af hendes virke.

Dette virksomme liv, folkeligt og fornøjeligt har altid været Else Jensen. Hun elskede at samle familie og venner fra nær og fjern omkring sig, når der var noget at fejre. Så blev der sunget, holdt taler og optrådt til glæde for deltagerne.

Politisk var Else Jensen optaget af retsstats-tanken, og hun forblev denne bevægelse tro til det sidste. Efter sin pensionering- hun havde da

været aktiv lærer i 50 år-, blev hun boende endnu nogle år i Øster Højst, men flyttede så til Løgumkloster, hvor hun var aktiv, så længe hun magtede det. Ikke mindst i forbindelse med Refugiet i byen.

Et barn af almuen, præget af højskolen med mening i tilværelsen var til sidst blevet træt. Hun døde stille fastelavnsmandag den 11. februar 2002.

Christian Clausen

Erik Jessen, R1, p.p.

Aabenraa
 † 16. 03. 2002
 * 23. 09. 1919

I mange år var han Sønderjyllands mest betydningsfulde politiker, og længe før det blev moderne med fusioner, var han foregangsmand.

Så blev han forhenværende. Som politiker og i erhvervslivet. Men aldrig som det engagerede og varme menneske han også var.

Sønderjyllands første amtsborgmester Erik Jessen, Aabenraa, blev 82 år.

Erik Jessen personificerede begrebet sønderjyde. Hans slægt har rod i landsdelen. Udgået fra et konservativt Aabenraa-hjem, faderen var byrådsmedlem i 24 år, blev hans interesse for samfundsproblemer tidligt vakt.

Også for den dansk-tyske problematik, som naturligt optog og stadig optager sindene i grænselandet.

Erik Jessen var med i modstandsbevægelsen, da tyskerne havde besat Danmark. Der kom

nogle år med handelsuddannelse i Århus og en sideløbende vakt interesse for spejderbevægelsen. Han blev leder af ledertræningen og mente selv, det betød meget for hans personlige udvikling.

Hjemme igen i Aabenraa voksede hans interesse for det kommunalpolitiske arbejde og førte til, at han blev opstillet på en dansk liste uden for partierne, en liste der havde sin rod i modstandsbevægelsen.

I 1956 blev Erik Jessen valgt til byrådet for allerede to år efter at blive borgmester i Aabenraa.

Det var han helt frem til kommunalreformen i 1970. Erik Jessen måtte da bekende kulør og følte, at Venstre ville give ham videst spillerum for de idéer og tanker, han havde.

Erik Jessen blev partiets spidskandidat både

til borgmesterposten i Aabenraa og til hvervet som Sønderjyllands første amtsborgmester. Han blev det sidste, og han blev meget hurtigt landsdelens politiske førstemand.

Posten som amtsborgmester havde han i 12 år, og der er ingen grænser for den respekt, der står om hans indsats i opbygningen og styringen af det sønderjyske storamt.

Han var den utroligt venlige amtsborgmester, men bag det venlige image var der også megen håndfasthed.

Ikke mindst takket være Erik Jessen kom der gang i det grænseoverskridende samarbejde. Med diplomatisk lune og enestående tolerance byggede Erik Jessen bro over de dybe kløfter, som besættelsestiden havde skabt i grænselandet. Han byggede bro mellem dansk og tysk, både i sin landsdel og over grænsen. Han gik så vidt, som man nu kunne det dengang.

60 år gammel, på sin karrieres højdepunkt, blev Erik Jessen ramt af en hjerneblødning med en medfølgende delvis lammelse.

- Jeg blev vingeskudt, som han udtrykte det. Uden ellers nogen sinde at jamre over den sygdom, der så voldsomt ændrede hans meget aktive tilværelse.

Endnu engang imponerede han alle. Med en helt utrolig viljestyrke formåede han at håndtere sit handicap på en måde, hvor han ikke accepterede noget, der umiddelbart kunne ligne en fysisk forhindring.

- Skal man op på tredje sal, kommer man det også, som han forklarede med det smil, der var hans menneskelige varemærke.

Ikke kun politik var Erik Jessens liv. Også i den finansielle sektor var han en central person og satte sig varige spor.

Allerede som borgmester i Aabenraa blev han formand for Den Nordslesvigske Folkebank, som i 1970 ved en fusion mellem fire sønderjyske banker blev til Sydbank.

I 1973 blev Erik Jessen formand for Sydbank, som i hans formandstid helt frem til 1990 voksede sig stor via en række opkøb af andre banker og fusion med Sparekassen Sønderjylland.

Erik Jessen var også i repræsentantskabet for Sønderjyllands Kreditforening, blev senere

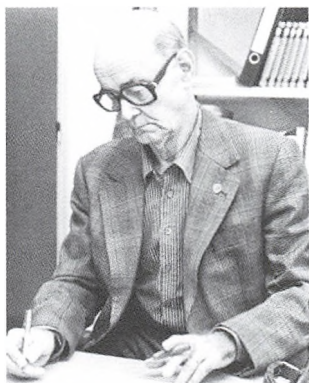
formand for Jyllands Kreditforening og havde en nøgleposition, da den fusionerede med Forenede Kreditforeninger og blev til Nykredit. Stadig med Erik Jessen som bestyrelsesformand.

Livet var ondt ved Erik Jessen, da hans elskede kone Lissen døde i 1998. Men typisk for ham forsøgte han at fortsætte sit liv i villaen på Teglholt ved stadig at følge med i meget, stadig at gå til møder og koncerter og ved stadig at have mange gæster.

Erik Jessen gjorde meget for at bevare kontakten med de mange, han kendte fra et langt, spændende og betydningsfuldt liv. Og han blev da heller aldrig glemt.

Grænselandets store brobygger præsterede et godt livsværk, og hans indsats for Sønderjylland vil blive stående i vor historie.

*Finn Bach
JydskeVestkysten*

Hans Ronald Jørgensen

Flensborg
 † 23. 03. 2002
 * 17. 02. 1915

Sydslesvigsk Forenings legendariske sekretær gennem 26 år, Hans Ronald Jørgensen, Flensborg, er død 87 år gammel efter længere tids svagelighed.

Hans Ronald Jørgensen er synonymet for en livslang, dygtig og ihærdig indsats for det danske organisationsarbejde i Sydslesvig- i særdeleshed for Sydslesvigsk Forening- samt for de europæiske mindretal gennem virket i mindretalsunionen Føderalistisk Union af Europæiske Folkegrupper.

Men Hans Ronald Jørgensen var også eneren, der - ikke uomstridt - som forvaltningschef gjorde brug af de muligheder, denne toppost indebar.

Som chef stillede han store krav til sine medarbejdere, men han tænkte også socialt og retfærdigt. Hans Ronald Jørgensen har over for venner og medarbejdere altid givet udtryk for, at han kun havde kunnet klare opgaverne, fordi han havde dygtige og engagerede medarbejdere ved sin side.

Sine venner var han en god og trofast ven til det sidste.

Hans Ronald Jørgensen var indtil sin pensionering i 1982 en af forgrundsfigurerne i det danske mindretal.

Også De Nationale Frisere havde Hans Ronald Jørgensen et fortrinligt samarbejde med.

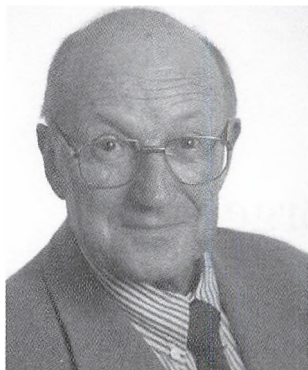
Frem til 1987 fungerede han som mindretalsunionens ulønnede generalsekretær.

Fra 1973-77 var han præsident for unionen og lærte sig fransk ved privatundervisning. Det hører til Hans Ronald Jørgensens store fortjene-

ster, at FUEV fik rådgivende status ved Europarådet.

I Sydslesvigsk Forening og på Dansk Generalsekretariat vil vi mindes Hans Ronald Jørgensen som en dygtig og socialt tænkende forvaltningschef, en inspirerende og myreflittig generalsekretær samt som den store personlighed, han var, og hvis indsats gennem årene er ubestridt. Det danske mindretal har meget at takke ham for.

Heinrich Schultz

Rolf Lehfeldt, R. p.p.

Flensborg

† 01. 04. 2002

* 18. 04. 1928

Rolf Lehfeldt var en mangesidet begavelse, et politisk talent, en kulturpersonlighed, et varmt, viljestærkt, vittigt og populært menneske.

Rolf Lehfeldt - stammende fra et akademikerhjem - var aktiv inden for den sydslesvigske danskhed fra sin tidlige ungdom. Aktiviteterne blev siden fulgt op gennem Front- og Brobevægelsen. Efter endt uddannelse ved universiteterne i København og München vendte han tilbage til Sydslesvig, hvor han virkede som leder af Flensborg GmbH, som Grænsforeningens handelskonsulent og som forretningsfører for Flensborg Avis samt for Sydslesvigsk Erhvervsfond.

Han engagerede sig sammen med hustruen Sonja i Sydslesvigsk Forenings og SSW's lokale distrikter, og også Det Lille Teater i Flensborg nød godt af deres indsats.

Siden blev han SSW-byrådsmedlem i Flensborg, magistratsmedlem, byrådsgruppens formand, viceborgmester og SSW-landssekretær, hvor han satte sine tydelige spor i partiorganisationen.

Som mangeårig videnskabelig medarbejder og „sparringspartner“ hos svogeren, landdagsmand Karl Otto Meyer i Kiel, satte Lehfeldt også sit præg på landspolitikken.

Lehfeldt var aldrig manden, der råbte højt. Han argumenterede stille, men overbevisende, rystede på hovedet, når modparten ikke forstod, og agerede målbevidst i den danske sags interesse i det netværk, han gennem årene havde fået bygget op, inden for både politik og kultur.

Rolf Lehfeldt var en dygtig satiriker. Som

Eusebius Bullermann skrev han vittigt-pointerende vers og remser, men også den „mere seriøse“ afdeling inden for digtning og skuespil berigedes af denne begavede lyriker.

Ganske særligt interesserede han sig for Kaj Munk og dennes forfatterskab. Dele af dette forfatterskab havde Lehfeldt med enken Lises autorisation oversat til tysk. Indtil det sidste opretholdt de to et tæt venskab.

I 1988 fik Lehfeldt det tyske fortjenstkors.

I 1989 fik han Ridderkorset.

Rolf Lehfeldt havde altid en munter bemærkning, når man mødte ham.

Han vil blive savnet af sine kære og i sin store vennekreds.

Heinrich Schultz

Nora Albrektsen

Aabenraa

† 02. 04. 2002

* 03. 01. 1930

Den 2. april i år døde Nora Albrektsen i sit hjem på Vingelhøj i Hostrupskov ved Aabenraa.

Nora Albrektsen blev født den 3. januar 1930 på gården Ørbæklund på Møn, som datter af Arnold Sørensen og hustru Marie. Hun tilhørte de årgange, som ikke havde de samme muligheder som nutidens unge for at få en uddannelse. Dertil var den økonomiske situation i 30'erne alt for stram. Der var vel på den tid overhovedet ikke tænkt på, at alle skulle have adgang til en samfundsstøttet uddannelse.

I stedet for udviklede Nora Albrektsen sit intellekt gennem højskoleophold, bl.a. på Ryslinge og Askov. Det gav hende en ballast af viden, som hun udnyttede videre i livet.

Hun blev gift med en anden mønbo, Jens Albert Albrektsen, som hun fulgte til Aabenraa, hvor Jens Albert fik sit virke som landinspektør. I ægteskabet var der to sønner og en datter, som Nora skabte et godt og trygt hjem for, medens hun også fik tid til i mange år at virke som en højt skattet gymnastikinstruktør i AAIG, Aabenraa Idræts- og Gymnastikforening, hvis formand hun også var 1980-88.

Hendes interesse for politik førte hende til partiet Venstre. Fra 1972 havde Nora sæde i Aabenraa Byråd i sammenlagt 20 år, og fra 1980-92 var hun formand for Venstre i Sønderjylland, samt medlem af partiets hovedstyrelse. Med sit engagement og sine markante synspunkter satte hun sit præg på den politiske debat.

Hendes interesse for Sydslesvig var velkendt. Der er ikke mange årsmøder, som hun og Jens

Albert i årenes løb ikke har deltaget i.

I de seneste år ydede hun en stor indsats for Ensted Sogns Foredragsforening, hvortil hun hentede mangen en kompetent og aktuel foredragsholder til huse. Derved delte hun ud af sin store interesse for alt, hvad der rørte sig i samfundet, politisk, historisk og kulturelt.

Først og sidst var Nora Albrektsen dog hustru, rigtig gammeldags husmor og mor, i hjemmet på Vingelhøj i Hostrupskov. Her havde hun sin base, her skabte hun i bogstaveligste forstand en oase for mand og børn, et sted, hvor det var skønt at komme for både familien og den store vennekreds.

En mønbo kom som en fremmed til Aabenraa og endte med at blive en fuldblods sønderjyde.

Olga Thomsen

Erik Finnemann Bruun, R.

København

† 10. 04. 2002

* 04. 10. 1898

En stout sønderjyde er død.

Erik Finnemann Bruun er død i april 2002. Han blev født den 4/10 1898 på Sandagergaard; Tyrstrup sogn, søn af forpagter Stephan H Bruun (død 1922) og hustru Christine f. Finnemann (død 1947); gift 12/8 1932 m. Inger F. B., f 23/9 1911 i Slangerup, død 1995. Student (Odense Katedralskole) 1917; cand. Phil. 1918; Folketingets første informationschef 1974-79. Medlem af Folketinget for Det konservative Folkeparti (1943 - 1945). Ridder af første grad af Dannebrog.

Gennem hele sit liv og gerning var han dybt optaget af mange vigtige spørgsmål.

Hans engagement specielt vedrørende demokratiets udbredelse, respekten for mindretal og kendskab til grænselandsproblemer var uendelig stort og havde utvivlsomt sit udspring i, at hans forældre måtte lide den tort under tyskertiden at forlade Eriks fødegård nær Christiansfeld og flytte - nærmest flygte - til Fyn.

Således også hans ihærdighed i at samle folketingsmedlemmer og andre med rod i det sønderjyske i en forening, der fik navnet „Sønderjyske Allgemene“. Hans ihærdighed ved oprettelsen af foreningen betød uendelig meget og har været hovedårsagen til at den eneste tilbageværende „egnssammenslutning“ i Folketinget fortsat består og nyder anseelse.

Denne anseelse er ikke blevet mindre af, at det var Finnemann Bruuns forslag, at foreningen skulle spille en betydelig rolle i forbindelse med sydslesvigernes årlige besøg i Folketinget.

Ligesom han havde stor indflydelse på afgørelsen om, at mindretallet fik sit eget kontor på Christiansborg.

I al sit virke lagde Finnemann Bruun stor vægt på, at der blev lagt lige stor vægt på det kulturelle, menings- og erfaringsudvekslingen og det mere selskabelige.

Netop Finnemanns store respekt for mindretal og demokrati medførte, at han - i øvrigt sammen med andre sønderjyder - fostrede og gennemførte ideen om at oprette en særlig forening for forhenværende folketingsmedlemmer, idet han klart så, at der er et fortsat behov for disse i medvirken til udbredelse af forståelse for mindretalsbeskyttelse og demokrati. Denne levedygtige forening var han højt respekteret formand for indtil ganske kort før sin død. Han virkede også for udbredelsen af denne i andre lande og efterhånden er der mange parlamenter, der har deres forening for de forhenværende....

Finnemann Bruuns mange aktiviteter (hvoraf jeg kun har fundet plads til nogle få) vil blive fortsat i hans ånd, og vi vil savne hans inspiration og kloge indsats.

Vi vil også være mange især i Sønderjylland, der vil savne Finnemanns kloge og nuancerede ord, når han talte i forsamlingshusene i forbindelse med f.eks. afstemningsfesterne.

Poul Qvist Jørgensen, MF, Haderslev

Katrine Rodenberg

Løgumkloster
 † 08. 05. 2002
 * 15. 12. 1935

En af vesteregns aktive og kendte kvinder, Katrine Rodenberg født Bossen, Vester Terpvej 10, Løgumkloster, er død d. 08-05-02. Katrine Rodenberg var født d. 15-12-1935, og opvokset i Tohale ved Møgeltønder som datter af Emilie og Andreas Bossen.

Efter endt skolegang og forskellige pladser, bl. a. på Schackenborg, blev hun i 1954 gift med Thomas Rodenberg, og de flyttede til Vester Terp, først som forpagtere, og et par år senere købte de den nuværende bopæl, Vester Terpvej nr.10. Her opbyggede og drev de sammen et mønsterlandbrug, som stadig i dag drives med økologisk planteavl.

Selv om Katrine var fuldt aktiv både i bedriften og inde, så blev der også overskud til et aktivt og udadvendt virke for foreningslivet på flere fronter. Hun var således en årrække formand for Løgumkloster og Omegns Husholdningsforening, og gjorde der en kæmpeindsats. Hun blev også formand for amtets husholdningsudvalg, og kom til at sidde i bestyrelsen for De Danske Landboforeningers Husholdningsudvalg. Også forsamlingshuset i Løgumkloster har nydt godt af Katrines engagement og ildhu, og de sidste 12 år har hun siddet i Sønderjyllands Amtsprogramråd som repræsentant for Familie og Samfund.

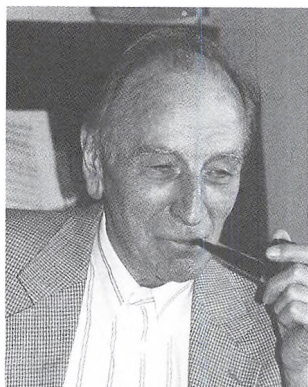
Katrine Rodenberg var en stærk og livsklog kvinde af den gode gamle slags, der ikke var bange for at give sine meninger til kende, og som forstod at skelne mellem det uvæsentlige og livets sande værdier. Familien, hjemmet og vennekredsen var hendes et og alt, og der blev

kræset og hygget om alle, som gæstede det smukke og hyggelige hjem, som hun med stor dygtighed og smag har opbygget sammen med sin mand. Gæstfriheden var stor, men der blev også tid til mange andre interesser som friluftsliv, rejser, koncerter, teaterure, sangskriverier ved festlige lejligheder og meget andet, lige som hun også nød meget at være sammen med de to børnebørn. Hun var sønderjyde med liv og sjæl, og der blev altid sunget der hvor Katrine var til stede, - især vore egne lokale sange stod hendes hjerte nært. Mange vil komme til at savne Katrine, hun var god at snakke med. Hun havde et ukueligt livsmod, og selv da sygdommen ramte hende igen, bevarede hun en optimisme, der gjorde det til en glæde for alle at besøge hende, men til sidst måtte også hun give op. Katrine var et stort menneske, og hun har haft et rigt og aktivt liv og vil blive husket og savnet af mange.

For os var hun gennem 35 år en god nabo og en meget kær ven, som vi vil komme til at savne rigtig meget, men hun vil altid leve videre i vore hjerter.

Katrine efterlader sin mand Thomas, en datter og svigersøn i Løgumkloster, en datter og en svigersøn i København og de to børnebørn.

Helga Mortensen

Jørgen Kristensen

Tønder

† 20. 06. 2002

* 04. 08. 1924

Jørgen Kristensens navn er uløseligt og umisteligt forbundet med Sydslesvig. Han kom i 1950 til Aventoft som præst og virkede der helt til sin pensionering i 1994. Det blev en livsgerning for og i Sydslesvig. Han brugte sine rige evner på mangfoldig vis i disse mange år, og gjorde det fortsat, også da han som pensionist var flyttet til Tønder.

Hele hans gerning, ikke mindst virket som præst, var præget af omhyggelig forberedelse og stor respekt for andres egenart og holdninger. Han ville under ingen omstændigheder påtvinge andre hverken meninger eller kristen livsholdning. Men han var der, når der var brug for ham.

Gudstjenesteforberedelse betød også beskæftigelse med salmernes indhold og form. Han havde megen viden om og sans for poesi og skrev selv vers og salmer. På denne baggrund var det kun naturligt, at han var med, da de danske præster i Sydslesvig nedsatte et udvalg, der skulle udarbejde en dansk/tysk salmebog til brug for gudstjenester og lejligheder, hvor mange ikke dansktalende deltog. Ved siden af

tyske salmer, oversat i Den Danske Salmebog skulle den også indeholde danske salmer med tysk oversættelse, så tysktalende kunne følge med og også synge med. Da Aventoft-menigheden også omfattede frisere på Nibøl-egnen, veg han ikke tilbage for at lære deres sprog og oversætte danske salmer til frisisk og bruge dem. En række af dem står i den nyudgivne frisiske salmebog, som bruges også af de tyske menigheder i Nordfrisland.

Jørgen Kristensen var ualmindelig trofast over for sine venner og arbejdsfæller. Og han havde humor og lune. Hans fantastiske hukommelse rummede et utal af morsomme hverdagsbegivenheder og historier, som han krydrede både hverdagens arbejde og festlige lejligheder med.

Sydslesvig har mistet en stor personlighed med meget beskeden fremtræden, vennerne en var og trofast ven.

Christian Karstoft

Ina Dahl

Harreslev

† 24. 06. 2002

* 28. 06. 1934

Den Slesvigske kvindeforening mister i Ina Dahl et hovedstyrelsesmedlem, en distriktsformand, men frem for alt et dejligt menneske.

Ina har, medens hendes mand Leif Dahl var skoleinspektør i Böl, været formand for kredsen i Brebøl. Efter at parret flyttede til Harreslev, gik Ina i kvindeforeningsarbejdet der, og siden 1986 var hun formand for distriktet Flensborg Nord og som sådan medlem af hovedstyrelsen.

I 17 år har Ina været medlem af Kvindeforeningens Håndarbejdsudvalg, og hendes sikre smag og gode ideer har sat deres præg på håndarbejdskufferterne, ligesom hun var meget dygtig til at sætte håndarbejder op og dekorere med brugskunst og bløsterdekorationer, hver gang en ny kuffert skulle præsenteres.

Ina var meget kunstinteresset, noget ægteparret Dahl var fælles om, og også selv kreativ. Ina Dahl har leveret udkast til et sæt kort, Kvindeforeningen for tiden sælger. Hun

elskede blomster og var ked af, at hun i faderens gartneri i Læk ikke havde fået en regulær floristuddannelse, men hun var dygtig til blomsterbinding og har også undervist i faget, ligesom hun en overgang underviste i håndarbejde og formning.

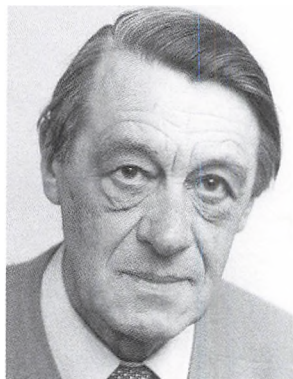
Og så var hun et engageret medlem af hovedstyrelsen, altid glad og positiv med praktiske ideer, altid rede til at overtage opgaver for foreningen, en man kunne stole på og som vi alle holdt meget af.

Hun havde en god hukommelse, der rakte langt tilbage i foreningens historie, og jeg som forholdsvis ny formand kunne altid ty til at hente oplysninger hos hende.

Ina efterlader sig en mand og to døtre, og vi sørger med dem over hendes bratte død.

Vi vil savne hende, og vi har meget at sige tak for.

Annemarie Erichsen

Eskild Andreas Bram

Haderslev

† 03. 07. 2002

** 10. 03. 1923*

Med Eskild Bram er en af grænselandets stemmer forstummet - eller rettere: en af grænselandets gode journalister er ikke mere.

Allerede i 1942 kom han til det daværende dagblad Hejmdal. Siden var han skrivende hos Jydske Tidende, Sydslesvigsk Pressetjeneste, dagbladet Vestkysten og tidsskriftet Slesvigland. Navnene på de dagblade, han har været på, er nu også historie. Hejmdal er for længst væk, og Jydske Tidende og Vestkysten er blevet til JydskeVestkysten.

Det var naturligt for Eskild Bram at udøve sit virke i landsdelen. Han følte sig gennem alle sine aktive år knyttet til denne del af landet og til landsdelens historie. Den har han skrevet om i bøger og artikler, bl.a. bogen Nordslesvig 1920-70, Historisk Billedbog, som han skrev sammen med sin kollega, nu afdøde redaktør Ole Bech.

Bram skrev om dansk politik i Sydslesvig efter 1945, jubilæumsbogen om Flensborg 1284 til 1984, og han skrev bindet om Sønderjylland i Gyldendals Danmarksbeskrivelse. Han var medarbejder ved det biografiske værk om sønderjyske historikere - og i 1981 fik han Sprogforeningens Pressepris. Til Haderslevs 700 års byjubilæum skrev han en række artikler om byens udvikling, som siden blev samlet i et meget efterspurgt hæfte.

Gennem sine aktive år ved den sønderjyske presse var Eskild Bram ikke nyhedsjægeren, og han var heller ikke debattøren. Han var mere den stilfærdige journalist - redaktør - der dyrkede hverdagens emner og da helst historiske

eller nationale, og de to emner optog ham med årene mere og mere.

Interessen for det nationale/historiske fik ham også til at søge syd for grænsen til Sydslesvigsk Pressetjeneste i 1975. I 1978 var han på Vestkystens sønderjyske redaktion. Det blev dog ingen lykkelig tilbagevenden til det sønderjyske, da han ikke i forventet grad fik mulighed for at beskæftige sig med sine foretrukne emner. Bram droppede dagbladet til fordel for tidsskriftet Slesvigland i starten af 80'erne.

Mange vil også huske Eskild Bram som medarbejder ved det sønderjyske satireblad Æ Rummelpot. Her morede det ham blandt andet at skrive på sønderjysk, og på denne dialekt kunne han vende og dreje sproget, hvad enten det gjaldt genfortællingen af en gammel historie, eller det gjaldt et causeri over årets gang.

Hans viden om sønderjyske forhold var stor, og gennem de senere år af hans virke skrev han blandt andet artikler om "historiske holdepladser", og mange har fulgt hans turforslag.

Han bevarede frem til sin død en tilknytning til JydskeVestkysten som boganmelder. Hos ham var bøger om historie i gode hænder, og det gjaldt for eksempel også bøger om 2. verdenskrig.

Gennem nogle år øste Eskild Bram også af sin historiske viden som frivilligt redaktionsmedlem i Ældre- og Handicaprådets blad Paraplyen i Haderslev. Et svigtende helbred fik ham dog til at holde for et års tid siden, men da havde han også været "landsdelens skribent" i 60 år.

Carl Heydenreich

HÅNDBOG OG VEJVISER

Håndbog og vejviser-delen revideres på grundlag af returnerede spørgeskemaer
Redaktionen afsluttet den 15. august 2002

Det danske kongehus

Ifølge § 1 i tronfølgeoven af 27. marts 1953 nedarves tronen inden for Kong Christian X og Dronning Alexandrines efterslægt

Margrethe II,

(Alexandrine Þórhildur Ingrid) Danmarks Dronning, født 16. april 1940 på Amalienborg, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 i København med Prins Henrik af Danmark (født Henri-Marie-Jean-André greve de Laborde de Monpezat), født 11. juni 1934 i Talence, Gironde, Frankrig.

Sønner:

- (1) Kronprins Frederik André Henrik Christian, født 26. maj 1968 i København.
- (2) Prins Joachim Holger Waldemar Christian, født 7. juni 1969 i København, gift 18. november 1995 i Frederiksborg Slotskirke med Prinsesse Alexandra Christina, født Manley, født 30. juni 1964 i Hong Kong.

Søn:

Prins Nikolai William Alexander Frederik, født 28. august 1999 i København.

Dronningens søstre

Prinsesse Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944 på Amalienborg, gift 3. februar 1968 på Fredensborg Slot med Richard Casimir Karl August Konstantin Prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934 på Berleburg.

Børn:

- (1) Prins Gustav Frederik Philip Richard, født 12. januar 1969 i Frankfurt a.M.
- (2) Prinsesse Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte, født 20. november 1970 i København, gift 6. juni 1998 i Gråsten Slotskirke med Jefferson-Friedrich Volker Benjamin Graf von Pfeil und Klein-Eilguth.

Søn:

Friedrich Richard Oscar Jefferson Graf von Pfeil und Klein-Eilguth, født 14. september 1999 i København.

- (3) Prinsesse Nathalie Xenia Margareta Benedikte, født 2. maj 1975 i København.

Prinsesse Anne-Marie Dagmar Ingrid, født 30. august 1946 på Amalienborg, gift 18. september 1964 i Athen med Konstantin II, fhv. Konge af Grækenland. Ved ægteskabets indgåelse er arveretten til Danmarks trone bortfaldet for prinsessen og de i ægteskabet fødte børn og disses afkom.

Dronningens farbroder

† Arveprins Knud Christian Frederik Michael, født 27. juli 1900 på Sorgenfri Slot, død 14. juni 1976 i Hellerup, gift 8. september 1933 på Fredensborg Slot med Arveprinsesse Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født Prinsesse til Danmark, født 27. april 1912 på Jægersborghus, død 14. december 1995.

Børn:

- (1) Prinsesse Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée, født 8. maj 1935 i København.
- (2) Ingolf, Greve af Rosenborg.
- (3) Christian, Greve af Rosenborg.

Regeringen Anders Fogh Rasmussen

Udnævnt 27. november 2001

Statsminister · Anders Fogh Rasmussen (V)

Økonomi- og erhvervsminister · Bendt Bendtsen (C)

Udenrigsminister · Per Stig Møller (C)

Finansminister · Thor Pedersen (V)

Beskæftigelsesminister · Claus Hjort Frederiksen (V)

Justitsminister · Lene Espersen (C)

Kulturminister · Brian Mikkelsen (C)

Minister for flygtninge, indvandrere og
integration samt minister
uden portefølje (Europaminister) · Bertel Haarder (V)

Skatteminister · Svend Erik Hovmand (V)

Trafikminister samt
minister for nordisk samarbejde · Flemming Hansen (C)

Minister for videnskab,
teknologi og udvikling · Helge Sander (V)

Fødevarerminister · Mariann Fischer Boel (V)

Forsvarsminister · Svend Aage Jensby (V)

Miljøminister · Hans Christian Schmidt (V)

Indenrigs- og sundhedsminister · Lars Løkke Rasmussen (V)

Kirkeminister · Tove Fergo (V)

Undervisningsminister · Ulla Tørnæs (V)

Socialminister og
minister for ligestilling · Henriette Kjær (C)

Valg i Sydslesvig

Danske stemmer ved kommunevalgene i Sydslesvig 1970-1998

Kredsresultater:

	FLENSBORG	SLESVIG- FLENSBORG	NORD- FRISLAND	RENSBORG- EGERNFØRDE	KIEL	SAMLET
1970	10.055	6.005	4.346	1.294	103	21.803
1974	10.196	6.196	4.634	1.232	109	22.367
1978	10.447	8.116	4.144	1.558	115	24.380
1982	10.454	8.624	4.875	1.526	104	25.583
1986	8.918	7.860	4.997	1.503	138	23.416
1990	8.323	8.192	4.383	1.906	225	23.029
1994	11.091	13.398	7.415	4.978	1.043	37.925
1998	9.487	12.979	7.071	8.048	1.130	38.715

Antal kommunerådsmedlemmer

1990 94
1994 137
1998 137

Antal kredsmedlemmer

1990 15
1994 21
1998 24

Danske stemmer ved landdagsvalgene 1983-2000

1983 21.807
1987 23.316
1988 26.646
1992 28.245
1996 38.285
2000 60.367

Antal landdagsmedlemmer

1983 1
1987 1
1988 1
1992 1
1996 2
2000 3

5-mandsudvalget

*(Undervisningsministeriets udvalg
vedrørende danske kulturelle anliggender
i Sydslesvig)*

V MF, Eva Kjer Hansen (formand)
Stollig Bygade 12, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 81 18, fax 74 62 81 16,
mobil 40 25 81 18
E-post: vevkh@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 45 13

A Fhv. minister og MF Frode Sørensen
Vesterled 19, 6400 Sønderborg
tlf./fax 74 48 64 28, mobil 22 18 19 38
E-post: sfros@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 40 56

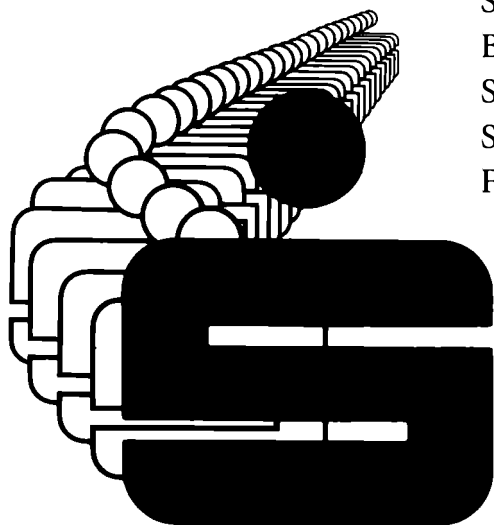
C Fhv. minister og MF Torben Rechendorff
Ørbækgårds Allé 623, 2970 Hørsholm
tlf./fax 45 86 29 08
E-post: trech@get2net.dk

F Jørgen Ulrik Larsen
Farverhus 112, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 62 23
E-post: 112jul@post.tele.dk

O MF, Sognepræst
Søren Krarup
Spillebjergvej 15, Seem, 6760 Ribe
tlf. 75 44 10 12, fax 75 44 14 50
Christiansborg, tlf. 33 37 51 17

Sekretær:
Chefkonsulent C. E. Lautrup
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 26, 1220 København K
tlf. (Undervisningsministeriet) 33 92 54 34
Privat tlf. 36 46 64 37, fax 33 91 83 38
E-post: Carl.Erik.Lautrup@UVM.dk

Velkommen i

Sparekassen Bredebro
Broager Spare- og Laanekasse
Sparekassen Løgumkloster
Sparekassen Ravsted
Frøs Herreds Sparekasse

Få råd som aldrig før!

Statsamtet Sønderjylland

H.P. Hanssens Gade 42, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 31 31 31.

E-post: soenderjylland@statsamt.dk
Statsamtmand: Torben Sørensen.

Ekspeditionstid: Mandag-onsdag kl. 9-14,
torsdag kl. 9-17, fredag kl. 9-12.

Telefontid: Mandag og torsdag kl. 10-15,
tirsdag og onsdag kl. 10-14, fredag kl. 10-12.

Man kan desuden få nærmere oplysninger,
blanketter m.v. på statsamternes hjemmeside:
www.statsamt.dk

Telefax:

Fax til familieretlig afdeling 74 62 84 09, fax til
det sociale nævn og tilsynsrådet 74 31 31 74

Der findes 14 statsamter i Danmark, der er geografisk sammenfaldende med amtskommunerne, samt et overpræsidium for Københavns Kommune.

Blandt opgaverne, der er mangeartede, kan nævnes ægteskabssager, bidrag, samvær, faderskabssager, adoption, værgemål, fri proces, navnesager, indfødsret, opholdsbevis til EU/EØS-statsborgere, session, byggeklager, opholdstilladelser og tilsyn med kommunerne. Statsamterne er desuden sekretariat for det sociale nævn og for det psykiatriske patientklagenævn.

Tilsynet med kommunerne udøves af Tilsynsrådet for Sønderjyllands Amt, der har statsamtmanden som formand samt følgende fire medlemmer, der er valgt af Sønderjyllands Amsråd: Orla Tangbæk, Thorkild Dahl Nielsen, Mads Schmidt Eriksen og Eva Roth.

Kort over Sønderjyllands Amt

Sønderjyllands Amt

Amtsgården

Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 33 50 50, fax 74 33 51 51
 E-post: amtet@sja.dk
 Internet: www.sja.dk

Amtsborgmester

Carl Holst

Amtsdirektør

Finn Hansen

Amtsrådsmedlemmer 2002-2005

pr. 1. juli 2002

<p>V Carl Holst, amtsborgmester, lærer,
Nordhaven 5, 6630 Rødding</p> <p>V Helge M. Lauritzen, 1. viceamtsborgmester,
lærer,
Ulkebølsten 13, Ulkebøl, 6400 Sønderborg</p> <p>A Karsten Meyer Olesen,
2. viceamtsborgmester, overlærer,
Grønningen 34, Smedeby, 6340 Kruså</p> <p>A Heine Andersen, lærer,
Birkevænget 2, Abild, 6270 Tønder</p> <p>V Jens Andresen, gårdejer,
Tingvej 2, 6535 Branderup</p> <p>O Mads Schmidt Eriksen, fhv. landmand,
Lusigvej 7, Broballe, 6430 Nordborg</p> <p>V Annette Frederiksen, skolebibliotekar,
Sdr. Landevej 16, Klipleve, 6200 Aabenraa</p> <p>V Nanna Hørlück, gårdejer, uddannelseskonsulent,
Kirkevej 5, Skodborg, 6630 Rødding</p> <p>C Anna Margrethe Ikast, fhv. markedschef,
Hasselvej 39, 6510 Gram</p> <p>F Bent Iversen, uddannelseschef,
Fælleslykkevej 34, 6100 Haderslev</p> | <p>A Søren Rishøj Jakobsen, elektriker,
Simmerstedvej 72, 6100 Haderslev</p> <p>V Torben Jessen, forstander,
Gamle Kongevej 56, 6200 Aabenraa</p> <p>S Hinrich C. Jürgensen, landmand,
Bajstrupvej 14, Bjerndrup, 6200 Aabenraa</p> <p>V Chr. Jørgensen, gårdejer,
Hørup Bygade 74, Hørup, 6470 Sydals</p> <p>V Oluf Stenrøjl Kristensen, fiskeskipper,
Stagebjergvej 29, 6792 Rønmø</p> <p>B Bjarke Larsen, redaktør,
Ulvedalen 2, 6400 Sønderborg</p> <p>O Jytte Lauridsen, socialkonsulent,
Frydendal 13, 6400 Sønderborg</p> <p>V Kirsten Lorenzen, sygeplejerske,
Vester Snogbæk 5, Vester Snogbæk,
6400 Sønderborg</p> <p>V Egon Lykke, gårdejer,
Bramhalevej 45, Bramdrup, 6100 Haderslev</p> <p>V Jens Møller, salgschef
Fasanvej 19, 6240 Løgumkloster</p> <p>V Inge Marie Møller, sygeplejerske,
„Vertemine“, Tovrup 1, 6440 Augustenborg</p> <p>A Grethe H. Nielsen, uddannelseskonsulent,
Nederbyvænget 83, 6100 Haderslev</p> <p>V Thorkild Dahl Nielsen, gårdejer,
Stormsgårdevej 38, 6372 Bylderup-Bov</p> <p>A Kurt Nissen, afdelingskasserer,
Skoletofte 2, Svenstrup, 6430 Nordborg</p> <p>A Bent Krogh Petersen, skolepsykolog,
Pileløkke 36, 6310 Broager</p> <p>A Eva Roth, lektor,
Slotsvej 49A, 6510 Gram</p> <p>V Johan Schmidt, gårdejer,
Kastvråvej 9, Kastvrå, 6560 Sommersted</p> <p>V Orla Tangbæk, fhv. politiinspektør,
Nygade 29, 6270 Tønder</p> <p>A Bente Weber Tietje,
Skovtofte 2, Havnbjerg, 6430 Nordborg</p> |
|---|--|

Udvalgenes sammensætning i Sønderjyllands Amt

Økonomiudvalget:

Carl Holst, formand
 Karsten Meyer Olesen
 Grethe Nielsen
 Egon Lykke
 Jens Andresen
 Mads Schmidt Eriksen
 Hinrich C. Jürgensen

Udvalget for teknik og miljø:

Jens Andresen, formand
 Heine Andersen
 Kurt Nissen
 Thorkild Dahl Nielsen
 Egon Lykke
 Oluf Stenrøjl Kristensen
 Johan Schmidt

Sundhedsudvalget:

Helge M. Lauritzen, formand
 Bent Krogh Petersen
 Eva Roth

Orla Tangbæk
 Annette Frederiksen
 Nanna Hørlück
 Kirsten Lorenzen

Undervisnings- og kulturudvalget:

Anna Margrethe Ikast, formand
 Grethe Nielsen
 Bente W. Tietjtje
 Bjarke Larsen
 Jens Møller
 Torben Jessen
 Chr. Jørgensen

Socialudvalget:

Karsten Meyer Olesen, formand
 Thorkild Dahl Nielsen
 Bent Iversen
 Bjarke Larsen
 Jytte Lauridsen
 Inge Marie Møller
 Søren Rishøj Jakobsen

Psykatriudvalget:

Nanna Hørlück, formand
 Kurt Nissen
 Bent Iversen
 Helge M. Lauritzen
 Kirsten Lorenzen

MØDER · KONFERENCER
 & SELSKABER
 TIL ENHVER LEJLIGHED

- kontakt os *venligst*
 for yderligere
 information og tilbud

RESTAURANT & KURSUSCENTER **FOLKEHJEM**
 Haderslevvej 7 • 6200 Aabenraa • Tel. 7462 2848 • Fax. 7463 1248
 Folkehjem@mail-telia.dk • Se mere på www.folkehjem.dk

Regionalrådet for Region Sønderjyl- land/Schleswig

Til Regionalrådet for Region Sønderjylland/Schleswig er der udpeget 21 medlemmer fra hver side af landegrænsen.

Pr. 1. august 2002

Udpeget af Sønderjyllands Amtsråd:

Amtsborgmester Carl Holst,
Amtsdirektør Finn Hansen,
Amtsrådsmedlem Karsten Meyer Olesen
Amtsrådsmedlem Torben Jessen,
Amtsrådsmedlem Anna Margrethe Ikast,
Amtsrådsmedlem Jens Andresen,
Amtsrådsmedlem Bjarke Larsen,
Amtsrådsmedlem Hinrich C. Jürgensen,
Amtsrådsmedlem Thorkild Dahl Nielsen.

Udpeget af Det tyske Mindretal:

Formand for BdN Hans Heinrich Hansen.

Udpeget af Sønderjyllands ErhvervsCenter:

Formand Jens Sejer Sørensen,
Næstformand Willy Sahl

Udpeget af Det regionale

Arbejdsmarkedsråd:

Kredsformand Thorkild Jacobsen,
Rådsformand Carlo Daus-Petersen,
Regionschef Søren Nielsen.

Udpeget af Kommuneforeningen for Sønderjyllands Amt:

Borgmester Jørn Lehmann Petersen,
Borgmester Nis Mikkelsen.

Udpeget af kommunerne i Sønderjyllands Amt:

Borgmester Hans L. Hansen,
Borgmester Ole Østvig Nissen,
Borgmester Aase Nyegaard,

Kommunalbestyrelsesmedlem Villy B. Jakobsen

Udpeget af byrådet i Flensborg:

Bypræsident Peter Rautenberg,
Overborgmester Hermann Stell,
Byrådsmedlem Barbara Philipsen,
Byrådsmedlem Oliver Dörflinger,
Byrådsmedlem Gerhard Maas,
Direktør Peter Michael Stein,
Kredsformand Peter Köhler.

Udpeget af Slesvig-Flensborg Amt:

Amtspræsident Johannes Petersen,
Landråd Jörg-Dietrich Kamischke,
Amtsrådsmedlem Ingo Degner,
Amtsrådsmedlem Peter-Dietrich Henningsen,
Amtsrådsmedlem Andreas Lorenzen,
Kommuneforeningsformand Walter Behrens,
Borgmester Reinhard Müller.

Udpeget af Nordfriesland Amt:

Amtspræsident Helmut Wree,
Landråd Dr. Olaf Bastian,
Kommuneforeningsformand Peter Petersen,
Amtsrådsmedlem Mogens Lesch,
Borgmester i Wyk Heinz-Georg Roth,
Amtsrådsmedlem Sven Olaf Hansen,
Amtsrådsmedlem Thomas Nissen.

Observatører:

Folketingsmedlem Poul Qvist Jørgensen,
Folketingsmedlem Eva Kjer Hansen,
Direktør Jørgen Kühl,
Landdagsmedlem Jost de Jager,
Landdagsmedlem Ulf von Hielmcrone,
Minister Ingrid Franzen

Regionskontor:

Hærvejen 11B, Bov, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 05 01, fax 74 67 05 21.
Sekretariatsleder: Thede Boysen.

Amtsmusikudvalget

Amtsmusikudvalget, der er nedsat i henhold til lov om musik, har til opgave af fremme musiklivet i amtet. Udvalget skal i samarbejde med andre foreninger og organisationer m.v. søge at koordinere og samordne de musikalske aktiviteter i og uden for amtet. Amtsmusikudvalget afgiver indstilling til Statens Musikråd og Amtsrådet om støtte til musikformål. Derudover fordeler amtsmusikudvalget den tilskudspulje, som Amtsrådet årligt afsætter til musikformål.

Samvirkende Sønderjyske Musikskoler
Edna Rasmussen (formand)
Ejsbølvej 49, 6100 Haderslev

Kirkemusiklivet
Birgitte Romme,
Spangsmosevej 30D, 6430 Nordborg

Sønderjyllands Symfoniorkester
Hans Jørgen Leth Hansen,
Havbogade 66, 6400 Sønderborg

Musikforeninger - det rytmiske område
Hans Jørgen Albrechtsen,
Lundtoftvej 1, Kværs, 6300 Gråsten

Musikforeninger - det klassiske område
Bent Valeur,
Kastanie Allé 1, 6270 Tønder

Amatørmusik - kor
Mette Rasmussen,
Snogbæk Nederby 7, 6400 Sønderborg

Amatørmusik - orkestre
Ove Steiner Rasmussen,
Lindedal 16, 6200 Aabenraa

Personer med særlig bred musikalsk baggrund
Peter Langberg,
Digevej 11, 6270 Tønder

Ole Livbjerg Klitgaard (næstformand)
"Vesterlund",
Skinderbro 31, 6200 Aabenraa

Nyorienteret ungdomsmusik
Troels Jacobsen Boysen,
Præsteskovvej 49, 6200 Aabenraa

Sønderjyllands Amtsråd
Torben Jessen,
Gl. Kongevej 56, 6200 Aabenraa

Kommuneforeningen
Ib Jensen,
Røddingvej 20, Nustrup, 6500 Vojens

Sekretariat:
Sønderjyllands Amt,
Kultursekretariatet,
Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 33 50 50

Rønshoved
H Ø J S K O L E

Højskolen ved Flensborg Fjord
Højskolevej 4 · 6340 Kruså
Tlf. 74 60 83 18 · Fax 74 60 85 46
E-mail: info@ronshoved.dk
www.ronshoved.dk

Det regionale faglige kultur- miljøråd

Det regionale faglige kulturmiljø- råd for Sønderjyllands Amt, der er nedsat i henhold til lov om regio- nale faglige kulturmiljøråd, består af 8 udpegede medlemmer. Rådet yder faglig rådgivning til offentlige myndigheder, foreninger og private om kulturmiljøspørgsmål, herunder om spørgsmål, der angår fortids- minder, fredede og bevaringsvær- dige bygninger og bymiljøer, landskabshistorie, kulturhistoriske elementer i landskabet, kulturhisto- riske helheder og sammenhænge og landskabstræk.

Udpeget for perioden 2002-2006

Sammenslutningen af Lokalarķiver
Kim Furdal, cand.mag. (formand)
Stalholt 16, 6200 Aabenraa

Sønderjyllands Amtsråd
Thorkild Dahl Nielsen, (amtsrådsmedlem)
Stormsgårdevej 38, 6372 Bylderup-Bov

Kommuneforeningen
Hans Linding, arkitekt m.a.a.,
Ørnevej 7, 6500 Vojens

Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur
Jørgen Toft Jessen, arkitekt m.a.a., (næstformand)
Ny Allégade 8, 6100 Haderslev

Danmarks Naturfredningsforening
Flemming Nissen, skovfoged,
Simmersted Byvej 11, 6500 Vojens

Museumsrådet for Sønderjyllands Amt
Hanne Christensen, cand.mag.,
Forstallé 7, 1., 6200 Aabenraa

Inger Lauridsen, cand.mag.,
Vestergade 14, 6270 Tønder

Akademirådet
Mads Thuesen Møller, arkitekt m.a.a.,
Gl. Kongevej 54, 6200 Aabenraa

Sekretariat:
Sønderjyllands Amt,
Kultursekretariatet,
Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa,
Tlf. 7433 5050

Kommuner i Sønderjyllands Amt

Kommuneforeningen i Sønderjyllands Amt

Rådhuset, 6500 Vojens,
tlf. 74 20 30 14, fax 74 20 30 09
E-post: sdj@kommuneforening.dk
Internet: <http://www.kommuneforening.dk/sdj/>
Formand: Borgmester H. P. Geil,
Gram Kommune
Sekretær: Kommunaldirektør N. Koustrup,
Gram Kommune

Kommuner:

Aabenraa Kommune
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 12 00 · fax 74 62 38 59
Borgmester: Poul Thomsen
Kommunaldirektør: Torben Helding

Augustenborg Kommune
6440 Augustenborg, tlf. 73 47 73 47
Borgmester: Aase Nyegaard
Kommunaldirektør: John Borggreen

Bov Kommune
6330 Padborg, tlf. 73 67 55 00,
fax 73 67 55 99
E-post: raadhus@bovkommune.dk
Internet: www.bovkommune.dk
Borgmester: Jens Aage Helmig
Kommunaldirektør: Bent Sørensen

Bredebro Kommune

6261 Bredebro, tlf. 73 71 10 00, fax 73 71 10 01
 E-post: raadhus@bredebro.dk
 Internet: www.bredebro.dk
 Borgmester: Vagn Therkel Pedersen
 Kommunaldirektør: Thorkild Præstegaard

Broager Kommune

6310 Broager, tlf. 74 44 10 33
 E-post: raadhuset@broager.dk
 Borgmester: Jørn Lehmann Petersen
 Kommunaldirektør: Erik Breum

Christiansfeld Kommune

6070 Christiansfeld, tlf. 74 26 74 26
 Borgmester: Jørgen From
 Kommunaldirektør: Ib Østergaard Rasmussen

Gram Kommune

6510 Gram, tlf. 73 82 11 00 · fax 73 82 11 89
 E-post: post@gramkom.dk
 Internet: www.gramkommune.dk
 Borgmester: Hans Peter Geil
 Kommunaldirektør: Niels A. Koustrup

Gråsten Kommune

6300 Gråsten, tlf. 74 65 12 30 · fax 74 65 30 70
 Borgmester: Bendt Olesen
 Kommunaldirektør: Ejner Stølting

Haderslev Kommune

6100 Haderslev
 tlf. 74 22 23 24 · fax 74 22 21 24
 E-post: post@haderslev.dk
 Internet: www.haderslev.dk
 Borgmester: Jens Christian Gjesing
 Kommunaldirektør: Jens Kaptain

Højer Kommune

6280 Højer, tlf. 73 78 27 27
 Borgmester: Peter Christensen
 Kommunaldirektør: Asger Wind

Lundtoft Kommune

Gråstenvej 1, Felsted, 6200 Aabenraa
 tlf. 73 68 55 11
 Borgmester: Hans Philip Tietje
 Kommunaldirektør: Jes Schramm

Løgumkloster Kommune

Rådhusstræde 2, 6240 Løgumkloster
 tlf. 73 74 55 55 · fax 73 74 55 56
 E-post: raadhuset@loegumkloster.dk
 Internet: www.loegumkloster.dk
 Borgmester: Kaj Armann
 Kommunaldirektør: Hans Holt

Nordborg Kommune

6430 Nordborg,
 tlf. 74 15 16 17 · fax 74 15 16 16
 E-post: nordborg@nordborg.dk
 Internet: www.nordborg.dk
 Borgmester: Jan Prokopek Jensen
 Kommunaldirektør: Lisbeth Binderup

Nørre-Rangstrup Kommune

6520 Toftlund,
 tlf. 73 21 21 00 · fax 73 21 22 21
 E-post: post@nrkadm.dk
 Borgmester: Ole Østvig Nissen
 Kommunaldirektør: Mathias M. Achner

Rødding Kommune

Østergade 28, 6630 Rødding,
 tlf. 73 84 24 00 · fax 73 84 24 24
 E-post: kommunen@roedding.dk
 Internet: www.roedding.dk
 Borgmester: Tage Sørensen
 Kommunaldirektør: Normann Pedersen

Højer Kommune - en god bokommune

Kirkegårdsgade 1-3
 6280 Højer
 Telefon 73 78 27 27
 Telefax 73 78 27 28

E-mail: Raadhuset@Hoejer.dk
 Hjemmeside: www.Hoejer.dk

Rødekre Kommune

6230 Rødekre,
 tlf. 73 36 36 36 · fax 74 66 29 80
 E-post: epost@roedekro.dk
 Internet: www.roedekro.dk
 Borgmester: Tove Larsen
 Kommunaldirektør: Ervin Mølgaard

Skærbæk Kommune

6780 Skærbæk
 tlf. 73 95 95 95 · fax 73 95 95 73
 Borgmester: Svend Ole Gammelgård
 Kommunaldirektør: Gunnar Vinge-Hansen

Sundeved Kommune

Avnbøvej 12, Sundeved, 6400 Sønderborg
 tlf. 74 46 12 16 · fax 74 46 10 12
 E-post: sundeved@sundeved.dk
 Borgmester: John Solkær Pedersen
 Kommunaldirektør: Frank Larsson

Sydals Kommune

6470 Sydals
 tlf. 73 11 50 00 · fax 73 11 51 00
 Borgmester: Jens Peter Kock
 Kommunaldirektør: Henning Popp

Sønderborg Kommune

6400 Sønderborg
 tlf. 74 12 64 00 · fax 74 12 64 02
 E-post: raadhus@sonderborg.dk
 Internet: www.sonderborg.dk
 Borgmester: A. P. Hansen
 Kommunaldirektør: Alfred Holm-Petersen

Tinglev Kommune

6360 Tinglev
 tlf. 73 34 35 36 · fax 73 34 36 96
 Borgmester: Susanne Beier
 Kommunaldirektør: Morten Knudsen

Tønder Kommune

6270 Tønder
 tlf. 74 72 80 00, fax 74 72 80 01
 E-post: toender@toender.dk
 Borgmester: Hans L. Hansen
 Kommunaldirektør: Niels Johannesen

Vojens Kommune

6500 Vojens
 tlf. 74 20 30 40
 Borgmester: Nis Mikkelsen
 Kommunaldirektør: Mogens Olsen

TA' ET ÅR PÅ

AGERSKOV
UNGDOMSSKOLE

Gymnastik – Boldspil – Svømning
 Mange spændende værkstedsfag
 Boglig undervisning

*Prøv et år med nye kammerater
 på en efterskole med masser af
 muligheder og udfordringer!!*

Tlf.: 74 83 33 15 Fax: 74 83 39 62
WWW.AGERSKOV-UNGDOMSSKOLE.DK

Foreninger, organisationer, institutioner m.v.

Sønderjydsk Skoleforening

Formand: Lisbet Skau,
Hasselvej 4, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 79 22

Næstformand: Peder Moltesen Ravn,
Høgsbrovej 52, Høgebro, 6760 Ribe

Kasserer: Hanne Clausen,
Sydbank, 6270 Tønder
Privat: Møllevej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Hofmannsvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Povl Callesen,
Varnæsvej 700, Varnæs, 6200 Aabenraa

Jens Østergaard,
Københovedvej 11, Københavned,
6630 Rødding

Steffen Oxholm,
Bevtoftvej 28, Tirslund, 6541 Bevtoft

Johan Philipsen,
Højsvej 3, Ullerup, 6400 Sønderborg

Inger Langhede,
Varnæsvej 559, Felstedskov, 6200 Aabenraa

Birthe Boe,
Jættevej 17, Hostrupskov, 6200 Aabenraa

Ellen Christensen,
Nyrøjsvej 6, Lavensby, 6430 Nordborg

Kern Haurum Pedersen,
Vestergade 14, 6240 Løgumkloster

Hans Diderik
Kloppenborg-Skrumsager,
Sjølund Landevej 24, 6093 Sjølund

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Kirsten Dahlmann,
Rømpøvej 5, 6780 Skærbæk

Marie S. Simonsen,
Mjang Bygade 13, Mjang, 6470 Sydals

Henrik Nissen,
Surreroj 4, Bylderup, 6372 Bylderup-Bov

Almanakudvalget

Formand: Kern Haurum Pedersen,
Vestergade 14, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 31 20

Ansvarshavende redaktør: Lis Mikkelsen,
Gl. Ørderupvej 8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 20 18
E-post: lismikkelsen@mobilixnet.dk

Hans-Ole Mørk,
Farverhus 21, 6200 Aabenraa

Hanne Clausen,
Møllevej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Johann Mikkelsen,
Flensburger Strasse 109, D-25917 Leck

Inger Rahbek Andersen,
Hofmannsvej 3, Roost, 6535 Branderup

Lisbet Skau,
Hasselvej 4, Hammelev, 6500 Vojens

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Andreas Andresen
Tårnvej 5, 6520 Toftlund

Sprogforeningen

Folkkehjem, Haderslevvej 7,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 11 50

Bestyrelse:

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmark 3, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf./fax 74 65 07 45

E-post: ove.nissen@mail.tele.dk

Ingolf Haase,
Slotsgaden 28, Møgeltønder, 6270 Tønder,
tlf. 74 73 85 69

E-post: haase@mail.dk

Kordegner Povl Verner Hansen,
 Damgårdsparken 51, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 22 48

E-post: p.v.hansen@mail.tele.dk

Vandrelærer Volker Bock,
 Meiereistrasse 7, D-24891 Schnarup-Thumby,
 tlf. 0049 462 37 189

E-post: henning.bock@debitel.net

Lærer Johann Mikkelsen,
 Flensburger Strasse 109, D-25917 Leck,
 tlf. 0049 4662 3185

Gårdejer Thomas Rodenberg,
 Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster,
 tlf. 74 74 33 83

E-post: th.rodenberg@post.tele.dk

Lærer Signe Andersen,
 Osterwung 5, D-25856 Hattstedt,
 tlf. 0049 4846 590, fax 0049 4846 63948
 E-post: signe_andersen@skoleforeningen.de

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skrams Gade 5,
 Postboks 1530, 1020 København K,
 tlf. 33 11 30 63, fax 33 32 73 76
 E-post: info@graenseforeningen.dk
 Internet: <http://www.graenseforeningen.dk>

Protektor: H.K.H. Prins Joachim
 Formand: Tidl. minister Torben Rechendorff
 Direktør: Niels Henriksen

Haderslev Østeramts Grænseforening

Formand: Lisbet Skau,
 Hasselvej 4, Hammelev, 6500 Vojens,
 tlf. 74 50 79 22

Haderslev Vesteramts Grænseforening

Formand: Sigrid Andersen,
 Rangstrupvej 20, 6534 Agerskov,
 tlf. 74 83 31 56

Sønderborg kreds

Formand: Marie Hess,
 Frydenlund 5, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 62 65

Tønder kreds

Formand: Svend Kristiansen,
 Østerbyvej 32, 6280 Højer,
 tlf. 74 78 32 15, fax 74 78 32 17
 E-post: sv.kristiansen@mail.tele.dk

Aabenraa kreds

Formand: Ove Nissen,
 Dalsmark 3, Rinkenæs,
 6300 Gråsten, tlf./fax 74 65 07 45
 E-post: ove.nissen@mail.tele.dk

Grænseforeningens Landbrugsudvalg

Formand: Forpagter Edmund Mogensen,
 Rønshovedvej 2, 6340 Kruså, tlf. 74 60 84 94

Slesvigsk Samfund

Formand: Direktør Andreas Nicolaisen,
 Bukkeballevvej 54 A, 2960 Rungsted Kyst,
 tlf. 45 86 71 79
 Kontor: Vagtelvej 65 ^{4. tv.}, 2000 Frederiksberg,
 tlf. 38 88 80 04

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Rita Jespersen,
 Dimen 55, 6200 Aabenraa
 Næstformand: Asta Holst,
 Stampemøllevej 11, Fole, 6510 Gram
 Sekretær: Henriette Jessen,
 Hjartbro Byvej 11, 6541 Bevtoft
 Kasserer: Kirsten Nissen,
 Sandemandsvej 3, Brøns, 6780 Skærbæk
 Adresse: Rømmø Kur og Rekreation
 Havnebyvej 119, 6792 Rømmø,
 tlf. 74 75 52 14

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:
 Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 46 83
 E-post: hist.samf.sdj@netbruger.dk
 Internet: www.hist-samf-sdj.dk
 Åbningstider: Mandag-torsdag kl. 9-14

Forretningsudvalg:

Formand: Lars N. Henningsen
 Næstformand: Hans Schultz Hansen
 Kasserer: Henning Mathiesen
 Kim Furdal

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Henrik Becker-Christensen
 Elsemarie Dam-Jensen
 Lennart S. Madsen
 Henrik Skov Kristensen
 Carsten Porskrog Rasmussen
 O. Perch Nielsen

→

Hans H. Worsøe
Inge Adriansen

Redaktionsadresser:

Sønderjyske Årbøger:
Lars N. Henningsen
Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig
Postboks 528, 6330 Padborg, tlf. 0049-461 86970

Sønderjysk Månedsskrift:
Kim Furdal
Institut for Sønderjysk Lokalhistorie
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 58 60

Skriftrækken:
Hans Schultz Hansen
Landsarkivet for Sønderjylland
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 58 58

Amtsudvalgsformænd:
Karl Erik Olesen, Starup (Haderslev amtskreds)
Finn Clemmensen, Skærbæk (Tønder amtskr.)
Erling Madsen, Løjt (Aabenraa amtskreds)
Lene Junker-Hansen, Broager
(Sønderborg amtskreds)
Jesper Bolund Nielsen, Slesvig (Sydslesvig)

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Provst Lorenz P. Christensen,
Stationsgade 1, Vester Sottrup,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 74 70
Sekretariat: Museet på Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 25 39,
(bedst tirsdag kl. 13 - 16)

Landsforeningen

Danske Forsamlingshuse

Formand: Otto Hallberg,
Sidingevej 23, 4560 Vig, tlf. 59 31 65 85
E-post: ldf@pc.dk
Næstformand: Henrik Nielsen, Guldbjergvej 5,
Brændstrup, 6630 Rødding, tlf. 74 82 06 01

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Formand: Anders Sørensen, Åbenråvej 133,
Øster Gasse, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 22 73
Næstformand: Henrik Nielsen,
Guldbjergvej 5, Brændstrup,
6630 Rødding, tlf. 74 82 06 01
Kasserer: Peter Bonde, Urnehovedvej 98, Uge,
6392 Bolderslev, tlf. 74 64 69 80

Sekretær: Jens Knudsen,
Nørbygårdvej 40, Marstrup, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 51 65

Institut for grænseregionsforskning

Persillegade 6, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 55 50, fax 74 62 51 69,
E-post: ifg@ifg.dk
Internet: www.ifg.dk
Direktør: Jørgen Kühnl

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,
Rosenbakken 109, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 27 65

DGI Sønderjylland

Øbeningsvej 1, 6230 Rødekro,
tlf. 73 66 90 50, fax 74 66 96 42,
tlf.tid: Mandag-torsdag kl. 8.00-12.30 og
13.00-16.00 samt fredag kl. 8.00-12.30
Formand: Sverre Jørgen James Olsen,
Stolligvej 4, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 74 30
1. næstformand: Kim Lindberg,
Kløvermarken 79, 6440 Augustenborg,
tlf. 74 47 22 77
2. næstformand: Michael B. Jørgensen,
Hans Tausensvej 9, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 22 73
Haderslev/Rødding-egnen: H. K. Christensen,
Bakkevej 9, 6560 Sommersted,
tlf. 74 50 46 70
Sønderborg-egnen: Knud Møller,
Skolegade 14, Guderup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 97 68
Tønder-egnen: Birgitte Bang Schmidt,
Vinklen 5, 6270 Tønder, tlf. 74 72 41 92
Aabenraa-egnen: Birgit Langelund,
Søndergade 7, 6392 Bolderslev, tlf. 74 64 64 68
SI Skyttegruppen:
Formand: Steen Schmidt,
Færgevej 51, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 47 69

Løgumkloster Refugium

Refugievej 1, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 33 01, fax 74 74 33 25,
E-post: mail@loegumkloster-refugium.dk
Internet: www.loegumkloster-refugium.dk
Forstanderpar: Svend og Kirsten Stidsen

Danmarkssamfundet

Amtsformand: Helge Moosmann,
Hjort Lorenzensvej 47, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 14 43

Amnesty International

Dyrkøb 3, 1166 København K,
tlf. 33 11 75 41, fax 33 93 37 46
E-post: amnesty@amnesty.dk
Internet: www.amnesty.dk

Foreningen »Venner af Rømøs natur«

Formand: Rosa Schmidt, Temevej 11, Havneby,
6792 Rømø, tlf. 74 75 52 10

Foreningen Hjemmeværnsmuseets Venner

Formand: Oberstløjtnant Jørn Nielsen,
Hjemmeværnsdistrikt Sønderjylland,
Søgaardlejren, 6200 Aabenraa

Bund Deutscher Nordschleswiger

Deutsches Generalsekretariat, Vestergade 30,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 38 33
Formand: Dyrslæge Hans Heinrich Hansen,
Fredeshøj 3, Hejsager, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 12 52
Generalsekretær: Peter Iver Johannsen

**Deutscher Jugendverband
für Nordschleswig**

Haderslevvej 486, Genner, 6230 Rødekro,
tlf. 74 69 89 00, fax 73 69 89 78
Formand: Lærer Hans-Werner Nissen,
Burkal Kirkevej 26, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 22 76
Forretningsfører: Knut Lippert

**Deutscher Schul- und Sprachverein
für Nordschleswig**

Ramsherred 49A, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 41 03, fax 74 62 73 61
Skolekonsulent: Franz Christiansen
Formand: Gårdejer Joachim Schramm,
Karlsmindevej 1, Lydersholm, 6270 Tønder,
tlf./fax 74 73 42 37

Kirkelige foreninger og organisationer

**Den Sønderjydske Forening
af Menighedsrådsmedlemmer**

Formand: Fhv. viceskoleinspektør
Bent F. Petersen,
Parkvej 11, Brøns, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 34 39
Næstformand: Sognepræst Hans Fabricius,
Søndergade 7, Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 14
Sekretær: Fru Bodil Bjerre,
Tøndervej 13, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 14 10

Sønderjyske landsstyrelsesmedlemmer:

Sognepræst Hans Fabricius,
Søndergade 7, Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 14

Dansk Kirke i Udlandet

Nørrevænget 43B, Postboks 83, 5100 Odense C,
tlf. 66 13 95 31, fax 66 13 96 69
E-post: dku@danskkirke.dk
Internet: www.danskkirke.dk
Postgiro 900 13 95
Præsident: Biskop Søren Lodberg Hvas,
Thulebakken 1, 9000 Aalborg, tlf. 98 18 80 88
Formand: Domprovst Jens Arendt,
Domkirkepladsen 4, 4000 Roskilde,
tlf. 46 35 08 74
Medlem af bestyrelsen: Kirsten Vigen Clausen,
Dyssevej 7, Hostrupskov, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 61 41 25
Generalsekretær og kasserer:
Egon Christiansen, Store Klaus 39,
5270 Odense N, tlf. 66 18 20 17

Brødremenighedens Danske Mission (BDM)

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 13 34
E-post: bdm@dmr.org
Generalsekretær: Svend Søe

Dansk Ethioper Mission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33

E-post: info@dem-dk.dk

Internet: www.dem-dk.dk

Sudanmissionen

Folkekirkelig Mission i Afrika

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 06 33

E-post: sum@dmr.org

Internet: www.sudanmissionen.dk

Generalsekretær: Jens Møller Pedersen

Den Danske Israelsmission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33

E-post: kontor@israel.dk

Internet: www.israel.dk

Generalsekretær: Heinrich W. Pedersen

DANMISSION

Strandagervej 24, 2900 Hellerup,
tlf. 39 62 99 11

Generalsekretær: Mogens Kjær

Formand: Lars Mandrup,

Skolevangs Alle 72, 8240 Risskov

Fonde

Dansk Kultursamfund af 1910

Formand: Fhv. minister J. K. Hansen,
Strandparken, Sundgade 58 D,
6400 Sønderborg

Sekretær: Jutta Petersen,

Bjerggade 4C, 1., 6200 Aabenraa,

tlf. 73 62 10 80, fax 73 62 10 81

Fonden til bevarelse af gamle Rømhuse

Formand: Rosa Schmidt,

Temevej 11, Havneby, 6792 Røhmø

H. P. Hanssens Mindefond

Formand: Margrethe Wind,

Foldingbrovej 3, Hjerting, 6630 Rødding,

tlf. 74 84 14 66

Næstformand: J.P. Caspersen,

Frydendal 11E, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 22 23

Kasserer: Finn Dyhr,

H. P. Hanssensvej 23, 6100 Haderslev,

tlf. 74 52 00 53

Danske og frisiske foreninger og institutioner i Sydslesvig

Sprogforeningen

Sydslesvigafdelingen

Formand: Signe Andersen, Osterwung 5,

D-25856 Hattstedt, tlf./fax 04846/63948

E-post: schaltzand@aol.com

Kgl. dansk Generalkonsulat

Generalkonsul: Henrik Becker-Christensen

Konsul: Hanne Eder

Nordergraben 19, D-24937 Flensburg,

tlf. 0461/144000, fax 0461/17928

Løgumkloster Refugium

Et sted til
ferie, studier, hvile og rekreation

- * Refugiedage med foredrag, fortælling, sang, koncerter og udflugter i grænselandet
- * Åbent hele året - perioder med pensionistrabat
- * Tæt ved byen, klosterkirken, eng og skov
- * Velegnet som kursussted for mindre grupper

Løgumkloster Refugium

6240 Løgumkloster

tlf. 74 74 33 01 - fax. 74 74 33 25

www.loegumkloster-refugium.dk

mail@loegumkloster-refugium.dk

Kirsten og Svend Stidsen

Sydsløvigg Forening (SSF)

Formand: Heinrich Schultz
Jarplunder Weg 14, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 0461/9041286, fax 0461/9041294

Flensburg by

Formand: Maren Schultz,
Stuhrsallee 19, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/51120
Sekretariat: Sekretær Viggo Petersen,
Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-125+126+127,
fax 0461/14408-128

Flensburg amt

Formand: Peter Kreutzer,
Kallhoi 6, Kupfermühle, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75810
Sekretariat: Sekretær Monika Jansen,
Norderstrasse 74, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-155+156, fax 0461/14408-157

Gottorp amt

Formand: Chr. Ulrich Terp,
Mansteinstr. 9, 24837 Schleswig,
tlf. 04621/32566
Sekretariat: Sekretær Gudrun Petersen,
Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/23888, fax 04621/21105

Husum amt

Formand: Lass Erhardsen,
Dörpumer Weg 75, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/4227
Sekretariat: Sekretær Peter Johannsen,
Neustadt 95, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2612, fax 04841/63618

Ejdersted amt

Formand: Erik Johansen, Yurian-Ovens-Str. 17,
25832 Tönning, tlf. 04861/5129
Sekretariat: Am Hafen 30, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607

Rendsborg/Egernførde amt

Formand: Preben Holl, Fleckebyer Landstr. 7,
Lehrade, D-24811 Brekendorf, tlf. 04353/581
Sekretariat: Sekretær Jan Svendsen, →

»Amtmandsgården«,
Torstrasse 4, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/23376 og
H. C. Andersen-Weg 8,
D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/2527, fax 04351/5183

Sydtønder amt

Formand: Johann Mikkelsen, Flensburger
Strasse 109, D-25917 Leck,
tlf. 04662/3185, fax 04662/698906
Sekretariat: Sekretær Uwe Petersen,
Lorenz Jannsen Strasse 1, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/2755, fax 04661/2432

Aktivitetshuset

Norderstr. 49, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/150140, fax 0461/150420
Leder: Hans Harald Sørensen

»Christianslyst«

Lejrskole og kursushjem,
D-24392 Süderbrarup,
tlf. 04641/92229, fax 04641/92229
Forstander: Manfred Müller

Dansk Alderdomshjem

Nerongsallee 27, D-24943 Flensburg,
tlf. 0461/51311, fax 0461/582397
Forstander: Bodil Bjerregaard-Brocks

Dansk Centralbibliotek for Sydsløvigg

Norderstrasse 59, D-24939 Flensburg,
Dansk postadresse:
Box 528, 6330 Padborg
tlf. 0461/86970, fax 0461/8697220
Åbent: Sommerhalvåret kl. 10-18,
lørdag kl. 9-13. Vinterhalvåret kl. 10-19,
lørdag kl. 9-13. Overgangsdatoer mellem
halvårene meddeles i Flensburg Avis
Overbibliotekar: Alice Johansen
Studieafdelingen og arkivet:
Arkivar, dr. phil. Lars N. Henningsen

Dansk Erhvervsforening i Sydsløvigg

Formand: Gerd Pickardt,
Annenweg 11, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75900, fax 0461/78299

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-24939 Flensburg eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/144080, fax 0461/14408-130
Generalsekretær: Jens A. Christiansen
Regnskabsafdelingen: Petra Erichsen
Kulturafdelingen: Fuldmægtig Marianne Wulff
Dansk postadresse: Box 369, 6330 Padborg

Dansk Gymnastikforening Flensburg

Formand: Heinz Dieter Franz, Nikolaiallee 1-3,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/55836
Klubhuset: Marienhölungsweg 62,
D-24939 Flensburg (Frueskovens Idrætspark),
tlf. 0461/5700477

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52925, fax 0461/9091596
Provst: Viggo Jacobsen
Forretningsfører: Jytte Nickelsen

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Süderstr. 31, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/773230, fax 0461/73073
Formand: Niels Nielsen

Dansk Menighedspleje, Flensburg

v/ provst Viggo Jacobsen,
Wrangelstr. 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52565, fax 9091598
E-post: provsten@foni.net
Internet: www.dks.folkekiren.dk/hellig

Dansk Menighedspleje, Slesvig

v/ pastor Morten Mortensen,
Bismarckstrasse 18A, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25815

Dansk Menighedspleje, Tønning

v/pastor Susanne Bramsen Bøll,
Herrengården 3, D-25832 Tønning
tlf. 04861/453, fax 04861/5044

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand: Lone Schuldt, Heidewinkel 1,

D-24955 Harrislee, tlf. 0461/74426
Skoledirektør: Anders Molt Ipsen
Kontor: Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg
eller Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/50470, fax 0461/5047137
Dansk postadresse: Box 389, 6330 Padborg
Børnehaveinspektørens kontor:
Waldstrasse 43, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/5047161, fax 0461/581816
Feriekontoret: Marienhölungsweg 41,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/56664, fax 0461/54372
Skolepsykologisk kontor:
Waldstrasse 43, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/570870, fax 0461/581816
Centralen for Undervisningsmidler:
Stuhrs Allee 33, D-24937 Flensburg eller
Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/5047146, fax 0461/5047153

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Dieter Matthiesen,
Richard-Wagner-Strasse 17,
D-24943 Flensburg, tlf. 0461/62788
Korpschef: Anne Margrethe Jessen,
Haferstieg 20, D-24941 Flensburg-Weiche,
tlf. 0461/9576100

Dansk Sportsfiskerklub Sydslesvig

Formand: Heinz Boehme, Kappelner Strasse 3,
D-24996 Sterup, tlf. 04637/275

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/570580, fax 0461/5705888
E-post: dansk.sundhedstjeneste@t.online.de
Dansk postadresse: Box 119, 6330 Padborg
Formand for sundhedsrådet og
forretningsudvalget: Hans-Erik Hansen,
Fritz-Graeff-Weg 15, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/9091190

Kontorchef: Georg Hanke

Ledende sygeplejerske: Jochen Arndt,
tlf. 0461/57058-26

Dansk Tunghøreforening

Formand: Helmuth Autzen, Drosselweg 2,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/41830

→

De Sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Inge Nielsen, Sesklint 22,
D-24358 Ascheffel, tlf. 04353/991955

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Annemarie Erichsen,
Ulstrupfeld 5, D-24999 Wees, tlf. 04631/1478

Det danske Bibliotek i Husum

Neustadt 81, D-25813 Husum, tlf. 04841/82280
Leder: Bibliotekar Keld Klemith Madsen

Det danske Bibliotek i Slesvig

Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/988054
Leder: Bibliotekar Carsten F. Reyhé

Det lille Teater

Hjemmet, Marienstr. 20, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/24835
Formand: Hans Jørgen Henningsen,
Fischerweg 2, D-25927 Aventoft, tlf. 04664/868
Foreningspost til: Else Fanø, Gertrudenstr. 1,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/52795

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Heinrich Schultz,
Jarplunder Weg 14, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 0461/9041286, fax 0461/9041294
Næstformand: Lone Schuldt, Heidewinkel 1,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/74426
Sekretær: Horst Schneider, Dansk ungdoms-
sekretariat, Norderstr. 76, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-0, fax 14408-222
E-post: horst@sdu.de

Duborg-Samfundet

Formand: Elva Thorup Nielsen, Teichweg 2,
Kupfermühle, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75668

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144390, fax 0461/22430
Dansk postadresse: Box 380, 6330 Padborg
Privat dansk gymnasium
Rektor: Erik Jensen
Pedel: Tlf. 0461/22282

Flensburg Avis

Hovedredaktion og lokalredaktion Flensburg
Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg
tlf. 0461/50450, fax 0461/5045140
Chefredaktør: Bjarne Lønborg
Direktion: Bjarne Lønborg
Husum: Neustadt 95, D-25813 Husum,
tlf. 04841/3593, fax 04841/62739
Nibøl: Hauptstr. 46, D-25899 Niebüll,
tlf. 4661/5904, fax 04661/2886
Slesvig: Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/26228, fax 04621/27976

Flensburg danske Journalistforening,

Formand: Hans Chr. Davidsen,
Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/50450

Flensburg Y's Men's Club

Præsident: Pastor Ib Nedergaard Christensen,
Apenrader Str. 25, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/43376
E-post: nedergaard@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk/fl_nord

Foriining for nationale Friiske (Friserforeningen)

Formand: Jørgen Jensen Hahn,
Dorfstr. 91, D-25920 Risum-Lindholm,
tlf. 04661/5620, fax 04661/6498
Sekretariat: Moose 4, D-25842 Bargum,
tlf. 04672/77520, fax 04672/77521
Sekretær: Manfred Nissen

Foreningen »Norden«, Sydslesvig afdeling

Formand: Lone Anker Jacobsen,
Ostseebadweg 47, 24939 Flensburg,
tlf. 0461/45271
Nordisk Informationskontor: Norderstrasse 76,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408329, fax 0461/14408332
Forretningsfører: Anette Jensen

Frivilligt Dreng- og

Pigeforbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Knud Morsing,
Waldstr. 39B,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/57854

Lejrskoler og hytter:

»Trenchytten«, Markielweg 2, D-24963 Tarp,
tlf. 04638/527,

udlejning v/Arne Hou, Emmerlev,
DK-6280 Højer, tlf. 74 78 25 93

»Kongenshus«, D-25882 Tetenbüll,
udlejning v/Ole Hübertz Knudsen,
Yurian-Ovenstrasse 19,
D-25832 Tönning, tlf. 04861/476

Gamles Værn

Formand: Svend Lekkat,
Mistelhof 11, D-24944 Flensburg,
tlf. 0461/315003

Hejmdal Blæseorkester

v/Ejnar Geipel, Industrierweg 47,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75983

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sydslesvigs Amtskreds
Formand: Jesper Bolund Nielsen,
Hafengang 8, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25509

I. C. Møller-Fonden

v/ Henrik Geipel, Osterlücken 13 A,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/71969

Idrætshallen

Moltkestrasse 20 C, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/5035021
Inspektør: Ullrich Schmitzkowski

Jarplund Højskole

Lundweg 2, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690
Forstander: Dieter Paul Küssner

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Ole Rinneberg,
Timm-Kröger-Weg 40, 24939 Flensburg,
tlf. 0461/582510

Kunstkredsen, Flensburg

Formand: Kisten Hansen,
Reepschlägerbahn 32 C, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/27295

Ladelund Ungdomsskole

Karlumer Str. 1, D-25926 Ladelund,
tlf. 04666/714, elevtlf. 1200, fax 04666/853
Forstander: Asger Gyldenkærne

Landboforeninger

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig
Kontor: Schiffbrücke 42, 24939 Flensburg,
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603
Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337,
Sekretær: Joachim Spitz,
Birkenweg 12, D-25923 Süderlügum,
tlf. 04663/187020, fax 04663/187019

Landboforeningen for Flensborg og Omegn
Formand: Bo Hallberg, Kragstedtmoor 4,
D-24997 Wanderup, tlf. 04606/96337
Konsulent: Jes Simonsen,
Schiffbrücke 42, 24939 Flensburg,
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603

*Landboforeningen for
Gottorp og Ejdersted amter*
Formand: Preben Holl,
Fleckebyer Landstr. 7, Lehmrade,
D-24811 Brekendorf,
tlf. 04353/581, fax 04353/584
Konsulent: Dirk Hansen,
Straussweg 5, D-25887 Winnert,
tlf. 04845/535, fax 04845/536

Landboforeningen for Sydtønder amt (Gest)
Formand: Frede Andresen,
Sprakebüller Str. 2, D-25917 Achtrup,
tlf. 04662/4802
Konsulent: Joachim Spitz,
Birkenweg 12, D-25923 Süderlügum,
tlf. 04663/187020, fax 04663/187019

Den nordfrisiske Landboforening (Marisk)
Formand: Karl-Heinz Matthiesen, Dammhusum,
Bundesgarderweg 10, D-25927 Neukirchen,
tlf. 04664/815
Konsulent: Joachim Spitz,
Birkenweg 12, D-25923 Süderlügum,
tlf. 04663/187020, fax 04663/187019

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607

Nordfriisk Instituut

Süderstrasse 30, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/2081, fax 04671/1333
Institutleder og direktør: Dr. Thomas Steensen

Sct. Georgs-Gildet

Gildemester: Helmuth Werth,
Tydal 1, D-24852 Eggebek,
tlf. 04609/91030, fax 04609/494

Sct. Knuds-Gildet

Oldermand: Heinz Rudebeck,
Jarplunder Weg 14, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 0461/979393

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:
Hans Christian Paulsen,
Am See 6, D-24850 Lürschau,
tlf. 04621/4445, fax 04621/41192
Kontor: Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71975, fax 0461/78617
Forretningsfører: Frank Baasch

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Hans Jessen,
Holstengang 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/13562

**Sydslesvigs danske
Ungdomsforeninger**

Formand: Anne Kämper,
Kappellerstr. 22, D-24975 Husby,
tlf. 04634/346 fax 04634/9616
Dansk Ungdomssekretariat:
Norderstr. 76, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-0, fax 14408-222
Forretningsfører: Horst Schneider

Sydslesvigs Museumsforening

Formand: Dieter Paul Küssner,
Jaruplund Højskole,
Lundweg 2, D-24941 Jarplund,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690

Sydslesvigsk Pressetjeneste

Norderstrasse 76, D-24939 Flensburg, eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/14408-120+122, fax 0461/14408-131

Sydslesvigsk Selvhjælp SSH

Formand: Anne Kathrine Terp, Mansteinstr. 9,
D-24837 Schleswig, tlf. 0461/32566

Sydslesvigs Skakkreds

Kontaktmand: Horst Wesoly, Stenbusch 1,
D-24885 Sieverstedt, tlf. 04603/541
Post til: Svend Kjems Hove,
Marienhölungsweg 45, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/57279

Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW)

Landsformand: Gerda Eichhorn,
Lornsenstr. 2, D-24392 Süderbrarup,
tlf. 04641/2970, fax 04641/2920
Landssekretariat: Schiffbrücke 42,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-310, fax 0461/14408-313
Landssekretær: Dieter Lenz
SSW-Landdagsfraktionen i Flensburg:
Norderstr. 76, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-300, fax 0461/14408-305
Landdagsmedlemmer: Anke Sporendonk,
Achter de Möhl 35, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/73187, fax 0461/75398
Lars Harms, Mühlenfenne 40, D-25840
Koldenbüttel, tlf. 04881/381
Silke Hinrichsen, Burgstr. 33, D-24939
Flensburg, tlf. 0461/13635
SSW-Landdagsfraktionen i Kiel:
Schleswig-Holsteinischer Landtag,
Düsternbrooker Weg 70, D-24105 Kiel,
tlf. 0431/988-1380 eller 0431/988-1381,
fax 0431/988-1382

Sydslesvigske Folkedansere Flensburg

Formand: Inge-Marie Christensen, Rudekamp 36,
D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/2800

Sønderjysk Arbejdsforening (SAF)

Formand: Rüdiger Schulze, Richthofenstr. 16,
D-24159 Kiel, tlf./fax 0431/361945
E-post: ruediger.f.m.schulze@t-online.de

Torsdagskoret

Formand: Kirsten Anthonisen,
Westerstr. 30B, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/74102

»Tydal« Spejdgård

D-24852 Eggebek,
tlf. 04609/91030, fax 04609/494
Bestyrer: Helmuth Werth

Ungdomskollegiet

Marienhölungsweg 66, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/52444, fax 0461/5002795
Forstander: Uwe Becher

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/8414-0, fax 0461/8414-290
Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,

**Kulturelle værdier
og traditioner med plads,
miljø og grobund
for meget mere...**

LØGUMKLOSTER

Løgumkloster kommune

Rådhusstræde 2 · 6240 Løgumkloster · Telefon 73 74 55 55

tlf. 0461/700320, fax 0461/7003232
 Schleswiger Str. 85, D-24941 Flensburg,
 tlf. 0461/902100, fax 0461/9021010
 Direktion: Volker Andersen, Uwe Axen
 tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603

Voksenundervisningsnævnet for Sydslesvig
 Formand: Inger Pedersen,
 Heinrich Schuldt-Str. 2 A, D-24939 Flensburg,
 tlf. 0461/51108
 Sekretær: Signe Andersen,
 Osterwung 5, D-25856 Hattstedt,
 tlf./fax 04846/63948

Æ' Amatører
 Formand: Johann Mikkelsen,
 Flensburger Strasse 109, D-25917 Leck,
 tlf. 04662/3185, fax 04662/698906

Musik, teater og kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester
 Musikhuset, Skovvej 16, 6400 Sønderborg,
 tlf. 74 42 61 61, fax 74 42 61 06
 E-post: info@sdjsymfoni.dk
 Internet: www.sdjsymfoni.dk
Repræsentantskab:
 Formand: Amtsrådsmedlem
 Anna Margrethe Ikast
Bestyrelse:
 Formand: Amtsrådsmedlem
 Anna Margrethe Ikast
Orkesterchef:
 Henrik Wenzel Andreassen

Der eksisterer mange private ensembler i Sønderjyllands Symfoniorkester, og man kan rette henvendelse til ensemblerne på nedenstående telefonnumre:

Den Danske Harpeduo
 Benedikte Johansen, Torill Hald-Nielsen
 Henv. tlf. 74 43 20 67

Fløjte og Harpeduo
 Thomas Jensen, Benedikte Johansen
 Henv. tlf. 74 40 75 18

Wiener Ensemblet
 Atli Sigfusson, Eliane Karecki, Jan Åkerlind,
 Finn Sigfusson
 Henv. tlf. 74 46 74 53 og 74 41 62 22

Duo Virtuoso
 Cello og kontrabas:
 Anna Kristina Hindø, Jesper Hindø
 Henv. tlf. 74 43 12 13

Symphonic Brass
 Sønderjyllands Symfoniorkesters
 Messingkvintet
 Henv. John Frederiksen, tlf. 74 43 74 37

2 Trompeter og Orgel
 John Frederiksen, Bo Fuglsang, Helge Granum
 Henv. tlf. 74 42 94 23

Strygetrio
 Lars Rimer, Johan Korsfeldt, Henrik Steensgaard,
 Henv. tlf. 74 42 93 55

Two Gents
 Mogens Eskildsen,
 Flemming Neergaard Pedersen
 Henv. tlf. 74 43 37 13

Jesper Hindøs Dream Band (selskabsmusik)
 Henv. Jesper Hindø, tlf. 74 43 12 13

Trio Tre Træ
 Bettina Zielke, fløjte, Susanne Cornelius,
 klarinet, Karen Andersen, fagot
 Henv. Susanne Cornelius, tlf. 74 43 43 37

Duo Corto (klarinet og marimba/slagtøj)
 Susanne Cornelius, Henrik Cornelius
 Henv. tlf. 74 43 43 37

Plankeværks Ekvilibristerne
 (vibrafon og marimba)
 Henrik Thrane, Henrik Cornelius
 Henv. 74 43 43 37

Slagkraft

(dynamisk underholdning på et hav af slagtøj)

Henrik Cornelius, Henrik Termansen,
Henrik Thrane, Bo Valbjørn
Henv. tlf. 74 43 43 27

Madsens Partyband

Henv. Lars Kristiansen, tlf. 74 40 36 94

Duo „Pesante“ 2 violiner

Hedvig Oftedahl, Mikaela Oprea,
tlf. 74 43 01 05

Sønderjysk Amatørsymfoniorkester (SASO)

Jens Petri, Jomfrusti 9, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 32 92

Slesvigske Musikkorps

Haderslev Kaserne, Postboks 1059
Louisevej 2A, 6100 Haderslev,
tlf. 74 22 47 15, fax 74 22 47 18
E-post: slmuk@mail.tele.dk
Internet: www.slesvigskemusikorps.dk

Haderslev Musikforening af 1987

Formand: Gitte Hørup,
Rolighedsvej 20, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 41 18

Midtlandets Musik- og Teaterforening

Erik Stent Pedersen,
Herredstedgade 3, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 28 66/74 83 01 04

Nordschleswigsche Musikvereinigung

Hans H. Lodemann,
Klostervænget 1, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 36 55
Musikkonsulent Peter von der Osten,
Dyrhave 37, 6200 Aabenraa, tlf. 74 67 72 79

Sønderborg Musikforening

Jens Petri, Jomfrusti 9, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 32 92

Tønderegnens Musikforening

Max Kjær Nielsen, Markgade 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 45 61

Aabenraa Kunst- og Musikforening

Mogens Mølskov,
Hipholm 2, Varnæs, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 08 44

Sønderjysk Teaterforening

Formand: Henrik Flygare,
Tækkerløkke 26, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 05 26
Sekretær: Erik Stent Pedersen,
Herredstedgade 3, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 28 66

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Villy Dall,
Ørholmvej 15, Ørholm, 2800 Kgs. Lyngby, tlf.
45 87 86 27, mobil 28 19 69 75
Generalsekretær: Thomas Hauger
Redaktør af »Rampelyset«: Thomas Hauger
Landssekretariat:
Nygade 15, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 11 03, fax 74 65 20 93
E-mail: dats@dats.dk
Internet: http://www.dats.dk
Teaterforlaget DRAMA: Nygade 15,
6300 Gråsten, tlf. 74 65 11 41, fax 74 65 20 93

Sønderjysk Forsøgsscene

Formand: Randi Jepsen,
Ryes Møllevej 33, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 23 25
Sekretær: Kirsen Løbner, Ved Dammen 14,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 42 77

Forsøgsscenen, Haderslev

Formand: Erik Mynster, Dæmningen 23,
Nustrup, 6500 Vojens, tlf. 74 87 15 81

Det lille Teater, Gråsten

Formand: Ole Gaul Nilum,
Smedebakken 2, Adsbøl, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 37 67, fax (arb.) 62 69 12 23

Det lille Teater, Aabenraa

Formand: Lise Bekker,
Svinget 2 A, 6200 Aabenraa, tlf. 74 63 03 63
E-post: detlilleteater@mail.dk
Internet: www.home8.inet.tele.dk/teater

Amatørteaterforeningen Stjernen

Formand: Per Mølgaard,
Digevej 9, Brøns, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 36 03

Teatergaleasen, Højer

Formand: Kai Kjær-Andersen,
Prilen 14, 6280 Højer, tlf. 74 78 92 41

Teatret Møllen

Møllepladsen 4, 6100 Haderslev
Administrator: Kristian Hald Jensen,
tlf. 74 52 66 79 mellem kl. 10 og 15
E-post: post@teatretmoellen.dk
Internet: www.teatretmoellen.dk

Tønder Festival Fond

Vestergade 80, Postboks 113, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 46 10 - Information
tlf. 74 72 10 00 - Billetsalg

Broagerlands Kunstforening

Jane Schmidt Jensen,
Solskrænten 19, 6310 Broager,
tlf. 74 44 28 28

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Ilse Søgaard,
Lysesløbervej 3, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 73

Haderslev Kunstforening

Formand: Jette Bro,
H. P. Hanssens Vej 10, 6100 Haderslev
E-post: poulbro@dadl.net.dk

Kunstforeningen Vandtårnet

Nr. Rangstrup Kommune
Formand: Karen Christensen,
Bakken 2B, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 23 62

Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger

Landsarkivet for Sønderjylland

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 58 58, fax 74 62 32 88
E-post: mailbox@laa.sa.dk
Internet: www.sa.dk/laa
Landsarkivar: Hans Schultz Hansen

Institut for Sønderjysk Lokalhistorie

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 58 60
Leder: Kim Furdal
E-post: isl@isl.dk

Lokalhistoriske Arkiver og Samlinger i Sønderjylland (LASS)

Formand: Bent Vedsted Rønne,
Bispebroen 3, 6100 Haderslev, tlf. 74 22 21 18

Dansk Slægtsgaardsforening

Formand: Gårdejer Carl Martin Christensen,
Kaaregård, Badstrupvej 39, Badstrup,
5485 Skamby, tlf. 64 85 11 74

Haderslevkredsen:

Formand: Elise Jensen,
Højtoftegård, Gammelbyvej 40, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16

Det sydlige Sønderjylland:

Formand: Gårdejer Chr. A. Krogh,
Majbølvej 17, 6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12

Hjemmeværnsregion III's historiske udvalg

v/Mette M. Andersen, Pilehaven 36,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 15 37

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Ole H. Jensen,
Kløvermarken 3, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 02 35
E-post: ohj@adr.dk

Augustenborg Kommune

Lokalhistorisk Arkiv

for Augustenborg Kommune

Slotsallé 10, 6440 Augustenborg, tlf. 74 47 18 08

Formand: Paul Hartmann,

Vibevej 10, 6440 Augustenborg, tlf. 74 47 10 50

Åbent: Onsdag kl. 9-12 og 16-18.

Første mandag i hver måned kl. 19-21.

Arkivleder: Ruth Forum Møller

Bov Kommune

Bov lokalarkiv

Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg,

tlf. 74 67 34 54, fax 74 67 34 88

E-post: bov.bibliotek@bovkommune.dk

Åbent: Mandag-fredag i bibliotekets åbningstider og efter aftale

Historisk forening for Vis Herred

v/Henrik Meyer, Fjordvejen 55, 6340 Kruså

Bredbro Kommune

Historisk Forening for Bredbro Kommune

Formand: Lauge Jepsen, Møllevej 5, Visby,

6261 Bredbro, tlf. 74 78 36 40

Lokalhistorisk Arkiv for Bredbro Kommune

Arkivets adresse: Brede Bygade 14,

6261 Bredbro (biblioteket)

Åbent: Tirsdag kl. 14.00-16.30 eller efter aftale

Juli og aug. kun efter aftale

Arkivleder: Søren H. Schmidt

Randerup 66, 6261 Bredbro, tlf. 74 71 63 39

E-post: randerup@post7.tele.dk

Broager Kommune

Lokalhistorisk Forening for Broagerland

Formand: Christian Frederiksen,

Klør-Fire 20, 6310 Broager, tlf. 74 44 29 23

Arkiv: Storegade 33, 6310 Broager,

tlf. 74 44 93 51

Åbent: Tirsdag kl. 15-17 og efter aftale

Leder: Randi Demuth,

Østerhøj 3, 6310 Broager, tlf. 74 44 01 47

Christiansfeld Kommune

Christiansfeld lokalhistoriske forening

Formand: N. P. Wiborg,

Bojskov Byvej 25, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 35 07

Arkiv: Nørregade 1, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 25 98

Åbent: Fredag og lørdag kl. 14-16

Leder: Annelise Gram,

Kongensgade 19^{1.w.}, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 19 92

Fjelstrup Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Kirsten Glumsø,

Fjelstrup Nørrevej 70, 6100 Haderslev,

tlf. 74 56 62 14

Arkiv: Skolebakken 2, Fjelstrup, 6100 Haderslev

Åbent: Efter aftale med formanden

Lokalhistorisk Forening og

Arkiv for Hejls-Hejlsminde

Formand: Gunnar M. Krag,

Trappendalvej 29, 6094 Hejls, tlf. 75 57 47 54

E-post: hejlsarkiv@mail.dk

Internet: www.lokalarkiver/hejlsarkivet.dk

Arkiv: Hejls Landevej 57, 6094 Hejls

Åbent: Sept.-april onsdag kl. 15.30-17.30 og

1. onsdag i måneden kl. 19-21

Leder: Gunnar Krag

Vejstrup lokalhistoriske Forening og Arkiv

Formand: Johannes Larsen, Toldbakken 53,

6094 Hejls, tlf. 75 57 50 97

Arkiv: »Lærkebo«, Sjølundgade 28,

6093 Sjølund

Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-22

og efter aftale

Leder: Jørgen Hesselberg, Vejstruprødvej 17,

6093 Sjølund, tlf. 75 57 48 77

Gram Kommune

Lokalhistorisk Arkiv for Gram og Omegn

v/Gunnar Lundgaard,

Kirkeallé 16, 6510 Gram, tlf. 74 82 21 61

Arkiv: Østergade 10, 6510 Gram

Åbent: Sept.-april tirsdag kl. 9-11 og 1. mandag

i måneden kl. 19.30-21.30 samt efter aftale

Leder: Gunnar Lundgaard

Tiset Lokalhistoriske Forening

Formand: Arne Skafsgård, Stenholtvej 6, Tiset, →

→

6510 Gram, tlf. 74 82 12 96
 Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
 Åbent: I ulige uger mandag kl. 14-17 og 19-21
 samt efter aftale
 Leder: Niels Schmidt, Gammel Kirkevej 3,
 Tiset, 6510 Gram

Højrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Andreas Petersen,
 Kastрупvej 27, 6510 Gram, tlf. 74 82 63 74
 Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
 Åbent: I lige uger torsdag kl. 15-17 og 19.30-22
 samt efter aftale
 Leder: Agnes Trans, Kastрупvej 12, Arnum,
 6510 Gram, tlf. 74 82 64 31

Gråsten Kommune

Lokalhistorisk Arkiv for Graasten By og Egn
 Ahlmannsparken, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 13 75
 E-post: lok.hist@graasten.dk
 Åbent: Mandag kl. 14-16, torsdag kl. 16-18 og
 efter aftale
 Leder: Kirsten Thomsen, Lyshøj 14, Rinkenæs,
 6300 Gråsten, tlf. 74 65 29 77

Historisk Forening for Gråsten By og Egn

Formand: Frede Ihle,
 Mågevej 16, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 11 99

Haderslev Kommune

Haderslev Arkiv- og Museumsforening

Formand: Jens Peter From,
 Grarupvej 65, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 13 48

Haderslev Byhistoriske Arkiv

Stadsarkiv for Haderslev Kommune
 Bispebroen 3, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 22 21 18, fax 74 22 21 27
 E-post: hba@haderslev.dk
 Internet: www.bispen.dk
 Åbent: Mandag-torsdag kl. 10-16,
 1. sept. - 31. marts torsdag tillige kl. 16-19.
 Kontortider: Mandag-torsdag kl. 9-16,
 fredag kl. 9-14
 Leder: Bent Vedsted Rønne

Haderslev Slægtsforsknings Forening

Formand: Orla Iver Madsen, →

Skovbrynet 15, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 15 15
 E-post: oim@get2net.dk
 Internet: www.home3.inet.tele.dk/svmi

Halk-Hejsager Lokalhistoriske Forening

Formand: Jørgen D. Schmidt,
 Halkvej 100, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 57 13 64
 Arkiv: Halk Skole,
 Hejsagervej, 6100 Haderslev
 Leder: Jørgen D. Schmidt

Hoptrup sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Jens M. Knudsen, „Kalmargård“,
 Nørbygårdvej 40, Marstrup, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 57 51 65
 Arkiv: Hoptrup Hovedgade 62, 6100 Haderslev
 Åbent: Torsdag kl. 14-16 (ikke i skoleferier)
 og efter aftale
 Leder: Holger Bonde, Lysmosen 34,
 Marstrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 52 74

Lokalhistorisk Forening for Gl. Haderslev Sogn

Arkiv: Haderslev Bibliotek,
 Bispegade 15-17, 6100 Haderslev
 Leder: Mogens Nielsen

Moltrup sogns lokalhistoriske Forening

Formand: Karin Bonde, Bramdrup Lillefort 5,
 6100 Haderslev, tlf. 74 52 23 98
 Arkiv: Bramdrup Vestergade 7, 6100 Haderslev
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Hans Skøtt, Rovstrupvej 61,
 6100 Haderslev, tlf. 74 52 24 25

Starup sogns lokalhistoriske Arkivforening

Formand: Karl Erik Olesen,
 Starup Kirkevej 25, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 54 20
 Arkiv: Starup Skole, Starup Skolevej,
 6100 Haderslev
 Åbent: Medio september - ultimo april
 hver anden torsdag (lige uger) kl. 19.30 og
 efter aftale
 Leder: N. P. Bladt, Bjørnøvej 3, Starup,
 6100 Haderslev, tlf. 74 52 41 95

Vilstrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Orla Iver Madsen,
Skovbrynet 15, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 15 14
E-post: oim@get2net.dk
Arkiv: Bispen, Bispebroen 3, 6100 Haderslev
Åbent: Torsdag kl. 13-16 og efter aftale
Leder: Orla Iver Madsen

Lokalhistorisk Forening for Vonsbæk Sogn

Formand: Holger Eskildsen, Kildager 30, Bæk,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 91 10
Arkiv: Vonsbæk Skole, Vonsbækvej 88,
6100 Haderslev
Åbent: Tirsdag kl. 15.30-17.00 samt efter aftale

Højer Kommune

Højeregnens Lokalhistoriske Forening

Formand: Svend Kristiansen, Østerbyvej 32,
6280 Højer, tlf. 74 78 32 15, fax 74 78 32 17
E-post: sv.kristiansen@mail.tele.dk

Højeregnens Lokalhistoriske Arkiv

Møllegade 12, 6280 Højer
Åbent: Mandag kl. 14.30-17 og efter aftale
Brevadresse: Lis Hindrichsen,
Nørregade 38, 6280 Højer, tlf. 73 78 20 45

Lundtoft Kommune

Historisk Forening for Felsted Sogn

Formand: Andreas Asmussen, Kirkevej 2,
Felsted, 6200 Aabenraa, tlf. 74 68 53 30
Arkiv: »Patsches Hus«, Præstegårdsvej 4,
Felsted, 6200 Aabenraa
Åbent: Onsdag kl. 15-17 (ikke i skoleferier)
eller efter aftale
Leder: Ejgild Dyrmosé,
Østergade 8, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 57 81

Lokalhistorisk Forening for Klipleve Sogn

Formand: Jørgen Hansen,
Lillegade 3, Klipleve, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 76 28
Arkiv: »Straagaards Smedie«, Skolegade 4,
Klipleve, 6200 Aabenraa
Åbent: 1. juni - 1. oktober: Tirsdag og fredag
kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Jørgen Hansen

Historisk Sogneforening for Varnæs og Bovrup

Formand: Anne Marie Jensen, Stenagervej 1 B,
Bovrup, 6200 Aabenraa, tlf. 74 68 03 17
Arkiv: Bovrup Aktivcenter, Bytoften 13,
Bovrup, 6200 Aabenraa
Åbent: Efter aftale
Leder: Knud Krog,
Blansvej 28, Bovrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 00 37

Løgumkloster Kommune

Historisk forening

for Løgumkloster Kommune

Formand: Vagn Lauritzen, Ved Dammen 56,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 43 03
Arkiv: Løgumkloster kommuneskole,
Grønnevej, 6240 Løgumkloster
Åbent: Mandag (skoledage) fra efterårsferie til
påskeferie kl. 19.30-21.00 samt efter aftale
Leder: Frede Gotthardsen,
Ringgade 15, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 42 04

Nordborg Kommune

Lokalhistorisk Arkiv for

Nordborg Kommune

Løjtertoft 32, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 08 29
Åbent: Mandag kl. 10-17,
tirsdag-torsdag kl. 10-14
Leder: Erik Manthei Nielsen,
Fribjerg 32, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 18 10

Egen Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Petersen, Møllevej 6,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 82 36
Arkiv: Præstevænget 3, Guderup,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 93 01
Åbent: Torsdag kl. 16-18 og efter aftale
Leder: Peter Petersen

Oksbøl Sogns Lokalhistoriske Arkiv

v/ Henning Wriborg, Rytterhaven 3,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 13 49

Nørre-Rangstrup kommune

Lokalhistoriske Forening for Agerskov Sogn

Formand: Egon Petersen, Boldershøj 24,
6534 Agerskov, tlf. 74 83 32 97

Arkiv: Agerskov skole, Nørregade 17,
6534 Agerskov

Åbent: Tirsdag kl. 15-17 og efter aftale
(lukket i skoleferier)

Leder: Niels E. Baunsgaard,
Bovlund Bjergvej 17, 6535 Branderup J.,
tlf. 74 83 51 20

Lokalhistorisk Forening for Arrild Sogn

Formand: Inger Rahbek Andersen,
Hofmannsvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 43 84

Arkiv: Arnumvej 29 B, Arrild, 6520 Toftlund

Åbent: Efter aftale

Leder: Inger Rahbek Andersen

Branderup-Rurup Lokalhistoriske Forening

Formand: Niels Jørgen Petersen,
Branderup Mark 3, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 52 76

Arkiv: Branderup Bygade 19, 6535 Branderup

Åbent: Efter aftale

Leder: Mads Kjergård, Sandbjergvej 26,
6535 Branderup, tlf. 74 83 52 81

Lokalhistorisk Forening for Toftlund og Omegn

Formand: Tove Rasmussen, Østergade 41,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 17 33

Arkiv: Søndergade 56, 6520 Toftlund

Åbent: Mandag kl. 16-18 og efter aftale

Lukket i juli måned

Leder: Tove Rasmussen

Lokalhistorisk forening for Bevtoft og Tirslund Sogne

Formand: Søren Kjær, Bevtoftvej 27, Tirslund,
6541 Bevtoft, tlf. 74 83 19 67

Arkiv: Bevtoft skole, Krügersvej 45, 6541 Bevtoft

Åbent: Mandag kl. 14.30-16.30

Leder: Grethe Iversen, Hyrupvej 43,
6541 Bevtoft, tlf. 74 51 42 60

Rødding Kommune

Rødding lokalhistoriske Arkiv

Vestergade 9, 6630 Rødding,
tlf. 73 84 25 85 eller 74 84 11 28

Åbent: Tirsdag kl. 9-12 og torsdag kl. 15-17.30

og efter aftale

Leder: Hans Carlo Jensen

Brændstrup Hjemstavnsforening

Formand: Johan Roos,
Brændstrup Røddingvej 12, 6630 Rødding,
tlf. 74 82 30 16

Arkiv: Brændstrup Hjemstavnsforening,

Låsledvej 16 A, 6630 Rødding

Åbent: 1. mandag i hver måned (undt. juni og
juli) kl. 19-21 og efter aftale.

Leder: Johan Roos

Hjerting sogns historiske udvalg

Formand: Deth Block Jacobsen,
Trøksvej 1, Hjerting, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 13 63

Åbent: Efter aftale

Hygum lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Fredslund,
Herredsfogedvej 13, Sdr. Hygum,
6630 Rødding, tlf. 74 84 53 05

Arkiv: Ribevej 42, Hygum, 6630 Rødding

Åbent: Okt.-maj 1. og 3. tirsdag i måneden
kl. 15-17 og efter aftale.

Leder: Edith Jensen,

Lindeallé 2, Sdr. Hygum, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 52 28

Lokalhistorisk forening for Jels sogn

Formand: Margit Falkenberg Ottosen,
Jelsvej 39, Grønnebæk, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 22 45

Arkiv: Jels Torvet 2, Jels, 6630 Rødding

Åbent: Efter aftale

Leder: Niels Clausen, Jels Toftevej 6,
6630 Rødding, tlf. 74 55 30 50

Lintrup Sogns lokalhistoriske udvalg

v/Mogens Lorentzen,
Grænsevej 1, Foldingbro, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 45

Arkiv: Lintrup skole, Kirkepladsen 1,
6660 Lintrup

Åbent: 1. og 3. tirsdag i måneden kl. 16-18
og efter aftale.

Leder: Mogens Lorentzen

Skodborg Hjemstavnsforening

Formand: Kirsten Fynbo,
Rugtoften 43, Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 48,
Arkiv: Vestergade 3, Skodborg,
6630 Rødding, tlf. 74 85 01 04
Åbent: Onsdag kl. 9.30-12, torsdag
kl. 17.30-19.30 og efter aftale
Leder: Kristian Holmgård, Mølletofte 16,
Skodborg, 6630 Rødding, tlf. 74 84 84 85
E-post: skodborg-hjemstavnsarkiv@mail.tele.dk

Skrave Hjemstavnsforening

Formand: Karl Kristoffer Juhl,
Skravevej 28, Langetved, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 71 75
Arkiv: Skrave Skole
Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19.30-20.30
(i vinterhalvåret) og efter aftale

Lokalhistorisk Forening for Øster Lindet Sogn

Formand: Arne Buhrkal,
Villavej 7, Ø. Lindet, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 61 54
Arkiv: Stadionvej 5, Øster Lindet, 6630 Rødding
Åbent: 1. torsdag i måneden kl. 14-17 og
efter aftale
Leder: Hanne Flebo,
Østervænge 22, Ø. Lindet, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 62 05

Rødekro Kommune

Lokalhistorisk Forening for Rødekro Kommune

Formand: Ellen Jensen, Stationsvej 36,
Hovslund, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 44 04
Arkiv: Borgerhuset, Østergade 40C,
6230 Rødekro
Åbent: Hver mandag kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Poul Agerbæk,
Bøgeparken 37, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 17 47

Skærbæk Kommune

Rejsby-arkivet

Formand: Niels L. Petersen,
Hovedvejen 33, Kærbølling, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 33 64

Rømø lokalhistoriske Forening

Formand: Rosa Schmidt, Ternevej 11, Havneby,
6792 Rømø, tlf. 74 75 52 10
Arkivleder: Arne Jørgensen, Strømmen 10,
6792 Rømø, tlf. 74 75 63 47

Historisk Samfund i Brønø

v/ Godfred Degn, Astrupvej 68, 6780 Skærbæk

Historisk Forening for Skærbæk og Omegn

Formand: H. E. Sørensen, Melbyvej 27,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 04
Arkiv: Skærbækegnens Museum, Storegade 47,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 20 52
Åbent: Juni-oktober mandag-fredag kl. 10-17
Leder: Bodil Bjerre

Sundeved Kommune

Historisk Forening for Sundeved

Formand: Jørgen Schmidt,
Kirkeagervej 3, V. Sottrup, 6400 Sønderborg
tlf. 74 46 71 94
Arkiv: Truenbrovej 21 A, Avnbøl,
6400 Sønderborg
Åbent: Onsdag kl. 15-18 og efter aftale
(juli kun efter aftale)
Leder: Inga Christensen, V. Snogbæk 10,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 75 35

Selskabet for Nydamforskning

Formand: Vincent Jessen, Peberbjerg,
Skovbyvej 14, 6470 Sydals, tlf. 74 41 57 47
Arkiv: Nydamskolen, Vester Sottrup,
6400 Sønderborg
Åbent: Efter aftale
Leder: Ejgild Dyrmosse, Bøgevang 18, Felsted,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 57 81
Udstilling: Nydamhuset, Nydamvej 41,
Øster Sottrup, 6400 Sønderborg

Sydals Kommune

Lokalhistorisk forening for Kegnæs sogn

Formand: Peter Wehl, Torsthoved 3, Kegnæs,
6470 Sydals, tlf. 74 40 51 92
Arkiv: Kegnæs Skole, Østerbyvej 11,
Kegnæs, 6470 Sydals
Åbent: 1. mandag i måneden kl. 18-19.30
og efter aftale

Leder: Anna Hansen, Stortoft 25, Kegnæs,
6470 Sydals, tlf. 74 40 51 85

Tandslet Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: E. Bauer, Mommarkvej 259, Tandslet,
6470 Sydals, tlf. 74 40 75 24

Arkiv: Tandslet skole, Ertebjergvej 2,
6470 Sydals

Åbent: 1. oktober- 1. april torsdag kl. 14-17 og
efter aftale

Leder: Sven Iversen, Østkystvej 117, Ertebjerg,
6470 Sydals, tlf. 74 40 77 85

Lysabild Sognehistoriske Forening

Formand: Viggo Vandkær Thomsen, »Degne-
gården«, Lysabildgade 1, Lysabild, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 42 84 (kl. 9-10, 17-18), fax 74 40 30 30

Arkiv: Lysabild Skole, østfløjen,
Lysabildgade 2, Lysabild

Åbent: 1. torsdag i hver måned kl. 18-20 og
efter aftale med arkivlederen: Bent Bonefeld,
Mommarkvej 368, Mommark, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 77 82

Lokalhistorisk Forening for Hørup sogn

Formand: Chresten A. Krogh,
Majbølvej 17, 6470 Sydals, tlf. 74 41 53 12

Arkiv: Hørup centralskole, Vestervej 42,
Kirkehørup, 6470 Sydals

Åbent: Efter aftale med arkivlederen
Anna Kirstine Nielsen, Mjanghaij 11,
6470 Sydals, tlf. 74 41 52 65

Sønderborg Kommune

Lokalhistorisk Forening

for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Bent Lundt, Søndergade 22,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 93 35

Lokalhistorisk Arkiv

for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: H. C. Carstensen, Sundquistgade 7,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 52 75

Arkivafdeling: Kirkegade 8, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 27 10

Åbent: Mandag kl. 9-12, onsdag kl. 15-17

Leder: Kai Viggo Jørgensen, H. P. Hanssensvej 2,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 61 19

Arkivafdeling: Torvet 2, Ulkebøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 93 66

Åbent: Tirsdag kl. 10-12, onsdag kl. 19.30-21
og efter aftale

Leder: Sophie Rasmussen,
Sneppevej 5, Skovby, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 48 63

Tinglev Kommune

Lokalhistorisk Forening

for Tinglev Kommune

Formand: Benny Lau,
Kværnholtvej 16, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 11 00

Arkiv: Bylderup-Bov Bygade 17,
6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 76 21 41

Åbent: Mandag kl. 15-18 og onsdag kl. 15-22
og efter aftale

Postadresse: Tinglev Bibliotek,
Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev

Leder: Ina Juhl, Porsevænget 4, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 32 61

Tønder Kommune

Lokalhistorisk Forening

for Tønder Kommune

Formand: Kaj Elkjær Larsen,
Grev Schacksvej 3, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 20 20

Arkiv: Biblioteket, Richtsensgade 10,
6270 Tønder, tlf. 74 72 33 26

Åbent: Tirsdag kl. 13-18, onsdag-torsdag
kl. 13-17 og efter aftale (lukket i juli)

Leder: Britta Bargfeldt, Østergade 19,
6270 Tønder, tlf. 74 72 33 11

Vojens Kommune

Lokalhistorisk Forening for

Vojens Kommune

Formand: Preben Nørup, Kædevænget 1,
6500 Vojens, tlf. 74 54 16 02

Arkiv: Møllerens Hus, Tørmølle,
Tørmøllevej 7, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 70 31

Åbent: Tirsdag kl. 19-21, torsdag kl. 14-16
og efter aftale

Leder: Laurids Lund, Hovedgaden Vest 104,
Over Jerstal, 6500 Vojens, tlf. 74 54 73 45

Lokalhistorisk Forening for Jegerup sogn

Formand: Mathias Nørgaard, Haderslevvej 2,
6500 Vojens, tlf. 74 50 61 84

Arkiv: Jegerup skole, Bygaden 16, Jegerup,
6500 Vojens

Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-21

Leder: Kaj Sandholdt, Kærager 8, Jegerup,
6500 Vojens, tlf. 74 54 29 80

Lokalhistorisk Forening for Oksenvad Sogn og Omegn

Formand: Ernst K. Svennesen, Vadstedvej 10,
Oksenvad, 6560 Sommersted, tlf. 74 50 43 05

Arkiv: Øster Lindetvej 5, Oksenvad,
6560 Sommersted, tlf. 74 50 46 07

Åbent: Efter aftale.

Leder: Ernst K. Svennesen

Aabenraa Kommune

Ensted sogns lokalhistoriske forening

Formand: Hans Damm, Buen 114, Stubbæk,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 46 96

Arkiv: Dybkærvej 2, Stubbæk, 6200 Aabenraa

Åbent: Torsdag kl. 14-16 og efter aftale

Leder: Frederik Daabeck, Ågade 12, Klipleve,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 81 25

Løjt lokalhistoriske Forening

Formand: Erling Madsen, Dybvighoved Mølle-
vej 1, 6200 Aabenraa, tlf. 74 61 78 04

Foreningens billedarkiv er åbent efter aftale med
formanden.

Arkiv og Lokalmuseum: Rundemølle

Henv.: Erling Madsen, tlf. 74 61 78 04 eller
Jacob Holdt, tlf. 74 61 77 90

Aabenraa Byhistoriske Forening

Formand: Carlo Daus-Petersen, Kaholt 12,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 23 17

Biblioteker

Augustenborg Kommune

Augustenborg Kommunebibliotek

6440 Augustenborg, tlf./fax 74 47 16 71

Filialer i Asserballe og Fynshav

Bov Kommune

Bov Bibliotek 6330 Padborg,
tlf. 74 67 34 54, fax 74 67 34 88

E-post: bov.bibliotek@bovkommune.dk

Internet: www.bovbibliotek.dk

Filial i Holbøl

Bredbro Kommune

Bredbro Bibliotek

6261 Bredbro, tlf. 74 71 14 28

Biblioteket har overenskomst
med Tønder Bibliotek

Broager Kommune

Sundeved & Broagerlands Biblioteker

Storegade 6 A, 6310 Broager, tlf. 74 44 16 13

E-post: biblioteket@broager.dk

Åbent: Mandag, tirsdag, torsdag og
fredag kl. 13-18, onsdag kl. 9-15

Christiansfeld Kommune

Christiansfeld Bibliotek

Nørregade 12, 6070 Christiansfeld

tlf. 74 56 18 37, fax 74 56 11 49

Gram Kommune

Gram Bibliotek, Østergade 10, 6510 Gram,
tlf. 73 82 11 90, fax 73 82 11 99

E-post: biblioteket@gramkom.dk

Filial i Arnum, tlf. 74 82 68 11

Gråsten Kommune

Gråsten Bibliotek

6300 Gråsten, tlf. 74 65 13 75, fax 74 65 03 95

E-post: graasten.bibliotek@graasten.dk

Internet: www.graasten.dk

Haderslev Kommune

Haderslev Bibliotek

Bispebroen 3, 6100 Haderslev,

tlf. 74 22 21 20, fax 74 22 21 23

E-post: biblioteket@haderslev.dk

Internet: www.haderslevbibliotek.dk

Åbent: Mandag-torsdag kl. 9.30-19,
fredag kl. 9.30-17, lørdag kl. 9.30-13

Højer Kommune

Højer Bibliotek, Digeskolen, 6280 Højer, →

tlf. 74 78 26 86, fax 74 78 26 85

Åbent: Mandag, torsdag og fredag kl. 14-17,
onsdag kl. 16-19

Lundtoft Kommune

Felsted Bibliotek
Sønderborgvej 137, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 53 20

Klipleve Bibliotek
Skolegade 12, Klipleve, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 78 37

Søgård Bibliotek
Søgård Ringvej 1, Søgård, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 79 01

Bovrup Bibliotek
Bytoften 13, Bovrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 01 08

Løgumkloster Kommune

Løgumkloster Bibliotek,
Storegade 16, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 30 42, fax 74 74 30 57
E-post: loegumkloster.bibliotek@adr.dk
Åbent: Man. kl. 15-19, tirs. og ons. kl. 13-17,
tors. kl. 10-18, fre. kl. 15-17 og lør. kl. 10-13

Filial: Skolegade 9, Øster Højst,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 77 53 44
Åbent: Tirsdag kl. 17.30-19 og
torsdag kl. 18.30-20

Sønderjysk litteratur i stort udvalg

Storetorv 2 · 6200 Aabenraa
Telefon 74 62 37 20 / 74 62 22 29

Nordborg Kommune

Nordborg Bibliotek, Løjteroft, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 03 36, fax 74 45 08 20
E-post: bibliotek@nordborg.dk
Internet: www.nordborg.dk/biblioteket
Filialer i Guderup og Havnbjerg

Nørre-Rangstrup Kommune

Toftlund Bibliotek, Torvegade 1, 6520 Toftlund,
tlf. 73 21 22 33, fax 73 21 22 34

Rødding Kommune

Rødding Bibliotek
Kongevej 6, 6630 Rødding,
tlf. 73 84 25 85, fax 73 84 25 86
E-post: bibl@roedding.dk
Åbent: Mandag kl. 14-19, tirsdag og torsdag
kl. 11-17, onsdag og fredag kl. 14-17

Afdelingen i Jels,
Søndergade 7, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 23 96
Åbent: Mandag kl. 14-16,
tirsdag kl. 16-18, torsdag og fredag kl. 15-17
Afdelingen i Skodborg, Søndergade 2, 6630
Rødding, tlf. 74 84 85 69
Åbent: Mandag kl. 14-17,
onsdag kl. 14-17, torsdag kl. 17.30-19.30

Rødekro Kommune

Rødekro Bibliotek Vestergade 20,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 26 23

Skærbæk Kommune

Skærbæk Bibliotek, Jernbanegade 2,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 80

Sundeved Kommune

Sundeved & Broagerlands Biblioteker,
Skolevej 8, Vester Sottrup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 74 30
E-post: biblioteket@sundeved.dk

Sydals Kommune

Sønderborg og Sydals Kommuners Biblioteker,
Vestervej 42, Kirke-Hørup, 6470 Sydals,
tlf. 73 11 50 96, fax 74 41 60 73
E-post: sydalbib@po.ia.dk

Sønderborg Kommune

Sønderborg og Sydals Kommunes Biblioteker,
Kongevej 19, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 26 31, fax 74 43 09 18
Internet: www.biblioteket.sonderborg.dk
Sekretariatet: Fax 74 42 26 18
Filiaer: Ulkebøl, Torvet 1, tlf. 74 42 82 58
Dybbøl, Gl. Aabenraavej 20, tlf. 74 48 84 88
Sydals, Vestervej 42, Kirke-Hørup, 6470 Sydals,
tlf. 73 11 50 96

Tinglev Kommune

Tinglev Bibliotek og Turistinformation
Tinglev Midt, 6360 Tinglev
tlf. 73 34 36 45, fax 74 64 22 64

Bolderslev Lokalbibliotek

Smedefod 10A, 6392 Bolderslev, tlf. 74 64 64 35

Bylderup-Bov Lokalbibliotek

Bylderup-Bov Bygade 17, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 21 41

Tønder Kommune

Tønder Bibliotek, Richtsensgade 10,
6270 Tønder, tlf. 74 72 33 26, fax 74 72 33 21

Vojens Kommune

Vojens Bibliotek, Rådhuscentret 5, 6500 Vojens
tlf. 74 20 39 00, fax 74 20 39 24
E-post: biblioteket@vojens.dk

Aabenraa Kommune

Det sønderjydske Landsbibliotek, Haderslevvej 3,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 25 62, fax 74 62 14 80
E-post: dsl@dslbibl.dk
Internet: www.dslbibl.dk

TYSKE BIBLIOTEKER

Aabenraa

Deutsche Zentralbücherei Apenrade
Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 11 58, fax 73 62 07 36
E-post: zentral@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Åbent: Man. og tirs. kl. 10-18, ons. kl. 13-18,
tors. og fre. kl. 10-18, lør. kl. 10-13
Desuden 3 bogbusser

Haderslev

Deutsche Bücherei Hadersleben, Åstrupvej 9,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 15 29, fax 74 52 15 29
E-post: hadersleben@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Åbent: Mandag, tirsdag og
fredag kl. 10-12 og 14-17, torsdag kl. 10-12
og kl. 14-18. 1. lørdag i måneden kl. 10-13

Sønderborg

Deutsche Bücherei Sonderburg
Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg
tlf./fax 74 42 57 65
E-post: sonderburg@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk/sonderburg/htm
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 9-12.30 og
15-17, torsdag kl. 9-12.30 og kl. 15-18
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Tinglev

Deutsche Bücherei Tingleff
Hovedgaden 100, 6360 Tinglev,
tlf./fax 74 64 35 77
E-post: tingleff@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12 og
13.30-17, torsdag kl. 10-12 og 13.30-18
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Tønder

Deutsche Bücherei Tønder
Popsensgade 6, 6270 Tønder, tlf. 74 72 33 59
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12 og
13.30-17, torsdag kl. 10-12 og 13.30-18
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Frie skoler

Ungdoms- og efterskoler

Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler

Sekretariat: Vartov, Farvergade 27, opg. H,
1463 København K,
tlf. 33 12 86 80, fax 33 93 80 94
E-post: sekretariat@efterskole.dk
Formand: Lærer Anna Kolind,
Snevrevej 2, Højrup, Horne, 9850 Hirtshals,
Tlf. 98 94 96 77

Agerskov Ungdomsskole

Vellerupvej 25, 6534 Agerskov,
tlf. 74 83 33 15, fax 74 83 39 62
E-post: au.525300@skolekom.dk
Internet: www.agerskov-ungdomsskole.dk
Oprettet 1919 (hvilende 1930-42)
Forstanderpar: Kirsten og Henrik Juul-Dam

Broagerlands Efterskole

Dyntvej 113, 6310 Broager, tlf. 74 44 27 62
Oprettet 1992
Forstanderpar: Ingeborg og Georg Pedersen

Deutsche Nachschule Tingleff

Grønnevej 51, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 48 20, fax 74 64 48 79
E-post: nachschule@tingleff.dk
Internet: www.nachschule.dk
Oprettet 1951
Forstander: Bendix Brodersen

Løgumkloster Højskole

Lange kurser 3 og 5 måneder
fra januar og marts. Også dag-
elever. Gode støttemuligheder.
Ca. 40 korte kurser sommer
og efterår. Få vores program.

LØGUMKLOSTER HØJSKOLE
Tlf. 74 74 40 40 • Fax 74 74 45 51

Dybbøl Efterskole

Ragebølskovvej 3, 6400 Sønderborg
tlf. 74 48 70 80, fax 74 48 70 81
Oprettet 1992
Forstanderpar: Evelyn og
Erik Rosenbæk Bollerslev

Efterskolen Strand

Strandvej 1A, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 21 60
Oprettet 2001
Forstander: Lone Plesner

Emmerske Efterskole

Åbenråvej 14, St. Emmerske, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 44 33
Internet: www.emmerskeefterskole.dk
Oprettet 1978
Forstanderpar: Mette og Niels Johansen

Frøslevlejrens Efterskole

Lejrvejen 85, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 66 44, fax 74 67 67 94
E-post: post@froeslevlejrens-eferskole.dk
Internet: www.froeslevlejrens-eferskole.dk
Oprettet 1996
Forstanderpar: Heidi og Bjarne Flyman

Gram Efterskole

Slotsvej 19-21, 6510 Gram,
tlf. 74 82 04 82, fax 74 82 03 94
Oprettet 1998
Forstander: Werner Sternberg

Højer Ungdomsskole

Nørrevej 68, 6280 Højer,
tlf. 74 78 21 40, fax 74 78 22 40
Oprettet 1951
Forstanderpar: Bodil og Wolfgang Dibbern

Kongeådalens Efterskole

Foldingbrovej 19, Dover, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 33, fax 74 85 50 00
E-post: info@keskole.dk
Internet: www.kongeadalens-eferskole.dk
Oprettet 1979
Forstander: Jes Imer

Løgumkloster Efterskole

Tønder Landevej 6, 6240 Løgumkloster
 tlf. 74 74 36 52
 Oprettet 1951
 Forstanderpar: Ulla og Jens Peter Rejkjær

Nordborg Slots Efterskole

6430 Nordborg, tlf. 74 45 15 28, fax 74 49 11 51
 Oprettet 1922
 Forstanderpar: Merete og Arley D. Bastiansen

Rejsby Europæiske Efterskole

Kogsvej 3, 6780 Skærbæk,
 tlf. 74 75 36 22, fax 74 75 30 04
 Oprettet 1994
 Forstanderpar: Anne og Lars Brudvig

Rens Ungdomsskole

Pebersmarkvej 21, Rens, 6372 Bylderup-Bov,
 tlf. 74 64 83 70
 Oprettet 1921
 Forstander: Olav Velds

Rinkenæs Ungdomsskole

Sejrsvej 100, Rinkenæs, 6300 Gråsten
 tlf. 74 65 13 08, fax 74 65 36 08
 E-post: mail@rinkenaes.dk
 Internet: www.rinkenaes.dk
 Oprettet 1952
 Forstanderpar: Lis og John Østergaard

Skamlingsbanke Ungdomsskole

Gl. Skamlingsvej 1, 6093 Sjølund, tlf. 75 57 40 26
 Oprettet 1955
 Forstander: Ole-Kristian Warthoe

Sommersted Ungdomsskole

Talind 2, 6560 Sommersted,
 tlf. 73 50 40 40, fax 74 50 49 55
 E-post:
 kontoret.543300@sommersted-ungdomssk.dk
 Internet: www.sommersted-ungdomssk.dk
 Oprettet 1951
 Forstander: Torsteen Nielsen

Sundeved Ungdomsskole

Storegade 5, Bovrup, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 68 03 11
 Oprettet 1957
 Forstander: Bjarne Ebbesen

Sønderjyllands Idræts- og Naturefterskole

Idrætsvej 23, 6240 Løgumkloster,
 tlf. 74 74 49 90, fax 74 74 59 90
 E-post: sine@sine.dk
 Internet: www.sine.dk
 Oprettet 1997
 Forstander: René Jacobsen

Vojens Ungdomsskole

Ungdomsskolevej 8, 6500 Vojens,
 tlf. 74 54 11 29, fax 73 20 22 09
 Oprettet 1939
 Forstander: Bjarne Friis Pedersen

Aabæk Efterskole

Jørgensgård Skovvej 101, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 50 63, fax 74 62 53 55
 Oprettet 1970
 Forstander: Jørgen Kusk

Højskoler

Danebod Højskole

Fynshav, 6440 Augustenborg,
 tlf. 74 47 41 12, fax 74 47 45 99
 E-post: epost@danebod.dk
 Internet: www.danebod.dk
 Oprettet 1920
 Forstander: Martin Taarup

Hoptrup Højskole

Hoptrup Hovedgade 11, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 57 52 13, fax 74 57 60 13

**De fleste kender Skærbæk
 og alle kender Rømø**

*...og vi synes selv, at vi er værd
 at lære nærmere at kende,
 fordi vi har meget at byde på!*

Skærbæk Kommune

Storegade 51 · 6780 Skærbæk
 Telefon 73 95 95 95 · Fax 73 95 95 73
 www.skaerbaek.clk

E-post: info@hoptrup.dk
 Internet: www.hoptrup.dk
 Oprettet 1920
 Forstander: Mads Christensen

Løgumkloster Højskole

Brorsonsvej 2, 6240 Løgumkloster,
 tlf. 74 74 40 40, fax 74 74 45 51
 E-post: loegumkloster.hoejskole@grundtvig.dk
 Internet: www.loegumkloster-hoejskole.dk
 Oprettet 1960
 Forstandere: Vita og Bent Andreassen

Rødding Højskole

Flors Allé 1, 6630 Rødding, tlf. 74 84 22 84
 Oprettet 1844
 Forstander: Annemarie Morris

Rønshoved Højskole

Højskolevej 4, Rønshoved, 6340 Kruså,
 tlf. 74 60 83 18, fax 74 60 85 46
 E-post: ronshoved@grundtvig.dk
 Internet: www.ronshoved.dk
 Oprettet 1921
 Forstanderpar: Thue og Nina Kjærhus

Idrætshøjskolen i Sønderborg

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 18 48, fax 74 42 17 89
 E-post: admin@ihs.dk
 Internet: www.ihs.dk
 Oprettet 1952
 Forstander: Ivan Skjoldager

Den Sønderjyske Højskole for musik og teater

Herredstedgade 6-8, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 01 04
 E-post: kontor@musikogteater.dk
 Internet: www.musikogteater.dk
 Oprettet 1984
 Forstander: Erik Stent Pedersen

Højskolen Østersøen

Flensborgvej 50, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 47 00, fax 74 62 47 01
 E-post: adm@hojoster.dk
 Internet: www.hojoster.dk
 Oprettet 1993
 Forstanderpar: Birthe og Knud-Erik Therkelsen

Husholdningsskoler og håndarbejds-skoler

Kost & Tekstilskolen

Præstegårdvej 11, 6630 Rødding
 tlf. 74 84 25 00, fax 74 84 25 08
 E-post: mail@kostogtekstilskolen.dk
 Internet: www.kostogtekstilskolen.dk
 Oprettet 1981
 Forstander: Annelise Zander

Kirkemusikskoler

Løgumkloster Kirkemusikskole

Vestergade 9-13, 6240 Løgumkloster
 tlf. 74 74 40 70
 E-post: lkms@km.dk
 Internet: www.locus-dei.dk
 Telefontid: Mandag-fredag kl. 8.30-12.30 samt
 tirsdag, onsdag og torsdag kl. 13.30-15.30
 Rektor: Peter Langberg
 Telefontid: Tirsdag, onsdag og torsdag
 kl. 9.30-12.30
 Horsens afdeling, tlf. 74 74 40 70

BOV KOMMUNE

„Vi går lige til grænsen.....“

Bov Rådhus - Kirkestien 1, Bov - 6330 Padborg
 Telefon 73 67 55 00 - Telefax 74 67 55 99
 raadhus@bovkommune.dk - www.bovkommune.dk

Erhvervsskoler

AMU SYD

Kallemosen 20, 6200 Aabenraa, tlf. 76 37 37 37
Forstander: Mogens Jørgensen

EUC SYD

Erhvervs-Uddannelses-Center Syd
Grundtvigs Allé 88, 6400 Sønderborg
tlf. 74 12 42 42, fax 74 12 42 00
Med uddannelsessteder i Aabenraa, Tønder,
Haderslev og Sønderborg
Direktør: Svend Aage Olsen

Gråsten Landbrugsskole

Fiskbækvej 15, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 10 24, fax 74 65 06 24
E-post: adm@graastenls.dk
Oprettet 1924
Forstander: Peder Damgaard

KØBMANDSSKOLEN

Aabenraa Business College
Dronning Margrethesvej 6-12, 6200 Aabenraa
Dagskolen: Tlf. 73 62 73 00
Kompetence Centret: Tlf. 73 62 73 62
Fax 73 62 73 01
Forstander: Torben Jessen

Mommark Handelskostskole

Mommarkvej 376, 6470 Sydals, tlf. 74 40 79 13
Forstander: Jens Schultz

F L E N S B O R G

AVIS

Tættere på i grænselandet

Tlf. 00 49-4 61 / 50 45-0
www.flensborg-avis.de

Viceforstander: Karen Marie Madsen
Administrationschef: Bente E. Jensen

Skolen for Social- og Sundhedsuddannelser

Bjergparken, Postboks 120, Bjerggade 4M,
6200 Aabenraa, tlf. 73 33 43 00, fax 73 33 43 01
E-post: sosu@sosu-aabenraa.dk
Internet: sosu-aabenraa.dk

Sønderborg Handelsskole

Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 55 25
Forstander: Direktør Frede Kühl

Tønder Handelsskole

Martin Hammerichsvej 2, 6270 Tønder
tlf. 74 72 43 53, fax 74 72 05 84
E-post: toendhs@toendhs.dk
Internet: www.toha.dk

Gymnasier og voksen- uddannelsescentre

Gymnasier

Amtsgymnasiet i Sønderborg

Grundtvigs Allé 86, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 05 01, fax 74 43 32 38
E-post: ags@amts gym-sdbg.dk
Internet: www.amts gym-sdbg.dk
Rektor: Birgitte Vedersø

Deutsches Gymnasium für Nord Schleswig

Svinget 26-28, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 36, fax 74 62 76 60
Rektor: Ilse Friis

Haderslev Katedralskole

Christiansfeldvej 31, Postboks 135,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 27 21, fax 74 53 46 27
E-post: adm@haderslev-gym.dk
Internet: www.haderslev-gym.dk
Rektor: Jørn Jul Pedersen

Studerterkurset og

Kostskolen i Sønderjylland

Vestergade 8, 6520 Toftlund

tlf. 74 83 20 62, fax 74 83 20 63

Rektor: Niels Leth Sørensen

Afdelingsinspektør: Hans Erik Erichsen

Sønderborg Gymnasium og HF

Kongevej 37, 6400 Sønderborg

tlf. 74 42 34 27, fax 74 42 80 27

E-post: sg@sndrborg-gym.dk

Internet: www.sndrborg.gym.dk

Rektor: Karl Kristian Højberg

Tønder Gymnasium og HF

Astronom Hansens Gade 9, Postboks 143,

6270 Tønder, tlf. 74 72 10 28, fax 74 72 17 08

Rektor: Jesper Vildbrad

Aabenraa Gymnasium og HF

Forstallé 14, Postboks 50, 6200 Aabenraa

tlf. 74 62 23 11, fax 74 62 33 24

Internet: www.aabgym.dk

Rektor: Ole Daneved

Voksenuddannelsescentre

VUC Sønderjylland

Vestergade 12, 6200 Aabenraa,

tlf. 73 32 37 37, fax 73 32 37 38

E-post: post@vucsyd.dk

Leder: Hans Jørgen Hansen

VUC Sønderjylland Tønder afdeling

Richtsensgade 12, 6270 Tønder,

tlf. 74 72 30 14, fax 74 72 17 08

E-post: toender@vucsyd.dk

Afdelingsforstander: Hans Pilegaard

VUC Sønderjylland Gram afdeling

Åvej 3, 6510 Gram,

tlf. 74 82 22 21, fax 74 82 04 05

E-post: gram@vucsyd.dk

Afdelingsforstander: Ole Stryhn

VUC Sønderjylland Haderslev afdeling

Christiansfeldvej 31D, 6100 Haderslev

tlf. 74 52 59 77, fax 74 52 59 38

E-post: haderslev@vucsyd.dk

Afdelingsforstander: Lise S. Laursen

VUC Sønderjylland Sønderborg afdeling

Sct. Jørgens Skole, Asylvej 18,

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 70 57, fax 74 42 20 49

Afdelingsforstander: Elin Lunding

VUC Sønderjylland Aabenraa afdeling

Nygade 20, 6200 Aabenraa

tlf. 74 62 40 30, fax 74 62 99 77

Afdelingsforstander: Torben Bjerring

Videregående uddannelser

CVU Sønderjylland

Den Sønderjyske Sygeplejeskole

Agervang 2, 6400 Sønderborg, tlf. 74 43 65 30

Rektor: Hanne Thaysen

Haderslev Seminarium

Lembckesvej 7, 6100 Haderslev

Rektor: Søren Vang Rasmussen

Lærerruddannelsen:

tlf. 73 22 24 24, fax 73 22 24 98

Pædagoguddannelsen:

tlf. 73 22 24 54, fax 73 22 24 99

Seminarieret i Aabenraa

Sønderjyllands Pædagogseminarium

Dr. Margrethesvej 11-13, 6200 Aabenraa

tlf. 74 62 40 06, fax 74 62 27 03

Rektor: Peder Andersen

Design Seminarieret

Søndergade 21, 6280 Højer

tlf. 74 78 27 33, fax 74 78 92 25

Internet: www.designsem.dk

Rektor: Ove G. Nielsen

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

Formand: Arne Waage Beck, Plantagevej 5,
9982 Aalbæk, tlf. 98 48 92 03

Sekretariat: Skeelslund, 9440 Aabybro
tlf. 98 24 47 33

Turist-Marketing Sønderjylland

H. P. Hanssens Gade 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 31 20 20, fax 73 31 20 21

Formand: Finn Hansen

Leder: Michael Hansen

Destination Als A/S

Hovedkontoret: Kegnæsvej 52 A, 6470 Sydals,
tlf. 70 10 41 00

Direktør: Karsten Dykær

Destination Als - Augustenborg:
Storegade 28, 6440 Augustenborg
,tlf. 74 47 17 20

Destination Als - Nordborg: Stationsvej 14,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 05 92

Destination Als - Sønderborg:
Rådhusstorvet 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 35 55, fax 74 42 57 47

Broagerlands Turistforening

Formand: Stefanie Boyens,

Brunsnæs Fjordvej 35, 6310 Broager,
tlf. 74 44 90 66, fax 74 44 28 87

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Andreas Gaarde,

N. J. Holms Park 45, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 06 40,
mobil 23 21 00 30

Bureau: Nørregade 12, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 30, fax 74 56 32 18

E-post: turist@christiansfeld.dk

Internet: www.christiansfeld.com

Gram Turistinformation

Østergade 10, 6510 Gram,

Leder: Lars Thomassen,

tlf. 73 82 11 90, fax 73 82 11 99

E-post: visitgram@gramkom.dk

Haderslev Turistforening

Formand: Flemming Hansen, Sydbank A/S,
Storegade 5-7, 6100 Haderslev

Bureau: Honnørkajen 1, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 55 50

Turistchef: Kerstin Petersen

Højer Turistbureau

Møllegade 12, 6280 Højer,

tlf. 74 78 29 93, fax 74 78 28 93

E-post: hoejer-turist@tocadsl.dk

Turistforeningen for Rødding Kommune

Formand: Overlærer O. Finnemann,

Barsbøl Markvej, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 23 56

Bureau: Midtsønderjyllands Turistbureau,
Møllegade 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 10, fax 74 55 32 77

Leder: Lone Skøtt

Rømø-Skærbæk Turistforening

Formand: Bernd Hougaard, Midtpunkt,

Lakolk Butikstov, 6792 Rømø, tlf. 74 75 53 68

Bureau: Havnebyvej 30, Tvismark,
6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30

Turistchef: Bodil Glistrup,

Havnebyvej 30, 6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30

E-post: romo@romo.dk

Tønder Turistforening

Formand: René Bunch,

Jernbanegade 20, 6270 Tønder, tlf. 74 72 00 75

Bureau: Torvet 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 12 20, fax 74 72 09 00

Turist- og centerchef: Lis Langelund-Larsen

Vojens Turistforening

Formand: Ove Soltendick,

Spætmejsvej 3, 6500 Vojens

Bureau: Stadionallé 10, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 06 00

E-post: turist@vojens.dk

Internet: www.vojens.dk

Turistchef: Lone Nissen

Turistforeningen for Aabenraa og Omegn

Formand: Bjarne Kock, tlf. 74 62 86 84 →

Bureau: H. P. Hanssens Gade 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 35 00
Turistchef: William Klinker

Vandrerhjem

Danhostel Enderupskov Vandrerhjem

Ribelandsvej 30, 6510 Gram
tlf. 74 82 17 11, fax 74 82 07 82

Danhostel Haderslev Vandrerhjem

Erlevvej 34, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 13 47, fax 74 52 13 64

Danhostel Jels Idrætscenter og Vandrerhjem

Ørstedvej 10, Jels, 6630 Rødding
tlf. 74 55 28 69, fax 74 55 31 07
Centerleder: Leif Andersen

Danhostel Rudbøl Vandrerhjem

Rudbølvej 21, Rudbøl, 6280 Højer
tlf. 74 73 82 98, fax 74 73 80 35
E-post: danhostelrddb@mail.tele.dk

Danhostel Sønderborg Vandrerhjem

Kærvej 70, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 31 12, fax 74 42 56 31
E-post: sonderborg@danhostel.dk
Internet: www.danhostel.dk/sonderborg

Danhostel Tønder Vandrerhjem

»Kogsgården«, Sønderport 4, 6270 Tønder
tlf. 74 72 35 00, fax 74 72 27 97

Danhostel Sønderborg/Vollerup

»Abildgården«, Mommærkvej 17 og 22,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 39 90, fax 74 42 52 90
E-post: volleropost@post1.tele.dk
Internet: www.visit-sonderborg.dk

Danhostel Aabenraa Vandrerhjem

Sønderskovvej 100, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 26 99, fax 74 62 29 39

Museer m.v.

Augustenborg Slot

Slotskirken, slotsparken og minimuseet
er åbent året rundt i dagtimerne.
Guidede rundvisninger for grupper
Henv. til Augustenborg Turistbureau,
Storegade 28, 6440 Augustenborg,
tlf. 74 47 17 20

Banegården Kunst & Kultur

Jernbanegade 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 74 20

Bov Museum

„Oldemorstof“, Bovvej 2A, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 51 50
Åbent: 1. april-31. okt. tirsdag-fredag kl. 10-16,
lørdag-søndag og helligdage kl. 14-17
Besøg uden for disse tider modtages efter aftale

Bronzealderhuset

Syd for Brdr. Grams Fabrikker, 6500 Vojens

Brødremenighedens Museum

Enkehuset, Nørregade 16, 6070 Christiansfeld.
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 14-17
Besøg uden for disse tider efter
aftale med Ella de Molade,
Lindegade 3, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 12 37

Cathrinesminde Teglværksmuseum

Illerstrandvej 7, 6310 Broager,
tlf. 74 44 94 74, fax 74 44 17 20
E-post: cmt@mail.tele.dk
Åbent: 30. marts-30. apr. kl. 10-16,
1. maj-31. aug. kl. 10-17, 1. sept.-2. nov.
kl. 10-16, mandag lukket
Rundvisninger kan bestilles, minimum en uge
i forvejen

Christiansdal Vandkraftanlæg

Christiansdalvej, Hammelev, 6500 Vojens

Christiansfeld Apoteker Have

Lindegade 21, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 13 14

Danfoss Museum & Teknorama A/S

Gl. Fabrikvej 7, Elsmark, 6430 Nordborg,
tlf. 74 88 59 77, fax 74 88 53 35
E-post: museum@danfoss.com
Internet: www.danfoss.com/museum
Åbent: Mandag-lørdag kl. 10-17
Juni, juli, august også åbent søndage
Specialarrangementer for skoleklasser efter aftale

Danmarks Mekaniske Dukkemuseum

Havnebyvej 227, 6792 Rømø,
tlf. 74 75 50 13, fax 74 75 50 14

Dansk Klokkemuseum

Over Lerte Kirke, Farrisvej 12,
6560 Sommersted,
tlf. 62 21 39 68 eller 75 42 38 73
Åbent: 1. maj-24. okt. onsdag-søndag kl. 13-17

Deutsches Museum Nordschleswig

Rønhave Plads 12, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 54 23
Åbent: tirsdag kl. 13.30-16.15 og
fredag kl. 9.30-12.15

Dybbøl Mølle

Dybbøl Banke 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 69 91, fax 73 48 50 52
Åbent: 1. april-31. okt. kl. 10-17

Egns- og Landbrugsmuseet i Egen

Sebbelundvej 26, Egen, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 89 19

Ehlers-Samlingen

Slotsgade 20, 6100 Haderslev, tlf. 74 53 08 58
Åbent: 1. juni-31. aug. tirs.-fre. kl. 10-17,
lør.-søn. kl. 13-17, 1. sept.-31. maj, tirs.-søn. og
helligdage kl. 13-17. Mandage lukket
Besøg eller studier herudover kan aftales

Elstrup Mølle museum

Fynshavvej 12, Elstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 89 89

FN-Museet

Frøslevlejren, 6330 Padborg, tlf. 74 67 68 55
Åbent: 1. april-31. okt. daglig kl. 9-17

Frøslevlejrens Museum

Lejrvej 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57, fax 74 67 60 77
E-post: froeslevlejrensmuseum@mail.tele.dk
Åbent: tirsdag-fredag kl. 9-16,
lørdag-søndag og helligdage kl. 10-17,
18. juni-10. aug. hver dag kl. 10-17
December og januar lukket

Genforenings- og Grænsemuseet

Koldingvej 52, Frederikshøj,
Postboks 58, 6070 Christiansfeld,
tlf. 75 57 30 03, fax 74 56 18 79
E-post: info@genforeningsmuseet.dk
Internet: www.genforeningsmuseet.dk
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-17

Gram Lergrav

Midtsønderjyllands Museum,
Slotsvej 63 C, 6510 Gram, tlf. 74 82 10 00
Lergravens er altid tilgængelig
Lergravshuset er åbent: 1. apr.-30. sept.
kl. 10-16, 1. okt.-31. mar. lørdag og søndag
kl. 10-16. Hverdage lukket. 1. juni-31. aug.
kl. 10-17. December, januar og februar lukket

Gram Slotspark

Slotsvej, 6510 Gram

Haderslev Domkirke

Domkirkepladsen, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 51 31

Haderslev Museum

Dalgade 7, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 75 66
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-16,
1. sept.-31. maj tirsdag-søndag kl. 13-16

Historiecenter Dybbøl Banke

Dybbøl Banke 16, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 90 00
Internet: www.1864.dk

Hjemmeværnsmuseet

Barak H2, Lejrvej 101, Frøslevlejren,
6330 Padborg, tlf. 74 67 68 38,
fax 74 67 60 17
Åbent: 1. marts-30. nov. alle dage kl. 9-17 →

Rundvisning og foredrag aftales på
tlf. 74 67 68 38 eller 74 67 65 58

Hjemsted Oldtidspark

Museum samt aktivitets- og oplevelsespark
Hjemstedvej 60, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 08 00, fax 74 75 08 42
Åbent: 1. marts-31. dec. Mandag lukket.
1. juli-15. aug. åbent alle dage.
E-post: oldtidspark@hjemsted.dk
Internet: www.hjemsted.dk

Højer Mølle- og marskmuseum

Møllegade 13, 6280 Højer,
tlf. 74 78 29 11, fax 74 78 29 11
Åbent: 1. april-31. okt. kl. 10-16
Lejrskole- og gruppebesøg uden for
åbningstiden kun efter aftale på
tlf. 74 78 29 11 eller 74 72 26 57

Jacob Michelsens Gård i Kolstrup

Toften 37B, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45
Åbent: Ved bageweekender og
efter aftale med Aabenraa Museum,
tlf. 74 62 26 45

Jels Mølle

Jels Møllegade 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 10

Jørgen Riecks

Arkæologiske Samling

Egebjergvej, Svenstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 05 92

Klosterkirkegården

Præstegade, 6100 Haderslev

Kunstmuseet Brundlund Slot

6200 Aabenraa, tlf. 74 63 36 49, fax 74 63 24 07
E-post: kunstmuseet@aabenaarom.dk
Internet: www.brundlund-slot.dk
Åbent: Tirsdag-søndag kl. 11-17

Landbrugsmuseet

Kalvetofte 1, Ullerup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 11 04

Den levende Landsby

Hygum Hjemstavngård

Ribevej 74, Sdr. Hygum, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 55 66

Åbent: medio juni-ultimo aug. tirsdag-søndag
kl. 11-16.30. Mandag lukket.

Lorenzens Gård

Nørrevej 29, Bådsbøl-Ballum, 6261 Bredebro,
tlf. 74 71 61 11

Åbent: Hver dag i juli måned kl. 14-18

Løgumkloster Kirke og Kloster

Slotsgade 11, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 52 40

Midtsønderjyllands Museum

Gram Slot, 6510 Gram, tlf. 74 82 10 00,
fax 74 82 04 23, aften evt. 74 82 24 24

Åbent: 1. maj-31. aug. kl. 10-17, mandag lukket
1. sept.-30. april tirsdag-lørdag kl. 13-16,
søn- og helligdage kl. 10-16, mandag lukket

Museet Holmen

Østergade 13, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 41 65, fax 74 74 41 22

E-post: museet_holmen@mail.tele.dk

Skiftende kunst- og kulturhistoriske udstillinger

Museet på Sønderborg Slot

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 25 39,
fax 74 43 06 55

E-post: mss@sja.dk

Kontortid: Mandag-torsdag kl. 9-15,
fredag kl. 9-13

Åbent: Alle årets dage undtagen 24., 25. og 31.
december samt 1. januar.

April kl. 10-16, maj-sept. kl. 10-17, oktober
kl. 10-16 og november-marts kl. 13-16

Nationalmuseets

Kommandørgård

Juvrevej 60, Toftum, 6792 Rømmø,
tlf. 74 75 52 76

Åbent: Påskeåbent fra palmesøndag til lørdag
efter påskedag kl. 10-15, 1. maj-30. sept.
kl. 10-18, 1.-31. okt. kl. 10-15.

Mandage lukket

Naturcentret Tønninggård

Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rømø,
tlf. 74 75 52 57
E-post: tonnisgaard@romo.dk

Orion Planetarium

Søvej 36, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 24 00
Internet: www.orionplanetarium.dk

Rømø Minimuseum

Lakolk, 6792 Rømø

Skærbæk Museum

Storegade 47, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 52
Åbent: maj-okt. mandag-fredag kl. 10-17 samt
1. weekend i hver måned kl. 14-17

Slesvigske Vognsamling

Simmerstedvej 1-3, 6100 Haderslev

Søbergs Have

Præstegårdsvej 21,
Ø. Lindet, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 64 71
E-post: kmk@post4.tele.dk
Internet: www.soebergs-have.dk

Sønderjydsk Brandværnsmuseum

Fabriksvej 5, 6510 Gram,
tlf. 74 82 24 95 eller 40 17 31 47
Åbent: 1. maj-31. aug. søndag-fredag kl. 10-16,
lørdag efter aftale

Sønderjyllands Kunstmuseum

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80
E-post: om@sonderjyllandskunstmuseum.dk
Åbent: 1. juni-31. aug. alle dage kl. 10-17,
1. sept.-31. maj tirsdag-søndag kl. 10-17

Tønder Museum

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80
E-post: museerne_toender@sja.dk
Åbent: 1. juni-31. aug. alle dage kl. 10-17,
1. sept.-31. maj tirsdag-søndag kl. 10-17

Tønder Museums Byanneks

Drøhses Hus,
Storegade 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 49 90
Åbent: 1. april-31. dec. mandag-fredag
kl. 10-17, lørdag kl. 10-13, 1. lørdag i måneden
kl. 10-15

Tøndermarskens Naturcenter

Møllegade 12, 6280 Højer,
tlf. 74 78 92 22, fax 74 78 90 32
E-post: igr@sns.dk

Tørning Mølle

Tørningvej, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 76 57

Vibæk Vandmølle

Vibæk Mølle 3, 6470 Sydals

Wellings Landsbymuseum

Mejlbyvej 10, 6660 Lintrup, tlf. 74 85 52 86

Zeppelin Museet

Gasværkvej 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 72 54, fax 74 72 72 55
E-post: zeppelin@tonder-net.dk
Internet: www.tonder-net.dk/zeppelin
Åbent: 1. april - 31. okt. lørdag-søndag kl. 12-17

Aabenraa Museum

H.P. Hanssens Gade 33, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45, fax 74 63 29 50
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-16,
1. sept.-31. maj tirsdag-søndag kl. 13-16

Museer m.v. i Sydslesvig

BREDSTED

Naturcentrum Nordfrisland

Bahnhofstr. 23, D-25321 Bredstedt,
tlf. 04671/4555

Åbent: maj-okt. mandag-lørdag kl. 14-18
eller efter aftale

DANEVIRKE

Danevirkegården

Ochsenweg 5, D-24867 Dannewerk,
tlf. 04621/37814, fax 04621/31025

Åbent: 15. febr.-25. marts og
26. okt.-30. nov. tirsdag-søndag kl. 10-16,
26. marts-25. okt. tirsdag-fredag kl. 9-17,
lørdag-søndag og helligdage kl. 10-17.
1. dec.-14. febr. vinterlukket

EGERNFØRDE

Det gamle rådhus

Rathausmarkt 8, D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/712547 + 48, fax 04351/712549

Åbent: maj-okt. tirsdag-lørdag kl. 11-13 og
14.30-17, søndag kl. 11-17. Nov.-april tirsdag-
lørdag kl. 14.30-17, helligdage kl. 14-17.
Lukket 24., 25. og 26. dec. samt 1. jan.

FLENSBURG

„Museumsbjerget“

Museumsberg 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852956, fax /852993

Åbent: Tirsdag-lørdag kl. 10-17,
søndag kl. 10-13, mandag lukket

Naturhistorisk Museum

Süderhofenden 40-42, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852579, fax /852504

Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-13 og 15-17

Phänomena

Norderstrasse 159-161, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144490, fax /1444920

Åbent: Tirsdag-fredag kl. 10-16.30,
lørdag kl. 12-18, søn- og helligdage kl. 10-17

Søfartsmuseum

Schiffbrücke 39, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/852970, fax /851665

Åbent: Tirsdag-lørdag kl. 10-17,
søndag kl. 10-13, mandag lukket

FREDERIKSSTAD

Museet „Gammel Mønt“

Am Mittelburgwall 21-23,
D-25840 Friedrichstadt,
tlf. 04881/939315

Åbent: Maj-sept. tirsdag-søndag kl. 11-17,
marts, april og okt. lørdag-søndag kl. 13-17

GARDING

Mindeværelse for historikeren

Theodor Mommsen

„Præsteboligen“, D-25836 Garding,
tlf. 04862/17267

Åbent: juni-aug. tirsdag-fredag kl. 8.30-11.30
og efter henv., sept.-maj tirsdag-fredag kl. 15-17

HALLIG HOOGE

Kongepeselen, Hanswarft

D-25859 Hooge,
tlf. 04849/219 + 259, fax /337

Åbent: daglig efter skibenes ankomst
eller efter aftale

HALLIG LANGENÆS

Friserstue, Honkenswarft

Hermann Johannsen, D-25863 Langeness
(Hallig), tlf. 04684/260

Åbent dagligt efter behov undtagen
mellem kl. 12 og 15

Kaptajn Tadsen museet, Ketelswarft

D-25863 Langeness (Hallig), tlf. 04684/217

Åbent: fra påske til okt. mandag-lørdag
kl. 10.30, 13.30 og 15.30 og efter aftale

HATSTED

Mikkelberg, Nordisk center for kunst & cricket

v/Henry Buhl, D-25856 Hattstedt,
tlf. 04846/6604, fax /1790

Åbent: fredag, lørdag og søndag kl. 14-18
eller efter aftale

HUSUM

Nissenhaus - Nordfrisisk Museum

Herzog Adolf-Str. 25, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2545, fax /63280
Åbent: april-okt. daglig kl. 10-17, nov.-marts,
tirsdag-fredag og søndag kl. 10-17

Ostenfeldhuset

Nordhusumer Str. 13, D-25813 Husum,
tlf. 04841/4334, fax /8973120
Rundvisninger april-okt.
tirsdag-torsdag kl. 16-17

Nordfrislands Skibsfartmuseum

Am Zingel 15, D-25813 Husum,
tlf. 04841/5257 + 2545
Åbent hele året kl. 10-16
Grupper efter aftale

Husum Slot

Prof.-Ferdinand-Tönnies-Allee,
D-25813 Husum, tlf. 04841/89730,
fax /8973130
Åbent: marts-okt. tirsdag-søndag kl. 11-17
Grupper desuden efter aftale

Theodor Storm-Huset

Wasserreihe 31, D-25813 Husum,
tlf. 04841/666270
Åbent: april-okt. tirsdag-fredag kl. 10-12 og
14-17, lørdag-mandag kl. 14-17, nov.-marts,
tirsdag, torsdag og lørdag kl. 14-17 eller
efter aftale

ISTED

Isted-mindehallen

D-24879 Idstedt üb. Schleswig,
tlf. 04625/402 eller 04621/87352
Åbent: april-sept. tirsdag-søndag kl. 8-18,
okt.-marts søndag-fredag kl. 9-17
Grupper efter aftale

KAPPEL

Sli-museet

Mittelstr. 7-8, D-24376 Kappeln, tlf. 04642/1428
Åbent: 15. marts-okt. onsdag, fredag
og lørdag kl. 14-17 og efter aftale,
nov.-medio marts efter aftale

Møllen „Amanda“

Schleswiger Str. 1, D-24376 Kappeln,
tlf. 04642/4027 eller /920102
Åbent: mandag-fredag kl. 10-12 og 15-17,
rundvisning efter aftale

Angel Museumsjernbane mellem Kappel og Sønderbrarup

Tlf. 04621/29348 eller 04642/4027
Åbent: april-okt. på nogle søndage,
køreplan fås ved henvendelse på
ovenstående telefonnumre

KEJTUM/SILD

Det frisiske Hus

Am Kliff 13, D-25980 Keitum/Sylt,
tlf. 04651/32895 eller /31101
Åbent: april-okt. daglig kl. 10-17, nov.-marts
torsdag-lørdag kl. 13-16

Hjemstavns museet på Sild

Am Kliff 19a, D-25980 Keitum/Sylt,
tlf. 04651/32805 eller /31669
Åbent: april-okt. kl. 10-17, nov.-marts
torsdag-lørdag kl. 13-16

KOBBERMØLLE

Kobbermøllesamlingen

Zur Kupfermühle 14, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/7935
Åbent: hver tirsdag kl. 14.30-17
og efter aftale

LADELUND

KZ-mindelund ved den evangelisk-lutherske kirke St. Petri

Raiffeisenstr. 3, D-25926 Ladellund,
tlf. 04666/449 eller /4461
Åbent: 1. marts-30. november
tirsdag og fredag kl. 14-17,
lørdag og søndag kl. 14-18 og efter aftale

LYKSBERG

Lyksborg Slot

D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/2243
eller /2213, fax /2450
Åbent: April-sept. dagligt kl. 10-18,
okt. dagligt kl. 10-18, mandag lukket, nov og →

dec. i weekenderne kl. 10-17, 25. dec.-30. dec.
kl. 10-17, 24. dec. og 31. dec. lukket, jan-marts i
weekenderne kl. 10-17

NEBEL/AMROM

Hjemstavnsmuseum

An der Mühle, D-25946 Nebel/Amrum,
tlf. 04682/2289

Åbent: forår-efterår mandag-onsdag kl. 10-12,
torsdag-søndag kl. 15-18

NIBØL

Naturhistorisk museum

Hauptstr. 108, D-25899 Niebüll,
tlf./fax 04661/5691

Åbent: april-okt. tirsdag-søndag kl. 14-17.30
eller efter aftale

Frisisk Hjemstavnsmuseum

Osterweg 76, D-25899 Niebüll,
tlf. 04461/3656 eller /4535

Åbent: juni-sept. kl. 14-16
og efter aftale

Richard-Haizmann-museet

Rathausplatz 2, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/1010, fax /60166

Åbent: tirsdag-fredag kl. 11.00-16.30,
lørdag kl. 10-12, juni-aug.
desuden søn- og helligdays kl. 14-17

OEVENUM/FØR

Oevenum-museet

Buurnstraat 48, D-25938 Oevenum/Föhr,
tlf. 04681/2673 efter kl. 20

Åbent: daglig kl. 14-17 og efter aftale.
Lukket om vinteren

PELLWORM

Ø-museet

Uthlandstr. 2, D-25849 Pellworm,
tlf. 04844-18935

Åbent: mandag-torsdag kl. 8-16, lørdag-søndag
kl. 10-17

RENDSBORG

Historisk museum og

Det nordtyske Trykkerimuseum

Arsenalstr. 2-10, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/206632, fax /55504

Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-12 og 15-18,
lørdag-søndag kl. 10-13 og 14-17

Elektricitetsmuseet Schleswig

Storm Str. 1, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331-182465

Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-17.
Grupper efter aftale

Jødisk museum - galleri for billeder

Dr. Bamberger-Haus

Prinzessinstr. 7, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/25262, fax /24714

Åbent: tirsdag-lørdag kl. 11-13 og 16-18,
søndag kl. 15-18. Mandage samt
langfredag og 2. påskedag lukket
Grupper efter aftale

Kunststøberimuseet

Glück-Auf-Allee 4,
D-24782 Rendsburg-Büdelndorf,
tlf. 04331-38711

Åbent: tirsdag-lørdag kl. 15-18,
onsdag kl. 9-12, søndag kl. 10-12
og efter aftale

SKT. PETER-ORDING

Ejdersted Hjemstavnsmuseum

Olsdorfer Str. 6, D-25826 St. Peter-Ording,
tlf. 04863/1226

Åbent: april-sept. tirsdag-lørdag kl. 10-12
og 15-17, søndag kl. 10-12,
okt.-marts tirsdag-lørdag kl. 15-17,
søndag kl. 10-12

SLESVIG

**Det slesvig-holstenske Landsmuseum for
forhistorie samt for kunst- og kulturhistorie**

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621-8130, inf.: 04621/813222,
fax /813555

Åbent: marts-okt. daglig kl. 9-17, mandag
dog kun Nydamhallen, nov.-febr.
tirsdag-søndag kl. 9.30-16.

Lukket på den tyske Bededag
samt 24., 25., 31. dec. og 1. jan.

→

Arkæologisk Landsmuseum

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/813300,
fax /813535
Åbent: Se ovenfor

Holm-museet

Süderholmstr. 2, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/936820
Åbent: daglig kl. 10-18 hele året

Slesvig Bymuseum

Friederichstr. 9-11, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/936820, fax /936819
Åbent: tirsdag-søndag kl. 10-17

Slesvig-Holstenske landsarkiv

Prinzenpalais, Gottorfstr. 6, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/861800, fax /861801
Åbent: mandag-fredag kl. 8.30-17

Vikingsmuseet Hedeby

Haddeby ved D-24837 Schleswig,
postadr. Schloss Gottorf, tlf. 04621/813300
Åbent: april-okt. daglig kl. 9-17,
nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16

SATRUP

Landsbymuseet „Satruphuus“

Flensburger Str. 8, D-24786 Satrup,
tlf. 04633/228
Åbent: lørdag kl. 16-18,
søndag kl. 10.30-12.30
eller efter aftale

SVAVSTED

Sognets hjemstavnhistoriske samling

Kurgæstehuset, D-25876 Schwabstedt,
tlf. 04884/420 eller /283
Åbent: marts-okt. kl. 9-18
Rundvisning efter aftale

SØBØL

Nolde-museet

Neukirchen, D-25927 Seebüll,
tlf. 04664/364, fax /1475
Åbent: marts-nov. daglig kl. 10-18,
dec.-febr. lukket

TETENBØL

„Haus Peters“

Dörpstraat 16, Eidersted, D-25882 Tetenbüll,
tlf. 04862/681, fax /103028
Åbent: marts-dec. tirsdag-søndag kl. 14-18

TYDAL

Tydal Spejdermuseum

Beliggende på Spejdergården Tydal, D-24852
Eggebek, tlf. 04609/263 eller /91030
Åbent: efter aftale med bestyreren

TØNNING

Hjemstavnsmuseum

Neuweg 17, D-25832 Tønning, tlf. 04861/1470
Åbent: april-okt. tirsdag-søndag kl. 10-12
og 14-17

Historisk pakhuis ved havnen

Usedomer Str. 4, D-25832 Tønning,
tlf. 04861/6200
Åbent: maj-sept. tirsdag-søndag kl. 14.30-17.30

UNDEVAD

Museumslandsby

Unewatt, D-24977 Langballig, tlf. 04636/1021
Åbent: maj-sept. tirsdag-søndag kl. 10-17,
april og okt. fredag-søndag kl. 10-17
Nov.-marts lukket.
Grupper og rundvisning efter aftale

VYK/FØR

Haeblerlin-museet

Rebbelstieg 34, D-25938 Wyk/Föhr,
tlf. 04681/2571
Åbent: marts-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17,
nov.-febr. tirsdag-søndag kl. 14-17

WITZWORT

Roter Haubarg

Eiderstedt, D-25889 Witzwort,
tlf. 04864/845
Åbent: tirsdag-søndag fra kl. 10.00
til restauranten lukker ca. kl. 22.00

Forbruger- organisationer

Familie og Samfund Sønderjylland

Regionsformand: Edel Petz,
Smedegade 35, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 53 77, fax 74 83 52 24
Næstformand: Kristine Justesen,
Korup Markvej 27, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 64 72 32
Kasserer: Marianne Schmidt, Heimdalsvej 26,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 39 81

Lokalforeningsformænd:

Als og Sundeved: Ida Nielsen, Mjang Mark 6,
6470 Sydals, tlf. 74 41 65 50
Højer: Hanne Rosenberg, Nørremarken 10,
6280 Højer, tlf. 74 78 22 47
Daler: Sonja Jensen, Gærupvej 13,
6280 Højer, tlf. 74 78 34 90
Emmerlev: Marie Holst, Sejerslevvej 3,
6280 Højer, tlf. 74 78 27 14
Ballum: Karen Madsen, Byvej 16, Ballum,
6261 Bredebro, tlf. 74 71 63 65
Haderslev: Marianne Schmidt, Heimdalsvej 26,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 39 81
Bedsted: Ulla Abild, Haderslevvej 8,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 77 75 28
Arrild: Lene Schmidt, Skovvænget 29,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 43 66
Toftlund: Ingeborg Asmussen, Skovsbjergvej 4,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 14 80
Agerskov: Alice Jessen, Lillebjergvej 1A,
6534 Agerskov, tlf. 74 51 92 75
Ravsted: Kristine Justesen, Korup Markvej 27,
6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 64 72 32
Lintrup/Hjerting: Inga Hjort Hansen,
Kongeåvej 10, 6660 Lintrup, tlf. 74 85 52 66
Kassø: Jytte Katborg, Kassøvej 46,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 64 96
Egvad: Inger Sørensen, Nr. Hostrupvej 44,
6230 Rødekro, tlf. 74 69 33 39
Hovslund: Astrid Raun, Nr. Hjarupevej 3,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 41 07
Hjordkær: Sonja Beuschau, Agertoften 49,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 68 90

Husholdnings- foreninger

Aktive Kvinder, Rødding

Formand: Aase Lausen, Bregnegårdsvej 15,
6630 Rødding, tlf. 74 84 22 00
Sekretær: Birthe Clausen, Galgetoft 81,
6630 Rødding, tlf. 74 84 24 51

Aktive Kvinder, Skodborg

Formand: Ulla Boe Nielsen, Trøjborgvej 12,
Skodborg, 6630 Rødding, tlf. 74 84 86 68

Jels og Omegns Husholdningsforening

Formand: Anna-Marie Bertelsen,
Søndermarken 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 76

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Karen Rasmussen,
Nørre Landevej 38, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 53 30

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Ulla Johansen,
Søndre Landevej 46, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 18 12

Sønderjysk Familielandbrug

Husholdnings- og havebrugsudvalget:

Amtsformand, Haderslev: Nanna Petersen,
Christiansfeldvej 124, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 10 99
Næstformand, Aabenraa: Lone Jensen,
Hovslundvej 34, 6230 Rødekro,
tlf. 74 66 45 57
Nørre Rangstrup: Else Larsen, Lindegården 21,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 14 82
Haderslev: Meta Hansen, Gl. Skovbyvej 2,
6500 Vojens, tlf. 74 54 55 36
Tønder: Karin Jensen, Ottersbølvej 6,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 23 58
Sønderborg: Bodil Lund, Nedergade 12,
Mjang, 6470 Sydals, tlf. 74 41 65 22
Knud Strøm, Øster Løgumvej 63, Genner,
6230 Rødekro, tlf. 74 69 87 41

Konsulent:

Inga Boldt,
DSH Faglige Center,
Guldagervej 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 30 51, fax 74 74 54 40

Havebrugsudvalget:

Formand: Ole Brink, Høllerskovvej 3,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 17 12

Landboforeninger

Landboforeningerne

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,
1620 København V,
tlf. 33 39 46 00, fax 33 39 46 06
E-post: landbo@landbo.dk

Formandskab:

Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89
Viceformand: Gårdejer Henrik Høegh,
Møllevvej 31, 4960 Holeby,
tlf. 54 60 69 72, fax 54 60 68 72
Viceformand: Gårdejer Gert Karkov,
Hærvejen 14, Immervad, 6500 Vojens,
tlf. 74 66 46 36, fax 74 66 46 39

Foreningen af jyske Landboforeninger

Kontor: Udkærvej 15, 8200 Århus N,
tlf. 87 40 55 40
Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89
Sønderjyder i bestyrelsen:
Gårdejer Gert Karkov, Hærvejen 14, Immervad,
6500 Vojens, tlf. 74 66 46 36, fax 74 66 46 39

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Gårdejer Gert Karkov, Hærvejen 14,
Immervad, 6500 Vojens,
tlf. 74 66 46 36, fax 74 66 46 39
Regionssekretær: Helge Petersen, Billundvej 3,
6500 Vojens, tlf. 73 20 26 00, fax 73 20 26 05

Sønderjysk Landboforening

Billundvej 3, 6500 Vojens, tlf. 73 20 26 00,
fax 73 20 26 05
Aabenraaavej 22, 6240 Løgumkloster,
tlf. 73 74 23 00, fax 73 74 23 05
Bestyrelse:
Formand: Gert Karkov, Hærvejen 14, Immervad,
6500 Vojens, tlf. 74 64 46 36, fax 74 64 46 39
Næstformand: Hans Petersen Schmidt,
Vestergade 55, Arnum, 6510 Gram,
tlf. 74 82 63 21, fax 74 82 64 21
Hans R. Andersen, Friskærvej 15, Rurup, 6520
Toftlund, tlf. 74 83 10 77, fax 74 83 09 77
Nis Fallesen, P. Hansensvej 2, Ustrup, 6500
Vojens, tlf. 74 54 51 26, fax 74 54 51 27
Jørgen Gram, Gabøl Byvej 11, 6500 Vojens,
tlf. 74 87 16 18, fax 74 87 16 11
Peter Mamsen, Gammelmark 2, Brøstrup,
6630 Rødding, tlf. 74 84 56 40, fax 74 84 57 40
Anders Madsen, Skodborgvej 7, Langetved,
6630 Rødding, tlf./fax 74 84 72 63
Henrik Frandsen, Ulleruplund, Toftlundvej 7,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86
Hans Petersen, Flensborg Landevej 14, Rørkær,
6270 Tønder, tlf./fax 74 72 38 52
Karsten Rindom, Flensborgvej 124, 6360
Tinglev, tlf. 74 64 20 33, fax 74 64 27 57
Jens Frandsen, Jelsvej 37, Grønnebæk,
6630 Rødding, tlf. 74 55 31 50, fax 74 55 31 50
Bjarne Skou, Midtervej 10, Stenderup, 6520
Toftlund, tlf. 74 83 20 26, fax 74 83 20 36
*Sønderjysk Landboforening er en fusion af
Haderslev Amts Landboforening, Den nordsles-
vigske Landboforening, Nr. Rangstrup Herreds
Landboforening og Landboforeningen for
Vestslesvig*

Landboforening SYD

Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 36 50 00
Formand: Gårdejer Jens Peter Kaad, Tandsgård,
Tandsgårdsvej 6, Neder Tandslet, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 72 44
Sekretær: Direktør Gunnar Fink, Landbogården,
Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 36 50 00
*Landboforening SYD er en fusion af Landbo-
foreningen for Als og Sundeved og Aabenraa
Amts Landboforening*

**Landwirtschaftlicher Hauptverein
für Nordschleswig**

Formand: Jørgen Popp Petersen, Solderupvej 9,
Søvang, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 77 51 70
Sekretær: Centerleder Erik Lydiksen,
Industriparken 1, Postboks 61, 6360 Tinglev

Sønderjyllands Landboungdom

Kontor: Landboungdomscentret, Billundvej 3,
6500 Vojens, tlf. 73 20 26 50, fax 73 20 26 05
Formand: Troels Sørensen

Familielandbrug

Dansk Familielandbrug

Kontor: Vester Farimagsgade 6,
1606 København V, tlf. 33 12 99 50
Formand: Husmand Peder Thomsen,
Godrimsvvej 7, Sir, 7500 Holstebro, tlf. 97 43 21 58
Sønderjyder i bestyrelsen:

Peter Petersen, Tønder Landevej 40, Ellum,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 31 69

Sønderjysk Familielandbrug

DSH Faglige Center, Guldagervej 2,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 30 51,
fax 74 74 54 40
E-post: dsh@dsh.dk
Centerleder: Mogens W. Birch
Formand: Peter Petersen, Tønder Landevej 40,
Ellum, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 31 69

Haderslev Østeramts Familielandbrug

Formand: Preben Hansen, Gl. Skovbyvej 2,

Skovby, 6500 Vojens, tlf. 74 54 55 36
Sekretær og kasserer: Jørgen Peter Sørensen,
Godthåbsvej 19, 6100 Haderslev, tlf. 73 52 07 97

Haderslev Vesteramts Familielandbrug

Formand: Antoni Stenger, Ribevej 99, Harreby,
6510 Gram, tlf. 74 84 54 02
Sekretær: Bent Moshage, Skovlundvej 3,
Lindstrup, 6660 Lintrup

Familiebruget Als og Sundeved

Formand: Arne Thomhave, Thomhavevej 12,
Mjang, 6470 Sydals

Tønder Amts Familielandbrug

Formand: Erik Obling Petersen, Barsbølgaard,
Barsbølvej 1, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 12 90

Aabenraa Amts Familielandbrug

Formand: Knud Strøm, Øster Løgumvej 63,
Genner, 6230 Rødekro, tlf. 74 69 87 41

Land- og skovbrug

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Klostermarken 12, postboks 110,
8800 Viborg, tlf. 87 28 10 00
Direktion: Ove Kloch, adm. direktør,
koncernchef og Carsten With Thygesen,
koncerndirektør
Formand: Hofjægermester, godsejer Peter Skak
Olufsen, »Quistrup«, Hjørnvej 59, 7600 Struer
Hedeselskabet, Miljø og Energi A/S,
Klostermarken 12, Postboks 110, 8800 Viborg,
tlf. 87 28 10 00
Direktør: Jesper Nybo Andersen
Hedeselskabet, Skov og Landskab,
Klostermarken 12, Postboks 110, 8800 Viborg,
tlf. 87 28 10 00
Direktør: Carsten With Thygesen
Region Syd: Regionschef Sten Vincens Riber,
Kaj Lykkes Allé 18, 6740 Bramminge,
tlf. 76 56 00 23, mobil 21 47 02 98

Direktoratet for FødevarerErhverv

Kampmannsgade 3, 1780 København V,
tlf. 33 95 80 00, fax 33 95 80 80

**Bredebro
Kommune**

Stationsvej 5
6261 Bredebro
Tlf. 73 71 10 00
Fax 73 71 10 01

E-mail: raadhus@bredebro.dk
Hjemmeside: www.bredebro.dk

-satser på trivsel og vækst!

Direktør: Arent B. Josefsen
Kontor i Tønder: Allégade 24, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 13 80, fax 74 72 19 80

Jordbrugskommissionen

Formand: Kontorchef Peter Jørgensen,
Amtsgården, Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 33 50 50

Medlemmer:

Gårdejer Tøge Tychsen, Krammarksvej 22,
6310 Broager, tlf. 74 44 17 46
Husmand Vagn Madsen, Hornsgårdvej 3, Fole,
6510 Gram, tlf. 74 82 27 67

Tiltrædende formand

i henhold til jordfordelingsloven:

Dommer Frida Liebach,

Retten i Haderslev

Realkreditkyndigt medlem:

Landmand Bendix Nielsen, Harris 63,
6261 Bredebro, tlf. 74 71 11 86

Landbrugsraadet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3,
1609 København V, tlf. 33 39 40 00,
fax 33 39 41 61

E-post: landbrugsraadet@landbrug.dk

Præsident: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87,

fax 75 55 50 89

Adm. direktør: Klaus Aa. Bustrup

Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab

Grevevej 20, 2670 Greve,
tlf. 43 71 17 69, fax 43 41 02 10

Præsident: Godsejer Jon Krabbe, Frederiksdal,
Frederiksdalsvej 30, 4912 Harpelunde

Skovdyrkerforeningen Syd

Formand: K. Sejer Sørensen, Bramdrupgård,
Bramdrupgårdsvej 3, 6580 Vamdrup,
tlf. 75 59 82 38

Konsulent: Skovrider T. W. Stranddorf,
Billundvej 3, 6500 Vojens,
tlf. 73 20 28 00, fax 73 20 28 09

Skovdyrkerforeningen Syd dækker hele Sønderjyllands Amt og den sydlige del af Ribe og Vejle Amter

Haveselskaber

Det Jydske Haveselskab

Clausholmvej 316, 8370 Hadsten,
tlf. 86 49 17 34, fax 86 49 17 35

Det Jydske Haveselskab, Region IV Sønderjylland

Formand: Susanne Kjeldsen, Mojbølvej 1,
Ø. Lindet, 6630 Rødding, tlf. 74 84 62 34

Konsulenter i området:

Birgit Møller Bach, Valmuevænget 28,
6710 Esbjerg V, tlf. 75 11 64 08

Kredse/Formænd:

Aabenraa: Frode Christiansen, Dyssevej 13,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 32 85

Christiansfeld: Helge Mariegaard,
Damgårdsparken 15, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 24 44

Føvling-Holsted-Gørding: Kirsten Lauridsen,
Lourupvej 22, 6690 Gørding, tlf. 75 17 84 29

Gråsten og Fjordeggen: Anne Carstensen,
Lyshøj 26, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 00 23

Haderslev: Lisbeth Fredslund, Ærøvej 16,
Starup, 6100 Haderslev, tlf. 74 53 01 04

Jels-Oksenvad-Sommersted: Nis Thomsen,
Hellevej 4, Grønnebæk, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 29 50

Nordals: Willy Nielsen, Skovbrynet 18,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 36 43

Padborg: Tove Nielsen, Grønningen 2, Smedeby,
6340 Kruså, tlf. 74 67 19 73

Ribe: Rita Dueholm, Farup Kirkevej 10,
6760 Ribe, tlf. 75 42 24 33

Rødding: Susanne Kjeldsen, Mojbølvej 1,
Ø. Lindet, 6630 Rødding, tlf. 74 84 62 34

Rødekrø: Karen M. Jakobsen, Skovvænget 9,
6230 Rødekrø, tlf. 74 66 16 05

Sønderborg: Bent Adamsen, Humlehaven 19,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 94 14

Toftlund: Børge Christensen, Gyvelvej 4, 6520
Toftlund, tlf. 74 83 13 97

Tønder: Frank Clausen, Hjejlen 90, 6270
Tønder, tlf. 74 72 54 88

Vamdrup: Ejvind Gram, Hjarupvej 24,
Skanderup, 6640 Lunderskov, tlf. 75 59 41 80 →

Vestslesvigs Havekreds: Svend Christensen,
Lindevej 8, Bedsted, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 77 73 86

Vojens-Skrydstrup: Theodor Schmidt,
Vojensvej 14, Over Jerstal, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 78 64

Husdyrbrugs- organisationer

Sønderjysk Avlsforening

SDM Dansk Holstein

Formand: Gårdejer Gudmund Katborg,
Kassøvej 46, Kassø, 6230 Rødekro,
tlf. 74 66 64 96

Avlsforeningen Den jyske Hest

Formand: Kresten Møller,
Nedre Vej 77, Ålbæk, 8900 Randers
Sekretær: Grethe Busk, Kolstrupvej 4,
8581 Nimtofte

Bestyrelsesmedlemmer fra Sønderjylland:

Birgit Jørgensen, Nørrevang 8, 6230 Rødekro
Kontaktperson:

Birgit Jørgensen,
Nørrevang 8, 6230 Rødekro

Sønderjysk Kvæg

Kontor: Østergade 11, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 00 00

Formand: Hans Petersen,
Flensborg Landevej 14, Rørkær, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 38 52

Landbrugets Rådgivningscenter

Landskontoret for Fjerkrærådgivning,
Udkærsvvej 15, 8200 Århus N,
tlf. 87 40 50 00, fax 87 40 50 93

Mejeriforeningen Danish Dairy Board

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C,
tlf. 87 31 20 00

Formand: Gårdejer Kaj Ole Pedersen,
Hirtshalsvej 15, 9881 Bindslev, tlf. 98 93 81 64
Direktører: Ole Willemann (adm.) og Ole Thing

Slagterier

Danske Slagterier

Axelborg, Axeltorv 3, 1609 København V
tlf. 33 11 60 50

Formand: Gårdejer Bent Claudi Lassen,
Båring Lykkegård, Lykkegårdsvej 2,
5466 Asperup, tlf. 64 48 16 17

Adm. direktør: Anne Birgitte Lundholt,
Ålegårdsvænget 41, 2791 Dragør,
tlf. 32 53 91 94

Slagteriselskabet Danish Crown A.m.b.a.

Formand: Niels Mikkelsen,
Volstrupvej 2, 7560 Hjerm
Hovedkontor: Marsvej 43, 8900 Randers
Adm. direktør: Kjeld Johannesen

Afdelinger i Sønderjylland:

Blans/Sønderborg, tlf. 73 16 43 00,
fax 73 16 45 30

Skærbæk, Aabenraavej 11, 6780 Skærbæk,
tlf. 73 95 37 00, fax 73 95 37 66

Vojens, Nørregade 27, 6500 Vojens,
tlf. 73 54 32 00, fax 73 54 32 77

Rødding, Gl. Hygumvej 3, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 11 24, fax 74 84 24 50

Tønder, Viddingherredsgade 26 A, 6270 Tønder,
tlf. 73 92 56 10, fax 73 92 56 50

Handel

Brugsforeningsbevægelsen

FDB, Roskildevej 65, 2620 Albertslund
Formand: Ebbe Lundgaard

*FDB's bestyrelsesmedlem i
valgdistrikt 7 Sydjylland:*

Uddeler Holger Damgaard,
Rosenvænget 8, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 13 55

Formandsrådsformænd:

Formandsområde 38 Kolding:
Lærer Bent Mortensen, Engdraget 38,
6091 Bjert, tlf. 75 57 26 92

→

Formandsområde 39 Ribe-Tønder:
 Gårdejer Thorkild Fink,
 Nørre Hostrup Bygade 15, 6230 Rødebro,
 tlf. 74 66 25 62
 Formandsområde 40 Sønderborg:
 Kontorassistent Ingrid Callesen, Stenholt 1,
 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 76 70

Det danske Handelskammer

Formand: Adm. direktør Bent Larsen,
 København, tlf. 33 95 05 00
 Sekretariat: Børsen, 1217 København K,
 tlf. 33 95 05 00
Lokalkontorer:
 Ny Banegårdsgade 45, 8100 Århus C,
 tlf. 86 13 53 55
 Boulevarden 20, 9000 Aalborg, tlf. 98 16 06 00
 Albani Torv 4, 5000 Odense C, tlf. 66 14 47 14
 Madevej 9, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 49 62

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab
 Hovedkontor: Axelborg, 1503 København V
 tlf. 33 15 11 13
 Formand: Gårdejer Niels Skadhauge
Sønderjyske medlemmer af repræsentantskabet:
 Gårdejer Preben Snedker, Hørløkkevej 5, Raade,
 6100 Haderslev, tlf. 74 58 46 19
 Gårdejer Jens Bonde,
 Sømosegård, Tirslundvej 2, 6541 Bevtøft,
 tlf. 74 83 19 79
 Gårdejer Tage Petersen, Raaholt,
 Goldbækvej 6, Øbening, 6230 Rødebro,
 tlf. 74 66 92 11
 Gårdejer Peter Hanquist,
 Bovlundbjergvej 38, Vellerup, 6535 Branderup J,
 tlf. 74 83 51 97
 Gårdejer Bent Villadsen, Ørbygård,
 Sillerup Møllevvej 70, Ørby, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 57 92 08
 Gårdejer Oluf Lorentzen, Hovslundvej 45,
 Hovslund, 6230 Rødebro, tlf. 74 69 88 90

Købmandsforeninger

Centralorganisationen
af Købmandsforeninger i Jylland
 Formand: Købmand Kim Poulsen,

Vesterhavsgade 103, Vorupør, 7700 Thisted

Handelsstandsforeninger

Graasten Handelsstandsforening
 H. P. Toft, Postboks 18, 6300 Gråsten

Haderslev Handelsstandsforening af 1844
 Sekretariat: Udviklingscenter Haderslev,
 Honnørkajen 1, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 53 00 53, fax 74 53 46 67
 E-mail: sekretariat@uch.dk

Toftlund Handels- og Håndværkerforening
 Formand: Thea Kloster, Vestergade 7,
 6520 Toftlund, tlf. 74 83 29 00, fax 74 83 29 50

Vojens Handelsstandsforening
 Formand: Leif Holm, Matas Vojens,
 tlf. 74 54 17 44

Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger

Bredbro Erhvervsforum

Bredbro Kommune, Rådhuset,
 Stationsvej 5, 6261 Bredbro,
 tlf. 73 71 10 00, fax 73 71 10 01

Center for Erhvervsudvikling

Augustenborg, Broager, Gråsten, Nordborg,
 Sundeved, Sydals og Sønderborg Kommuner
 Rådhusstorvet 7, 6400 Sønderborg,
 tlf. 74 42 92 22, fax 74 42 92 33
 E-post: knud.a.sveistrup@cfe.dk

Christiansfeld Udviklingsråd

Finn Johannsen, sekretariatsleder,
 Postboks 15, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 16 37, fax 74 56 32 18
 E-post: sekretariatet@christiansfeld.dk
 Internet: www.christiansfeld.dk

→

Erhvervsrådet for Tinglev Kommune

Tinglev Rådhus, Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev,
tlf. 73 34 35 39, fax 74 64 20 24
E-post: adn@tinglev-kommune.dk
Erhvervschef: Alice Damm

Gråsten Håndværkerforening

Formand: Vognmand Hans-Uwe Jochimsen,
Egenæs 7, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 04 92

Håndværksrådet

Organisation for små og mellemstore virksomheder i Danmark.
Islands Brygge 26, 2300 København S,
tlf. 33 93 20 00
E-post: hvr@hvr.dk
Internet: <http://www.hvr.dk>
Formand: Poul Ulsøe, Horsens

Haderslev Erhvervsråd

Honnørkajen 1, 6100 Haderslev, tlf. 74 53 00 53

Løgumkloster Erhvervsråd

Vicekommunaldirektør Keld Hansen,
Rådhusstræde 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 73 74 55 55,
fax 73 74 55 56
E-post: raadhuset@loegumkloster.dk
Internet: www.loegumkloster.dk

Løgumkloster Handels- og Håndværkerforening

Formand: Hans Chr. Bomskov,
Bispegade 13, 6760 Ribe,
tlf. 75 42 54 27

Midtsønderjyllands UdviklingsCenter

Udviklingschef Trine Vester-Sørensen,
Toldbodgade 10, 6520 Toftlund,
tlf. 73 21 22 23
E-post: muc@muc.dk

Nordborg Erhvervsråd

Mads Clausens Vej 13, 6430 Nordborg,
tlf. 74 15 16 09, fax 74 15 16 16

Padborg Udviklingscenter

Sekretariat: Hærvejen 11C, 1., Bov, 6330
Padborg, tlf. 74 67 27 02, fax 74 67 40 23
Formand: Direktør Niels Christensen
Udviklingsdirektør: Ole Stentoft

Rødekro Erhvervsråd

Hærvejen 8, Boks 21, 6230 Rødekro,
tlf. 73 36 36 50, fax 74 66 27 47
E-post: post@rodekro-erhverv.dk
Internet: <http://www.rodekro-erhverv.dk>

Skærbækens Erhvervsråd

Skærbæk Kommune, Storegade 51,
6780 Skærbæk, tlf. 73 95 95 95, fax 73 95 95 73

Sundeved Kommune, Erhvervsrådgivning

Poul V. Nielsen, Kommunekontoret,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 76 12 16, fax 74 76 10 12
E-post: pvn@sundeved.dk

Sønderborg Håndværker- og Industriforening

Formand: Afdelingsleder Tage Nielsen,
Rønsdam 9, Ragebøl, 6400 Sønderborg

SYDBANK

Hvad kan vi gøre for dig!

Udviklings- og oplysningscenter
for det Midtsønderjyske
(Gram, Nørre-Rangstrup
og Rødding kommuner) erhvervs-
og turistliv.

MUC er også **områdets erhvervskontor.**

Erhvervskontoret yder hjælp og
rådgivning til bl.a.
etablering af ny virksomhed,
udvikling af virksomheden,
tilskudsmuligheder m.m.

Yderligere oplysninger fås
ved at kontakte
MUC på kontoret i Toftlund eller
pr. tel., fax. eller pr. mail.

**Midtsønderjyllands
Udviklings-
Center**

Toldbodgade 10
6520 Toftlund
Tel. 73 21 22 23
Fax. 73 21 22 24
Email: muc@muc.dk

Kontorets åbningstider:
Man-tors. 9-15
Fre. 9-13
ell. efter aftale.

Sønderjyllands TIC & ErhvervsCenter

Bjerggade 4C, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 10, fax 73 62 10 11

Formand: Amtsborgmester Carl Holst,
Amtsgården, 6200 Aabenraa
Næstformand: Willy Sahl,
LO Sønderjyllands Amt,
Bjerggade 4L, 6200 Aabenraa
Direktør Jette M. Arnskjold,
TIC Danmark, Ellemarksvej 49, 8000 Århus C
Udviklingsdirektør Axel Carlsen,
ECCO, Industrivej 5, 6261 Bredebro
Direktør Jens Sejer Sørensen,
Præstegårdsvej 9, 6534 Agerskov
Borgmester H. P. Geil, Gram Kommune,
Kongevej 14, 6510 Gram
Direktør Finn Rask Pedersen,
Danfoss Drives A/S, Ulsnæs 1, 6300 Gråsten
Direktør Mogens Therkelsen,
H. P. Therkelsen A/S, Eksportvej 1,
6330 Padborg
Adm. direktør Finn Buus Nielsen,
Mærsk Container Industri A/S
Bjerndrupvej 47, 6360 Tinglev
Kredsformand Thorkild Jacobsen,
Stegholt 25, 6200 Aabenraa
Direktør for Sønderjyllands ErhvervsCenter:
Asmus Peter Asmussen
Euro Info Center:
Afdelingsleder Egon Sveistrup

Tønder Håndværkerforening

Formand: Reiner Larsen, Galgestrømvej 3,
6270 Tønder, tlf. 74 72 46 51

Tønder Kommunes Erhvervssekretariat

Kongevej 57, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 80 00, fax 74 72 80 01
E-post: toender@toender.dk

Vojens Erhvervsudvalg

Borgmester Nis Mikkelsen,
Rådhuset, 6500 Vojens,
tlf. 74 20 30 40, fax 74 20 30 09
E-post: erhverv@vojens.dk
Internet: www.vojens.dk

Finansiering

DLR Kredit A/S

Nyropsgade 21, 1780 København V,
tlf. 70 10 00 90
E-post: dlr@dlr.dk
Internet: www.dlr.dk
Direktion: Adm. direktør Bent Andersen
Formand for bestyrelsen: Sparekassedirektør
Svend Jørgensen, Sparekassen Himmerland

Foreningen Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 40 54
Formand: Gårdejer Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, Vester-Terp,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 33 83
Næstformand: Gårdejer Jørgen Rode Andersen,
Ribelandevej 79, Abild, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 89
Sekretær: Gårdejer Regnar Jensen,
Kværsløkke 18, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 94 82
Forretningsfører: Ingeborg Knudsen,
Åløkke 1C, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 29 50
Foreningen Landeværnet administrerer tillige:
Sønderjydsk Lånefond H.K.K.
Gårdejer Wilhelm Carstens legat
Elna og Louis Schottlænders Legat

Nykredit

Hovedsæde:
Kalvebod Brygge 1-3, København V,
tlf. 33 42 10 00

*Stort udvalg i
sønderjysk litteratur*

Padborg

Launi Pedersen · Nørregade 16 · 6330 Padborg
Telefon 74 67 31 08 · 74 67 10 59
Fax 74 67 57 16 · e-mail: 6982@bogpost.dk

– den aktive og kreative familiebutik...

Regionshovedkontor:

Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 00, fax 73 22 57 01
Erhverv, Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 10
Landbrug, Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 20
Støttet byggeri, Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 30

Områdekontorer:

Områdekontor Haderslev,
Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 57 57, fax 73 22 57 58
Områdekontor Sønderborg,
Jernbanesti 3, 6400 Sønderborg,
tlf. 73 42 08 20, fax 73 42 08 21
Områdekontor Aabenraa,
Madevej 13, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 08 50, fax 73 62 08 51
Områdekontor Kolding,
Slotsgade 22, 6000 Kolding,
tlf. 76 30 89 00, fax 76 30 89 01

Realkredit Danmark

Områdecenter Syd: Albani Torv 2-3,
5100 Odense C, tlf. 65 48 82 00
Direktion: Flemming Christensen
Distriktschef for Sønderjyllands Amt:
Tommy Jensen, tlf. 73 32 57 10
Kontor: Sct. Nicolai Gade 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 32 57 00

Sønderjyllands Investeringsfond

Bjerggade 4C, 1., 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 80, fax 73 62 10 81
Formand: Direktør Oskar Tygesen,
Sydbank, Jernbanegade 35, 6400 Sønderborg
Sparekassedirektør John Kristensen,
Sparekassen Bredebro,
Storegade 25, 6261 Bredebro
Filialdirektør Lauritz Matthiesen,
Danske Bank, Nørregade 23,
6100 Haderslev
Forretningsfører Arne Lunding,
Nørremarken 38, 6360 Tinglev
Fhv. borgmester Lauge Nielsen Jepsen,
Møllevej 5, Visby 6261 Bredebro
Forretningsfører: Paul-Chr. Kongsted

CapitalNet A/S

Bjerggade 4C, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 80,
fax 73 62 10 81

Stiftet 26. april 1995 med flg. formål:

- at drive udviklingsvirksomhed ved tilførsel af ansvarlig kapital
- at yde bistand og rådgivning til små og mellemstore erhvervsvirksomheder i Sønderjyllands Amt

Aktiekapital: 30 mio. kr.

Bestyrelse:

Formand: Borgmester Vagn Therkel Pedersen,
Midsommervej 110, Brede, 6261 Bredebro
Adm. direktør Preben Fogtmann,
Kohberg Rugbrød A/S,
Kernesvinget, 6392 Bolderslev
Afdelingsformand Orla Frandsen,
Dansk Metalarbejderforbund,
Møllegade 64, 6400 Sønderborg
Direktør Ole Jespersen,
N. H. Jespersen A/S, Præstegårdsvej 14,
Ulkebøl, 6400 Sønderborg
Direktør Hans Jørgen Pedersen,
Søndermarken 13, Stevning, 6430 Nordborg
Fhv. borgmester Lauge Nielsen Jepsen,
Møllevej 5, Visby, 6261 Bredebro

Direktør: Paul-Chr. Kongsted

Jagt- og vildtforvaltning m.v.

Administration

Skov- og Naturstyrelsen,
Vildtforvaltningskontoret, Haraldsgade 53,
2100 København Ø, tlf. 39 47 20 00,
fax 39 27 98 99

Jagttegn

Skov- og Naturstyrelsen
Jagttegn
Haraldsgade 53, 1., 2100 København Ø,
tlf. 39 47 24 24 (kl. 9-12), fax 39 47 24 22

Danmarks Miljøundersøgelser

Afdeling for Kystzoneøkologi,
Afdeling for Landskabsøkologi,
Grenåvej 12, Kalø, 8410 Rønede,
tlf. 89 20 17 00, fax 89 20 15 14

Reservatsektionen

Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl,
tlf. 76 54 10 40, fax 76 54 10 46

Vildtforvaltningsskolen, Kalø

Molsvej 34, 8410 Rønede, tlf. 87 91 06 00

Dansk Jagtforsikring A/S

Købmagergade 3, II, 1150 København K,
tlf. 33 11 07 47, fax 33 11 23 31

Danmarks Jægerforbund

Hovedkontor: Højnæsvej 56, 2610 Rødovre,
tlf. 36 73 05 00

Formand: Kristian Raunkjær

Direktør: Marcell Thistrup

Medlemsblad: Jæger

Vildtforvaltnings- områder og vildtkonsulenter i Sønderjylland

Vildtforvaltningsopgaverne sorteres under
statsskovdistrikterne og varetages primært af
vildtkonsulenterne.

Vildtkonsulenterne varetager bl.a. jagtprøverne,
vildtplantninger, dispensation til skadevoldende
vildt, vildtreservater og rådgivning generelt om
jagtloven.

Henvendelse med spørgsmål om jagt og vildt
kan ske til de lokale statsskovdistrikter på disse
adresser og telefonnumre:

Haderslev Statsskovdistrikt

Ulfshus, Christiansfeld Landevej 69,
6100 Haderslev tlf. 74 52 21 05 eller 20 98 35 53

Vildtkonsulent Bent Junker-Hansen

Lindet Statsskovdistrikt

Lindetskovgård, Skovridervej 1, 6510 Gram,
tlf. 74 82 61 05

Vildtkonsulent Jeppe Ebdrup, Mandbjergvej 1,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 25 70

Aabenraa Statsskovdistrikt

Vesterlund, Skinderbro 31, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 31 82 eller 40 30 73 63

Vildtkonsulent Klaus Sloth

Gråsten Statsskovdistrikt

Egene, Felstedvej 14, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 14 64

Vildtkonsulent Leo Vindahl Olsen, Nygård,
Nørreskovvej 41, 6430 Nordborg
tlf. 74 45 82 11, mobil 24 24 90 50

Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning

Miljø- og Energiministeriets lovbekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997.

Kapitel 4**Jagttrettens udøvelse**

§ 22. Ingen må jage på en måde, der

- 1) udsætter vildtet for unødige lidelser,
- 2) skader personer, husdyr eller genstande eller udsætter personer for nærliggende fare for at blive skadet eller
- 3) medfører haglfald på anden persons bolig, have eller gårdsplads.

Stk. 2. Personer under 18 år, der har gyldigt jagttegn, må kun udøve jagt i følge med en person over 18 år, der også har gyldigt jagttegn.

§ 23. Nedlæggelse eller ombringelse af vildt må kun finde sted med skydevåben.

Stk. 2. Rovfugle og ugler må ikke anvendes til jagt.

Stk. 3. Jagt må ikke finde sted ved anvendelse af levende lokkedyr.

Stk. 4. Miljø- og Energiministeren fastsætter nærmere regler om, hvilke typer våben og ammunition der må anvendes, herunder regler om salg af visse typer ammunition og regler om, at visse typer ammunition ikke må medtages på jagt.

Stk. 5. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om anvendelse af hjælpemidler, lokkemidler og lignende til jagt, herunder forbud mod at anvende visse midler.

§ 24. Ved jagt med glatløbet haglgevær på ikke-klobærende vildt på og fra landarealer og i rør- og sivbevoksninger skal egnet apporterende hund medbringes.

§ 25. Jagt må ikke finde sted fra motordrevet køretøj og luftfartøj.

§ 26. Jagt fra motordrevet fartøj må ikke finde sted på søer og andre ferske vande.

§ 27. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt på fisketerritoriet, herunder forbyde særlige jagtformer inden for bestemte områder.

§ 28. Udfodring af vildt med jagt for øje må ikke finde sted. Vildt må ikke beskydes på jorden eller på vandet i umiddelbar nærhed af foderplads.

§ 29. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt fra platforme og andre kunstige skjul, herunder regler om forbud mod at medtage jagtvåben på platforme og i andre kunstige skjul.

§ 30. Hegn, der tillader passage af vildt, skal indrettes således, at vildtets mulighed for passage er ens fra begge sider af hegnet.

Stk. 2. Undtaget fra reglen i stk. 1 er

- 1) hegn, der er etableret i forbindelse med udsætningspladser for vildt,
- 2) hegn, der har til formål at hindre vildtets adgang til skovkulturer, og
- 3) hegn langs veje og jernbaner.

§ 31. Uvedkommende må ikke færdes med skydevåben eller fangstredskaber på en anden persons jagtgrund uden for de veje og stier, der er åbne for almindelig færdsel. I skove er færdsel med skydevåben eller fangstredskaber dog kun tilladt på de offentlige veje, der fører gennem skoven.

Stk. 2. Reglerne i naturbeskyttelsesloven om offentlighedens adgang til naturen giver ikke adgang til at medbringe skydevåben eller fangstredskaber.

§ 32. Den jagtberettigede er beføjet til selv eller ved sine folk at anholde enhver, der overtræder § 13, og føre den pågældende til politiet. Samme beføjelse tilkommer brugeren af arealet, selvom denne ikke har jagtret. Brugeren skal underrette den jagtberettigede om den skete anholdelse.

Stk. 2. Den anholdte kan fratages skydevåben og andre jagtredskaber samt skudt eller fanget vildt, som den pågældende er i besiddelse af ved anholdelsen. De nævnte genstande skal straks afleveres til politiet, der foranlediger, at der træffes afgørelse om eventuel beslaglæggelse.

Jagttider og fredningsbestemmelser

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 874 af 19. september 2000 om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v. (Gældende fra 1. oktober 2000)

I medfør af § 3, stk. 2 og 3, § 4, stk. 2, § 7, stk. 1, § 20, stk. 4, § 49, stk. 3 og § 54, stk. 3, i lovebekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997 om jagt og vildtforvaltning fastsættes:

Kapitel 1 Generelle jagttider

■ § 1. Følgende jagttider gælder for de vildtarter, der er nævnt nedenfor.

1) Hovdyr:

Kronhjort	01.09-31.01
Kronhind og kalv	01.10-31.01
Dåhjort	01.09-31.01
Då og kalv	01.10-31.01
Sikahjort	01.09-31.01
Sikahind og kalv	01.10-31.01
Råbuk	16.05-15.07
	og 01.10-15.01
Rå og lam	01.10-15.01
Muflonvædder	01.09-31.01
Muflonfår og lam	01.10-31.01
Vildsvin, orne	01.09-31.01
Vildsvin, so og grise	01.10-31.01

2) Rovdyr:

Ræv	01.09-31.01
Husmår	01.09-31.01

3) Gnavere:

Hare	01.10-31.12
Vildkanin	01.09-31.01

4) Andefugle:

Grågås	01.09-31.12
Blisgås	01.09-31.12
Sædgås	01.09-31.12
Kortnæbbet gås	01.09-31.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand	01.09-31.12
Krikand	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Knarand	01.09-31.12
Ovenstående andefugle på fisketerritoriet desuden	01.01-15.01
Canadagås	01.09-31.12
Canadagås på fisketerritoriet desuden	01.01-31.01
Taffeland	01.10-31.01
Troldand	01.10-31.01
Bjergand	01.10-31.01
Hvinand	01.10-31.01
Havlit	01.10-31.01
Ederfugl	01.10-31.01

Ederfugl på fisketerritoriet uden for
EF-fuglebeskyttelsesområderne

desuden	01.02-29.02
Sortand	01.10-31.01
Fløjlsand	01.10-31.01
Stor skallesluger	01.10-31.01
Toppet skallesluger	01.10-31.01

5) Hønsfugle:

Agerhøne	16.09-30.11
Fasanhane	01.10-15.01
Fasanhøne	16.10-31.12

6) Vandhøns:

Blishøne	01.09-31.01
----------------	-------------

7) Vadefugle:

Dobbeltbekkasin	01.09-31.12
Enkeltbekkasin	01.09-31.12
Skovsneppe	01.10-31.12

8) Mågefugle:

Sildemåge	01.09-31.01
Sølvmåge	01.09-31.01
Svartbag	01.09-31.01

9) Duer:

Ringdue	01.09-31.01
Tyrkerdue	01.10-31.12

10) Kragefugle:

Husskade	01.09-31.01
Krage	01.09-31.01

Kapitel 2

Lokale jagttider

■ § 2. Uanset bestemmelsen i § 1 gælder følgende jagttider for visse vildtarter i de områder, der er nævnt nedenfor:

1) Den del af fisketerritoriet, der ligger syd for breddegraden 55° 40':

Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid

2) Vestsjællands Amt:

Øen Sejerø:

Hare	01.11-31.12
------------	-------------

- Agerhøne 16.10-31.10
 Fasanhane 01.11-15.01
 Fasanhøne 16.11-30.11
- 3) Storstrøms Amt:**
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
Øen Fejø:
 Hare 16.10-31.12
 Fasanhane 16.10-30.11
 Fasanhøne 16.10-31.10
Øen Femø:
 Hare 01.11-31.12
 Fasanhane 16.10-31.12
 Fasanhøne 01.11-02.11
 Agerhøne ingen jagttid
Øen Nyord:
 Hare 16.10-30.11
 Agerhøne 16.10-31.10
 Fasanhane 16.10-31.12
 Fasanhøne 16.10-31.10
- 4) Bornholms Amt:**
 Ræv ingen jagttid
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
- 5) Fyns Amt:**
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
Sydlangeland og Rudkøbing kommuner:
 Då ingen jagttid
Tranekær kommune:
 Då 01.01-31.01
Øen Lyø:
 Råbuk, rå og lam 01.10-15.10
Øen Strynø:
 Hare 1. og 2. lørdag i oktober
 samt 1. og 2. lørdag i november
 Fasanhane 1. og 2. lørdag i oktober,
 1. og 2. lørdag i november
 samt alle lørdage i december
 Fasanhøne 1. og 2. lørdag i november
Øen Ærø:
 Råbuk 16.06-30.06
 og 01.10-07.10
 Rå og lam 01.10-07.10
 Hare 01.10-31.10
- Fasanhøne 16.10-31.10
**Bogense kommune samt den del af fiske-
 territoriet, der indgår i EF-fugle-
 beskyttelsesområde nr. 76, Nordfyn:**
 Blisgås ingen jagttid
- 6) Sønderjyllands Amt:**
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
Øen Als:
 Råbuk 16.05-15.07
 og 01.11-31.12
 Rå og lam 01.11-31.12
 Hare 01.11-31.12
 Fasanhane 01.11-31.12
 Fasanhøne 16.11-30.11
Halvøen Kegnæs:
 Råbuk, rå og lam ingen jagttid
Øen Rømø:
 Kronhjort, kronhind og kalv ingen jagttid
- 7) Ribe Amt:**
Øen Mandø:
 Råbuk ingen jagttid
 Rå og lam ingen jagttid
 Agerhøne ingen jagttid
- 8) Vejle Amt:**
Øen Endelave:
 Råbuk 08.10-15.10
 Rå og lam ingen jagttid
 Hare 01.10-08.10 og 16.12-31.12
- 9) Viborg Amt:**
**Den del af amtet, der ligger nord for
 Limfjorden:**
 Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.01
 Sædgås ingen jagttid
- 10) Nordjyllands Amt:**
**Den del af amtet, der ligger nord for
 Limfjorden og vest for hovedvejen mellem
 Ålborg og Løkken:**
 Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.01
 Sædgås ingen jagttid
- Den del af amtet, der ligger nord for
 Limfjorden og øst for hovedvejen mellem**

Ålborg og Løkken:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.12-15.12
 Sædgås ingen jagttid

Kapitel 3**Andre bestemmelser**

■ § 3. Jagt må kun finde sted i tiden mellem solopgang og solnedgang. Ænder og gæs må dog jages i tiden fra 1 1/2 time før solopgang til 1 1/2 time efter solnedgang.

■ § 4. Reder og ynglesteder med æg eller yngel må ikke ødelægges. Æg må ikke ødelægges.

■ § 5. Kolonirugende fugles redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. juli.

Stk. 2. Rovfugles og uglers redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. august.

Stk. 3. Digesvalereder må ikke ødelægges i tiden 1. april-31. august.

Stk. 4. Hule træer og træer med spættehuller må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. august.

■ § 6. Grundejeren må ikke overdrage retten til at jage ande- og vadefugle, bortset fra skov-snepper og opdrættede gråænder, til andre for en periode, der er mindre end 1 år.

■ § 7. Skov- og Naturstyrelsen kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra reglerne i §§ 1-5.

Stk. 2. Skov- og Naturstyrelsens afgørelser efter stk. 1 kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Skov- og Naturstyrelsen, herunder statsskov-distrikterne.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned.

Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode (1. september - 31. oktober), skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Jagt med jagtriffel må kun udøves af personer, der har bestået riffelprøve, og som har påtegning på jagttegnet om tilladelse til jagt med jagtriffel. Riffelprøven afvikles af Danmarks Jægerforbund.

Tid og sted for riffelprøverne annonceres i dagspressen.

Tilmelding sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen. Også her sker indbetaling på særligt girokort, som fås enten hos Danmarks Jægerforbund eller samme steder som indbetalingskort til obligatorisk jagtprøve.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 2003, fastlandet

Forårsferie 10. marts - 22. marts
 Sommerferie 30. juni - 9. august
 Efterårsferie 6. oktober - 18. oktober
 Juleferie 22. december - 6. januar 2004

Sidste skoledag før hver ferie er en hel skoledag

Danske helligdage i 2003, som er hverdage i Sydslesvig

17. april Skærtorsdag
 16. maj St. Bededag

Sydslesvigske fest- og helligdage i 2003, som er hverdage i Danmark

1. maj Maj-festdag
 3. oktober Tysk enhedsdag

Flagregler

Flaget hejses ved solopgang, dog tidligst kl. 8.00, og nedhales ved solnedgang.

Ved flagning på halv stang hejses flaget først til top, forbliver der nogle sekunder, hvorefter det sænkes til halv. Den korrekte position er, når flagets underkant befinder sig ud for midten af flagstangen. Flaget nedtages ved først at lade flaget gå til tops, hvor det forbliver nogle sekunder, derefter hales det langsomt ned.

Hejsning og nedhaling af flaget bør altid foregå langsomt.

Ophalerlinen skal være stram, nedhalerlinen skal være løs (slæk) så flaget vajer frit ud fra stangen - det skåner flaget i stærk blæst.

Bortset fra de nordiske flag, FN-flaget, og EU-flaget, der frit kan benyttes sammen med

eller uden Dannebrog, består der et almindeligt forbud mod at flage med fremmede nationers flag på dansk territorium. Tilladelse skal i hvert tilfælde indhentes hos den lokale politimyndighed.

Ved flagning med Dannebrog i forbindelse med andre nationers flag skal Dannebrog hejses først og have den fornemste plads.

Ved ulige antal stænger er den fornemste plads i midten. Ved 2 stænger skal Dannebrog være til venstre for beskueren (set forfra). De fremmede nationers flag må ikke være større end Dannebrog.

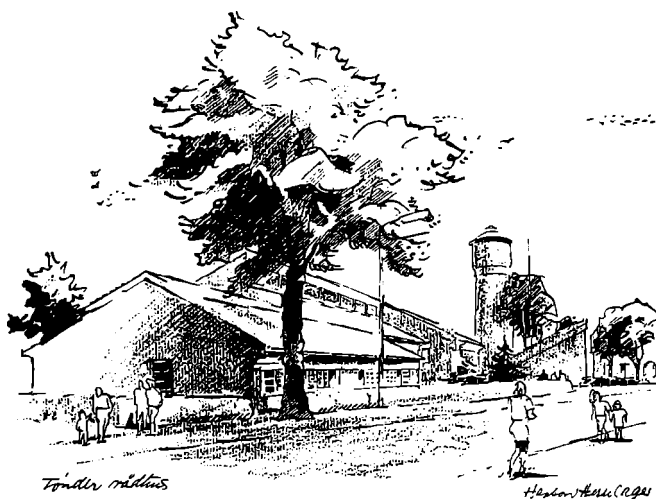
Rul aldrig et vådt flag sammen.

Et flag med itublæste hjørner bør repareres hurtigst muligt.

Flagets højde skal være 1/5 af stangens længde.

TØNDER KOMMUNE

STEDET, HVOR BÅDE MENNESKER
OG VIRKSOMHEDER TRIVES

Tønder Kommune
Kongevej 57
6270 Tønder

Telefon 74 72 80 00
Telefax 74 72 80 01
E-mail: Toender@toender.dk

Officielle civile flagdage 2003

(som fastsat af Justitsministeriet)

- 1. januar - Nytårsdag
- 9. april - Danmarks besættelse 1940
(halv stang til kl. 12, derefter på hel stang)
- 16. april - Dronning Margrethe II
- 18. april - Langfredag
(halv stang til solnedgang)
- 20. april - Påskedag
- 29. april - Prinsesse Benedikte
- 5. maj - Danmarks befrielse 1945
- 26. maj - Kronprins Frederik
- 29. maj - Kr. Himmelfartsdag
- 5. juni - Grundlovsdag
- 7. juni - Prins Joachim
- 8. juni - Pinsedag
- 11. juni - Prins Henrik
- 15. juni - Valdemarsdag
- Genforeningsdag
- 30. juni - Prinsesse Alexandra
- 25. december - Juledag

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

oprettet 1892

Sønderjydske Skoleforening yder sønderjysk ungdom - nord og syd for grænsen - hjælp til skoleophold og støtter folkeoplysende arbejde i Sønderjylland.

Der kan søges tilskud til ophold på de frie ungdomsskoler i 8., 9. og 10. skoleår, samt til ophold på højskoler og husholdningsskoler af mindst 3 måneders varighed, hvortil der kan opnås statstilskud.

Sønderjydske Skoleforening bestyrer en række legatmidler, som kan søges af studerende på videregående uddannelser.

I det første studieår kan medlemmer søge stipendium fra Sønderjydske Skoleforening.

Forældre, der er medlemmer, kan søge tilskud til deres børn, indtil børnene er 20 år. Ansøgere over 20 år skal selv være medlem.

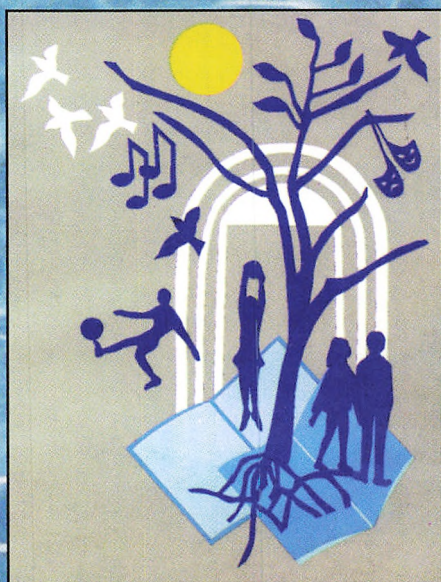
Spredt ud over landsdelen har Sønderjydske Skoleforening en stor kreds af lokale tillidsmænd. De tegner foreningens medlemmer samt udleverer og modtager ansøgningskemaer.

Bliv medlem af Sønderjydske Skoleforening.

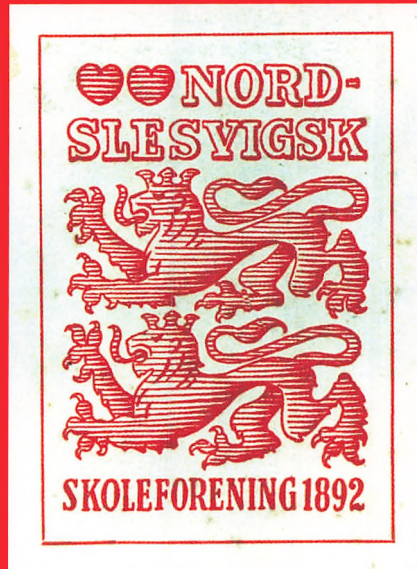
Formand: Lisbet Skau, Hasselvej 4, Hammelev, 6500 Vojens, tlf. 74 50 79 22

Sønderjydske Skoleforenings kontor:
Sekretær Inger Rahbek Andersen
Hofmannsvej 3, Roost, 6535 Branderup
Telefon 74 83 40 81

Se også foreningens årsberetning andet sted i Almanakken.

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING UDGIVER
»SØNDERJYSK ALMANAK«

Sønderjysk Almanak 2003
10. årgang

Udgivet af Sønderjysk Skoleforening ©

ISBN-nr. 87-988609-1-7